

Konjunkturläget
Juni 2012

KONJUNKTURINSTITUTET gör analyser och prognoser över den svenska och den internationella ekonomin samt bedriver forskning i anslutning till detta. Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet och finansieras till största delen med statsanslag. I likhet med andra myndigheter har Konjunkturinstitutet en självständig ställning och svarar själv för bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget innehåller analyser och prognoser över svensk och internationell ekonomi. **The Swedish Economy** sammanfattar rapporten på engelska. Alla rapporter går att ladda ner från Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se/konjunkturlaget och www.konj.se/swedisheconomy.

Det finns också statistik i form av utfalls- och prognosdata över den svenska och internationella ekonomins utveckling, se www.konj.se/statistik.

En ordlista över olika ekonomiska begrepp finns på Konjunkturinstitutets hemsida, www.konj.se/ordlista. Ordlistan förklarar facktermer och definierar hur Konjunkturinstitutet använder olika begrepp.

Förord

I Konjunkturläget juni 2012 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2012–2013 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet en mer översiktlig bedömning av utvecklingen 2014–2020, varav perioden 2014–2016 ingår i rapporten. Prognosen för 2017–2020 finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med de bedömningar som presenterades i mars 2012.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Jesper Hansson. Beräkningarna avslutades den 14 juni 2012.

Mats Dillén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Prognosrevideringar 2012–2013.....	13
Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016.....	15
Internationell utveckling.....	15
Utvecklingen i Sverige.....	17
Penningpolitik, räntor och växelkurser.....	24
Finanspolitik.....	27
Internationell konjunkturutveckling.....	43
Den globala utvecklingen.....	43
Euroområdet.....	47
USA.....	51
Japan.....	53
Kina.....	54
Norden.....	55
BNP och efterfrågan.....	61
Export.....	63
Hushållens konsumtionsutgifter.....	65
Offentlig konsumtion.....	68
Fasta bruttoinvesteringar.....	70
Lager.....	72
Import.....	73
Produktion och arbetsmarknad.....	83
Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft.....	84
Arbetsmarknaden.....	89
Resursutnyttjande.....	92
Löner, vinster och priser.....	103
Löner och arbetskostnader.....	104
Kostnader, deflatorer och vinster.....	108
Konsumentpriser.....	112
Offentliga finanser.....	117
Läget i de offentliga finanserna.....	117
Offentliga sektorns inkomster.....	121
Offentliga sektorns utgifter.....	122
Budgetpolitiska mål.....	125

FÖRDJUPNING

Effekter på de offentliga finanserna av en sämre omvärldsutveckling och mer aktiv finanspolitik ..	33
Ny befolkningsprognos får effekter på sysselsättningen på lång sikt.....	39
Scenario för en oordnad upplösning av eurokrisen.....	57
Konsumtion, försiktighetssparande och arbetslöshetsrisker.....	75
Arbetslöshet bland unga.....	97

Sammanfattning

Skuldkrisen i euroområdet har förvärrats och konjunkturen vänder ner. Det kommer att ta tid för EU-länderna att komma överens om hur skuldbördorna ska fördelas. Det skapar oro på de finansiella marknaderna och dämpar efterfrågan även utanför euroområdet. Sverige klarar sig hyggligt, men tillväxten blir svag under 2012 och arbetslösheten stiger något. Finanspolitiken är expansiv i år och blir i det närmaste neutral 2013 för att sedan stramas åt för att överskottsmålet ska uppnås. Utrymmet för permanenta ofinansierade åtgärder är begränsat men tillfälliga stimulanser och satsningar på åtgärder som håller nere arbetslösheten bör övervägas. Riksbanken väntas hålla reporäntan oförändrad på 1,5 procent till början av 2014, men räntan skulle kunna sänkas i år utan att inflationen blir för hög.

KONJUNKTUREN VÄNDER NER UNDER 2012

Tillväxten blev överraskande stark i både Sverige och delar av euroområdet det första kvartalet. Det sammanföll med den stigande optimism som kunde observeras på de finansiella marknaderna och i många förtroendeindikatorer under inledningen av året (se diagram 1). Men under andra kvartalet har eurokrisen eskalerat på nytt med fallande börskurser och förtroendeindikatorer som följd. Samtidigt har konjunktursignalerna även från USA och de stora tillväxtekonomierna blivit svagare. Världsekonomin väntas därför växa svagt och resursutnyttjandet, mätt med BNP-gapet i OECD, fortsätter att falla från en låg nivå det andra och tredje kvartalet i år (se diagram 2).

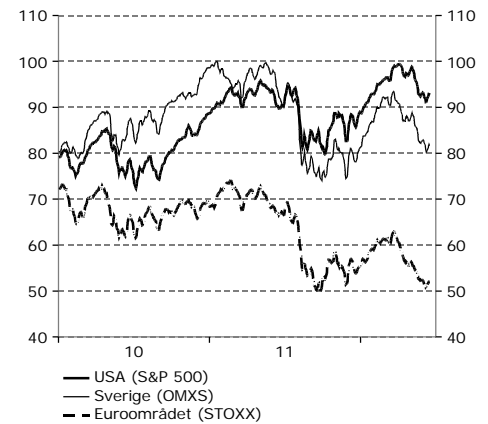
FORTFARANDE INGEN LÖSNING PÅ SKULDKRISEN

Det har nu gått mer än två år sedan den europeiska skuldkrisen blossade upp på allvar våren 2010. Internationella stödprogram till Grekland, Irland, Portugal och nu senast Spanien har sjösatts, men fortfarande sviktar marknadernas förtroende för statsfinansernas uthållighet trots att stora åtstramningsprogram har börjat verkställas i Europa. På kort sikt dämpar åtstramningspaketen efterfrågan och paketen har inte lyckats återskapa förtroendet för statsfinansernas långsiktiga hållbarhet i många av de statsfinansiellt svagaste länderna. Detta avspeglas i fortsatt höga statsobligationsräntor i de utsatta länderna samtidigt som räntorna i Tyskland och Sverige är rekordlåga (se diagram 3).

Även delar av det europeiska banksystemet brottas med stora problem. Dessa hänger bland annat samman med att fallande fastighetspriser och stigande arbetslöshet har minskat låntagarnas återbetalningsförmåga. Många banker, bland annat i Spanien, gör därför kreditförluster och kommer att behöva kapitaltillskott som aktieägarna sannolikt är ovilliga att skjuta till. Med de stora budgetunderskott och höga statsskulder som flertalet länder i Europa har, är det osäkert hur mycket staterna kan och vill bidra

Diagram 1 Börsutveckling

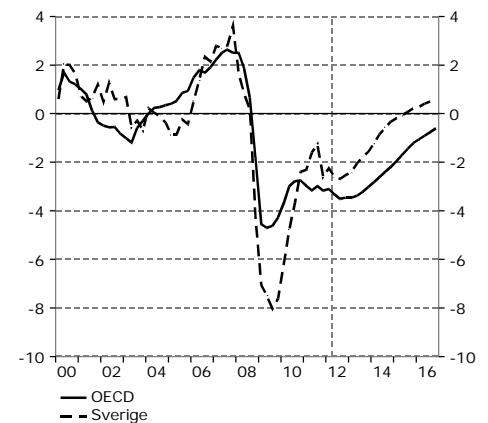
Index 2006-12-29=100, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källor: Standard & Poor's, NASDAQOMX och STOXX.

Diagram 2 BNP-gap i OECD och Sverige

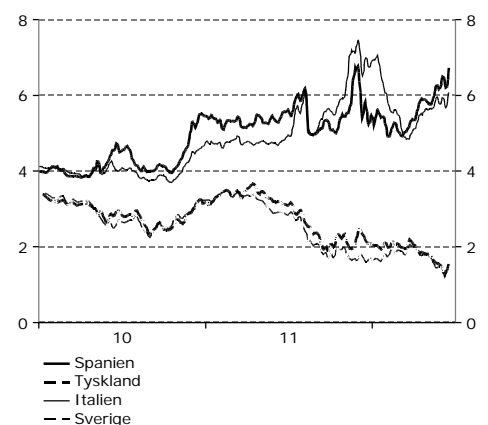
Procent av potentiell BNP, kvartalsvärden

Källor: OECD, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 Statsobligationsräntor med 10 års löptid i valda länder

Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källa: Macrobond.

med till bankernas kapitaliseringsbehov. Följden har blivit att insättarna känner sig osäkra och har börjat flytta pengar från banker i länder med svaga statsfinanser till banker i länder med starkare statsfinanser. Detta beteende har bland annat i Grekland förstärkts av upplevd ökad risk för att det egna landet lämnar eurosamarbetet och återinför en egen valuta.

I början av juni gjorde Spanien en överenskommelse med övriga euroländer som beviljade lån på upp till 100 miljarder euro för rekapitalisering av spanska banker. Detta borde dämpa oron för en kollaps i det spanska banksystemet. Men det är inte osannolikt att även andra länder i euroområdet kommer att behöva stöd från EU och/eller IMF för att kunna undvika bankkollapser. Statsobligationsräntorna i Spanien har dock inte fallit eftersom det fortfarande råder osäkerhet bland annat om hur överenskommelsen påverkar risken i befintlig statskskuld.

MEST TROLIGT ATT EURON ÖVERLEVER

Det grundläggande problemet för flera av länderna i Sydeuropa är att de har ett högt kostnadsläge och stora underskott i bytesbalansen. När nu offentlig sektor och hushållen ökar sitt sparande i dessa länder för att minska underskotten faller efterfrågan och produktionen. För att produktionen ska återhämta sig måste bortfallet av inhemsk efterfrågan kompenseras av stigande export. För att det ska vara möjligt måste andra länder som exempelvis Sverige och Tyskland låta sina sparandeöverskott minska. Den marknadsekonomiska mekanism som bidrar till denna anpassning är antingen att löner och priser faller och/eller att nominell växelkurs försvagas i länder med stora underskott. Det senare skedde i Sverige i november 1992 och på Island efter finanskrisen 2008. En anpassning av relativt kostnadsläge via förändrade priser och löner tar betydligt längre tid men är fullt möjlig vilket utvecklingen i bland annat Tyskland sedan slutet av 1990-talet och de baltiska länderna efter finanskrisen visar.

Även om det relativa kostnadsläget anpassas kommer minskningen av obalanserna inom euroområdet att ta lång tid eftersom det krävs en strukturomvandling. I underskottsländerna måste exportsektorn, vilken i dessa länder i varierande utsträckning består av tillverkningsindustri och turism, växa på främst den offentliga sektorns och byggsektorns bekostnad. Omflyttningen av arbetskraft mellan sektorer tar tid vilket gör att arbetslösheten blir hög under lång tid.

Det tycks inte vara särskilt troligt att EU den närmaste tiden kommer att lyckas presentera en lösning som varaktigt löser eurokrisen. I stället kommer troligen den utdragna processen, som i grunden handlar om hur skuldbördor ska fördelas, att fortsätta. De historiska erfarenheterna av finanskriser är att även långivarna måste vara beredda till betydande uppoffringar, antingen genom explicit skuldavskrivning eller genom högre inflation. Hittills har denna process gått trögt, men eftersom konsekvenserna av ett misslyckande är förskräckande – sannolikt en

européisk bankkollaps – är det mest troligt att EU-länderna i slutändan kommer att komma överens om hur bördorna ska fördelas (se även fördjupningen ”Scenario för en oordnad upplösning av eurokrisen”). Vid något tillfälle i framtiden återkommer marknadernas tilltro till att tillräckligt kraftfulla åtgärder har vidtagits och oron börjar då lätta. Tillsammans med en starkare utveckling i OECD-länderna utanför euroområdet och i tillväxtekonomierna innebär detta att BNP ökar även i euroområdet. I prognosen antas detta ske kring årsskiftet 2012/2013. Men på grund av behovet av att minska skulderna blir återhämtningen långsam.

SVERIGE KLARAR SIG HYGGLIGT

Den svaga utvecklingen i omvärlden har dämpat den svenska exporten kraftigt sedan slutet av 2011. Men under första kvartalet i år ökade investeringarna starkt vilket tillsammans med en något snabbare ökning i hushållens konsumtion än normalt gav en BNP-tillväxt på 0,8 procent jämfört med föregående kvartal (se diagram 4). Till viss del bedöms investeringstillväxten första kvartalet ha berott på tillfälliga faktorer. Den förnyade oron för statskuldkrisens utveckling dämpar både konsumtions- och investeringstillväxten de närmaste kvartalen. BNP stagnerar under andra kvartalet och ökar med blygsamma 0,3 procent tredje kvartalet. Det är ändå en betydligt starkare utveckling än i euroområdet där BNP fortsätter att falla tredje kvartalet.

Barometerindikatorn, som sammanfattar företagens och hushållens svar i Konjunkturbarometern, steg till en genomsnittlig nivå i mars och låg still på den nivån i april (se diagram 4). I maj och juni föll dock Barometerindikatorn vilket tyder på svag tillväxt på kort sikt. Andra indikatorer som Inköpschefsindex och exportorderingen har också utvecklats svagt de senaste månaderna. Pessimismen om framtiden avspeglas också i fallande aktiepriser och statsobligationsräntor. Men när osäkerheten om eurokrisens utveckling mildras i slutet av året vänder tillväxten upp.

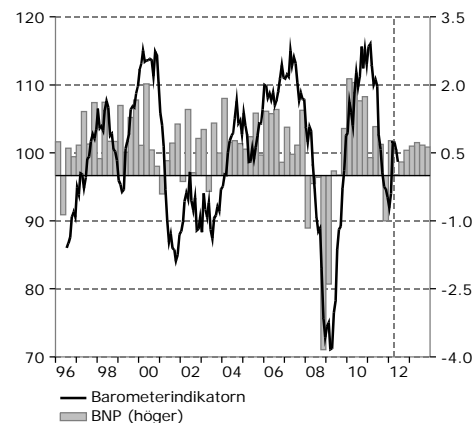
INHEMSK EFTERFRÅGAN VIKTIG DRIVKRAFT I ÅTERHÄMTNINGEN

Hushållens konsumtion väntas öka måttligt under resten av 2012 till följd av den förhöjda osäkerheten. Detta avspeglas i hushållens konfidensindikator som föll i juni efter att ha legat nära historiskt medelvärde i mars–maj. Låga räntor och successivt minskande oro innebär att hushållen vågar dra ner på sitt historiskt sett höga sparande med början under 2013 (se diagram 5). Konsumtionen ökar därför snabbare 2013–2016 trots att de disponibla inkomsterna ökar långsammare, vilket i sin tur beror på en viss åtstramning av finanspolitiken under perioden.

Överskotten i den svenska utrikeshandeln har fallit som andel av BNP sedan 2006 (se diagram 6). En viktig drivkraft till detta är den demografiska utvecklingen där andelen äldre i be-

Diagram 4 Barometerindikatorn och BNP

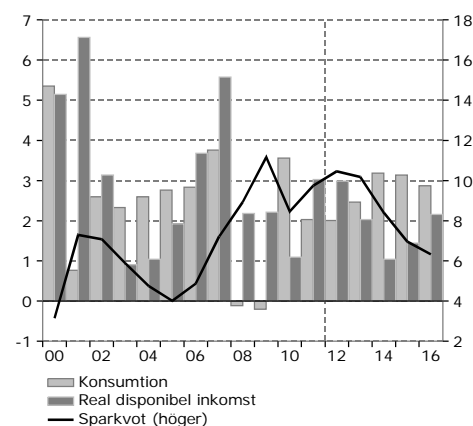
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Hushållens konsumtion, real disponibel inkomst och sparkvot

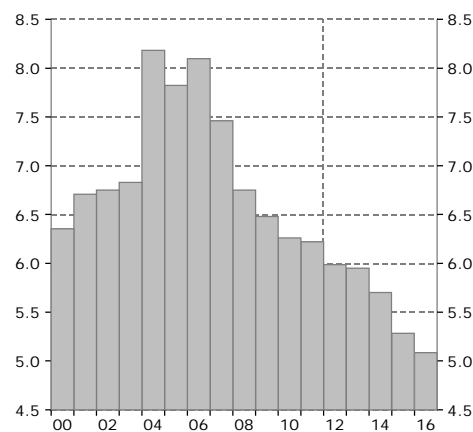
Procentuell förändring, fasta priser respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Nettoexport

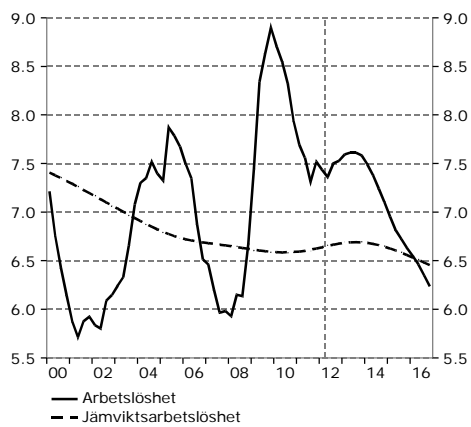
Procent av BNP, löpande pris

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 7 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

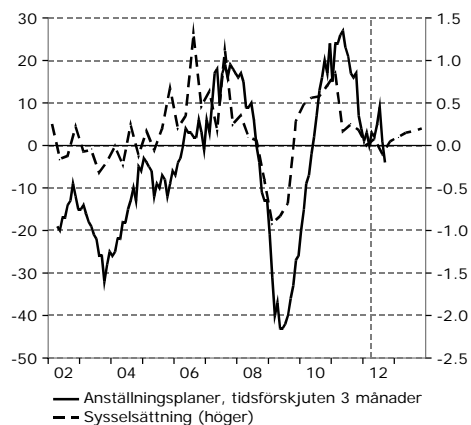
Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Anställningsplaner i näringslivet och sysselsättning

Nettotal respektive procentuell förändring, säsongsrensade månads- respektive kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

folkningen, som vanligen sparar mindre, ökar. Svag efterfrågan från många länder i omvärlden, som istället ökar sitt sparande, och relativt sett starkare tillväxt i inhemsk efterfrågan innebär att nettoexporten från Sverige kommer att fortsätta falla som andel av BNP.

FÖRETAGEN BEHÅLLER ARBETSKRAFT I VÄNTAN PÅ BÄTTRE TIDER

Arbetsmarknaden i Sverige har hittills utvecklats oväntat stabilt. Arbetslösheten har fallit något de senaste månaderna och väntas 2013 endast öka i begränsad omfattning till 7,6 procent (se diagram 7 och tabell 1). Trots dämpad produktionsutveckling och svag ordergång tyder inte företagens anställningsplaner i Konjunkturbarometern på något stort fall i sysselsättningen de närmaste kvartalen. Anställningsplanerna föll visserligen kraftigt i maj och i juni, men nivån är förenlig med ungefär oförändrad sysselsättning enligt historiska mönster (se diagram 8). Det tyder på att företagen betraktar nedgången i efterfrågan som tillfällig. Men om nedgången blir mer långvarig kommer företagen att ganska snabbt minska sin personalstyrka och arbetslösheten stiger då mer påtagligt.

Den utdragna lågkonjunkturen medför att arbetslösheten överstiger jämviktsarbetslösheten under en lång period (2009–2015, se diagram 7). Långvarig arbetslöshet riskerar att göra personer mindre attraktiva för arbetsgivare, vilket tenderar att höja jämviktsarbetslösheten och därmed sänka potentiell BNP. Det finns nu tecken på att matchningen på arbetsmarknaden har försämrats vilket är en indikation på att jämviktsarbetslösheten redan har stigit. Dessutom har en reviderad befolkningsprognos från SCB, med bland annat högre invandring påverkat Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten, se fördjupningen ”Ny befolkningsprognos får effekter på sysselsättningen på lång sikt”. Sammantaget har bedömningen av jämviktsarbetslösheten justerats upp med 0,1–0,3 procentenheter under perioden 2013–2020. Åtgärder som förbättrar matchningen är önskvärda. Men även tillfälliga efterfrågestimulanser som snabbare sänker arbetslösheten kan bidra till en något lägre jämviktsarbetslöshet.

AVTALSRÖRELSEN SNART I HAMN

En stor del av parterna på arbetsmarknaden har nu slutit ettåriga avtal med löneökningnivåer på mellan 2,6 och drygt 3 procent. I huvudsak har märket som sattes av industrins parter följts och avtalen bedöms inte leda till en anmärkningsvärt hög löneökningstakt. De avtalsområden där avtalen har landat på nivåer högre än 2,6 procent är de områden där löneökningar utöver avtal tenderar att vara små, till exempel inom handeln. Resterande avtal, för bland annat lärare och inom bemanningsbranschen, väntas också hamna i närheten av märket.

Inflationen har blivit överraskande låg de senaste månaderna. Överraskningen består främst av fallande energipriser. I år väntas både KPI och KPIF öka med endast drygt 1 procent (se diagram 9). Inflationen blir låg även kommande år till följd av lågt resursutnyttjande både i Sverige och omvärlden. Inte förrän under 2016 när inflationen mätt med KPIF upp till målet om 2 procent.

NEUTRAL INRIKTNING PÅ FINANSPOLITIKEN 2013

Finanspolitiken beräknas vara expansiv i år med en minskning av det konjunkturjusterade sparandet motsvarande 0,5 procent av potentiell BNP (se diagram 10). Det beror både på att regeringen genomför ofinansierade åtgärder på sammanlagt ca 15 miljarder kronor och på att kommuner och landsting har ökat investeringarna i år.

Regeringen väntas inte ändra sin försiktiga inställning till finanspolitiken utan kommer att lansera relativt små ofinansierade satsningar i budgeten för 2013. Konjunkturinstitutet prognostiserar att budgetpropositionen kommer att innehålla satsningar för 2013 på sammanlagt 9 miljarder kronor. Men för att uppnå ett finansiellt sparande motsvarande 1,5 procent av BNP 2016, när ekonomin är i konjunkturrell balans, måste finanspolitiken ges en något stram inriktning 2014 och 2015. Det finansiella sparandet i offentlig sektor ligger nära noll både i år och nästa år för att sedan förstärkas gradvis i takt med att konjunkturen stärks (diagram 10). Denna utveckling är linje med överskotts-målet, men ger ingen extra skjuts åt konjunkturen.

Även med en betydligt sämre utveckling i euroområdet kommer budgetunderskottet inte att bli alarmerande stort och ge upphov till tvivel om de offentliga finansernas hållbarhet, se fördjupningen ”Effekter på de offentliga finanserna av en sämre omvärldsutveckling och mer aktiv finanspolitik”. Eftersom Sverige har en låg statsskuld och litet budgetunderskott skulle finanspolitiken kunna vara något mer expansiv 2013–2014. Exempelvis kan ytterligare tillfälliga satsningar på åtgärder som håller nere långtidsarbetslösheten och/eller offentliga investeringar övervägas. Det påskyndar konjunkturåterhämtningen något, men innebär samtidigt att finanspolitiken måste ges en ännu stramare inriktning åren därefter.

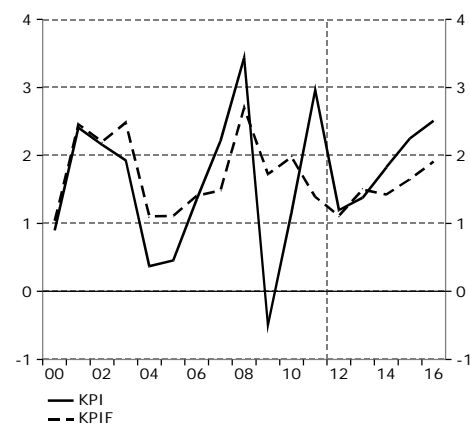
Om konjunkturutvecklingen skulle bli betydligt sämre än i prognosen, till exempel till följd av en eskalerande kris i euroområdet, är det lämpligt med en mer expansiv finanspolitik. Särskilt angeläget är det då att försöka motverka destabiliserande nedskärningar i kommunsektorn. Regeringen bör därför redan nu avisera att man avser att öka statsbidragen till kommunerna om den ekonomiska utvecklingen skulle bli sämre.

RIKSBANKEN LÅTER REPORÄNTAN VARA OFÖRÄNDRAD

Riksbanken har signalerat, senast i ränteprognozen från april, att man inte avser att sänka reporäntan den närmaste tiden. Den

Diagram 9 Konsumentpriser

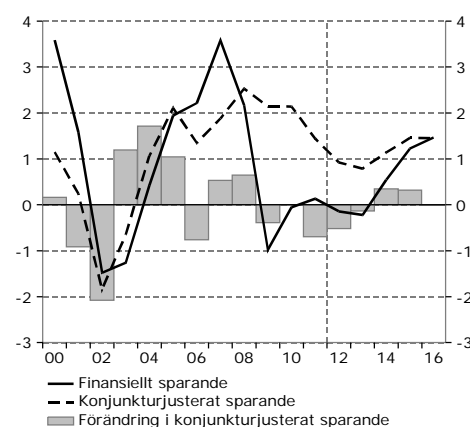
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentlig sektor

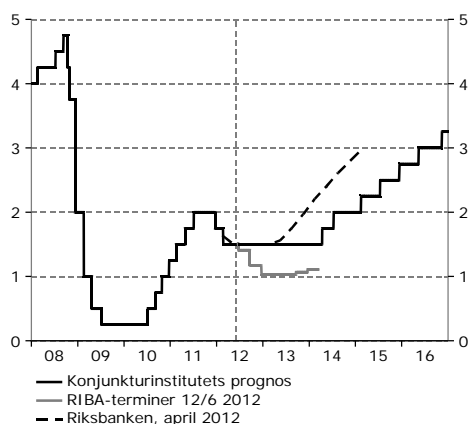
Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Reporänta

Procent, dagsvärden

Källor: NASDAQ OMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

internationella konjunkturutvecklingen har sedan april varit svagare än väntat, men samtidigt har den svenska arbetsmarknaden utvecklats något starkare än i Riksbankens senaste prognos. Konjunkturinstitutets prognos är därför att reporäntan ligger still på 1,5 procent till början av 2014 (se diagram 11). Riksbanken bedömer att mängden lediga resurser i ekonomin kommer att minska relativt snabbt under 2013, vilket leder till att löneökningstakten och inflationen ökar under 2014. Konjunkturinstitutet bedömer att det finns mer lediga resurser och att inflationstrycket därmed blir lägre. Reporäntan kommer därför att hållas oförändrad längre än i Riksbankens senaste prognos.

Det svaga resursutnyttjandet och den i dagsläget låga inflationen ger dock Riksbanken utrymme att sänka reporäntan i år. Konjunkturåterhämtningen skulle då gå något snabbare och inflationen (mätt med KPIF) skulle ligga närmare målet, se fördjupningen ”Lägre reporänta påskyndar återhämtningen” i Konjunkturläget, mars 2012.

Enligt marknadsprissättningen finns det en betydande sannolikhet för att reporäntan kommer att sänkas vilket är högst rimligt givet osäkerheten om eurokrisens utveckling (se diagram 11). Konjunkturinstitutets prognos är dock att det är mest sannolikt att det inte blir någon omfattande europeisk bankkris och då är det troligt att Riksbanken inte sänker reporäntan mer.

Tabell 1 Valda indikatorer

Procentuell förändring om inget annat anges

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
BNP till marknadspris	-5,0	6,2	3,9	0,7	2,3			
BNP, kalenderkorrigerad	-4,9	5,9	3,9	1,0	2,3	2,8	2,6	2,5
Bytesbalans ¹	6,8	6,8	7,0	6,5	6,4	6,4	6,0	5,8
Arbetade timmar ²	-2,6	2,6	2,3	0,7	0,2	1,1	1,1	0,9
Sysselsättning	-2,1	1,1	2,1	0,3	0,4	1,0	1,1	0,8
Arbetslöshet ³	8,3	8,4	7,5	7,5	7,6	7,3	6,8	6,4
Arbetsmarknadsgap ⁴	-3,3	-2,4	-1,4	-1,4	-1,7	-1,0	-0,3	0,1
BNP-gap ⁵	-7,5	-4,3	-1,9	-2,5	-2,0	-0,7	0,0	0,4
Timlön i näringslivet ⁶	3,2	2,5	2,8	3,4	2,9	2,9	3,0	3,1
Arbetskostnad i näringslivet ²	2,4	-0,8	2,8	3,7	3,1	3,0	3,1	3,2
Produktivitet i näringslivet ²	-3,6	4,0	2,5	0,3	2,5	2,2	1,8	2,1
KPI	-0,5	1,2	3,0	1,2	1,4	1,8	2,3	2,5
KPIF	1,7	2,0	1,4	1,1	1,5	1,4	1,7	1,9
Reporänta ^{7,8}	0,25	1,25	1,75	1,50	1,50	2,00	2,75	3,25
Tioårig statsobligationsränta ⁷	3,2	2,9	2,6	1,8	2,5	3,4	4,1	4,4
Kronindex (KIX) ⁹	122,8	114,3	107,6	108,0	106,4	105,2	104,5	104,2
BNP i världen	-0,6	5,3	3,8	3,5	4,0	4,3	4,5	4,4
Offentligt finansiellt sparande ¹	-1,0	-0,1	0,1	-0,1	-0,2	0,5	1,2	1,5
Konjunkturjusterat sparande ¹⁰	2,1	2,1	1,4	0,9	0,8	1,1	1,5	1,5

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁶ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁷ Procent. ⁸ Vid årets slut. ⁹ Index 1992-11-18=100. ¹⁰ Procent av potentiell BNP.

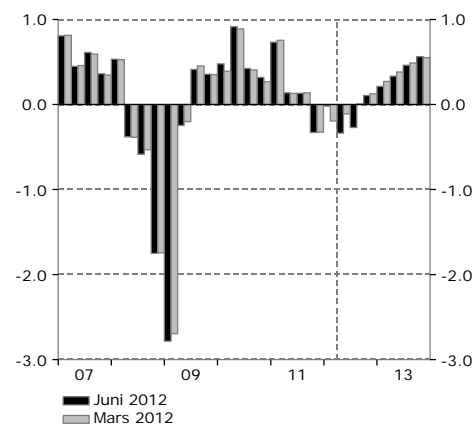
Källor: SCB, Medlingsinstitutet, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Prognosrevideringar 2012–2013

- Sammantaget görs relativt små revideringar av prognosen för Sverige jämfört med Konjunkturläget, mars 2012 (se tabell 2).
- Tillväxten i euroområdet har reviderats ner till följd av den kraftigt stigande oron för stabiliteten i banksystemen och statsfinansernas hållbarhet (se diagram 12).
- Prognosen för tillväxten i USA är i det närmaste oförändrad, men BNP i de stora tillväxtekonomierna väntas öka något långsammare 2012 än i föregående prognos.
- I Sverige blev BNP-tillväxten överraskande hög första kvartalet. Men även Sverige drabbas av den stigande oron i euroområdet och prognosen för BNP-tillväxten andra och tredje kvartalet har reviderats ner (se diagram 13).
- Arbetsmarknaden har utvecklats oväntat starkt under våren och arbetslösheten bedöms nu inte stiga mer än marginellt till 7,6 procent, trots den svagare BNP-tillväxten (se diagram 14).
- Inflationprognosen har reviderats ner för 2012, främst till följd av lägre energipriser.
- En ny befolkningsprognos från SCB har inneburit att både befolkning och sysselsättning väntas öka något snabbare fram till 2016. Samtidigt har dock bedömningen av potentiell produktivitetstillväxt reviderats ner så den sammantagna effekten på potentiell BNP är liten.
- Bedömningen av jämviktarbetslösheten har reviderats upp med 0,1–0,3 procentenheter 2013–2020 till följd av indikationer på sämre fungerande matchning på arbetsmarknaden och en förändrad sammansättning av den arbetsföra befolkningen i SCB:s nya befolkningsprognos.
- Den svagare produktivitetstillväxten och större folk mängden har inneburit att det beräknade utrymmet för ofinansierade finanspolitiska åtgärder 2013–2016 har reviderats ner.

Diagram 12 BNP i euroområdet

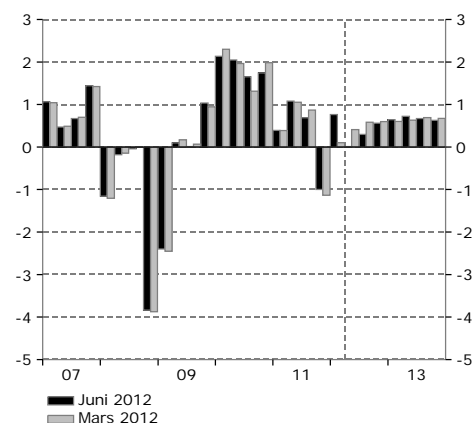
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 13 BNP

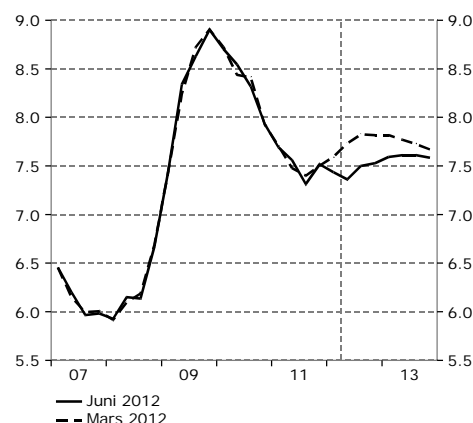
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 2 Nuvarande prognos och revideringar jämfört med prognosen i mars 2012

Procentuell förändring om inget annat anges

	2012		2013	
	Juni 2012	Diff.	Juni 2012	Diff.
Internationellt				
BNP i världen	3,5	0,0	4,0	0,0
BNP i OECD	1,5	0,1	2,0	-0,1
BNP i euroområdet	-0,5	-0,1	0,7	-0,3
BNP i USA	2,1	0,1	2,3	-0,1
BNP i Kina	8,1	-0,2	8,8	0,0
Federal funds target rate ^{1,2}	0,25	0,00	0,25	0,00
ECB:s refinänta ^{1,2}	0,50	-0,50	0,50	-0,50
Oljepris ³	108,2	-10,9	106,7	-7,0
KPI i OECD	2,3	0,2	1,8	0,1
Försörjningsbalans				
BNP, kalenderkorrigerad	1,0	0,2	2,3	-0,2
BNP	0,7	0,2	2,3	-0,2
Hushållens konsumtion	1,8	0,3	2,5	-0,6
Offentlig konsumtion	0,4	0,1	0,7	0,0
Fasta bruttoinvesteringar	4,9	3,5	3,4	-1,1
Lagerinvesteringar ⁴	-1,2	-0,3	0,2	0,2
Export	0,0	-0,4	4,3	-0,2
Import	0,1	0,2	4,9	-0,5
Arbetsmarknad, inflation, räntor, med mera				
Arbetade timmar ⁵	0,7	0,5	0,2	-0,3
Sysselsättning	0,3	0,5	0,4	-0,2
Arbetslöshet ⁶	7,5	-0,3	7,6	-0,1
Arbetsmarknadsgap ⁷	-1,4	0,7	-1,7	0,3
BNP-gap ⁸	-2,5	0,6	-2,0	-0,1
Produktivitet i näringslivet ⁵	0,3	-0,3	2,5	0,2
Timlön i näringslivet ⁹	3,4	0,0	2,9	0,0
KPI	1,2	-0,3	1,4	0,0
KPIF	1,1	-0,3	1,5	-0,1
Reporänta ^{1,2}	1,50	0,00	1,50	0,00
10-årig statsobligationsränta ¹	1,8	-0,3	2,5	-0,2
Kronindex (KIX) ¹⁰	108,0	1,2	106,4	1,0
Bytesbalans ⁴	6,5	-0,5	6,4	-0,4
Offentligt finansiellt sparande ¹¹	-0,1	0,3	-0,2	-0,4

¹ Procent. ² Vid årets slut. ³ Dollar per fat, årsgenomsnitt. ⁴ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁵ Kalenderkorrigerad. ⁶ Nivå, procent av arbetskraften.

⁷ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁹ Enligt konjunkturlönestatistiken. ¹⁰ Index 1992-11-18=100. ¹¹ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i mars 2012. Ett positivt värde innebär en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016

Förutsättningarna för en återhämtning av svensk ekonomi är gynnsamma jämfört med i många andra länder. Hushållens sparande är högt och de offentliga finanserna är starka. Den ekonomiska politiken i Sverige behöver dock vara fortsatt expansiv de närmaste åren för att stimulera den inhemska efterfrågan när exporten utvecklas svagt i spåren av den internationella lågkonjunkturen. Finanspolitiken blir expansiv i år, ungefär neutral 2013 och åtstramande åren 2014–2016 för att överskottsmålet ska kunna uppnås. Det stabiliseringspolitiska ansvaret faller därför i hög grad på penningpolitiken. Reporäntan kommer att hållas låg under flera år framöver men Riksbanken bedöms inte sänka reporäntan från dagens nivå på 1,50 procent. Inflationstrycket är lågt och kan motivera en ännu lägre ränta i år. Konjunkturrell balans i svensk ekonomi nås 2015 och inflationen når målet 2016. De offentliga finanserna är starka och modellsimuleringar visar att även om en kraftig nedgång i omvärlden möts med tillfälliga finanspolitiska stimulanser i Sverige på ca 50 miljarder kronor klaras gränsen för underskott inom Stabilitets- och tillväxtpakten med bred marginal.

I detta kapitel presenteras först Konjunkturinstitutets prognos av den internationella och svenska konjunkturutvecklingen 2012–2016. Därefter beskrivs prognosen för utvecklingen av penning- och finanspolitik mer i detalj. En detaljerad beskrivning av prognosen på kort sikt, 2012–2013, finns i de nästföljande fem kapitlen.

Internationell utveckling

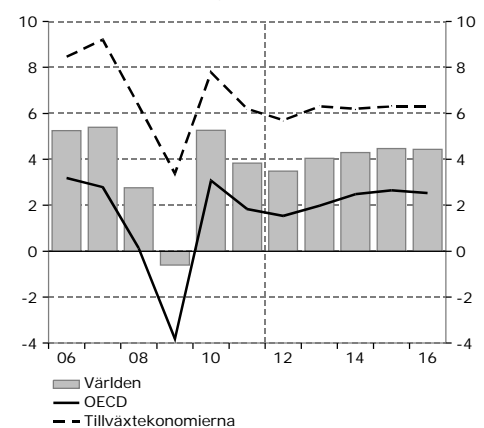
LÅG TILLVÄXT OCH LÅGA RÄNTOR I OECD-LÄNDERNA 2012–2016

Skuldskrisen i euroområdet och avmattningen i de stora tillväxtländerna bidrar till att resursutnyttjandet i världsekonomin faller något i år från en redan låg nivå. Osäkerheten kring utvecklingen av skuldskrisen bedöms finnas kvar den närmaste tiden. Politiska beslut som övertygar aktörerna i ekonomin om att euroområdet inte kommer att upplösas innebär att osäkerheten minskar mot slutet av året och nästa år inleds en försiktig återhämtning i världsekonomin. Till den högre tillväxten nästa år bidrar även ekonomisk-politiska stimulanser i tillväxtländerna. Återhämtningen i världsekonomin fortsätter åren 2014–2016.

Resursutnyttjandet i tillväxtländerna bedöms vara ungefär balanserat efter inbromsningen i BNP-tillväxten 2012. Åren 2013–2016 växer BNP i tillväxtländerna i stort sett i linje med den

Diagram 15 BNP i världen, OECD och tillväxtekonomierna

Procentuell förändring

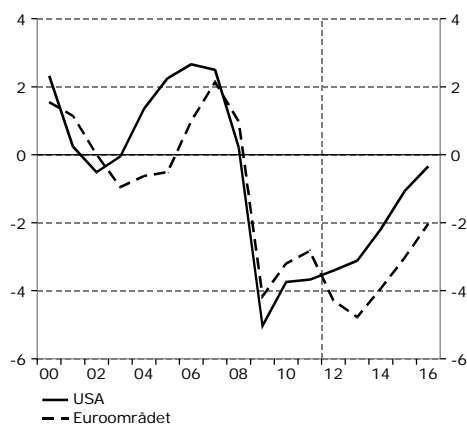

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 16 BNP-gap i USA och euroområdet

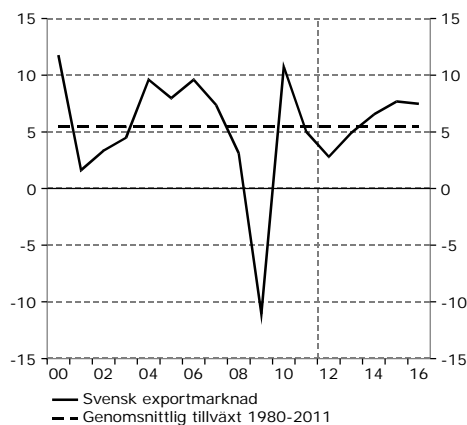
Procent av potentiell BNP

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 17 Svensk exportmarknad

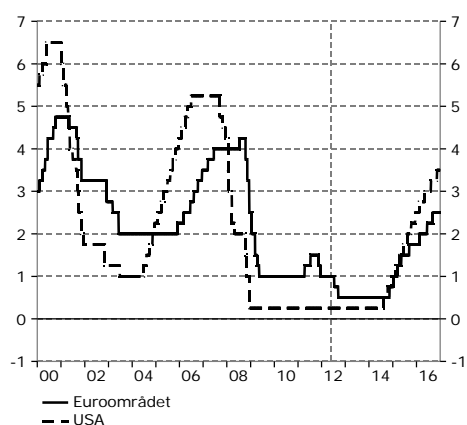
Procentuell förändring

Källor: Nationella källor, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 18 Styrräntor

Procent

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

uthålliga tillväxttakten på drygt 6 procent per år (se tabell 3 och diagram 15).

Resursutnyttjandet i OECD-länderna är lågt 2012. Åren 2013–2016 sker en återhämtning i OECD-länderna (se diagram 16). BNP-tillväxten blir dock låg jämfört med tidigare perioder av konjunkturåterhämtning. Den genomsnittliga årliga tillväxten 2013–2016 blir 2,4 procent. I tidigare återhämtningsfaser de senaste 40 åren har den årliga BNP-tillväxten varit över 3 procent i genomsnitt. En förklaring till att tillväxten blir så mycket lägre i denna återhämtning är att efterfrågetillväxten hålls tillbaka av ett stort behov att spara hos stater, hushåll och banker i många länder. En annan faktor som bidrar till den låga tillväxten i OECD-länderna är att potentiell BNP bedöms utvecklas svagare än tidigare. Det beror dels på att befolkningen i arbetsför ålder inte växer lika snabbt som tidigare, dels på betydande strukturella problem i många länder, i synnerhet i euroområdet. Den genomsnittliga tillväxten i potentiell BNP 1980–2007 var 2,5 procent per år. Perioden 2013–2016 växer potentiell BNP i OECD-länderna endast med i genomsnitt 1,7 procent.

Svensk exportmarknad bedöms växa med i genomsnitt drygt 6,5 procent per år under perioden 2013–2016 (se diagram 17). Detta är något lägre än den genomsnittliga tillväxten de tio år som föregick finanskrisen, men högre än medelvärdet sedan 1980.

Det svaga resursutnyttjandet i OECD-länderna verkar återhållande på inflationen. Centralbankerna i de stora OECD-länderna kommer därmed att hålla styrräntorna på låga nivåer under flera år framöver. Styrräntorna i USA och euroområdet börjar höjas 2014, när återhämtningen blivit tydlig. Att BNP-tillväxten blir låg talar dock för att höjningarna av styrräntorna kommer att ske i något långsammare takt än vad som varit normalt i tidigare återhämtningar (se diagram 18).

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
BNP i OECD	1,8	1,5	2,0	2,5	2,7	2,5
BNP i tillväxtländer ¹	6,2	5,7	6,3	6,2	6,3	6,3
BNP i världen	3,8	3,5	4,0	4,3	4,5	4,4
KPI i OECD	2,9	2,3	1,8	1,9	2,0	2,1
KPI i världen	4,8	4,0	3,6	3,6	3,6	3,5

¹ Tillväxtländer definieras här som länder utanför OECD.

Anm: BNP-siffrorna är kalenderkorrigerade och uttryckta i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Utvecklingen i Sverige

STARK ÖKNING AV BNP FÖRSTA KVARTALET 2012

Svensk BNP växte med överraskande höga 0,8 procent första kvartalet i år. Framför allt utvecklades de fasta bruttoinvesteringarna starkt, men även hushållens konsumtion steg kraftigt med över en procent.

Olika indikatorer pekar dock på att BNP-tillväxten bromsar in kraftigt andra kvartalet i år. Konjunkturinstitutets barometerindikator, som är ett sammanfattande mått på stämningläget i ekonomin, är förvisso på normala nivåer, men har fallit tillbaka något de senaste månaderna (se diagram 19). Dessutom pekar månadsstatistik över produktion och ordergång i näringslivet samt för utrikeshandeln på en tydlig inbromsning. BNP bedöms därför stagnera andra kvartalet i år.

Bakom avmattningen ligger upptrappningen av skuldcrisen i euroområdet under våren och början av sommaren. Den förhöjda osäkerheten kring utvecklingen i skuldyngda stater med problemfyllda banker tynger utvecklingen också i Sverige andra och tredje kvartalet i år. Under senare delen av året tar BNP-tillväxten gradvis något mera fart när osäkerheten om utvecklingen i euroområdet minskar. Helåret 2012 stannar BNP-tillväxten i Sverige på måttliga 1,0 procent i kalenderkorrigerade termer.¹

Trots den starka tillväxten under första kvartalet 2012 är resursutnyttjandet i den svenska ekonomin fortfarande lågt, och det faller tillbaka ytterligare under sommaren och hösten. För helåret 2012 bedöms BNP-gapet vara ca -2,5 procent (se diagram 20). Produktionen skulle alltså kunna vara 2,5 procent högre utan att ekonomin skulle bli överhettad.

Arbetsmarknadsgapet är inte fullt lika djupt (se diagram 20). Det beror på att företagen betraktar det svaga efterfrågeläget som tillfälligt och behåller mer personal än vad de har behov av på kort sikt. När efterfrågan väl vänder upp finns det därför inledningsvis tillräckligt med lediga resurser inom företagen för att öka produktionen utan att det behövs nyanställningar i någon större omfattning.

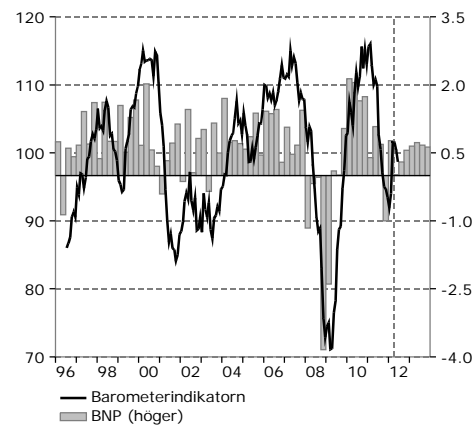
PRODUKTIVITETEN UTVECKLAS MYCKET SVAGT I ÅR

Arbetsproduktiviteten i näringslivet har utvecklats mycket svagt de senaste åren (se diagram 21). Det första kvartalet i år skedde en viss återhämtning när produktiviteten ökade med 0,4 procent. För helåret 2012 stannar dock uppgången vid blygsamma 0,3 procent, bland annat som en följd av den svaga efterfrågetillväxten under året.

Konjunkturinstitutet bedömer att den underliggande, eller potentiella, produktivitetstillväxten i näringslivet har skiftat ner

Diagram 19 Barometerindikatorn och BNP

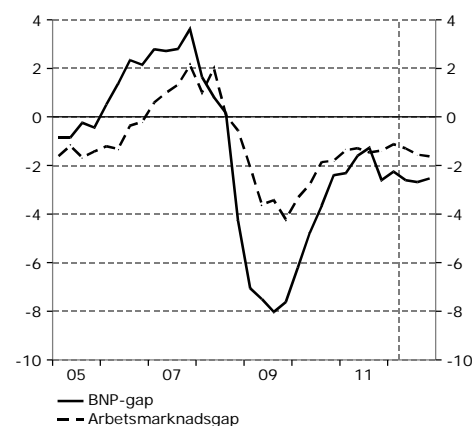
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 20 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

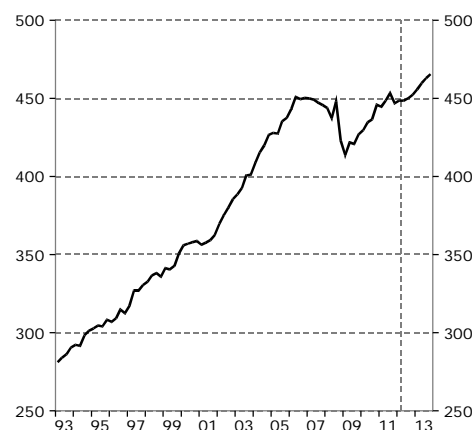
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 21 Produktivitet i näringslivet

Kronor per timme, fasta priser, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹ Samtliga siffror i detta avsnitt är kalenderkorrigerade om inget annat anges.

sedan mitten av förra decenniet. Från 2006 till 2011 steg den potentiella produktiviteten i näringslivet enligt Konjunkturinstitutets bedömning i genomsnitt med bara 0,7 procent per år. Det kan jämföras med ett genomsnitt på 2,7 procent per år 1981–2006.

Den svaga utvecklingen av den potentiella produktiviteten beror på flera faktorer. Låga investeringar i näringslivet har inneburit att det produktiva kapitalet har ökat långsamt de senaste åren. Lågkonjunkturen efter finanskrisen 2008 har medfört att behoven av kapacitetshöjande investeringar har varit mindre än normalt, samtidigt som den förhöjda osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen kan ha bromsat både utveckling och införande av ny teknologi.

Samtidigt har arbetskraften och sysselsättningen ökat snabbt, bland annat till följd av den förda ekonomiska politiken.² Mängden produktivt kapital per sysselsatt har därmed utvecklats svagt sedan 2008, vilket har hållit tillbaka produktivitetstillväxten. Dessutom har sannolikt den tillkommande arbetskraften delvis utgjorts av personer med relativt låga kvalifikationer, vilket också kan ha dämpat produktiviteten.

POTENTIELL BNP VÄXER LÅNGSAMT DE NÄRMASTE ÅREN

Konjunkturinstitutet bedömer att potentiell BNP i genomsnitt ökade med 2,2 procent per år mellan 2006 och 2011. Mycket av ökningen, ca två tredjedelar, förklarades av en snabbt växande arbetskraft.

I år bedöms potentiell BNP öka med 1,5 procent (se tabell 4). Den svaga utvecklingen fortsätter de närmaste åren. År 2016 ökar potentiell BNP med 2,1 procent, vilket är något långsammare än den genomsnittliga BNP-tillväxten de senaste 30 åren. Bakom den svaga utvecklingen ligger en fortsatt svag utveckling av den potentiella produktiviteten, samtidigt som tillväxten i den potentiella arbetskraften och den potentiella sysselsättningen mattas av. Det senare beror bland annat på att effekterna av tidigare genomförda åtgärder för att öka sysselsättningen börjar närma sig full effekt. Men det beror också på förändringar i befolkningsutvecklingen. Reviderade befolkningsprognoser från SCB innebär dock att den potentiella sysselsättningen bedöms öka något snabbare framöver än vad som antagits tidigare (se fördjupningen ”Ny befolkningsprognos får effekter på sysselsättningen på lång sikt”).

² Se fördjupningen ”Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer” i *Konjunkturläget*, december 2011.

Tabell 4 Potentiella variabler

Procentuell förändring om inget annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Potentiell BNP	1,5	1,5	1,7	1,6	1,8	2,1
Potentiellt arbetade timmar	1,2	0,6	0,4	0,4	0,5	0,5
Därav bidrag potentiell sysselsättning	0,7	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Därav demografiskt bidrag	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Potentiell produktivitet	0,3	0,8	1,1	1,4	1,4	1,6
Potentiell produktivitet i näringslivet	0,6	1,1	1,5	1,6	1,8	2,1

Anm. Beräkningarna är korrigerade för skillnader i antalet arbetsdagar mellan åren. Den potentiella produktivitetens utvecklingen är Konjunkturinstitutets samlade bedömning.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SVERIGE VÄL RUSTAT FÖR ÅTERHÄMTNING

Det låga resursutnyttjandet i ekonomin under 2012 innebär att det finns ett stort utrymme för stigande BNP, trots att potentiell BNP utvecklas jämförelsevis svagt de närmaste åren framöver.

De inhemska förutsättningarna för en återhämtning är gynnsamma jämfört med i många andra länder. De offentliga finanserna är starka och hushållens sparande är högt. Samtidigt har Sverige stora överskott i utrikeshandeln och generellt sett är näringslivet konkurrenskraftigt i ett internationellt perspektiv, vilket inte är fallet i en del andra länder.

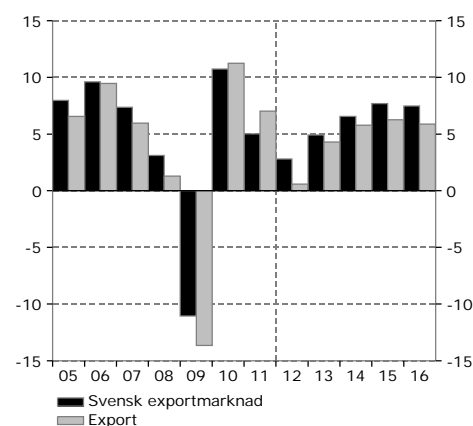
Den stora utrikeshandeln gör trots allt att den svenska ekonomin i hög grad är beroende av utvecklingen i omvärlden. Den svaga tillväxten i omvärlden i år och nästa år håller därmed tillbaka återhämtningen i Sverige, som mer än vanligt kommer att drivas av inhemsk efterfrågan.

EXPORTEN STAGNERAR

Den låga tillväxten i OECD-länderna i år och nästa år innebär att den globala marknaden för svenska exportföretag växer i måttlig takt (se diagram 22). Detta bidrar till att den svenska exporten nästan inte växer alls i år och 2013 stannar uppgången på drygt 4 procent. Åren 2014–2016 växer exporten med ca 6 procent per år. Detta är långsammare än tillväxten på den globala svenska exportmarknaden. Svenska exportföretag bedöms därmed förlora marknadsandelar. Så har även skett den senaste 30-årsperioden, men i ganska liten omfattning. Sverige har av demografiska skäl ett minskande behov av att nettospara mot omvärlden och de jämförelsevis stora förlusterna av marknadsandelar 2014–2016 är ett led i minskade globala obalanser. Denna utveckling är förenlig med att kronan förstärks under perioden (se diagram 23).

Diagram 22 Svensk exportmarknad och export

Procentuell förändring

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 23 Kronans nominella effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100

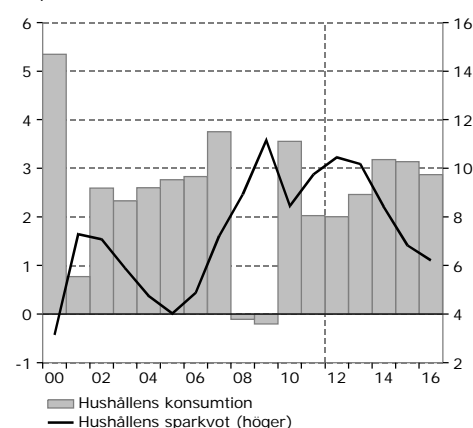

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 24 Hushållens konsumtion och sparkvot

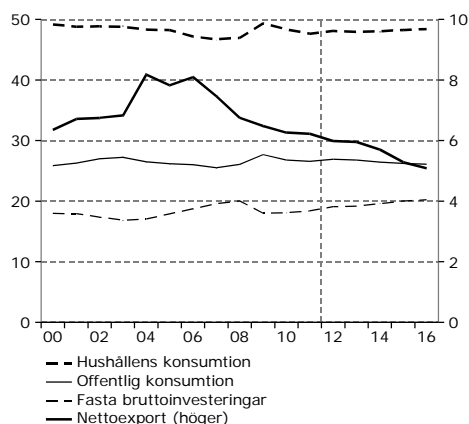
Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 25 BNP-andelar

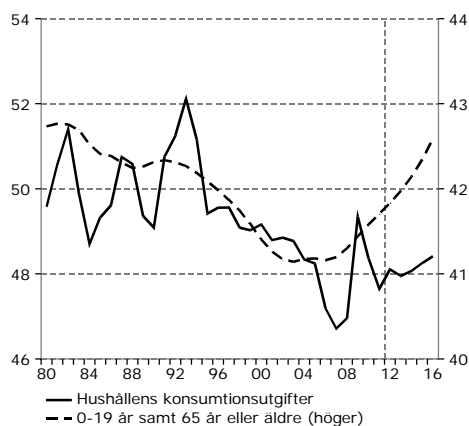
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 26 Konsumtion och befolkning 0–19 år samt 65+

Procent av BNP respektive befolkningen

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 27 Hushållens konsumtion per capita

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HUSHÅLLENS KONSUMTION HÅLLS TILLBAKA AV EUROKRISEN

Den svaga konjunkturen på arbetsmarknaden och den under våren eskalerande eurokrisen innebär att hushållen kommer att vara något försiktiga med att öka konsumtionen under resten av 2012. Till följd av den starka uppgången under årets första kvartal ökar konsumtionen för helåret 2012 ändå med 2,0 procent (se diagram 24). Hushållens reala disponibla inkomster ökar dock lite mer och sparandet stiger till över 10 procent som andel av de disponibla inkomsterna. Under 2013 är läget på arbetsmarknaden fortsatt svagt och arbetslösheten stiger något. Trots ett fortsatt mycket lågt ränteläge begränsas därför uppgången i hushållens konsumtion till 2,5 procent. Åren 2014–2016 stiger sysselsättningen snabbare och arbetslösheten faller åter. Konjunkturen befinner sig då i en självförstärkande fas där stigande efterfrågan förstärker arbetsmarknaden, vilket i sin tur förstärker efterfrågan ytterligare. Hushållen ökar då konsumtionen med ca 3 procent per år (se diagram 24).

Hushållens konsumtion stiger därmed som andel av BNP till 48,5 procent år 2016 (se diagram 25). En förklaring till den stigande konsumtionsandelen är att hushållen av demografiska skäl kan förväntas minska sparandet. Från början av 1990-talet till mitten på förra decenniet steg successivt andelen av befolkningen som är 20–64 år, det vill säga den del av befolkningen där förvärvsfrekvensen (sysselsättningsgraden) är hög. Denna grupp har i genomsnitt en tendens att spara relativt mycket, medan det omvända gäller för åldersgrupper med låg förvärvsfrekvens, det vill säga unga och äldre. Den demografiska utvecklingen har nu vänt och åldersgrupperna med låg förvärvsfrekvens stiger snabbt till 2016 (se diagram 26). Denna utveckling talar i sig för en stigande konsumtionsandel. Men en minskande andel av befolkningen som är 20–64 år talar även för att BNP per capita utvecklas relativt svagt. Den demografiska utvecklingen innebär därför i sig inte att hushållens konsumtion per capita växer snabbare än normalt. Åren 2012–2016 ökar hushållens konsumtion per capita i genomsnitt med 1,9 procent per år (se diagram 27). Detta kan jämföras med perioden 1995–2011 då hushållens konsumtion per capita steg med i genomsnitt 2,0 procent per år.

Efterfrågan från den offentliga sektorn ökar bara svagt under åren 2012–2016 då finanspolitiken sammantaget under perioden har en neutral inriktning (se avsnittet ”Finanspolitik” nedan). Den offentliga konsumtionen växer i genomsnitt med 0,8 procent per år under perioden. Den offentliga konsumtionen som andel av BNP minskar därmed från 27 procent år 2012 till 26 procent år 2016 (se diagram 25).

I samband med finanskrisen 2008–2009 föll de fasta bruttoinvesteringarna tillbaka från 20 till 18 procent av BNP. Första kvartalet 2012 steg de med över 3 procent och helåret 2012 be-

döms de öka med över 5 procent (se diagram 28). De osäkra konjunkturutsikterna i omvärlden och ett något lågt kapacitetsutnyttjandet i det svenska näringslivet bidrar till att investeringstillväxten 2013 tillfälligt bromsar upp till drygt 3 procent. År 2014 ökar behovet av kapacitetshöjande investeringar och tillväxten i investeringarna stiger åter. I genomsnitt växer de fasta bruttoinvesteringarna med 6 procent per år 2014–2016. Som andel av BNP uppgår de till ca 20 procent år 2016, vilket enligt Konjunkturinstitutets bedömning är att betrakta som normalt i ett långsiktigt perspektiv.

IMPORTEN VÄXER PÅ SPARLÅGA

Importen ligger i det närmaste still 2012, som en följd av den svaga utvecklingen av efterfrågan. År 2013 återhämtar sig tillväxten i efterfrågan och importen växer då med 5 procent. Åren 2014–2016 stiger tillväxten i importen ytterligare till i genomsnitt 7 procent per år. Orsaken är främst att efterfrågan fortsätter att stiga, men uppgången accentueras av en förstärkning av kronan. Sammantaget förstärks den effektiva växelkursen i termer av kronindex KIX med över 4 procent från 2012 till 2016 (se diagram 23).

Nettoexporten fortsätter att falla tillbaka och uppgår år 2016 till 5 procent som andel av BNP (se diagram 25). Det svenska finansiella nettosparandet mot omvärlden fortsätter därmed att falla tillbaka, en utveckling som påbörjades i mitten av det förra decenniet. I ljuset av den demografiska utvecklingen med en minskande andel av befolkningen i åldersgrupper med hög förvärvsfrekvens är denna trendmässiga nedgång inte anmärkningsvärd.

NORMALLÄGE I KONJUNKTUREN NÅS 2015

Sammantaget innebär utvecklingen att BNP-tillväxten stiger till 2,3 procent år 2013, efter den tillfälliga avmattningen år 2012 (se diagram 29 och tabell 5). Tillväxten tar sedan ytterligare fart åren 2014–2016 till 2,5–3 procent per år och återhämtningen blir då tydligare. Tillsammans med den svaga tillväxten i potentiell BNP innebär detta att BNP-gapet sluts 2015 (se diagram 30). Ekonomin är då att betrakta som konjunkturrellt balanserad.

Diagram 28 Fasta bruttoinvesteringar
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

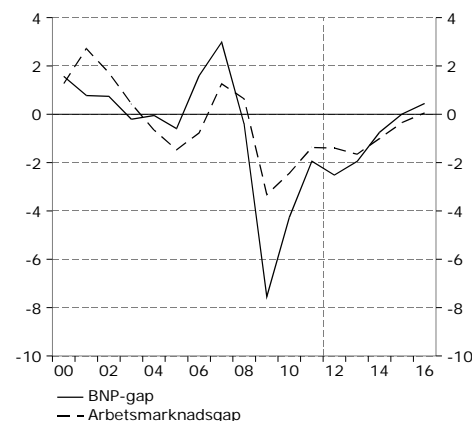
Diagram 29 BNP
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 30 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 5 Försörjningsbalans

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

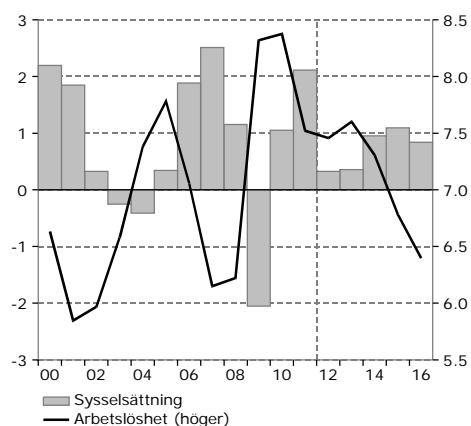
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hushållens konsumtionsutgifter	2,0	2,0	2,5	3,2	3,1	2,9
Offentliga konsumtionsutgifter	1,8	0,9	0,8	0,4	1,0	1,0
Fasta bruttoinvesteringar	6,3	5,4	3,4	6,0	5,4	4,1
<i>Slutlig inhemsk efterfrågan</i>	2,8	2,4	2,2	3,0	3,0	2,6
Lagerinvesteringar ¹	0,7	-1,2	0,2	0,1	0,0	0,0
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	3,4	1,1	2,4	3,0	3,0	2,6
Export	7,0	0,6	4,3	5,8	6,3	5,9
<i>Total efterfrågan</i>	4,7	0,9	3,1	4,0	4,2	3,8
Import	6,4	0,7	4,9	6,6	7,6	6,5
<i>Nettoexport¹</i>	0,7	0,0	0,0	0,0	-0,2	0,0
BNP	3,9	1,0	2,3	2,9	2,6	2,5

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 31 Sysselsättning och arbetslöshet

Procentuell förändring respektive procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ARBETSLÖSHETEN MINSKAR INTE I ÅR

Efter att ha ökat med över 2 procent i fjol, bromsar uppgången i sysselsättningen in till 0,3 procent i år. Eftersom arbetskraften ökar lika mycket innebär detta att arbetslösheten stabiliseras kring 7,5 procent (se diagram 31 och tabell 6). Orsaken till att den svaga utvecklingen av efterfrågan inte slår igenom hårdare på arbetsmarknaden är att företagen förutser att avmattningen i efterfrågan är kortvarig. Samtidigt innebär detta att resursutnyttjandet i företagen faller tillbaka. Den högre BNP-tillväxten 2013 får därför inte full effekt på sysselsättningen, som trots detta stiger med 0,4 procent. Arbetskraften ökar något mer och arbetslösheten stiger marginellt till 7,6 procent. Under 2013 normaliseras resursutnyttjandet i företagen. Den högre tillväxten i efterfrågan 2014–2016 slår därmed igenom mera direkt på sysselsättningen som då ökar med uppemot 1 procent per år.

Sammantaget stiger sysselsättningen med drygt 3 procent åren 2013–2016. Under samma period växer arbetskraften med 2 procent och arbetslösheten faller därmed tillbaka till 6,4 procent år 2016. Detta är i linje med Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten detta år. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är då att betrakta som normalt, vilket avspeglas i att arbetsmarknadsgapet är slutet (se diagram 30).

Tabell 6 Arbetsmarknad

Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Arbetade timmar ¹	2,3	0,7	0,2	1,1	1,1	0,9
Sysselsättning	2,1	0,3	0,4	1,0	1,1	0,8
Arbetskraft	1,2	0,3	0,5	0,6	0,5	0,4
Arbetslöshet ²	7,5	7,5	7,6	7,3	6,8	6,4

¹ Kalenderkorrigerad. ² Procent av arbetskraften.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÖNERNA ÖKAR LÅNGSAMMARE NÄSTA ÅR

I fjol steg timlönen i näringslivet enligt konjunkturlönestatistiken med något mindre än 3 procent. Trots avmattningen på arbetsmarknaden bedöms timlönerna i näringslivet öka snabbare i år med 3,4 procent (se diagram 32 och tabell 7). Det beror bland annat på att avtalsrörelsen hittills har resulterat i avtalade löneökningar som är högre än de som gällde för 2011, men det är också en tillfällig effekt av tidigare lagda lönerrevisioner i industrin. Eftersom produktiviteten samtidigt utvecklas mycket svagt stiger enhetsarbetskostnaden kraftigt i år. Det högre kostnadsstrycket beror till viss del på att företagen väljer att inte dra ner på personalstyrkan särskilt mycket när tillväxten i efterfrågan viker tillfälligt.

Under perioden 2013–2015 bedöms löneutvecklingen bli mer anpassad till lågkonjunkturen på arbetsmarknaden. Timlönerna stiger då med 3,0–3,1 procent per år. När läget på arbetsmarknaden normaliseras 2016 stiger timlönerna endast något snabbare med 3,2 procent. De jämförelsevis måttliga löneökningarna motiveras bland annat av den svaga underliggande produktivitetens utvecklingen. Samtidigt har exportsektorn svårt att kompensera sig för den starkare kronan genom att höja priserna i utländsk valuta. Detta talar för att löneökningarna hålls tillbaka något i industrin, vilket har en tendens att påverka utvecklingen också i andra branscher.

År 2013 dämpas kostnadstrycket när efterfrågan växer snabbare och företagen utnyttjar sina resurser effektivare. Enhetsarbetskostnaden stiger då med måttliga 0,6 procent och uppgången blir bara marginellt högre 2014. Åren 2015–2016 stiger enhetsarbetskostnaderna snabbare när det cykliska uppsvinget i produktiviteten dämpas. Arbetskostnadernas andel av förädlingsvärdet i näringslivet, det vill säga det mervärde som skapas i näringslivet, faller tillbaka till strax under 60 procent år 2013 och blir kvar på denna nivå till och med 2016 (se diagram 33).

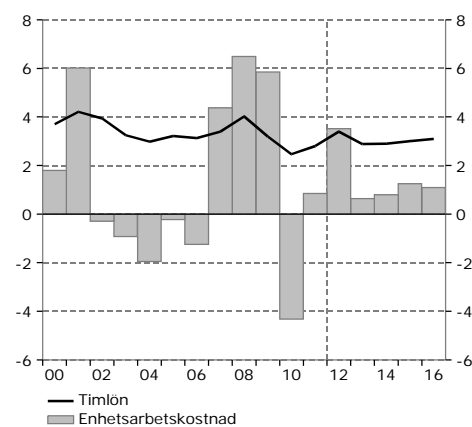
Sammantaget innebär detta att det inhemska kostnadstrycket blir lågt de närmaste åren och det tilltar först under senare delen av prognosperioden. Företagen kan därmed i allmänhet värna sina vinster de närmaste åren utan att höja priserna särskilt snabbt.

LÅG KPIF-INFLATION UNDER LÅNG TID

Inflationen i termer av KPI med fast bostadsränta (KPIF) uppgick 2011 till 1,4 procent. En dämpad internationell prisutveckling och fallande råvarupriser innebär att inflationen i termer av KPIF faller till 1,1 procent i år, trots den kraftiga uppgången i enhetsarbetskostnaden (se diagram 34 och tabell 7). Åren 2013–2016 fortsätter importpriserna att utvecklas svagt som en följd av att kronan förstärks. Det tilltagande inhemska kostnadstrycket i år verkar med viss fördröjning på inflationen som stiger till 1,5 procent 2013. Det minskande inhemska kostnadstrycket under 2013 innebär att inflationen dämpas marginellt 2014. Det

Diagram 32 Timlön och enhetsarbetskostnad i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 33 Arbetskostnadsandel i näringslivet

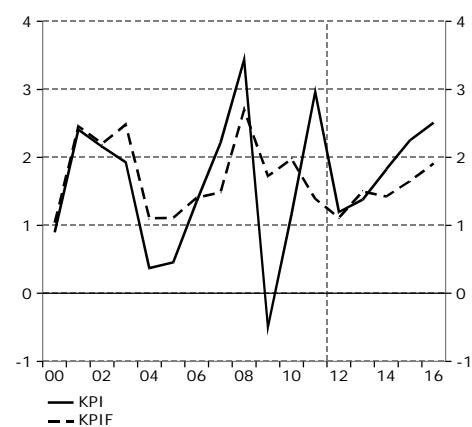
Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 34 Konsumentpriser

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

förbättrade konjunkturläget innebär dock att företagen får större möjlighet att föra kostnadsökningarna vidare till konsumentledet. Inflationen i termer av KPIF stiger därför gradvis under loppet av 2015–2016 och når 2 procent under senare delen av 2016. Mätt med KPI är inflationen betydligt högre åren 2014–2016. Det beror på att Riksbanken höjer reporäntan under denna period så att stigande boräntor driver upp inflationen mätt med KPI.

Tabell 7 Löner och priser

Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Timlön ¹	2,6	3,3	3,0	3,1	3,0	3,1
Timlön i näringslivet ¹	2,8	3,4	2,9	2,9	3,0	3,1
Enhetsarbetskostnad, näringslivet	0,8	3,5	0,6	0,8	1,3	1,1
KPI	3,0	1,2	1,4	1,8	2,3	2,5
KPIF	1,4	1,1	1,5	1,4	1,7	1,9

¹ Enligt konjunkturlönestatistiken.

Källor: Medlingsinstitutet, SCB, och Konjunkturinstitutet.

Penningpolitik, räntor och växelkurser

RIKSBANKEN RÖR INTE RÄNTAN I ÅR

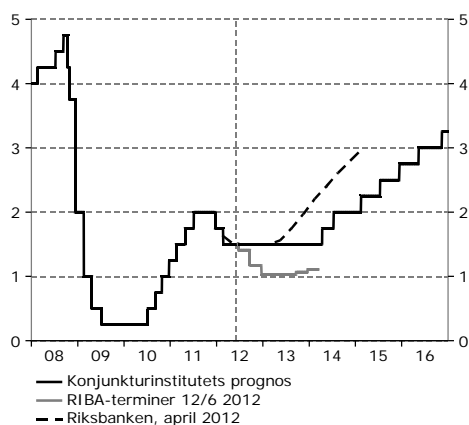
Riksbanken lät reporäntan ligga kvar på 1,50 procent vid sitt penningpolitiska möte i april. Enligt terminsprissättningen förväntar sig finansiella placerare att reporäntan sänks med 0,25 procentenheter ytterligare två gånger i år. Riksbankens räntebana från i april indikerar dock inga ytterligare sänkningar av reporäntan (se diagram 35).

Att skuldskrisen i euroområdet har förvärrats de senaste månaderna innebär att bedömningen av den svenska och internationella konjunkturen är ovanligt osäker. Hittills pekar dock ekonomisk statistik och indikatorer som har publicerats under andra kvartalet inte mot någon kraftig avmattning av den svenska konjunkturen. BNP steg med 0,8 procent det första kvartalet i år jämfört med närmast föregående kvartal och arbetslösheten låg kvar på samma nivå som i slutet av 2011. Sysselsättningen fortsatte att stiga i april och Konjunkturinstitutets barometerindikator har legat på en högre nivå under andra kvartalet än genomsnittet de tre första månaderna, även om indikatorn föll en del i juni. Mot detta ska ställas att till exempel månadsstatistiken för produktion och detaljhandel i april var svag.

Inflationen mätt med KPIF var 0,9 procent i maj. Att inflationen är låg beror på ett svagt resursutnyttjande och på svag internationell prisutveckling, som i kombination med de senaste årens förstärkning av den svenska växelkursen håller tillbaka importpriserna. KPIF-inflationen stiger visserligen något mot

Diagram 35 Reporänta

Procent, dagsvärden

Källor: NASDAQ OMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

slutet av året och nästa år, men årsgenomsnittet 2013 blir inte högre än 1,5 procent.

Den senaste tidens turbulens i euroområdet har visserligen lett till att Stockholmsbörsen har fallit. I övrigt bedöms dock de finansiella förhållandena i Sverige vara gynnsamma för konjunkturen på kort sikt. Upplåningsräntorna för företag och hushåll har sjunkit den senaste tiden (se diagram 36), kronan har försvagats och huspriserna har stigit något under inledningen av året. Samtidigt har utlåningen till hushållen bromsat ytterligare och den årliga ökningstakt på 4,8 procent som hushållens skulder ökade med i april var den lägsta på hela 2000-talet (se diagram 37).

Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att den inkommande informationen talar för att Riksbanken låter räntan ligga kvar på 1,50 procent vid det penningpolitiska mötet i juli. Reporäntan ligger sedan kvar på den nivån resten av 2012 och 2013. (se diagram 35). Penningpolitiken blir därmed fortsatt expansiv. Konjunkturinstitutet bedömde i mars att den låga inflationen och det låga resursutnyttjandet lämnar ett utrymme för ytterligare sänkningar av reporäntan 2012 (se fördjupningen ”Lägre reporänta påskyndar återhämtningen” i Konjunkturläget, mars 2012). Konjunkturinstitutet står kvar vid bedömningen att om reporäntan sänks till 1,00 procent under 2012 blir KPIF-inflationen de kommande åren i genomsnitt närmare 2 procent än i prognosen samtidigt som resursutnyttjandet i genomsnitt blir något mer balanserat.

LÄGRE REPORÄNTA OM EUROKRISEN FÖRVÄRRAS YTTRELLIGARE

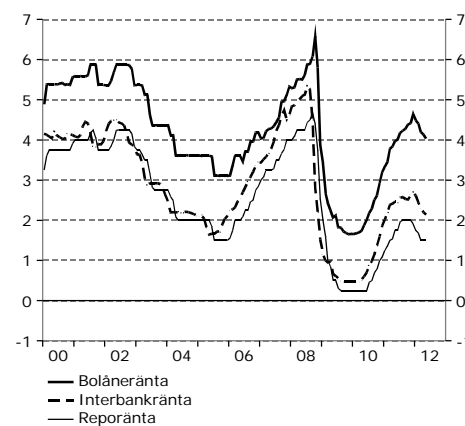
I Konjunkturinstitutets prognos bidrar politiska insatser till att osäkerheten kring skuldskrisen minskar mot slutet av 2012. Risken för en betydligt mindre gynnsam utveckling är dock betydande (se fördjupningen ”Scenario för en oordnad upplösning av eurokrisen”). Eftersom reporäntan påverkar ekonomin med en viss fördröjning ska penningpolitiken vara framåtblickande – reporäntan idag ska sättas på basis av den förväntade konjunkturutvecklingen det eller de närmaste åren. Penningpolitiken måste därmed även beakta osäkerhet. Om scenariot med en allvarlig finansiell kris i euroområdet skulle förverkligas skulle reporäntan sannolikt behöva sänkas ner mot noll, eftersom tillväxt och inflation skulle bli betydligt lägre. Att sannolikheten för detta inte är negligierbar är ett skäl till att terminsprissättningen indikerar en lägre reporänta framöver. Konjunkturinstitutet bedömer dock att det i nuläget är rimligt att Riksbanken avvaktar utvecklingen i euroområdet och agerar för att möta en kris om situationen skulle kräva det.

GRADVIS HÖGRE REPORÄNTA 2014–2016

Åren 2013–2016 återhämtar sig den svenska ekonomin. Reporäntan behöver då gradvis höjas för att undvika överhettning

Diagram 36 Räntor

Procent, månadsvärden

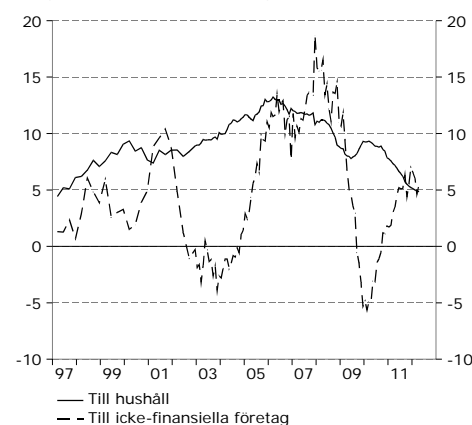

Anm. Löptider för bolåneräntor och interbankränta är 3 månader. Bolåneräntan avser genomsnittliga listpriser.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 Utlåning från finansiella institut i Sverige

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

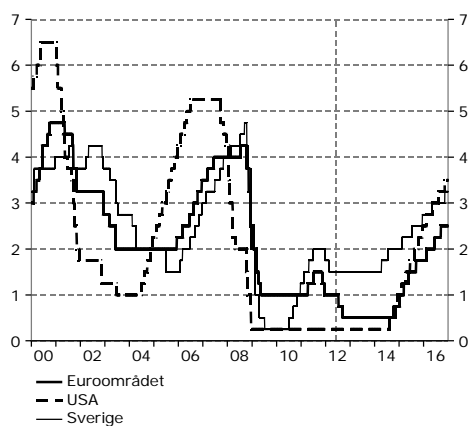

Anm. Kvartalsdata före 2003.

Källa: SCB.

Diagram 38 Styrrentor

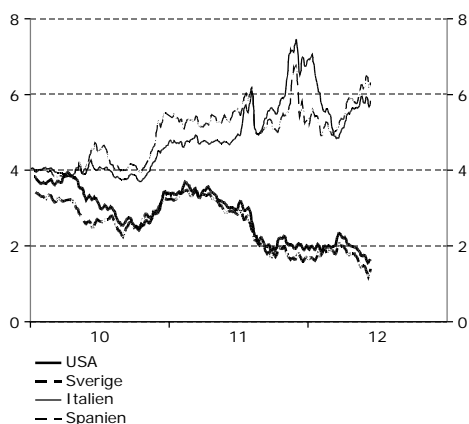
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 Statsobligationsräntor

Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Anm. 10 års löptid.

Källor: Nationella källor.

Diagram 40 Statsobligationsräntor

Procent

Anm. 10 års löptid.

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

och en för hög inflation längre fram. Riksbanken börjar höja styrrentan i början av 2014. Detta är något tidigare än i USA och euroområdet (se diagram 38), vilket beror på att resursutnyttjandet i den svenska ekonomin då är högre än i USA och euroområdet.

Den djupa lågkonjunkturen i de stora OECD-länderna och det fortsatta behovet att minska skulderna hos stater, hushåll och banker innebär att de utländska styrrentorna blir låga under lång tid framöver. Detta innebär att även Riksbanken behöver höja styrrentan i långsammare takt än vad som tidigare varit fallet i en återhämtningsfas, eftersom kronan skulle förstärkas kraftigt om Riksbanken valde en mycket högre styrrenta än i omvärlden. Detta skulle i sin tur dämpa både resursutnyttjande och inflation i Sverige mer än önskvärt. Dessutom är utlåningsräntorna till företag och hushåll högre nu i förhållande till reporäntan än före finanskrisen. Allt annat lika innebär den större skillnaden mellan reporänta och marknadsräntor att den nivå på reporäntan som är förenlig med fullt resursutnyttjande och stabil inflation kring inflationsmålet är lägre. I slutet av 2016 är reporäntan 3,25 procent (se diagram 38).

REKORDLÅGA LÅNGRÄNTOR I MÅNGA LÄNDER

Statsobligationsräntorna i Sverige, USA, Storbritannien och Tyskland var i början av juni 2012 på historiskt låga nivåer. Det avspeglar förväntningar om låg tillväxt och låga styrrentorna under lång tid framöver. Även oron kring den finansiella stabiliteten euroområdet har bidragit till att pressa ner de svenska statsobligationsräntorna. Detta beror på att svenska statsobligationer bedöms vara en säker placering relativt alternativen. Motsvarande räntor i till exempel Italien och Spanien ligger på en betydligt högre nivå (se diagram 39).

När osäkerheten kring skuldkrisen i euroområdet från 2013 gradvis klingar av och den svenska och globala ekonomin inleder en återhämtning kommer statsobligationsräntorna att stiga (se tabell 8 och diagram 40).

Tabell 8 Räntor

Procent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Vid slutet av året						
Reporänta	1,75	1,50	1,50	2,00	2,75	3,25
Årsmedelvärde						
Reporänta	1,8	1,5	1,5	1,8	2,3	2,9
5-årig statsobligationsränta	2,3	1,3	2,1	3,1	3,9	4,2
10-årig statsobligationsränta	2,6	1,8	2,5	3,4	4,1	4,4

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

ÖKAD ORO FÖRSVAGAR KRONAN TILLFÄLLIGT

Efter en blygsam förstärkning under första kvartalet 2012 försvagades kronan, mätt med det nominella effektiva kronindexet

KIX, med 3 procent från mars till maj i år (se diagram 41). Försvagningen sammanföll med att oron kring skuldkrisen i euroområdet eskalerade och är ett uttryck för att marknadsaktörerna tagit tillflykt till valutor som är mer likvida och/eller bedöms vara säkrare investeringar än kronan. Detta illustreras av att kronan under samma period försvagades mot dollarn och yenen med 10 respektive 15 procent (se diagram 42). Konjunkturinstitutet bedömer att den riskaversion som nu försvagar kronan avtar under 2012 i takt med att bland annat den akuta oron kring utgången av det grekiska nyalet i juni och de spanska bankernas situation dämpas.

På längre sikt talar kronans fundamentala bestämmningsfaktorer, som till exempel den svenska nettoställningen mot omvärlden, för en real förstärkning av kronan. År 2016 har kronan i reala termer förstärkts med 1 procent jämfört med 2012. Den utländska inflationen under perioden bedöms bli högre än den svenska varmed kronan i nominella termer förstärks 4 procent för samma period (se tabell 9).³

Tabell 9 Växelkurser

Index 1992–11–18=100 respektive kronor per valutaenhet

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
KIX	107,6	108,0	106,4	105,2	104,5	104,2
TCW-index	122,3	123,0	120,8	118,9	117,9	117,5
Euro	9,03	8,88	8,73	8,65	8,64	8,64
Dollar	6,50	6,93	6,86	6,71	6,57	6,49

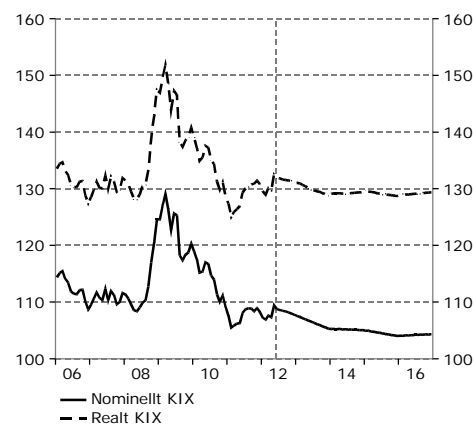
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Finanspolitik

Konjunkturinstitutet prognostiserar inga ytterligare ofinansierade åtgärder för 2012 utöver de som redan har beslutats. Med denna prognos minskar det konjunkturjusterade sparandet och finanspolitiken är expansiv i år. För resten av prognosperioden är utrymmet för att bedriva en expansiv finanspolitik begränsat. Det totala utrymmet för ofinansierade åtgärder för perioden 2013–2016 bedöms endast uppgå till 13 miljarder kronor. Nästa år minskar det konjunkturjusterade sparandet marginellt och finanspolitiken blir då i det närmaste neutral. För åren 2014–2015 bedöms finanspolitiken bli åtstramande när det konjunkturjusterade sparandet successivt ökar till 1,5 procent av potentiell BNP 2015 då ekonomin är i konjunkturrell balans. Det faktiska sparandet bedöms därmed vara förenligt med överskottsmålet. Konjunkturinstitutets principer för den finanspolitiska prognosen beskrivs i faktarutan i slutet av detta avsnitt.

Diagram 41 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

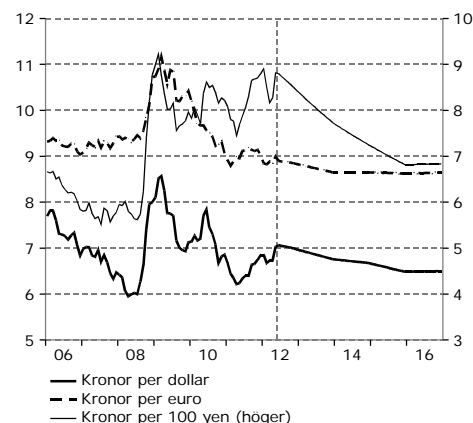

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 42 Växelkurser

Månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

³ Kronindex KIX innehåller flera tillväxtekonomier med högre inflation än Sveriges.

Finanspolitiska begrepp

Finanspolitisk multiplikator är den effekt finanspolitiska variabler har på exempelvis BNP. Om offentlig konsumtion ökar eller skatterna sänks med 10 miljarder kronor och BNP som ett resultat av detta ökar med 7 miljarder är multiplikatorn 0,7.

Ofinansierade åtgärder är finanspolitiska beslut om ökade utgifter och/eller minskade skatter som inte är finansierade via beslut om lika stora minskade utgifter och/eller höjda skatter på något annat område. Dessa åtgärder försämrar därmed i sig den offentliga sektorns finansiella sparande och har i normalfallet en positiv effekt (multiplikator) på BNP.

Det konjunkturjusterade sparandet är en beräkning av vad den offentliga sektorns finansiella sparande skulle vara vid ett balanserat resursutnyttjande (neutral konjunktur) och en normal sammansättning av viktiga skattebaser. Det presenteras vanligtvis som andel av potentiell BNP.

Finanspolitikens inriktning ett enskilt år bedöms utifrån förändringen av det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP. Ett konjunkturjusterat sparande som minskar som andel av potentiell BNP indikerar att finanspolitiken är *expansiv* med avseende på resursutnyttjandet (BNP-gapet) i ekonomin. Det kan bero på att de konjunkturjusterade skatteintäkterna inte ökar i takt med potentiell BNP (till exempel via sänkta skattesatser) eller på att de potentiella offentliga utgifterna ökar snabbare än potentiell BNP eller på en kombination av båda. På motsvarande sätt indikerar ett konjunkturjusterat sparande som ökar som andel av potentiell BNP att finanspolitiken är *åstramande*. *Neutral* finanspolitik föreligger slutligen då det konjunkturjusterade sparandet är oförändrat som andel av potentiell BNP.

Oförändrade regler inom finanspolitiken definieras av den utveckling av finanspolitiska variabler som ges om inga ytterligare finanspolitiska beslut fattas av regering och riksdag. I praktiken finns dock betydande gränsdragningsproblem.

Diagram 43 BNP-gap

Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

FINANSPOLITISKA ÅTGÄRDER 2012 OCH 2013

Konjunkturinstitutet prognostiserar inga ytterligare ofinansierade åtgärder 2012 utöver de ca 15 miljarder kronor som redan har beslutats.⁴ För 2013 prognostiserar Konjunkturinstitutet att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om 9 miljarder kronor. Dessutom väntas den genomsnittliga kommunalskatten höjas motsvarande 2 miljarder kronor. Detta minskar den offentliga sektorns konjunkturjusterade finansiella sparande med 7 miljarder kronor 2013. Fördelningen av åtgärderna mellan utgifter och inkomster baseras på Konjunkturinstitutets bedömning av regeringens aviseringar om framtida åtgärder och inriktning av finanspolitiken (för mer information se kapitlet "Offentliga finanser").

LITET UTRYMME FÖR OFINANSIERADE ÅTGÄRDER 2014–2016

Konjunkturinstitutets prognos för utrymmet för ofinansierade åtgärder utgår från överskottsmålet. Konjunkturinstitutet bedömer att det konjunkturjusterade sparandet bör uppgå till 1,5 procent av potentiell BNP vid ett balanserat konjunkturläge för att överskottsmålet ska uppnås (se faktarutan nedan).

För att nå ett konjunkturjusterat sparande på 1,5 procent av potentiell BNP 2015 när ekonomin är i konjunkturrell balans, det vill säga när BNP-gapet är slutet, är utrymmet för ofinansierade åtgärder negativt såväl 2014 som 2015 (se diagram 43 och tabell 10). Det innebär att det för 2014 och 2015 krävs skattehöjningar eller utgiftsminskningar för att det konjunkturjusterade sparandet ska nå 1,5 procent av potentiell BNP 2015. En viktig förklaring till detta är att den potentiella produktiviteten växer långsamt dessa år. Därmed utvecklas även inkomsterna justerat för konjunkturläget i en långsammare takt. Utöver detta ökar också ränteutgifterna vilket begränsar utrymmet för ofinansierade åtgärder ytterligare. År 2016 och åren därefter blir utrymmet för ofinansierade åtgärder positivt. Det beror dels på att potentiell BNP växer snabbare och dels på att det konjunkturjusterade sparandet inte längre behöver öka för att uppfylla överskottsmålet. Ökade transfereringsutgifter till följd av befolkningstillväxten håller dock nere storleken på utrymmet för ofinansierade åtgärder.

Fördelningen av utrymmet för ofinansierade åtgärder om totalt 4 miljarder kronor för perioden 2014–2016 redovisas i tabell 10 nedan.

⁴ Se budgetpropositionen för 2012 och *Konjunkturläget*, december 2011.

Tabell 10 Prognos för ofinansierade åtgärder och beräknad kostnad för realvärdesäkring av offentliga utgifter 2014–2016

Miljarder kronor, förändring från föregående år

	2014	2015	2016	2014– 2016
Prognos för ofinansierade åtgärder	–4	–5	13	4
Varav: Beräknad kostnad för realvärdesäkring av offentliga utgifter ¹	12	10	12	34
Andra ofinansierade åtgärder ²	–16	–15	2	–30

¹ Med realvärdesäkring av offentliga utgifter avses att medel tillförs så att offentlig konsumtion ökar i takt med de demografiskt betingade behoven, att de offentliga investeringarna ökar i takt med BNP och att ingen real försämring sker av transfereringssystemen.

² Ett negativt tal implicerar skatthöjningar.

Källa: Konjunkturinstitutet.

DEMOGRAFIN SÄTTER PRESS PÅ SKATTEHÖJNINGAR

Den demografiska utvecklingen innebär att kostnaden för att realvärdesäkra de offentliga utgifterna, enligt de principer som beskrivs i faktarutan nedan, beräknas uppgå till 34 miljarder kronor för perioden 2014–2016 (se tabell 10). För åren 2014 och 2015 är utrymmet för ofinansierade åtgärder negativt. Detta innebär att för att realvärdesäkra de offentliga utgifterna dessa år kommer det att krävas skatthöjningar, till exempel inom kommunsektorn, som överstiger de ökade utgifterna för realvärdesäkring. Alternativet är att låta transfereringssystemen och/eller nivån på de offentliga utgifterna urholkas. Det skulle alltså krävas skatthöjningar eller andra utgiftsneddragningar på 16 miljarder kronor 2014 och 15 miljarder kronor 2015 för att fullt ut realvärdesäkra de offentliga utgifterna. Om man vill realvärdesäkra de offentliga utgifterna fullt ut uppgår det sammanlagda behovet av budgetförstärkande åtgärder för perioden 2014–2016 till 30 miljarder kronor.⁵

FINANSPOLITIKEN ÄR I DET NÄRMASTE NEUTRAL 2013 OCH ÅTSTRAMANDE 2014–2015

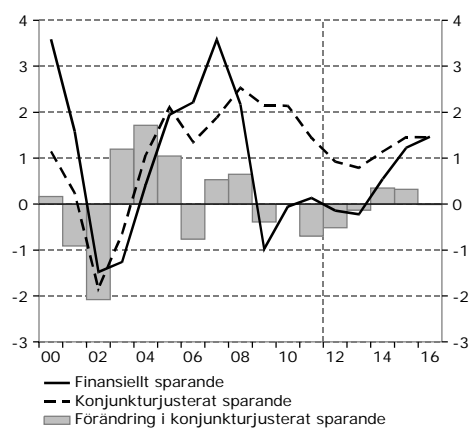
Konjunkturinstitutet använder förändringen i det konjunkturjusterade sparandet för att bedöma om finanspolitiken är expansiv, neutral eller åtstramande enskilda år (se förklaring i marginalen). Därför är utvecklingen av det konjunkturjusterade sparandet en central utgångspunkt för prognosen av vilka år regeringen kommer att använda utrymmet för ofinansierade åtgärder.

I år minskar det konjunkturjusterade sparandet med 0,5 procent av potentiell BNP och finanspolitiken är därmed expansiv i år. Att så sker beror dels på de ofinansierade åtgärder om ca 15 miljarder kronor för 2012 som redan har beslutats, och

⁵ Konjunkturinstitutets prognos för offentlig konsumtion för 2014–2016 utgår beräkningstekniskt ifrån att de offentliga utgifterna realvärdesäkras.

Diagram 44 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentliga sektorn

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

dels på att kommunsektorn tillfälligt ökar sina investeringar vilket håller nere det finansiella sparandet i kommunsektorn. Investeringarna bedöms vara höga även nästa år. Det konjunkturjusterade sparandet minskar marginellt och finanspolitiken blir i det närmaste neutral 2013 (se diagram 44 och tabell 11).

Trots att det konjunkturjusterade sparandet försvagas med 0,5 procent av potentiell BNP och att tillväxten är svag minskar den offentliga sektorns finansiella sparande endast med 0,2 procent av BNP. Det förklaras dels av att kommunsektorn får en betydande engångsutbetalning från AFA Försäkring på knappt 12 miljarder kronor under senhösten 2012 och dels av en gynnsam sammansättning av viktiga skattebaser eftersom företagen behåller sina anställda trots den svaga konjunkturen.⁶ Engångsutbetalningen förstärker det finansiella sparandet men inte det konjunkturjusterade sparandet.

För åren 2014–2015 ökar det konjunkturjusterade sparandet successivt till 1,5 procent av potentiell BNP och finanspolitiken blir åtstramande dessa år. Denna nivå ligger kvar även 2016.

Sammanfattningsvis finns det ingen målkonflikt mellan överskottsmålet och ofinansierade åtgärder på sammanlagt 11 miljarder kronor 2013–2016.⁷ I avsaknad av ofinansierade åtgärder under denna period skulle det konjunkturjusterade sparandet uppgå till 1,7 procent av potentiell BNP 2016 (se tabell 11). Det skulle, utöver att överskottsmålet överskrids, innebära en något sämre ekonomisk utveckling i form av högre arbetslöshet och en lägre investeringsnivå.⁸ Även med en betydligt sämre utveckling i omvärlden och temporära finanspolitiska åtgärder om 50 miljarder kronor för att mildra lågkonjunkturen beräknas det offentlig finansiella sparandet som andel av BNP endast falla till -1,7 procent, se fördjupningen ”Effekter på de offentliga finanserna av en sämre omvärldsutveckling och mer aktiv finanspolitik”.

⁶ För mer information om utbetalningen från AFA Försäkring se avsnittet ”Offentlig konsumtion” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”.

⁷ 7 miljarder kronor 2013 och 4 miljarder kronor 2014–2016.

⁸ Det är dock värt att notera att det faktiska finansiella sparandet beräknas bli lägre i avsaknad av ytterligare ofinansierade åtgärder till 2016. Det beror på att de ofinansierade åtgärderna om sammanlagt 11 miljarder kronor till 2016 består av 31 miljarder kronor i ökad offentlig konsumtion och offentliga investeringar medan 20 miljarder består av lägre transfereringar och högre skatter. Eftersom ökad offentlig konsumtion och ökade offentliga investeringar påverkar ekonomin i mycket högre grad på kort sikt än lägre transfereringar och högre skatter så blir BNP ca 0,8 procentenheter lägre 2016 i avsaknad av ofinansierade åtgärder. Det i sig innebär lägre skatteinkomster och högre arbetslöshetsrelaterade utgifter via de automatiska stabilisatorerna. Detta försämrar utvecklingen av det faktiska finansiella sparandet och överväger den direkta positiva effekten på sparandet från att avstå ofinansierade åtgärder på 11 miljarder kronor. Se www.konj.se för en modellbaserad prognos exklusive ofinansierade åtgärder på 11 miljarder kronor.

Tabell 11 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentliga sektorn vid olika finanspolitiska prognoser

Procent av BNP respektive potentiell BNP

	2012	2013	2014	2015	2016
Finansiellt sparande	-0,1	-0,2	0,5	1,2	1,5
Finansiellt sparande exkl. ytterligare åtgärder 2013–2016	-0,1	-0,1	0,4	0,9	1,3
Konjunkturjusterat sparande	0,9	0,8	1,1	1,5	1,5
Konjunkturjusterat sparande exkl. ytterligare åtgärder 2013–2016	0,9	1,0	1,2	1,4	1,7

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FAKTA

Principer för Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognoser

Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognos är just en prognos och behöver inte alltid överensstämma med vad Konjunkturinstitutet anser är en lämplig politik. I denna faktaruta beskrivs principerna för den finanspolitiska prognosen.

Överskottsmålet är ankaret

På kort sikt styrs den finanspolitiska prognosen i stor utsträckning av förslag och aviseringar i budgetpropositionen och vårpropositionen. För kommande år, då denna information inte finns att tillgå, baseras den finanspolitiska prognosen på Konjunkturinstitutets bedömning av hur det finanspolitiska ramverket kommer att tillämpas. I denna bedömning är överskottsmålet ankaret men även utgiftstaket och balanskravet i kommunsektorn beaktas.

Konjunkturinstitutet betraktar överskottsmålet som ett framåtblickande mål, det vill säga att den prognostiserade utvecklingen av det finansiella sparandet ska vara i linje med målet. Konjunkturinstitutet använder ett mått på konjunkturjusterat sparande som indikator på om överskottsmålet uppfylls eller inte.

Försiktighetsprincip i tolkning av överskottsmålet

Skillnaden mellan det faktiska och det konjunkturjusterade sparandet beror framför allt på BNP-gapet. BNP-gapet, såsom Konjunkturinstitutet mäter det, har historiskt i genomsnitt varit negativt. Om så skulle bli fallet även framöver kommer medelvärden av det konjunkturjusterade sparandet att bli högre än medelvärdet av det faktiska sparandet. Regeringen tar hänsyn till denna risk vid bedömningen av måluppfyllelsen. Av dessa skäl förutsätter Konjunkturinstitutets prognos ett konjunkturjusterat sparande på 1,5 procent av potentiell BNP vid ett balanserat konjunkturläge, det vill säga när BNP-gapet är slutet. Det ökar sannolikheten för att det faktiska sparandet i genomsnitt uppgår till 1 procent av BNP.

Konjunkturrell hänsyn

Inom ramen för överskottsmålet bedömer Konjunkturinstitutet i vilken mån regeringen avser beakta konjunkturen i sina finanspolitiska beslut. Exempelvis kan det i en lågkonjunktur (högkonjunktur) vara sannolikt att regeringen verkar för att det konjunkturjusterade sparandet tillfälligt understiger (överstiger) 1,5 procent av potentiell BNP för att ekonomin snabbare ska nå jämvikt.

Fördelning av finanspolitikens innehåll

För närliggande år baseras prognosen på finanspolitikens innehåll, det vill säga fördelningen av ofinansierade åtgärder, på regeringens aviseringar om framtida åtgärder och Konjunkturinstitutets bedömning av inriktningen på regeringens politik. På längre sikt, när ingen annan information finns att tillgå, gäller för inkomstprognoserna att de implicita skattesatserna är oförändrade. För utgiftssidan gäller att det tillförs medel så att 1) ingen real försämring sker av transfereringssystemen, 2) offentlig konsumtion följer de demografiskt betingade behoven samt 3) de offentliga investeringarna följer BNP-utvecklingen. Om ytterligare justeringar behövs för att uppnå överskottsmålet sker det genom en anpassning av transfereringarna till hushållen.

FÖRDJUPNING

Effekter på de offentliga finanserna av en sämre omvärldsutveckling och mer aktiv finanspolitik

Ekonomisk-politiska beslut, som beslut om permanenta eller temporära finanspolitiska åtgärder, fattas alltid under osäkerhet.

Denna fördjupning syftar till att belysa hur de offentliga finanserna påverkas av en sämre omvärldsutveckling och en mer aktiv finanspolitik. Slutsatsen är att trots att den i exemplet mycket kraftiga konjunkturförsvagningen i omvärlden möts med finanspolitiska stimulanser i Sverige på ca 50 miljarder kronor så klaras gränsen för underskott inom Stabilitets- och tillväxtpakten med bred marginal. Samtidigt visar en färsk analys av Riksbanken att den svenska banksektorn klarar av kraftigt ökade kreditförluster utlösta av en kris i euroområdet likt den som antas i fördjupningen.

I denna fördjupning beräknas hur det offentliga finansiella sparandet utvecklas 2013–2016 baserat på tre scenarier av finanspolitiska åtgärder och makroekonomisk utveckling. Syftet är att bidra till ett underlag för finanspolitiska beslut.

Först beskrivs de antaganden som ligger till grund för omvärldens utveckling och finanspolitiska åtgärder i de tre scenarierna. Därefter redovisas effekter på makroekonomin och de offentliga finanserna.⁹ En sammanfattande diskussion avslutar fördjupningen.

Scenarier för omvärldens utveckling och finanspolitiska åtgärder 2013–2016

Nedan beskrivs tre scenarier för utvecklingen 2013–2016. Storleken på de ofinansierade finanspolitiska åtgärderna i de tre scenarierna sammanfattas i tabell 12.

BASSCENARIO: KI:S PROGNOSS, JUNI 2012

Detta scenario är Konjunkturinstitutets prognos; se kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016” för en ingående beskrivning. I denna prognos ingår ofinansierade finanspolitiska åtgärder på sammanlagt 11 miljarder kronor till 2016 (se tabell 12).

⁹ Beräkningarna är modellbaserade, där Konjunkturinstitutets makromodell KIMOD, input/output-modell IOR samt offentligfinansiella modell FIMO har använts.

Tabell 12 Ofinansierade finanspolitiska åtgärder

Miljarder kronor, ackumulerat från 2013

	2013	2014	2015	2016
Prognos (Basscenario) ¹	7	3	-2	11
Scenario 1	7	3	-2	11
Scenario 2 ²	37	53	28	11

Anm. Tabellen avser endast statliga åtgärder, ej åtgärder i kommuner och landsting.

¹ Se avsnittet "Finanspolitik" i kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016" för finanspolitikens innehåll. ² Finanspolitiska åtgärder från basscenariot plus temporära åtgärder. Se fotnot 11 för en beskrivning av innehållet av de temporära finanspolitiska åtgärderna.

Källa: Konjunkturinstitutet.

SCENARIO 1: KRAFTIGT FÖRSÄMRAD UTVECKLING I OMVÄRLDEN

I detta scenario är de ofinansierade finanspolitiska åtgärderna samma som i basscenariot (se tabell 12). Skillnaden här är att utvecklingen i omvärlden blir markant sämre. Efterfrågan på svensk export minskar samtidigt som omvärldens inflationstakt och styrräntor faller. Sammantaget är BNP-tillväxten hos våra handelspartners i genomsnitt ca 4 procentenheter lägre per år 2013–2014 jämfört med basscenariot.¹⁰

SCENARIO 2: KRAFTIGT FÖRSÄMRAD UTVECKLING I OMVÄRLDEN SAMT TEMPORÄRA FINANSPOLITISKA STIMULANSER

Detta scenario är det samma som scenario 1 med tillägget att temporära finanspolitiska stimulanser används i syfte att motverka effekterna av den kraftiga konjunkturförsvagningen i omvärlden. De tillfälliga åtgärderna uppgår till 30 miljarder kronor 2013 samt ytterligare 20 miljarder kronor 2014, det vill säga sammanlagt 50 miljarder kronor för dessa år. År 2015 och 2016 trappas de temporära åtgärderna ned så att samma nivå på ofinansierade åtgärder nås för samtliga scenarier 2016 (se tabell 12). Från 2016 och framåt är därmed utvecklingen av det konjunkturjusterade sparandet likartad i samtliga scenarier. De temporära finanspolitiska åtgärderna antas ske utöver de ofinansierade finanspolitiska åtgärderna som föreligger i basscenariot och scenario 1.¹¹

¹⁰ För en utförlig beskrivning av den försämrade utvecklingen i omvärlden och dess effekter på svensk ekonomi, se Hjelm, G. och Robling, U., "Utvecklingen av de offentliga finanserna till 2020 vid fem olika makroekonomiska scenarier", underlagsrapport 2012:2, Finanspolitiska rådet 2012.

¹¹ De temporära åtgärderna utgörs till 25 procent av högre offentlig konsumtion, 25 procent högre offentliga investeringar samt 50 procent lägre skatter och/eller högre transfereringar riktade mot hushåll. Se även rapporten som hänvisas till i fotnot 10.

Makroekonomisk utveckling och effekter på offentliga sektorns finansiella sparande

Den makroekonomiska utvecklingen i form av BNP-gap och sysselsättning visas i diagram 45 och diagram 46. Effekterna på det offentliga finansiella sparandet som andel av BNP framgår i diagram 47.

EN KRAFTIG INTERNATIONELL KONJUNKTURNEDGÅNG FÖRSÄMRAR DE OFFENTLIGA FINANSERNA I BEGRÄNSAD UTSTRÄCKNING

I *scenario 1* sker en kraftfull försämring av den internationella konjunkturen jämfört med prognos, vilket leder till lägre inflation och styrräntor i omvärlden samt lägre efterfrågan på svenska exportvaror (se fotnot 10). Försämringen jämfört med bas-scenariot antas ske med början under andra halvåret 2012 och BNP-tillväxten i Sverige är i genomsnitt nästan 2 procentenheter lägre per år 2012–2014.¹² Trots att Riksbanken snabbt sänker räntan till 0,25 procentenheter hösten 2012 och inte höjer den förrän under 2015 är BNP-gapet fortfarande negativt 2016, ca –2 procent (se streckad linje i diagram 45).¹³

Sysselsättningen utvecklas också sämre, drygt 150 000 färre är sysselsatta 2015 (se streckad linje i diagram 46) och basscenarioets sysselsättningsnivå nås inte förrän under 2018. I förhållande till BNP-utvecklingen försämras dock sysselsättningen förhållandevis lite. Det beror på att den internationella konjunkturedgången främst påverkar svensk exportindustri, vilken, jämfört med produktionen för inhemsk efterfrågan, är mindre sysselsättningsintensiv.

Den relativt begränsade nedgången i sysselsättning innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande som andel av BNP endast faller till ca –1 procent 2013–2014 (se streckad linje i diagram 47).

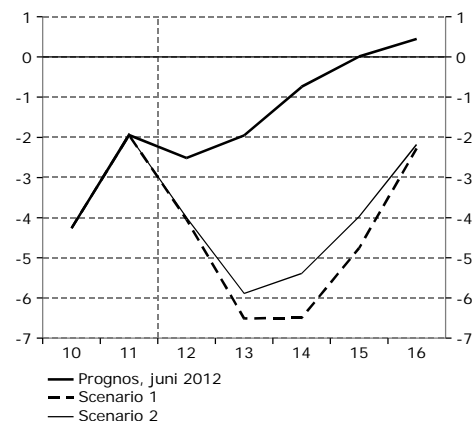
I *scenario 2* sker, liksom i scenario 1, en kraftfull försämring av den internationella konjunkturen men skillnaden är nu att *temporära* finanspolitiska åtgärder vidtas för att understödja den svenska ekonomin. År 2014 uppgår de temporära åtgärderna till 50 miljarder kronor och trappas sedan av till 2016 (se tabell 12). De temporära åtgärderna medför att BNP-tillväxten i genomsnitt blir ca 0,5 procentenheter högre per år 2013–2014. Som framgår av diagram 45 (tunn, heldragen linje) innebär det att lågkonjunkturen är mindre djup jämfört med scenario 1 och

¹² I scenariot antas att huspriserna i Sverige inte påverkas nämnvärt vilket bidrar till att effekterna på hushållens konsumtion blir relativt begränsade. Se rapporten som refereras i fotnot 10 för ett scenario där hushållens konsumtion påverkas mer negativt.

¹³ Den försämrade konjunkturrella utvecklingen antas inte i beräkningarna påverka BNP och sysselsättning på sikt (se diskussion sist i fördjupningen).

Diagram 45 BNP-gap

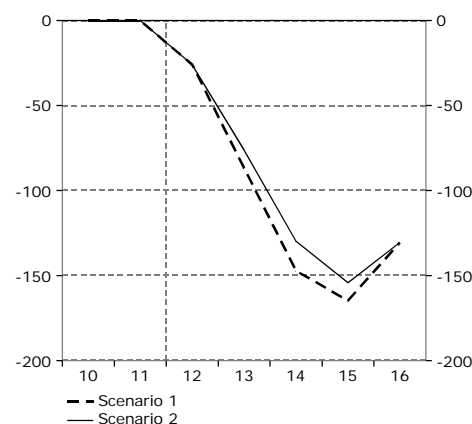
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 46 Sysselsättning

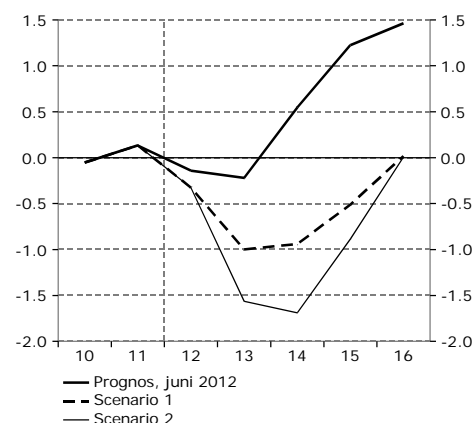
Avvikelse från prognos, tusental personer

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 47 Offentliga sektorns finansiella sparande

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

sysselsättningsfallet bromsas med knappt 20 000 personer 2014 (se tunn, heldragen linje i diagram 46).

Den starkare makroekonomiska utvecklingen som följer av de temporära finanspolitiska åtgärderna innebär högre skatteinkomster och lägre arbetslöshetsrelaterade utgifter. Nettoeffekten på det finansiella sparandet 2014 blir därför endast knappt –30 miljarder kronor trots åtgärder på sammanlagt 50 miljarder kronor. Det offentliga finansiella sparandet som andel av BNP minskar därför endast till som lägst –1,7 procent 2014.

SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Osäkerheten om den framtida ekonomiska utvecklingen är för närvarande osedvanligt stor, främst på grund av osäkerhet kring euroområdet utveckling de kommande åren. Det är därför viktigt att, åtminstone med breda penseldrag, ge ekonomisk-politiska beslutsfattare ett underlag som beskriver möjliga utvecklingar vid sidan av den mest sannolika, prognostiserade utvecklingen.

Denna fördjupning visar hur olika kombinationer av finanspolitiska åtgärder och internationell konjunkturutveckling påverkar de offentliga finanserna. Givet de antaganden som ligger till grund för beräkningarna är slutsatsen att de offentliga finanserna, liksom under finanskrisen 2008–2009, skulle försvagas i relativt liten utsträckning vid en kraftfull försämring av efterfrågan på svensk export. Orsaken är främst att exportindustrin är mindre sysselsättningsintensiv än sektorer som producerar för att möta inhemsk efterfrågan. Även om temporära finanspolitiska åtgärder om 50 miljarder kronor skulle vidtas för att mildra lågkonjunkturen så faller det offentliga finansiella sparandet som andel av BNP endast till –1,7 procent i beräkningarna.

Det är dock viktigt att betona att i scenarierna med kraftigt försämrad internationell konjunkturutveckling finns faktorer som skulle kunna göra att utvecklingen av de offentliga finanserna blir sämre än vad som framgått. Det rör dels eventuella spridningseffekter till banksystemet, dels hur produktionspotentialen på medellång sikt påverkas av en djup och utdragen lågkonjunktur.

När det gäller banksystemet så är den övergripande risken att den svenska staten, liksom andra stater fått göra under och efter finanskrisen, får gå in med medel för att säkerställa bankernas kapitaltäckning. Frågan är förstas hur stor denna risk är. I Riksbankens senaste stabilitetsrapport redovisas så kallade stresstest av bankernas motståndskraft mot ökade kreditförluster.¹⁴ Riksbankens scenario innefattar en stor finansiell oro som utlöses av en fördjupad kris i euroområdet. Riskpremier och räntor mot hushåll och företag stiger. Sammantaget antas ett, relativt denna

¹⁴ *Finansiell stabilitet 2012: 1*, Sveriges Riksbank.

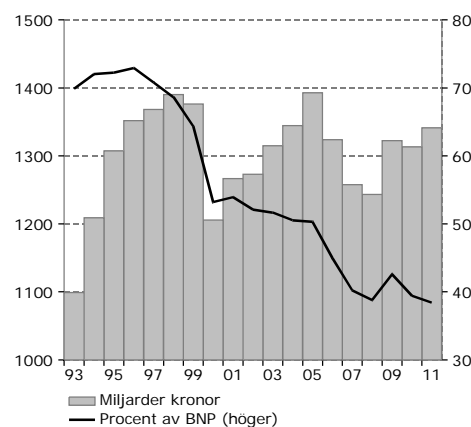
fördjupning, än mer pessimistiskt scenario där BNP-gapet försämras med mer än 10 procentenheter. Trots denna kraftigt försämrade utveckling så är, enligt Riksbankens analys, bankernas intjäning och kapital tillräckligt stora för att klara de kreditförluster som uppstår.

Konjunkturinstitutet bedömer den sammantagna sannolikheten för (i) att en så djup kris uppkommer samt (ii) att staten då måste hjälpa banksystemet med betydande belopp, som liten. Om staten, mot förmodan, tillfälligt skulle behöva tillföra medel finns resurser till detta tack vare Sveriges låga bruttoskuldssättning (se diagram 48) och positiva finansiella ställning (se diagram 49). I scenario 2 som har mest negativ utveckling av det offentliga finansiella sparandet (se diagram 47) skulle bruttoskulden öka till 40–41 procent av BNP 2014 jämfört med knappt 36 procent i basscenariot. Lånekostnaden (statsobligationsräntan) bedöms i ett sådant scenario inte påverkas nämnvärt.

När det gäller produktionspotentialen på medellång sikt antas den vara opåverkad i beräkningarna. Det är inte säkert att så blir fallet. Arbetslösheten blir högre under flera år vilket riskerar att mer långsiktigt minska sysselsättningen. Samtidigt är effekten på arbetslösheten begränsad givet den stora förändringen i BNP-gapet eftersom den utländska krisen främst slår mot exportindustrin, vilken inte är lika sysselsättningsintensiv (se diagram 50). Investeringarna kan också hämmas under ett antal år vilket gör att produktionspotentialen på medellång sikt kan påverkas negativt. I den mån produktionspotentialen på medellång sikt hämmas av den djupa lågkonjunkturen minskar utrymmet för permanenta ofinansierade finanspolitiska åtgärder.

Diagram 48 Konsoliderad bruttoskuld (Maastrichtskuld)

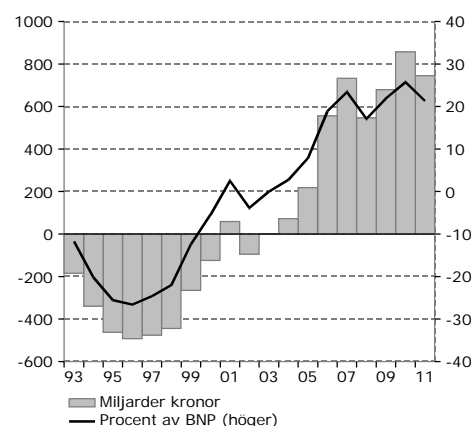
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 49 Den offentliga sektorns finansiella ställning

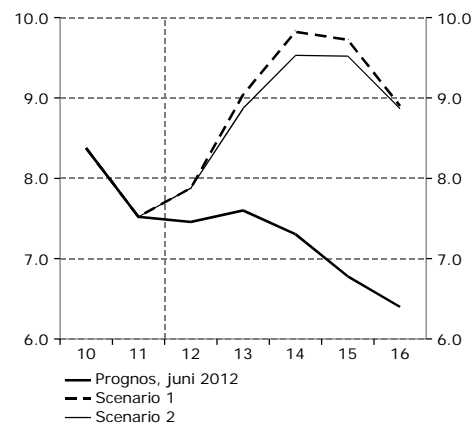
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Anm. Den finansiella ställningen utgörs av skillnaden mellan finansiella tillgångar och skulder.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

Ny befolkningsprognos får effekter på sysselsättningen på lång sikt

I denna fördjupning redovisas Konjunkturinstitutets bedömning av hur potentiell sysselsättning och BNP påverkas av Statistiska centralbyråns (SCB) nya befolkningsprognos.¹⁵ Enligt SCB:s nya prognos ökar befolkningen 15–74 år med drygt 280 000 personer under perioden 2012–2020. Det är en snabbare ökning än vad SCB tidigare prognostiserat. Konjunkturinstitutet bedömer att den nya befolkningsprognosen gradvis höjer nivån på potentiell sysselsättning.

På lång sikt är den demografiska utvecklingen, det vill säga både befolkningens storlek och befolkningens sammansättning, en viktig drivkraft för den ekonomiska utvecklingen. Demografiska förändringar påverkar hur arbetskraft och antalet arbetade timmar utvecklas på lång sikt. Tillsammans med produktivitetens utveckling är den demografiska utvecklingen en central faktor för hur snabbt produktionen kan öka i ett långsiktigt perspektiv. Konjunkturinstitutet använder sig av den demografiska modellen KAMEL för att göra framskrivningar av olika arbetsmarknadsvariabler (se fakturata för en beskrivning). Framskrivningarna tar sin utgångspunkt i SCB:s befolkningsprognos.

SCB PROGNOTISERAR SNABBARE ÖKNING AV BEFOLKNINGEN I ARBETSFÖR ÅLDER

I maj publicerade SCB en ny befolkningsprognos.¹⁶ Enligt denna antas befolkningen i arbetsför ålder (15–74 år) öka med i genomsnitt 31 000 personer per år under perioden 2012–2020. Det är en snabbare ökning än i 2011 års befolkningsprognos, i vilken befolkningen i arbetsför ålder väntades öka med i genomsnitt 17 000 personer per år (se diagram 51).¹⁷ Revideringarna beror främst på antagandet om högre invandring.¹⁸ Sammantaget väntas befolkningen 15–74 år bli knappt 130 000 personer fler 2020 jämfört med i föregående prognos.

Att befolkningsprognosen revideras är inget ovanligt. Diagram 52 visar att SCB under senare år med få undantag har

¹⁵ Potentiell sysselsättning är den nivå på sysselsättningen som uppnås vid konjunkturrell balans på arbetsmarknaden, det vill säga då arbetslösheten är lika med jämviktsarbetslösheten.

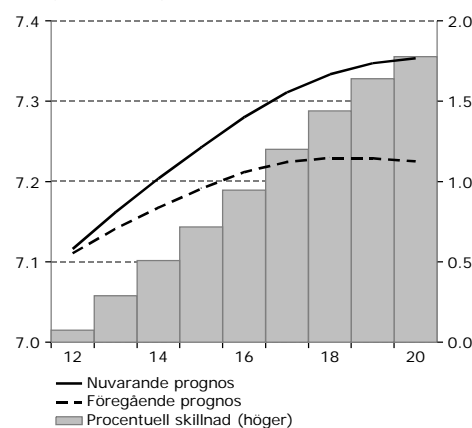
¹⁶ Se *Sveriges framtida befolkning*, Demografiska rapporter 2012:2, Statistiska Centralbyrån.

¹⁷ Vart tredje år gör SCB en omfattande översyn av befolkningsprognosen, vilket är fallet i år. Åren däremellan uppdateras endast antagandena för befolkningsprognosen för de närmast kommande åren.

¹⁸ Även reviderade antaganden rörande fertilitet och dödlighet bidrar till en snabbare ökning av befolkningen.

Diagram 51 Befolkningsprognos, 15–74 år

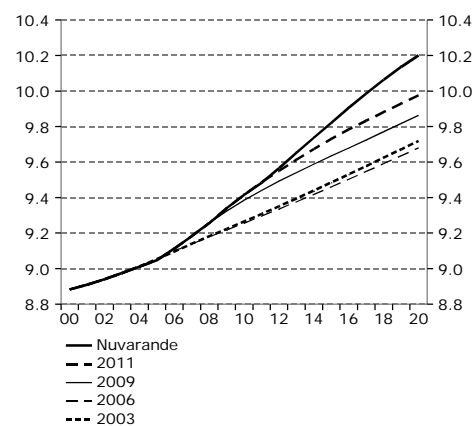
Miljoner personer respektive skillnad mot föregående prognos i procent

Källa: SCB.

Diagram 52 SCB:s befolkningsprognos vid olika tillfällen

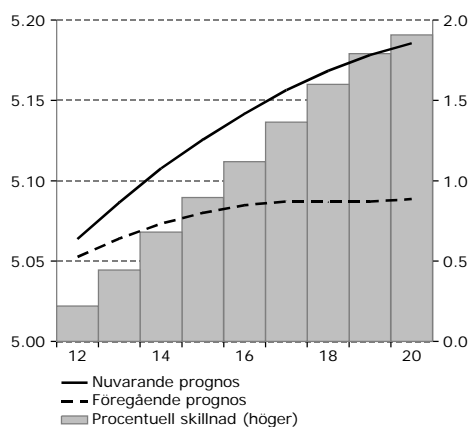
Miljoner personer

Källa: SCB.

Diagram 53 Demografisk framskrivning av arbetskraften

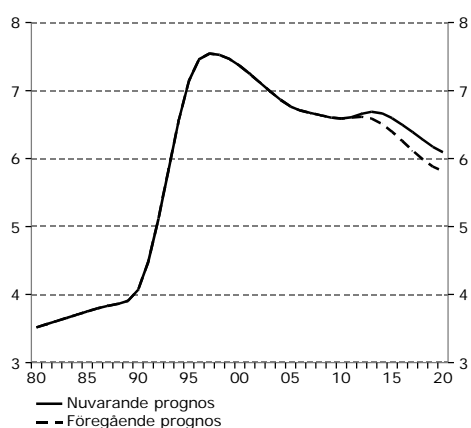
Miljoner respektive skillnad mot föregående prognos i procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 54 Jämviktsarbetslöshet

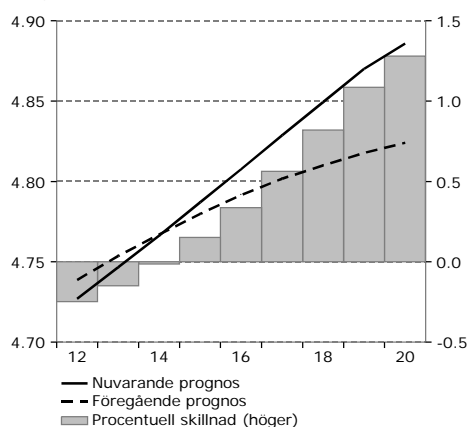
Procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 55 Potentiell sysselsättning

Miljoner respektive skillnad mot föregående prognos i procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

reviderat upp befolkningsprognoserna. I år är dock revideringarna av utvecklingen på längre sikt större än vanligt.

KONJUNKTURINSTITUTET REVIDERAR UPP POTENTIELL SYSSELSÄTTNING

Befolkningsstillväxten och dess sammansättning är centrala för utbudet av arbetskraft på lång sikt.¹⁹ Framskrivningar i KAMEL visar att det demografiska tillskottet till arbetskraften uppgår till i genomsnitt 0,3 procent per år under perioden 2012–2020. Det är en betydligt snabbare ökning jämfört med 2011 års befolkningsprognos (se diagram 53). Men liksom i tidigare prognos blir det demografiska tillskottet till arbetskraften inte lika stort som befolkningsstillväxten 15–74 år. Det förklaras av att befolkningens sammansättning ändras så att grupper med relativt sett lägre arbetskraftsdeltagande utgör en allt större andel. Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att potentiell arbetskraft blir knappt 2,0 procent högre 2020 jämfört med föregående prognos till följd av den nya befolkningsprognosen.

Befolkningens sammansättning kan även påverka jämviktsarbetslösheten om det finns skillnader i anställningsbarhet mellan olika grupper i befolkningen.²⁰ Framskrivningar i KAMEL visar att befolkningens sammansättning väntas driva upp jämviktsarbetslösheten något jämfört med Konjunkturinstitutets tidigare bedömning.

Flera olika indikatorer pekar också på att matchningen på arbetsmarknaden fungerar något sämre än väntat (se avsnittet ”Resursutnyttjande” i kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”). Konjunkturinstitutet reviderar även av detta skäl upp jämviktsarbetslösheten, som bedöms uppgå till drygt 6 procent 2020 (se diagram 54).

Dessa förändringar medför att Konjunkturinstitutet reviderar upp potentiell sysselsättning som väntas bli ca 1,3 procent högre 2020 jämfört med föregående prognos (se diagram 55). Men samtidigt har Konjunkturinstitutet reviderat ner synen på potentiell produktivitet (se avsnittet ”Utvecklingen i Sverige” i detta kapitel). Den sammantagna effekten på potentiell BNP stannar därför vid 0,5 procent år 2020. I förhållande till den totala befolkningen, det vill säga per capita, blir potentiell BNP 1,6 procent lägre 2020.

¹⁹ Under de närmast kommande åren påverkas även potentiell arbetskraft av kvardröjande effekter av hittills genomförda reformer, till exempel jobbskatteavdraget och reformerna inom arbetslöshets- och sjukförsäkringen, samt av persistenseffekter till följd av den djupa lågkonjunkturen. För en utförligare beskrivning se fördjupningarna, ”Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer” och ”Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten”, *Konjunkturläget*, december 2011.

²⁰ För en redogörelse av andra faktorer som påverkar jämviktsarbetslösheten se fördjupningen, ”Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten”, *Konjunkturläget*, december 2011.

FAKTARUTA

KAMEL är Konjunkturinstitutets modell för demografisk framskrivning av arbetsmarknadsvariabler. Modellen innehåller utfallsdata från SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) för en rad arbetsmarknadsrelaterade variabler såsom till exempel arbetskraft, sysselsättning och arbetade timmar. Alla variabler är fördelade på kön, ålder (ettårsklasser 15–74 år) och ursprung.²¹

Med utgångspunkt från ett givet basår, till exempel senaste utfallsår, skrivs arbetsmarknadsvariablerna fram med den demografiska utvecklingen enligt SCB:s senaste befolkningsprognos (fördelad på samma grupper som indata i KAMEL). Därmed fångar modellen hur förändringar i befolkningens sammansättning påverkar respektive arbetsmarknadsvariabel. Tillväxttakten för en aggregerad variabel kommer därmed att återspegla både förändringar i befolkningens storlek och i befolkningens sammansättning. Om befolkningssammansättningen förändras så att till exempel befolkningen ökar relativt snabbt i grupper med högt arbetskraftsdeltagande, kommer tillväxttakten i arbetskraften att bli högre än tillväxttakten i befolkningen.

Den demografiska framskrivningen görs för respektive grupp och aggregeras sedan upp till den arbetsföra befolkningen (15–74 år). Utgångspunkten är att de relationer på arbetsmarknaden som gäller under basåret även gäller framöver. Framskrivningen tar därmed inte hänsyn till eventuella trender som till exempel ökat arbetskraftsdeltagande eller minskad arbetad tid inom olika grupper av befolkningen.

²¹ Det finns fyra kategorier för ursprung: född i Sverige, född i Norden exklusive Sverige, född i Europa exklusive Norden och född utanför Europa.

Internationell konjunkturutveckling

Utsikterna för den globala tillväxten har försämrats den senaste tiden. Detta beror i första hand på osäkerheten förknippad med skuldkrisen i euroområdet, där problemen i Grekland och Spanien har rest frågan om valutans fortlevnad. Tillväxten har även dämpats snabbt i flera stora tillväxtländer. Tydliga steg inom euroområdet mot politisk samordning, som det som rör bankerna, och mer expansiv ekonomisk politik i tillväxtländerna bidrar till att svackan i den globala tillväxten blir kortvarig. Den globala inflationen är generellt låg och räntorna blir fortsatt mycket låga på de flesta håll de närmaste åren.

Den globala utvecklingen

AVGÖRANDE VÄGVAL I EUROKRISEN

Skuldkrisen har hållit euroområdet i ett järngrepp under drygt två år, med stigande räntor och mycket svag realekonomisk utveckling i de statsfinansiellt svaga länderna (se diagram 56 och diagram 57). Nu närmar sig ett avgörande vägval för valutaunionens framtid. Utan ytterligare kraftfulla politiska insatser befinner sig euroområdet sannolikt på vägen mot fullständig eller partiell upplösning. Det är dock fortfarande möjligt att undvika denna utveckling. Konjunkturinstitutets prognos baseras på att Grekland antingen stannar i euroområdet, eller att landet lämnar euron men att spridningseffekter till andra länder i så fall kan begränsas. Dessutom lyckas den spanska regeringen stabilisera landets banksektor via kapitaltillskott med hjälp av nödlånet från euroländernas gemensamma räddningsfonder.²²

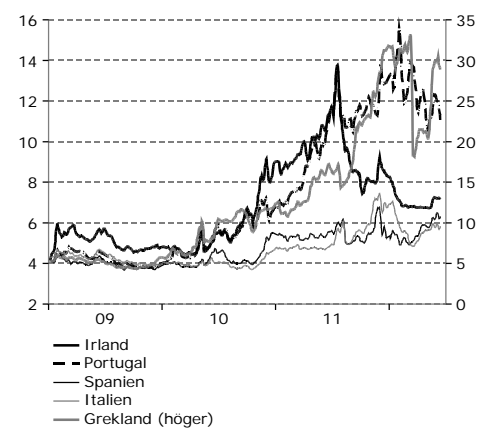
Prognosen förutsätter att de statsfinansiellt svaga länderna i stort sett lever upp till sina åtaganden i form av strukturella reformer och åtstramningar, som på sikt leder till trovärdigt hållbara offentliga finanser. Dessutom krävs sannolikt att euroländernas regeringar fattar beslut om fördjupad samordning av politiken på fler områden än penningpolitiken. Detta sker genom att regeringarna tar betydande steg i riktning mot ökad finanspolitisk samordning och/eller att institutioner skapas för ökad integration på det finansiella området. Det senare, som ibland kallas en bankunion, kan innefatta en unionsövergripande insättningsgaranti, kompletterad med överstatliga institutioner, hantering av problembankerna och banköversyn.

Stegen mot fördjupat samarbete krävs för att övertyga privatpersoner, företag och finansiella placerare om att valutaunionen kommer att fortleva i sin nuvarande form, möjligen utan

²²I början av juni beviljades Spanien ett nödlån från euroländernas räddningsfonder. Nödlånet, som enbart får användas som kapitaltillskott till bankerna, uppgår till som mest 100 miljarder euro. Lånet är därmed avsevärt större än IMF:s uppskattning av kapitalbehovet i spanska bankerna på 40 miljarder euro.

Diagram 56 Statsobligationsräntor i valda länder

Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

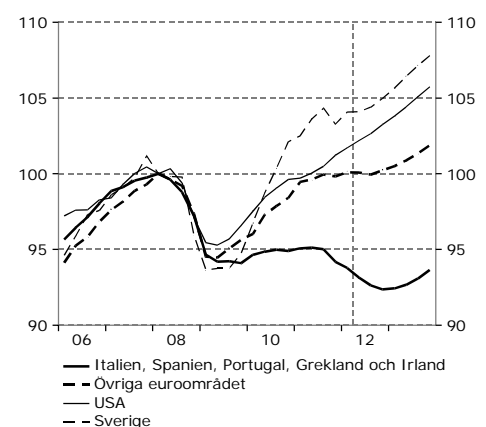

Anm. Tio års löptid.

Källa: Macrobond.

Diagram 57 BNP i valda länder

Index 2008 kvartal 1=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Grekland. Om ekonomins aktörer inte övertygas om att till exempel Spanien och Italien blir kvar i euroområdet kommer detta att leda till kapitalflykt från dessa länder. Ett alternativt scenario, där flera länder lämnar euroområdet vilket leder till finansiell kris och kraftig recession i euroområdet, diskuteras i fördjupningen ”Scenario för en oordnad upplösning av eurokrisen”.

STORA STRUKTURELLA UTMANINGAR I EUROOMRÅDET

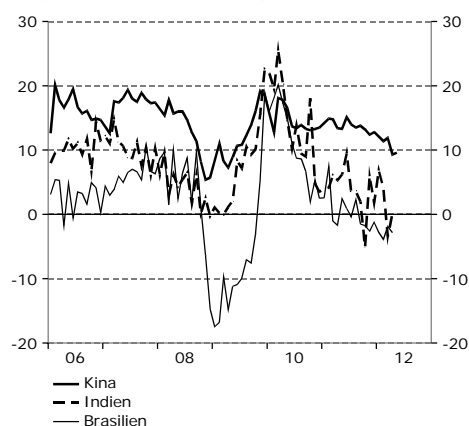
Den betydande osäkerheten om utvecklingen av skuldkrisen förutses kvarstå den närmaste tiden. BNP i euroområdet faller därför 2012. Politiska åtgärder borgar dock för att osäkerheten, som i nuläget får företag och hushåll att skjuta på investeringar och konsumtion, avtar mot slutet av 2012. Då bedöms förtroendeindikatorer långsamt vända upp från låga nivåer. År 2013 stiger visserligen BNP, men fortsatta skuldrdragningar och betydande strukturella problem inom och mellan länderna håller tillbaka tillväxten flera år framöver.

Euroområdet som helhet har inga betydande obalanser i handeln med omvärlden. Obalanserna mellan olika länder inom unionen, där överskottet i Tysklands bytesbalans ungefär motsvarar det samlade underskottet i Spanien, Italien, Portugal och Grekland, finns kvar men har minskat de senaste åren. För att valutaunionen ska bli långsiktigt stabil krävs ytterligare balansering genom en utjämning av kostnadsläget i olika länder i unionen. På senare tid syns vissa tecken på en sådan utveckling (se avsnittet ”Euroområdet”).

En svagare euro skulle kunna underlätta balanseringen. Detta genom att de sydeuropeiska länderna då kan stärka sin konkurrenskraft utan lika stora nedgångar i löner och priser. Samtidigt kan Tyskland behålla sin konkurrenskraft trots högre inflation. Att euroområdet som helhet skulle få överskott i bytesbalansen kan dock bli destabiliserande för världsekonomin, i synnerhet om underskottet i USA:s bytesbalans skulle öka.

Diagram 58 Industriproduktion i Kina, Indien och Brasilien

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: National Bureau of Statistics of China, Ministry of Statistics & Programme Implementation, India och Brazilian Institute of Geography & Statistics (IBGE).

TREVANDE UTVECKLING I TILLVÄXTLÄNDERNA

Utöver eurokrisen har en avmattning av konjunkturen i de stora tillväxtländerna bidragit till ökad osäkerhet om styrkan i den globala konjunkturen. Osäkerheten gäller inte minst den kinesiska ekonomin, där indikatorer för den ekonomiska aktiviteten försvagades markant i april och maj. Utvecklingen var liknande i Indien och Brasilien (se diagram 58). Inbromsningen i tillväxtländerna är delvis en följd av tidigare ekonomisk-politiska åtstramningar i syfte att minska inflationen. Den ekonomiska politiken i Kina och Brasilien läggs nu om i en expansiv riktning vilket väntas bidra till att tillväxten gradvis stiger under andra halvåret 2012. I Indien är utvecklingen mer osäker, eftersom det politiska läget är oklart och landet fortfarande dras med hög inflation.

Tabell 13 BNP och KPI i världen

Procentuell förändring

	BNP ¹			KPI ²		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Världen	3,8	3,5	4,0	4,8	4,0	3,6
OECD	1,8	1,5	2,0	2,9	2,3	1,8
USA	1,7	2,1	2,3	3,2	2,1	1,7
Euroområdet	1,5	-0,5	0,7	2,7	2,0	1,4
Tyskland	3,1	0,6	1,1	2,5	1,8	1,5
Frankrike	1,7	0,1	0,9	2,3	2,2	1,2
Italien	0,5	-1,9	0,3	2,9	2,3	1,5
Spanien	0,7	-1,9	-0,5	3,1	1,7	1,2
Finland	2,9	1,5	1,3	3,3	2,5	1,5
Japan	-0,7	2,5	1,3	-0,3	0,2	0,2
Storbritannien	0,7	0,3	1,8	4,5	2,6	1,9
Kanada	2,4	2,0	2,1	2,9	2,3	2,1
Sverige	3,9	1,0	2,3	1,4	1,1	1,3
Norge	1,5	2,9	2,0	1,2	1,0	1,9
Danmark	1,0	1,0	1,1	2,7	2,5	1,8
Tillväxtländer ³	6,2	5,7	6,3			
Kina	9,2	8,1	8,8	5,3	3,4	3,5
Indien	7,3	6,5	7,6	8,9	7,4	7,0
Brasilien	2,7	2,7	4,2	6,6	5,1	5,2

¹ BNP-siffrorna är kalenderkorrigerade och i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade vikter från IMF.

² KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge avser harmoniserade KPI (HIKP) med undantag för OECD-aggregatet som inkluderar enbart nationella KPI-serier. Aggregaten för EU och euroområdet är vägda med konsumtionsvikter från Eurostat, OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD och världsaggregatet med köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF. Länder med hyperinflation ingår ej.

³ Tillväxtländer definieras som länder utanför OECD.

Källor: IMF, OECD, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

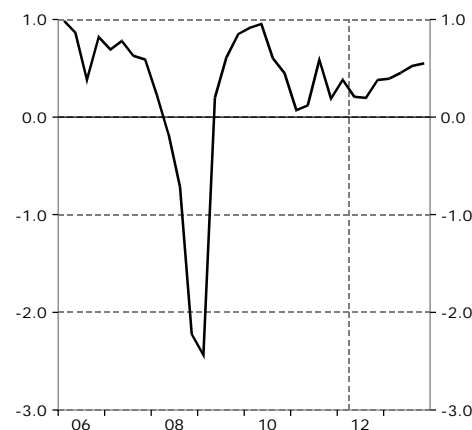
BÖRSFALL OCH NEDGÅNG I FÖRTROENDEINDIKATORER I OECD-LÄNDERNA

I OECD som helhet växte BNP med 0,4 procent det första kvartalet 2012 jämfört med närmast föregående kvartal, trots svag utveckling i euroområdet (se diagram 59). Detta bedöms vara nära den potentiella tillväxten och bortsett från i euroområdet var arbetslösheten stabil eller svagt fallande i många länder (se diagram 60).

Den förvärrade eurokrisen i maj och tecknen på avmattning i de stora tillväxtekonomierna har lett till att placerare på de finansiella marknaderna i högre grad placerar i tillgångar som anses mindre riskfyllda. Börserna har i många länder fallit med 10–20 procent de senaste månaderna samtidigt som statsobligationsräntor i länder som upplevs som stabila har fallit till rekordlåga nivåer. Utvecklingen på finansmarknaderna rimmar väl med de indikatorer för den ekonomiska aktiviteten som har publicerats i maj och början av juni, även om bilden av en relativt markant konjunkturförsvagning inte är entydig. Konjunktursignalerna i USA och Japan är till exempel mindre negativa än i euroområdet. Sammantaget bedöms BNP i OECD-länderna öka med

Diagram 59 BNP i OECD

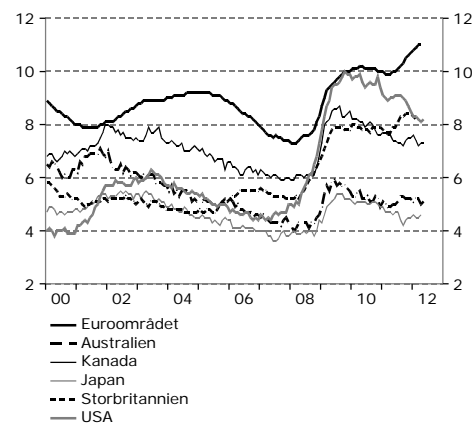
Procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 60 Arbetslöshet

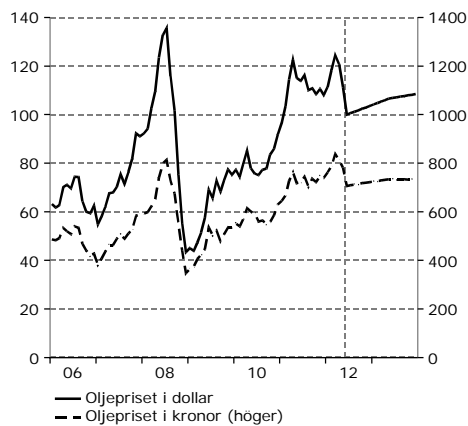
Procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 61 Oljepris

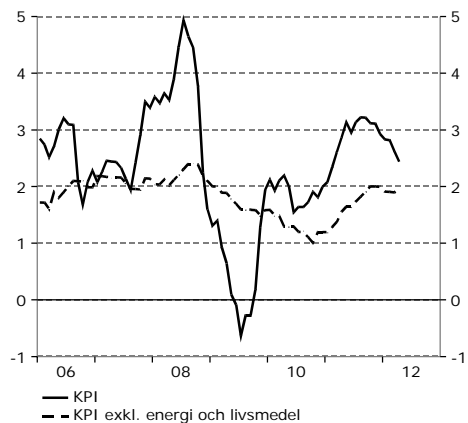
Brent, dollar per fat respektive kronor per fat, månadsvärden

Källor: Macrobond, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

Diagram 62 Konsumentpriser i OECD

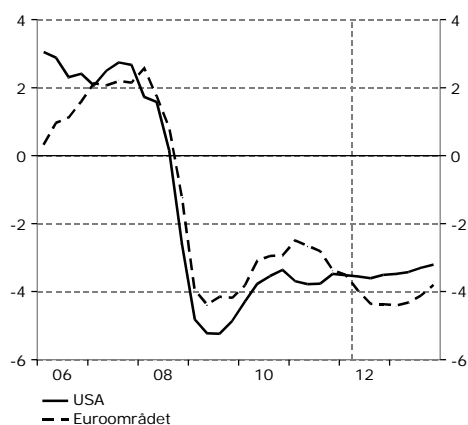
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: OECD.

Diagram 63 BNP-gap i USA och euroområdet

Procent av potentiell BNP, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

0,2 procent per kvartal det andra respektive tredje kvartalet 2012. Därefter stiger tillväxten något, driven av låga räntor, gradvis mindre oro kring eurokrisen och högre tillväxt i de stora tillväxtländerna (se diagram 59).

Finanspolitiken i OECD-länderna blir i genomsnitt åtstramande både i år och nästa år. I genomsnitt stiger det konjunkturjusterade offentligfinansiella sparandet med omkring 1 procent av BNP per år. Åtstramningarna blir kraftigast i de statsfinansiellt svaga länderna i euroområdet. I USA förfaller flera tidsbegränsade skattesänkningar och transfereringar i början av 2013. Om politikerna inte lyckas enas om en förlängning av vissa av stimulanserna kommer finanspolitiken att bli åtstramande med hela 4 procent av BNP. I prognosen är åtstramningen mindre än hälften så stor, men risken finns att presidenten och kongressen inte kommer överens. Detta skulle få negativa konsekvenser för den amerikanska konjunkturen. Om förtroendet minskar för det amerikanska politiska systemets förmåga att kompromissa om finanspolitiken skulle dock hela den globala konjunkturen påverkas.

LÄGRE OLJEPRIS BIDRAR TILL LÄGRE INFLATION

Världsmarknadspriserna på råvaror har överlag sjunkit de senaste månaderna. Detta gäller inte minst oljepriset, där priset på ett fat olja av Brentkvalitet i mitten av juni hade fallit med drygt 20 procent sedan i mars. De lägre råvarupriserna är främst ett uttryck för förväntningar om en svagare världskonjunktur. Minskad oro om utvecklingen i Iran och överraskande stark produktion bidrar dock också till det lägre oljepriset. Oljepriset uttryckt i dollar förutses stiga framöver när den globala konjunkturen gradvis stärks. Uttryckt i svenska kronor stiger priset mindre eftersom kronan stärks mot dollarn (se diagram 61).

Att råvarupriserna har fallit innebär att KPI-inflationen gradvis sjunker i år (se tabell 13). Den så kallade kärninflationen, det vill säga inflationen exklusive energi- och livsmedelspriser, bestäms bland annat av arbetskostnader (se avsnittet "Inflation" i kapitlet "Löner, vinster och priser"). Kärninflationen beaktas därmed ofta i bedömningen av resursutnyttjandet. Att kärninflationen har stigit i OECD-länderna det senaste året kan vara en indikation på att de outnyttjade produktionsresurserna inte är särskilt stora (se diagram 62). Detta skulle vara anmärkningsvärt givet att BNP-nivån i OECD-länderna det första kvartalet i år är på ungefär samma nivå som i början av 2008. Kärninflationen har dock i viss utsträckning pressats upp av tillfälliga faktorer som höjda indirekta skatter i många europeiska länder. Dessutom har sannolikt den snabba uppgången i råvarupriser 2010 och 2011 i viss utsträckning höjt även kärninflationen. Uppgången i kärninflation tolkas därmed inte som en indikation på att resursutnyttjandet är nära normalt. De lediga resurserna, mätt med det så kallade BNP-gapet, bedöms sammantaget vara drygt

3 procent av potentiell BNP i både USA och euroområdet (se diagram 63).

FORTSATT MYCKET LÅGA STYRRÄNTOR

Åtstramande finanspolitik och skuldneddragningar bland hushåll och banker håller tillbaka efterfrågetillväxten i många OECD-länder de närmaste åren. Samtidigt är resursutnyttjandet i utgångsläget lågt. Penningpolitiken i de stora OECD-länderna behöver därför förbli expansiv under lång tid. Den europeiska centralbanken (ECB) sänker styrräntan i två steg till 0,5 procent fram till september (se diagram 64). Eftersom de korta marknadsräntorna redan är lägre än styrräntan kommer effekten av den lägre styrräntan dock att bli begränsad. Centralbankerna i USA och Storbritannien lämnar styrräntorna på dagens låga nivåer och kommer sannolikt även att genomföra ytterligare kvantitativa lättnader, det vill säga köp av räntebärande tillgångar i syfte att pressa ner marknadsräntorna. Den expansiva penningpolitiken är dock långt ifrån tillräcklig för att fullt ut motverka lågkonjunkturen. Centralbankerna i Brasilien, Indien och Kina har sänkt räntorna den senaste tiden för att bromsa den snabba avmattningen i konjunkturen (se diagram 65). Ytterligare penningpolitiska lättnader väntas i dessa länder den närmaste tiden.

Euroområdet

ÅTER ÖKAD TURBULENS I EUROOMRÅDET

Under inledningen av 2012 märktes en förbättring av de finansiella förhållandena i euroområdet. Börserna steg samtidigt som räntorna föll tillbaka på interbankmarknaden, för företagsobligationer och statsobligationer för de statsfinansiellt svaga länderna (se diagram 66, diagram 67 och diagram 68). Även vissa förtroendeindikatorer för företag och hushåll vände upp från låga nivåer årets första månader.

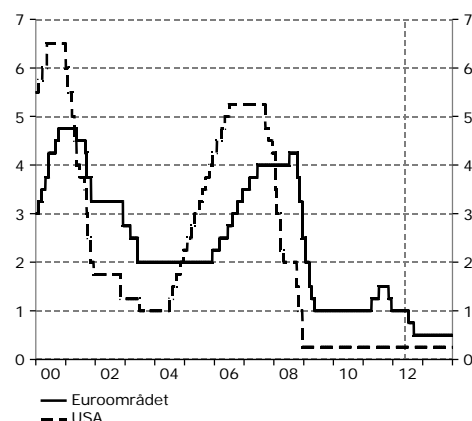
Bakgrunden till den då gryende tillförsikten var ECB:s treårslån som innebar att ECB i två omgångar lånade ut sammanlagt 1 000 miljarder euro till europeiska banker i tre år till en ränta på 1 procent. Treårslånen bidrog till en förbättrad finansieringssituation för bankerna. Dessa använde delvis de förmånliga lånen till att köpa statsobligationer, vilket pressade ner statsobligationsräntorna.

Turbulensen i euroområdet har emellertid åter ökat de senaste månaderna. Problemen i Grekland har eskalerat i samband med misslyckandet att bilda regering efter parlamentsvalet i början av maj och utlysandet av nyval. Detta har lett till en intensifiering av debatten kring huruvida Grekland kommer att stanna i eurosamarbetet.

Parallellt med utvecklingen i Grekland har oron i Spanien ökat i takt med att aktörer på de finansiella marknaderna bedömt

Diagram 64 Styrräntor

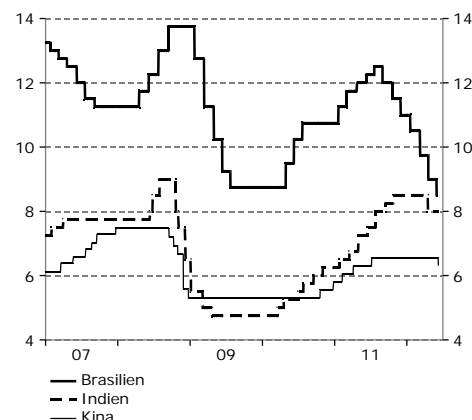
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 65 Styrräntor

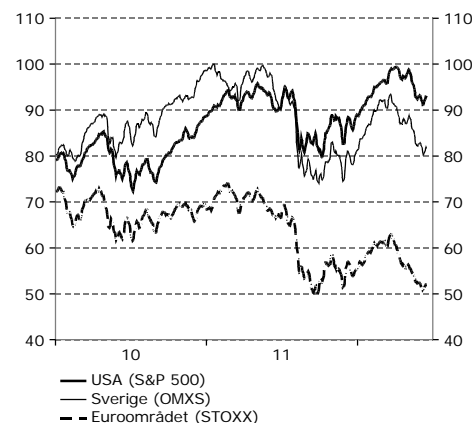
Procent, dagsvärden

Källor: Nationella källor.

Diagram 66 Börsutveckling

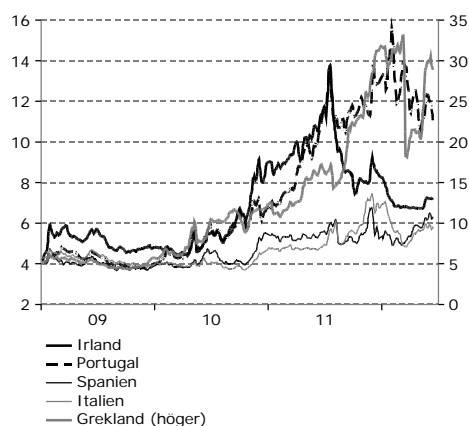
Index 2006-12-29=100, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

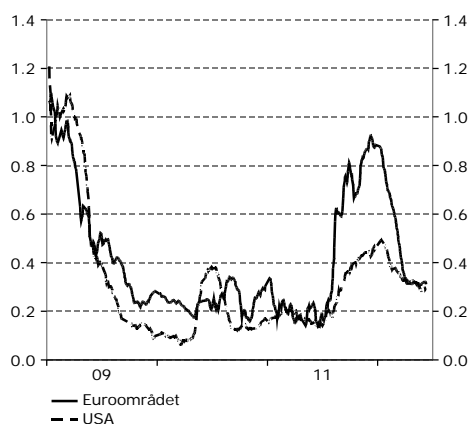
Källor: Standard & Poor's, NASDAQOMX och STOXX.

Diagram 67 Statsobligationsräntor i valda länder

Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Anm. 10-års löptid.
Källa: Macrobond.**Diagram 68 Ränta på interbanklån, differens mot förväntad styrränta**

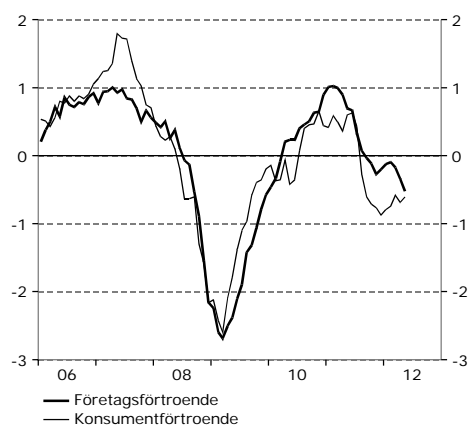
Procentenheter, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärden

Källor: European Banking Federation, British Banking Association och ECB.

Diagram 69 Företags- och konsumentförtroende i euroområdet

Standardiserade avvikelser från medelvärdet, säsongrensade månadsvärden

Källor: Europeiska kommissionen och Konjunkturinstitutet.

att spanska banker är mer sårbara än vad de tidigare räknat med. Otillräcklig kapitaltäckning, stor risk för ytterligare kreditförluster i spåren av kraftiga prisfall på bostäder och en djup lågkonjunktur har bidragit till att öka risken för konkurser i den spanska banksektorn. Utöver detta har den spanska statens svaga finanser medfört att det ifrågasatts om den klarar att rekapitalisera bankerna om behovet skulle uppstå. Kombinationen av svaga banker, en finansiellt svag stat och en risk att Spanien lämnar eurosamarbetet (se nedan) har också lett till att det uppstått en risk för en uttagsanstormning mot spanska banker (se fördjupningen "Scenario för en oordnad upplösning av eurokrisen").

Debatten om ett grekiskt utträde ökar ytterligare de spanska bankernas utsatthet. Det finns en risk att ett förväntat, eller faktiskt, grekiskt utträde ur valutaunionen utlöser förväntningar om att Spanien också kan komma att lämna eurosamarbetet. Sådana förväntningar riskerar att bli självuppfyllande genom att utlösa uttagsanstormningar där hushåll och företag flyttar kapital ur landet för att undvika förluster vid ett eventuellt spanskt utträde ur eurosamarbetet.

Om förväntningar om att Spanien lämnar valutaunionen kan undvikas eller motverkas bedömer Konjunkturinstitutet att den spanska banksektorn kan räddas med insatser av den typ som EU-länderna kom överens om i mitten av juni. Överenskommelsen innebär att stödfaciliteterna EFSF och ESM ska tillhandahålla lån på upp till 100 miljarder euro till den spanska bankstödsmyndigheten för att denna ska kunna rekapitalisera svaga banker. Uttagsanstormningar kan också motverkas genom att ECB förser spanska banker med nödvändig likviditet.

FLER KRISINSATSER BEHÖVS

Konjunkturinstituts prognos är att det inte uppstår en finansiell härdsmläta i euroområdet med omfattande globala efterverkningar, se fördjupningen "Scenario för en oordnad upplösning av eurokrisen" för ett alternativt scenario. Oavsett om Grekland blir kvar i eurosamarbetet eller inte behövs emellertid omfattande insatser för att undvika finansiell kris och ett sammanbrott av eurosamarbetet. Sådana insatser kan omfatta, men är inte begränsade till, tydliga signaler om ökad finanspolitisk integration, en ytterligare förstärkning av resurserna i ESM och ett införande av en så kallad bankunion (där en unionsövergripande insättningsgaranti ingår). Insatser av denna typ tar förmodligen tid att implementera och kommer sannolikt att genomföras gradvis. På kort sikt kan även ECB bidra till ökad stabilitet genom storskaliga köp av statspapper och likviditetsstöd till utsatta banker. Räddningspaketet till de spanska bankerna bör ses som ett viktigt steg, men är troligen inte tillräckligt.

Prognosen är således att utvecklingen blir fortsatt osäker och att hushåll, företag och aktörer på de finansiella marknaderna inte tydligt och uthålligt uppfattar att faran för en fördjupad kris har minskat förrän i slutet av 2012. Då bedöms förtroendeindi-

katorer långsamt vända upp från låga nivåer, men det tar åtskillig tid innan lågkonjunkturen är över. De finanspolitiska åtstramningsprogram som aviserats förutsätts i stort sett följas, vilket bidrar till att hålla tillbaka efterfrågan i euroområdet de närmaste åren.

FÖRNYAD OSÄKERHET OCH FINANSPOLITISKA ÅTSTRAMNINGAR LEDER TILL NEGATIV TILLVÄXT

Den positiva utvecklingen på de finansiella marknaderna i början av 2012 förde med sig ett ökat förtroende bland hushåll och företag. Efter att ha fallit med 0,3 procent det fjärde kvartalet 2011 stod BNP i euroområdet stilla det första kvartalet 2012. Stark exportefterfrågan, inte minst i Tyskland, bidrog till att hålla uppe tillväxten, medan den inhemska efterfrågan krympte.

De senaste månaderna har EU-kommissionens förtroendeindikatorer, framför allt hos företagen, fallit tillbaka (se diagram 69). Även inköpschefsindex har fallit i snabb takt de senaste månaderna. Fortsatt svag detaljhandelsförsäljning och industriproduktion vittnar också om en svag utveckling av efterfrågan. Sammantaget indikerar detta att BNP faller det andra kvartalet 2012. I spåren av den ökade turbulensen har också statsobligationsräntor stigit i vissa länder. Framför allt har de spanska och italienska räntorna vänt upp medan de fallit markant i till exempel Tyskland. Samtidigt har börserna fallit och företagsobligationsräntorna vänt upp.

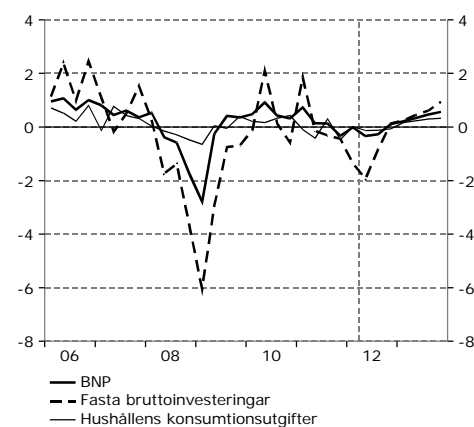
Osäkerheten kring Grekland och Spanien medför att företag och hushåll skjuter upp konsumtion och investeringar. Samtidigt stramas finanspolitiken åt kraftigt i många länder. För euroområdet som helhet uppgår åtstramningarna i år till ca 1,5 procentenheters förstärkning av det konjunkturjusterade offentligfinansiella sparandet som andel av potentiell BNP. I de statsfinansiellt svaga länderna är åtstramningarna betydligt större. Spanien och Italien väntas förstärka det konjunkturjusterade sparandet med drygt 4 respektive knappt 3 procentenheter 2012. Utöver att dra ner den offentliga konsumtionen dämpar åtstramningarna den övriga inhemska efterfrågan.

BNP faller även det tredje kvartalet i år (se diagram 70). Det fjärde kvartalet växer efterfrågan något, men tillväxten blir svag. Resursutnyttjandet fortsätter därmed att falla och en trög återhämtning inleds först framåt halvårsskiftet 2013 (se diagram 71).

INLEDNINGEN AV EN ÅTERSTÄLLNING AV KONKURRENSKRAFTEN I SYDEUROPA KAN SKÖNJAS

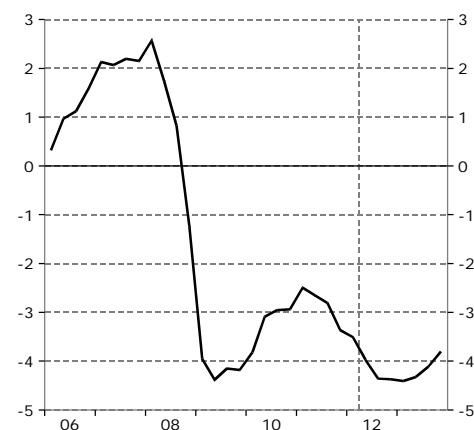
Ett problem i eurosamarbetet har varit att de så kallade enhetsarbetskostnaderna, det vill säga arbetskostnaderna per producerad enhet, har utvecklats olika i olika länder i euroområdet. En bakomliggande orsak har varit att de ekonomiska förutsättningarna har skiljt sig åt länderna emellan, samtidigt som de i och med valutaunionen har haft samma styrrenta. Spanien och Irland hade snabb efterfrågedriven tillväxt före krisen och den gemen-

Diagram 70 BNP och efterfrågan i euroområdet
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

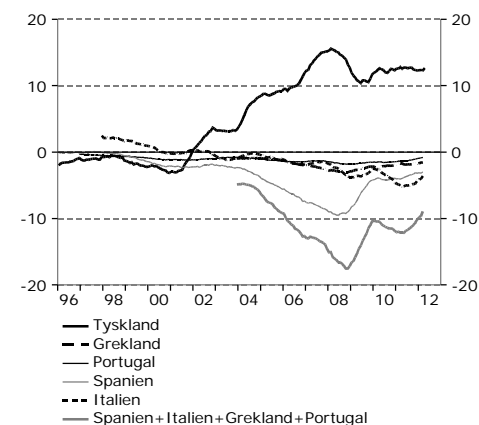
Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 71 BNP-gap i euroområdet
Procent av potentiell BNP, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

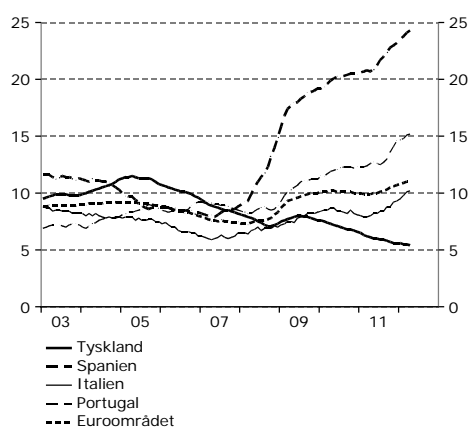
Diagram 72 Bytesbalans i valda länder
Miljarder euro, månadsvärden, 12 månaders glidande medelvärde

Källa: Macrobond.

Diagram 73 Arbetslöshet i valda länder

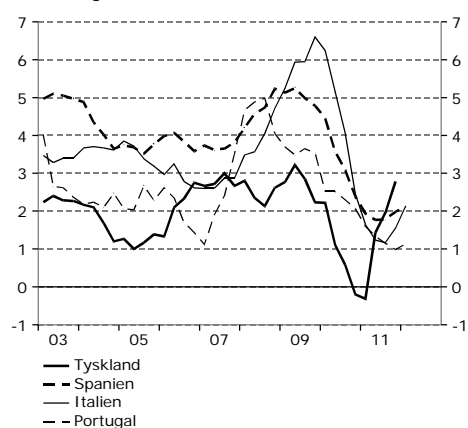
Procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Macrobond.

Diagram 74 Löner i industrin i olika länder

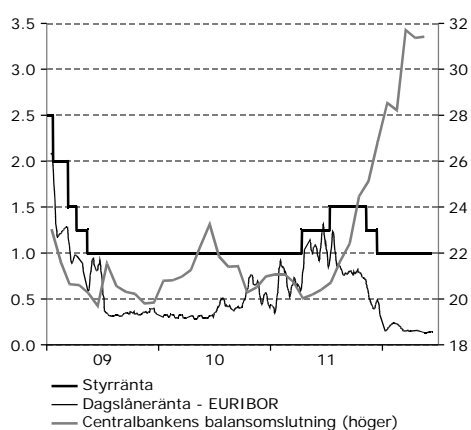
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden, tre kvartals glidande medelvärde

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 75 Styrränta, dagslåneränta och centralbankens balansomslutning i euroområdet

Procent respektive procent av BNP, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde respektive månadsvärden

Källor: ECB och EURIBOR FBE, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

samma styrräntan var här alltför låg. Dessa länder klarade inte heller av att i tillräckligt hög grad strama åt finanspolitiken, vilket ledde till att löner och priser steg snabbare än i till exempel Tyskland. Samtidigt var produktivitetens utvecklingen svagare än i Tyskland. Länderna har därmed förlorat i konkurrenskraft och fått allt svårare att exportera. Detta har medverkat till att obalanser byggts upp i form av stora bytesbalansunderskott i vissa delar av unionen och motsvarande överskott i andra (se diagram 72).

För att utjämna konkurrenskraften länderna emellan krävs att arbetskostnaderna stiger långsammare i länder med svag konkurrenskraft än i övriga länder och/eller att produktiviteten stiger relativt snabbare i de mindre konkurrenskraftiga länderna. Skilda arbetskostnadsutvecklingar har ofta sin bakgrund i olika utveckling av arbetslösheten eftersom en ökad arbetslöshet pressar ner arbetstagarnas löneanspråk och vice versa. Arbetslösheten i euroområdet som helhet var 11 procent i april. Men bakom denna höga siffra döljer sig stora skillnader länder emellan. De senaste åren har arbetslösheten stigit mer i de länder med bytesbalansunderskott än i euroområdet som helhet medan arbetslösheten fallit i överskottslandet Tyskland (se diagram 73). Det senaste året verkar denna skilda arbetslöshetsutveckling ha börjat få genomslag i löneutvecklingen (se diagram 74). Under 2011 var löneökningstakten i tysk industri högre än i italiensk, portugisisk och spansk. Men utvecklingen mot en balansering av enhetsarbetskostnaderna inom euroområdet har långt kvar, och skillnaderna i löneökningstakt måste vara betydligt större om detta i någon väsentlig grad ska medverka till en realekonomisk återhämtning i Italien, Spanien, Grekland och Portugal.

ECB SÄNKER RÄNTAN I SOMMAR

Inflationen var hög 2011, främst till följd av energiprisuppgångar och vissa skatthöjningar. Trots att ytterligare höjningar av indirekta skatter skett under början av 2012 faller inflationen, mätt som förändringen i HIKP, tillbaka under året. Låg inflation i kombination med att resursutnyttjandet är lågt och fortsätter att falla gör att ECB sänker sin viktigaste styrränta, den så kallade referensräntan, i två steg om vardera 0,25 procentenheter i juli och september och därefter låter räntan ligga kvar på 0,50 procent de närmaste åren. Eftersom dagslåneräntan legat väsentligt under styrräntan sedan årsskiftet bedöms inte ECB:s räntesänkningar få särskilt stor betydelse för de räntor som hushåll och företag möter (se diagram 75).

Tabell 14 Valda indikatorer för euroområdet¹

Miljarder euro, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Hushållens konsumtionsutgifter	5 317	0,2	-0,5	0,4
Offentliga konsumtionsutgifter	2 002	-0,2	-0,5	-0,2
Fasta bruttoinvesteringar	1 782	1,6	-3,7	0,3
Lagerinvesteringar ²	39	0,1	-0,3	0,0
Export	4 006	6,2	2,2	3,5
Import	3 879	4,0	-0,2	2,9
BNP	9 266	1,5	-0,5	0,7
HIKP		2,7	2,0	1,4
Arbetslöshet ³		10,2	11,0	11,2
Styrränta ^{4,5}		1,00	0,50	0,50
Tioårig statsobligationsränta ^{4,6}		2,2	1,9	2,7
Dollar per euro ⁴		1,32	1,27	1,28

¹ Avser Euro12. ² Miljarder euro respektive bidrag till BNP-tillväxten. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Vid slutet av respektive år. ⁵ Refiränta. ⁶ Avser Tyskland.

Källor: ECB, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

USA

DEN AMERIKANSKA ÅTERHÄMTNINGEN TAR PAUS

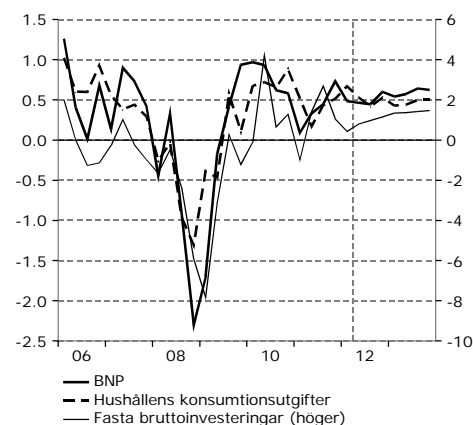
Sedan mitten av 2011 har resursutnyttjandet i den amerikanska ekonomin stigit något. Det första kvartalet 2012 föll dock BNP-tillväxten tillbaka till 0,5 procent, från 0,7 procent det fjärde kvartalet 2011 (se diagram 76). Näringslivets investeringar växte svagt medan offentlig konsumtion och offentliga investeringar föll. Hushållens konsumtionsutgifter och bostadsinvesteringarna växte dock starkt.

Indikatorer tyder på en i stort sett oförändrad BNP-tillväxt det andra kvartalet. Inköpschefsindex för tjänstesektorn har dämpats något medan det för tillverkningsindustrin är på i stort sett samma nivå som första kvartalet (se diagram 77). Konsumentförtroendet föll i maj, men tillförsikten hos byggföretagen har fortsatt att stiga något. Arbetsmarknaden försvagades i maj då arbetslöshet steg och sysselsättningsökningen dämpades.

STORA LEDIGA RESURSER PÅ ARBETSMARKNADEN

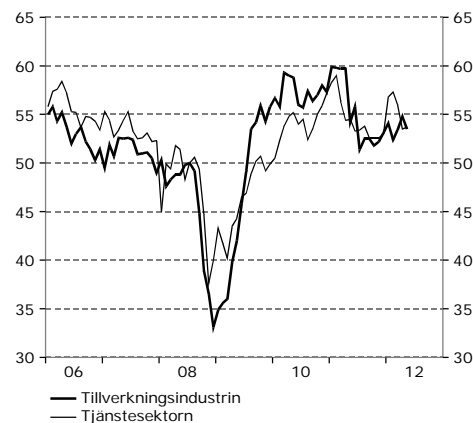
Arbetsmarknaden är fortsatt svag. Sysselsättningsgraden har visserligen stigit marginellt sedan i höstas men är fortsatt betydligt lägre än före finanskrisen (se diagram 78). Arbetslösheten har fallit, delvis beroende på en fallande deltagandegrad. Arbetslösheten fortsätter att minska de närmaste åren, men i en mycket långsam takt, till följd av en svag återhämtning i ekonomin. Löneökningstakten förväntas stiga de kommande åren, men eftersom de lediga resurserna på arbetsmarknaden är fortsatt stora blir löneökningarna låga. Åtstramande finanspolitik 2012 och

Diagram 76 BNP och efterfrågan i USA
Procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 77 Inköpschefsindex i USA
Diffusionsindex, månadsvärden

Anm. Ett värde större än 50 indikerar tillväxt.
Källa: Institute for Supply Management.

Diagram 78 Sysselsättningsgrad i USA

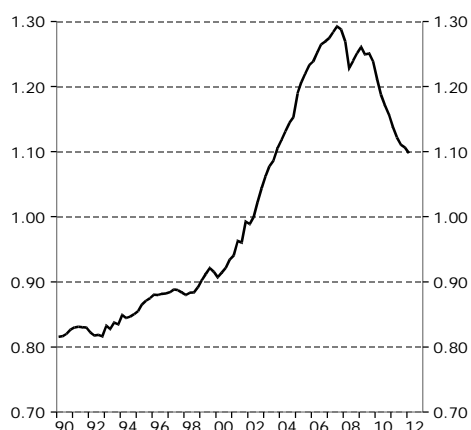
Antalet sysselsatta i procent av befolkningen 25–54 år, säsongrensade månadsvärden

Källa: Bureau of Labour Statistics.

Diagram 79 Hushållens skulder i USA

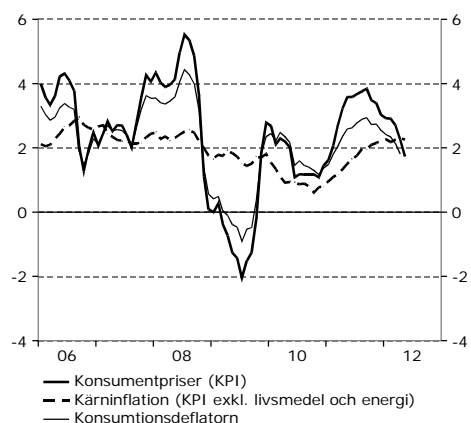
Procent av disponibel inkomst, kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 80 Inflation i USA

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics och Bureau of Economic Analysis.

2013 bidrar till att hålla tillbaka de disponibla inkomsterna. Trots att hushållen har minskat sin skuldsättning de senaste åren (se diagram 79) antas de fortsätta minska skuldsättningen. Sparkvoten stiger därför något de närmaste åren. Sammantaget gör det att konsumtionen ökar med ca 2 procent per år 2012 och 2013, vilket är långsammare än det historiska genomsnittet sedan 1990 på 2,8 procent.

Tillväxten i näringslivets investeringar dämpades det första kvartalet 2012 efter att ha växt snabbt stora delar av 2010 och 2011. Företagen har starka finanser och vinsterna är höga, vilket borgar för en robustare investeringstakt framöver. Näringslivets investeringar bedöms växa med ungefär 5,5 procent såväl i år som 2013.

STRAMARE FINANSPOLITIK

Finanspolitiken blir åtstramande i år. Den offentliga sektorns konjunkturjusterade sparande som andel av potentiell BNP stiger med ungefär 1 procent. För 2013 förstärks det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP med drygt 1,5 procentenheter. Det förutsätter att stora delar av de tidsbegränsade skattesänkningarna och transfereringsökningarna som upphör vid årsskiftet förlängs, annars blir åtstramningen betydligt större. Osäkerheten kring finanspolitiken är extra stor eftersom det stundar president- och kongressval i höst. De offentliga finanserna är mycket ansträngda och trots åtstramningarna är budgetunderskottet stort och statsskulden ökar i rask takt. Bruttoskulden uppgår 2013 till drygt 110 procent av BNP.

BNP-tillväxten blir 2,1 procent i år och 2,3 procent 2013 (se tabell 15). De närmaste kvartalen bedöms faktisk BNP växa något långsammare än potentiell, men mot slutet av året bedöms återhämtningen fortsätta, om än i långsam takt. Ännu i slutet av 2013 finns det gott om lediga resurser i ekonomin. Eftersom hushållens konsumtion utgör drygt 70 procent av amerikansk BNP bidrar den svaga konsumtionstillväxten till att hela den amerikanska ekonomin återhämtar sig långsamt de kommande åren. Tillväxten hålls också tillbaka av att offentlig konsumtion och offentliga investeringar faller i år och ligger stilla 2013.

LÄGRE INFLATION

Federal Reserve införde ett explicit mål för inflationen i början av 2012 definierat som att hushållens konsumtionsdeflator ska öka med 2 procent per år på lång sikt. I april var ökningstakten något under målet (se diagram 80). KPI-inflationen var som högst 3,9 procent i höstas och har därefter fallit ner till 1,7 procent i maj. Uppgången berodde främst på ett stigande oljepris och när detta har fallit tillbaka har också inflationen fallit. Det svaga resursutnyttjandet bidrar till att inflationen faller tillbaka ytterligare de kommande åren (se tabell 15). Detta innebär att Federal Reserve fortsätter att föra en expansiv penningpolitik och att styrrentan höjs först andra halvåret 2014. Dessut-

om är det troligt att ytterligare penningpolitiska lättnader kommer att genomföras.

Tabell 15 Valda indikatorer för USA

Miljarder dollar, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Hushållens konsumtionsutgifter	10 726	2,2	2,1	1,9
Offentliga konsumtionsutgifter	2 547	-1,2	-1,4	0,0
Fasta bruttoinvesteringar	2 353	4,0	4,3	5,1
Lagerinvesteringar ¹	46	-0,2	0,1	0,0
Export	2 086	6,7	4,8	5,9
Import	2 664	4,9	3,8	4,2
BNP	15 094	1,7	2,1	2,3
KPI		3,2	2,1	1,7
Arbetslöshet ²		9,0	8,2	7,9
Styrränta ^{3,4}		0,25	0,25	0,25
Tioårig statsobligationsränta ³		2,0	2,2	2,9
Dollar/euro ³		1,32	1,27	1,28

¹ Miljarder dollar respektive bidrag till BNP-tillväxten. ² I procent av arbetskraften. ³ Vid slutet av respektive år. ⁴ Federal Funds target rate.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Japan

ÅTERUPPBYGGNADEN DRIVER JAPANS TILLVÄXT

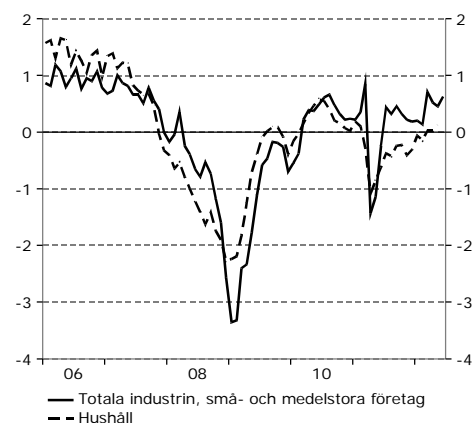
Efter att BNP minskade med 0,7 procent 2011, i första hand orsakat av tsunamin i mars förra året, växte BNP med 1,2 procent första kvartalet i år jämfört med föregående kvartal. Exporten steg då åter efter att ha fallit det fjärde kvartalet 2011. Byggnadsinvesteringarna ökade relativt starkt eftersom återuppbyggnaden efter tsunamin intensifierats. Ökade inköp av bland annat miljöbilar, som subventioneras sedan december 2011, bidrog till en stark konsumtionsökning hos hushållen.

En högre tillförsikt hos företag och konsumenter (se diagram 81) ger stöd för att BNP fortsätter att växa även det andra kvartalet i år. Den kvartalsvisa BNP-tillväxten minskar dock främst då minskade bilinköp dämpar hushållens konsumtionstillväxt och uppgången i byggnadsinvesteringarna saktar in. En långsammare tillväxt i bland annat byggnadsinvesteringarna och exporten dämpar BNP-tillväxten det andra halvåret 2012. Sammantaget växer BNP med 2,5 procent i år och med 1,3 procent 2013 (se diagram 82). Detta innebär att den japanska ekonomin i stort sett blir konjunktorellt balanserad 2012 och 2013 baserat på OECD:s bedömning av potentiell BNP (se diagram 83).

Regeringens stimulansåtgärder i samband med återuppbyggnaden efter tsunamin uppgår till ca 4 procent av BNP. Eftersom åtgärderna delvis är ofinansierade stiger det offentliga budgetunderskottet som andel av BNP från 9,5 procent 2011 till över

Diagram 81 Konfidensindikatorer i Japan

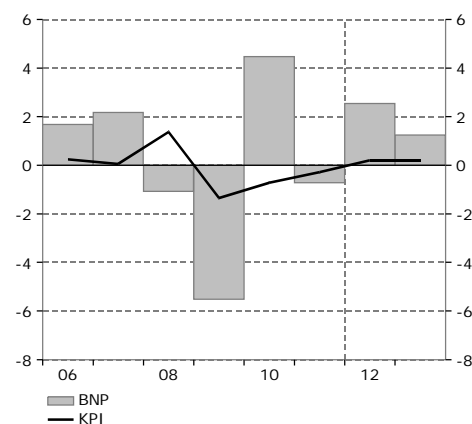
Index, månadsvärden

Källa: Shoko Chukin Bank.

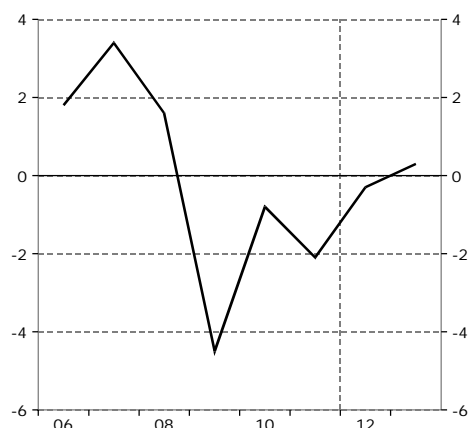
Diagram 82 BNP och konsumentpriser i Japan

Procentuell förändring

Källor: Economic and Social Research Institute, Ministry of Internal Affairs and Communications och Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 Produktionsgap i Japan
Procent

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

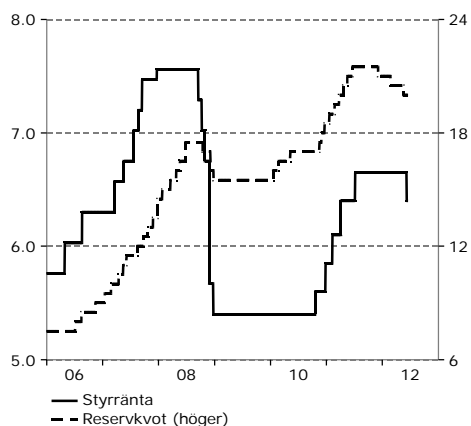
Diagram 84 Inköpschefsindex i tillverkningsindustrin (PMI) i Kina
Index 2005-01-01=100, säsongrensade månadsvärden

Källa: China Federation of Logistics & Purchasing.

Diagram 85 Styrränta och reservkvot i Kina

Procent, dagsvärden

Källa: The People's Bank of China.

10 procent 2013. Den offentliga bruttoskulden som andel av BNP stiger därmed till ca 220 procent 2013. Den mycket höga skulden har lett till sänkta kreditbetyg för Japan. Den japanska statsobligationsräntan är trots det låg, under 1 procent.

Den japanska centralbanken har försökt att stimulera den inhemska efterfrågan och motverka en långvarig deflation genom att hålla styrräntan nära noll och genom kvantitativa lättnader. Konsumentpriset har också stigit något i år. Inflationen uppgick i april till 0,5 procent och förklaras främst av ökade energi- och livsmedelspriser. Det lägre oljepriset dämpar konsumentprisutvecklingen den närmaste tiden. KPI ökar med 0,2 procent både 2012 och 2013.

Kina

KINAS BNP-TILLVÄXT MATTAS AV PÅ BRED FRONT

I Kina har BNP-tillväxten fortsatt att dämpas, från 8,9 procent det fjärde kvartalet 2011 till 8,1 procent det första kvartalet 2012 uttryckt i årlig procentuell förändringstakt. Såväl investeringarna som hushållens konsumtion och exporten växte långsammare. En svagare utveckling för industriproduktionen april och maj samt i företagets förtroende i maj (se diagram 84) tyder på att BNP-tillväxten försvagas ytterligare det andra kvartalet.

Avmattningen i BNP-tillväxten beror till stor del på en åtstramande ekonomisk politik. Effekterna från regeringens stimulanspaket som infördes under finanskrisen 2009 har klingat av och penningpolitiken stramades åt under 2010 och 2011. Både styrräntan och bankernas reservkvoter höjdes då för att minska inflationen i konsument- och fastighetspriserna, men även för att motverka investeringar som skulle leda till överkapacitet inom vissa branscher (till exempel stålindustrin). Att tillväxten i exporten har dämpats förklaras i första hand av den svagare internationella konjunkturen, men även av en starkare yuan och högre produktionskostnader i Kina till följd av stigande löneökningar.

Mot bakgrund av den senaste tidens avmattning i konjunkturen läggs den ekonomiska politiken om i en mer expansiv riktning. Centralbanken har redan börjat stimulera ekonomin genom att sänka såväl reservkvoterna för bankerna som styrräntan (se diagram 85). Även finanspolitiken blir expansiv framöver, men stimulanserna blir sammantaget mindre än under 2009. På kort sikt kommer åtgärderna sannolikt att främst riktas mot investeringar. Men regeringen har i sin femårsplan deklarerat att på sikt styra om tillväxten från export och investeringar till konsumtion för att därmed balansera om ekonomin både gentemot omvärlden och inom landet. Således stimuleras konsumtionen, bland annat genom subventioner till energisnåla produkter, höjningar av minimilöner och förbättrad social välfärd. En ombalansering till ökad konsumtion väntas dock inte ske snabbt, delvis för att utbyggnaden av den sociala välfärden tar tid. Hushållen fortsatt-

ter därför att ha en hög sparkvot de närmaste åren. Den svaga utvecklingen i euroområdet bidrar dessutom till att exporten fortsätter att utvecklas svagt 2012 och 2013. Sammantaget blir BNP-tillväxten ca 8 procent i år och nästan 9 procent 2013 (se diagram 86).

Inflationen har fallit från 6,5 procent i juli 2011 till 3,0 procent i maj 2012. Fallet beror främst på sjunkande livsmedels- och bränslepriser, men även på de tidigare åtstramningarna inom penningpolitiken. Utryckt i årsgenomsnitt dämpas inflationen till 3,3 procent i år från 5,3 procent 2011.

Norden

STARK NORSK TILLVÄXT STÅR UT I EUROPA

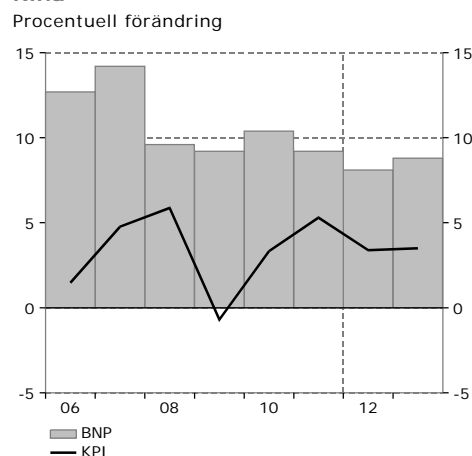
Norsk BNP steg det första kvartalet 2012 med 1,4 procent jämfört med föregående kvartal. Växande export av olja och gas samt krympande import gjorde att utrikeshandeln bidrog kraftigt till tillväxten. Inhemsk efterfrågan gav ett svagt negativt bidrag till BNP-tillväxten till följd av svaga lagerinvesteringar.

Tillväxten har i genomsnitt uppgått till 1,0 procent per kvartal sedan det första kvartalet 2011. Arbetslösheten är något lägre än genomsnittet för de senaste tio åren (se diagram 87). Den starka ekonomin har tillsammans med de höga oljepriserna bidragit till att förstärka den norska kronan. Detta har medfört låga importpriser och därmed bidragit till att inflationen understigit målet. För att motverka den låga inflationen valde Norges Bank i mars att sänka styrräntan till 1,50 procent (se diagram 88).

Ökande reallöner och sysselsättning har utökat hushållens konsumtionsutrymme. Hushållen har dock inte ökat sin konsumtion i motsvarande grad. Hushållens sparkvot uppgick det första kvartalet 2012 till nästan 10 procent – knappt 4 procentenheter över genomsnittet för perioden 2002–2011. Det senaste kvartalsutfallet visade dock en kraftig ökning av hushållens konsumtion. I takt med att oron i euroområdet ebbat ut förväntas hushållen minska sparandet vilket medför att konsumtionstillväxten stiger.

Fasta bruttoinvesteringar växte starkt 2011 efter att ha fallit två år i följd. Under 2012 förväntas utvecklingen fortsätta då bland annat nya oljefyndigheter i Barents hav stimulerar investeringar i offshoresektorn. Detta får följdverkningar på fastlandet där även bostadsinvesteringarna tilltar till följd av höga bostadspriser och stark befolkningstillväxt. Sammantaget medför utvecklingen att BNP växer med ca 3 procent i år, vilket står ut i OECD där den sammanvägda BNP-tillväxten blir 1,5 procent (se tabell 13).

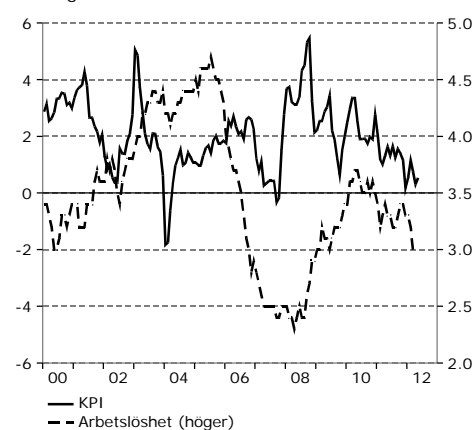
Diagram 86 BNP och konsumentpriser i Kina

Källor: IMF, National Bureau of Statistics of China och Konjunkturinstitutet.

Diagram 87 Konsumentpriser och arbetslöshet i Norge

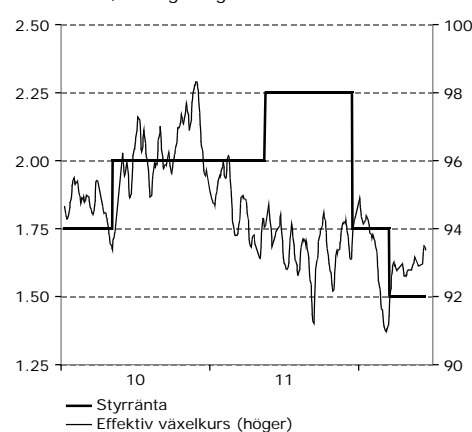
Årlig procentuell förändring, månadsvärden respektive procent av arbetskraften, säsongrensade månadsvärden

Källor: Statistisk sentralbyrå och Eurostat.

Diagram 88 Styrränta och effektiv växelkurs i Norge

Procentenheter, dagsvärden respektive index 2000=100, 5-dagars glidande medelvärde

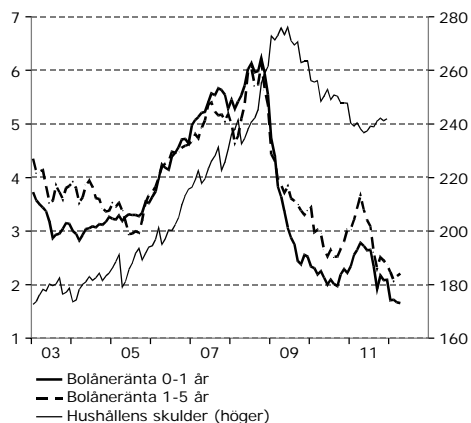

Anm. Ett högre indexvärde motsvarar en svagare växelkurs.

Källa: Norges Bank.

Diagram 89 Bolåneräntor och hushållens skulder i Danmark

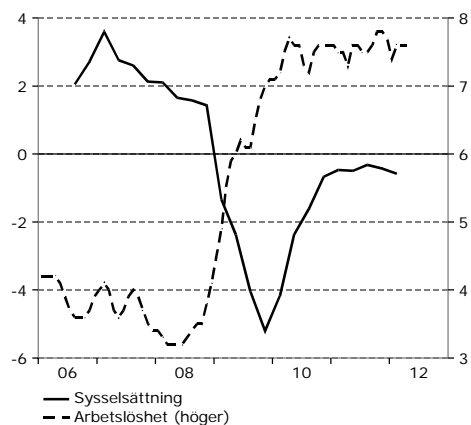
Procentenheter, månadsvärden respektive procent av disponibel inkomst, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Nationalbanken, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 90 Sysselsättning och arbetslöshet i Danmark

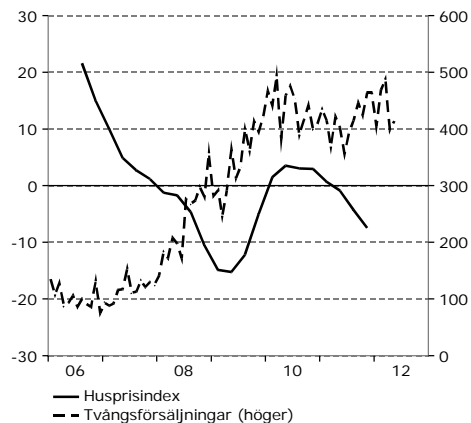
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden respektive procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Eurostat och Danmarks Statistik.

Diagram 91 Huspriser och tvångsförsäljningar i Danmark

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden respektive antal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Danmarks Statistik.

DANMARK VÄXER IGEN, MEN DEN SPRUCKNA BOPRIS-BUBBLAN PLÅGAR FORTSATT HUSHÅLL OCH BANKER

BNP i Danmark växte med 0,3 procent det första kvartalet 2012 efter två kvartal med fallande BNP. Fasta bruttoinvesteringar, hushållens konsumtion och offentlig konsumtion ökade. Tillväxten dämpades dock av ett negativt bidrag från utrikeshandeln, bland annat till följd av investeringarnas höga importinnehåll.

Den inhemska privata efterfrågan utvecklas svagt i år till följd av bland annat hushållens höga skuldsättning. Den danska ekonomin drivs i stället framför allt av finanspolitiska stimulanser i form av tidigare lagda offentliga investeringar samt en återbetalning till hushållen från det reformerade pensionssystemet. Expansiv finanspolitik medför att budgetunderskottet 2012 enligt det danska finansdepartementets majprognos fördubblas till 3,8 procent av BNP. År 2013 stramas finanspolitiken åt och budgetunderskottet minskar då till 1,7 procent.

De stora prisfallen på bostäder och jordbruksfastigheter har lett till kreditförluster inom den danska banksektorn. Tillsammans med finansieringssvårigheter har förlusterna medfört att ett antal mindre banker har gått omkull. I syfte att stabilisera banksektorn har den danska staten sedan oktober 2008 lanserat fem så kallade bankpaket. Dessa har uppmuntrat till nedskrivningar av tillgångar med risk för kreditförlust och sammanslagningar av krisdrabbade banker samt erbjudit kapitalinjektioner och statsgarantier. Finansieringen har ytterligare underlättats sedan i mars då Nationalbanken beslöt att erbjuda treårslån med låg ränta till landets banker.²³ Svårigheterna är dock fortsatt stora och nyligen sänkte både Moody's och Standard & Poor's kreditbetygen för bland annat Danske Bank.

Hushållens konsumtion dämpas de närmaste åren av den pågående skuldavvecklingen (se diagram 89). De senaste månaderna har arbetslösheten dessutom börjat stiga efter en relativt stabil period under 2011 och det första kvartalet 2012 fortsatte sysselsättningen att falla (se diagram 90). Bostadspriserna faller och mycket tyder på att utvecklingen fortsätter (se diagram 91). Slutförda försäljningar är få och tvångsförsäljningar har åter börjat stiga. Efter fyra kvartal med negativ tillväxt har dock hushållens konsumtion vuxit två kvartal i följd. Återbetalningar från det reformerade pensionssystemet samt exceptionellt låga bolåneräntor bidrar till att hushållens konsumtion trots allt växer svagt 2012.

Företagen har de senaste åren skjutit upp investeringar och på så sätt stärkt sin finansiella ställning. När oron i euroområdet minskar tilltar investeringstillväxten successivt. Sammantaget växer BNP i år och 2013 med ca 1 procent per år.

²³ Räntan på treårslånen är initialt satt lika med Nationalbankens utlåningsränta, men om banken i slutet av juli bedömer att kapitalmarknaderna normaliserats kommer en räntepremie adderas.

FÖRDJUPNING

Scenario för en oordnad upplösning av eurokrisen

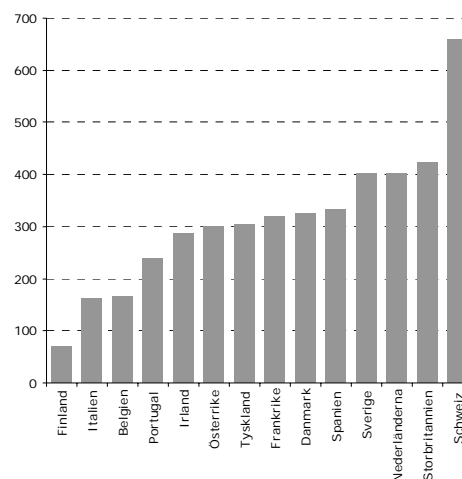
Skuldkrisen i euroområdet har åter intensifierats under våren. Valet i Grekland i maj resulterade i ett parlamentariskt läge som gjorde att regeringsbildningen misslyckades. Stödet minskade för de tidigare dominerande partierna som varit delaktiga i de senaste årens förhandlingar om nödlån och påföljande åtstramningskrav med den så kallade trojkan (Europeiska kommissionen, ECB och IMF). Valutgången tolkades som att ett grekiskt utträde ur valutaunionen ryckte närmare. Efter det grekiska valet har också politiska beslutsfattare i euroområdet mer eller mindre öppet talat om att det är möjligt att Grekland lämnar valutaunionen.

Parallellt med turbulensen i Grekland har förtroendet för Spaniens möjligheter att finansiera landets skulder minskat. I Spanien är problemet i första hand att landets stora banksektor (se diagram 92) bedöms vara svagt kapitaliserad efter kraschen på bostadsmarknaden. Samtidigt har förtroendet för Spaniens offentliga finanser försvagats och statens upplåningskostnader har stigit. Eftersom Spanien är en betydligt större ekonomi än de länder som tidigare fått nödlån från euroländerna och IMF skulle en kombinerad statsfinansiell kris och bankkris i landet innebära en avsevärd påfrestning för hela valutaunionen.²⁴

Om den senaste tidens utveckling med stora kapitalutflöden från statsfinansiellt svaga länder tillåts fortsätta bedömer Konjunkturinstitutet att det finns en påtaglig risk att valutaunionen i euroområdet inte kommer att överleva i nuvarande form. Problemen i Spanien förvärras av att spekulatioerna om ett grekiskt utträde även överförs till Spanien. Om spekulatioerna om ett spanskt utträde väl får fotfäste kan dessa förväntningar bli självuppfyllande. Ett möjligt, om än inte troligt, scenario är att förväntningar om ett spanskt utträde leder till en uttagsanstormning mot spanska banker. Anledningen är att företag och hushåll inser att banktillgångar i Spanien blir mindre värda om landet går ur valutaunionen. En ny spansk valuta skulle med säkerhet försvagas kraftigt mot euron. Att flytta bankinsättningar ur landet är det säkraste sättet att minska denna växelkursrisk.

En uttagsanstormning skulle ytterligare öka påfrestningarna på spanska banker och den spanska staten. Det står visserligen i ECB:s makt att förse bankerna med likviditet uttagen från bankerna. Men ECB har inte mandat att öka bankernas solvens genom att skjuta till kapital. Detta ska skötas av respektive stat.

Diagram 92 Banktillgångar i valda länder december 2010
Procent av BNP

Anm. I banktillgångar inkluderas landets bankkoncerners samtliga tillgångar, både inom och utom landet.

Källa: Riksbanken.

²⁴ I juni beviljades Spanien ett nödlån på upp till 100 miljarder euro från euroländernas räddningsfaciliteter. Nödlånet, som ska användas som kapitaltillskott till bankerna är därmed avsevärt större än IMF:s uppskattning av de spanska bankernas kapitalbehov på 40 miljarder euro.

Trovärdigheten för hållbarheten i de spanska statsfinanserna försvagas dock ytterligare om det uppstår betydande behov att låna pengar i syfte att kapitalisera bankerna. Svag trovärdighet för staten, med påföljande högre räntor spiller över på banksektorn genom att osäkerheten om bankernas solvens ökar om staten är oförmögen att kapitalisera bankerna. Bankernas innehav av statsobligationer är dessutom betydande och de värderingsförluster bankerna lider om räntorna stiger innebär ytterligare försvagad solvens.

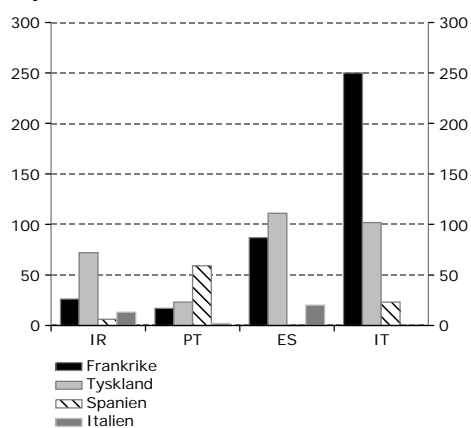
I en sådan situation kan ECB bedöma att kreditriskerna förenade med att finansiera de spanska bankerna blir större än centralbanken upplever sig ha mandat att bära. ECB, som saknar mandat att förse insolventa banker med likviditet, upphör då att finansiera bankerna. Då kommer dessa att stå utan finansiering och enda utvägen blir att lämna euron och skapa en egen valuta och egen centralbank. En sådan utveckling riskerar att skapa förväntningar om fler utträden. Det ligger därför nära till hands att motsvarande mönster upprepas i andra skuldtunga länder i euroområdet, till exempel i Italien.²⁵

De kapitalförluster som skulle uppstå om Spanien och/eller Italien lämnar euron medför problem för hela det europeiska banksystemet eftersom franska och tyska banker är exponerade mot Spanien och Italien (se diagram 93). Detta resulterar i en kraftig kreditstramning som även drabbar svenska banker. En sådan finanskris kan få global omfattning eftersom europeiska banker är starkt kopplade till finansmarknader i andra världsdelar.

Ett uppbrott av eurosamarbetet och en ny finanskris skulle få stora negativa realekonomiska följder. Utvecklingen i de länder som tvingas lämna euroområdet riskerar att bli kaosartad i ett läge där det varken finns tillgång till traditionella betalningsmedel (sedlar och mynt) eller fungerande banker. Därtill kommer att mängder av kontraktsförhållanden uttryckta i euro får en oklar innebörd. Sammantaget är det troligt att ett sådant scenario fullständigt lamslår ekonomierna i euroområdet under en tid. Betydande värdeförluster skulle framkalla stort sparande hos hushåll och företag, samtidigt som handel och investeringar faller kraftigt på grund av osäkerheten. Ett sådant scenario är så svårbedömt att det inte är meningsfullt att på förhand spekulera i hur stora de realekonomiska konsekvenserna skulle bli.

Den främsta anledningen att en oordnad upplösning av euroområdet kommer att förhindras är just att skadeverkningarna

Diagram 93 Bankers utlandsfordringar
Miljarder euro

Anm. Staplarna anger de fordringar som banker i Frankrike, Tyskland, Spanien och Italien hade till banker i respektive land i slutet av 2011.
IR=Irland, PT=Portugal, ES=Spanien, IT=Italien.
Källor: BIS och Konjunkturinstitutet.

²⁵ Räddningspaketet till de spanska bankerna har bidragit till att bromsa utvecklingen som tecknas ovan genom att bankernas solvens har stärkts. Riskerna för en uttagsanstormning har därmed sannolikt minskat. Men den växelkursrisk som också kan utlösa uttagsanstormningar finns kvar i och med att det fortfarande finns en möjlighet att Spanien lämnar valutaunionen.

skulle bli stora och överskådliga.²⁶ Det ligger inom det politiska systemets möjligheter att säkerställa tillräckligt stora kapitaltillskott för att säkra systemviktiga bankers solvens och att genom ECB erbjuda likviditetsstöd till bankerna. Paradoxalt nog innebär tydliga åtaganden i dessa avseenden att behovet av kapitaltillskott och likviditetsstöd minskar. Detta eftersom en trovärdig garanti för bankernas fortlevnad och likviditet förmodligen ökar de finansiella marknadernas vilja att finansiera bankerna.

²⁶ Se också fördjupningen "Oordnad upplösning av skuldcrisen i euroområdet alltför kostsam" i *Konjunkturläget*, december 2011.

BNP och efterfrågan

BNP ökade relativt snabbt det första kvartalet i år. Tillväxten har dock dämpats därefter. Även om exporten börjar öka det tredje kvartalet i år blir uppgången trög jämfört med vid tidigare konjunkturåterhämtningar. Tillväxten i den inhemska efterfrågan spelar en ovanligt stor roll, men stiger inte snabbare än att de kommande årens återhämtning av svensk ekonomi blir relativt långsam.

TILLFÄLLIGT STARK TILLVÄXT DET FÖRSTA KVARTALET

Bilden av den svenska konjunkturutvecklingen är för närvarande något spretig. Den återhämtning som inleddes i slutet av 2009 fick ett tvärt slut det fjärde kvartalet 2011 när BNP föll med en procent jämfört med kvartalet före (se diagram 94). Bakom nedgången låg framför allt en mycket svag utveckling för exporten. Det första kvartalet i år vände emellertid ekonomin upp igen och BNP ökade med 0,8 procent i säsongsrensade termer jämfört med det fjärde kvartalet 2011. Jämfört med det första kvartalet 2011 var uppgången 1,5 procent (se diagram 95).²⁷ Exporten tog igen en del av nedgången från det fjärde kvartalet 2011 och hushållens konsumtion utvecklades ganska starkt. Den snabbaste ökningen stod dock de fasta bruttoinvesteringarna för.

BNP-TILLVÄXTEN FALLER TILLBAKA DET ANDRA KVARTALET 2012

En del enkätbaserade indikatorer, framför allt Konjunkturbarometern, steg snabbt i vintras och i våras. Dock föll många index i Konjunkturbarometern, till exempel Barometerindikatorn, tillbaka i maj och i juni (se diagram 95).²⁸ Fortfarande är företagens förväntningar och planer relativt optimistiska, men nuläget bedöms som svagt. Ordergången enligt såväl SCB som Konjunkturbarometern har ännu inte tagit fart och månadsstatistik för exporten pekar på en dämpad inledning av det andra kvartalet. Vidare stärker månadsstatistik för produktionen bilden av att tillväxten faller tillbaka efter det första kvartalet (se kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”).

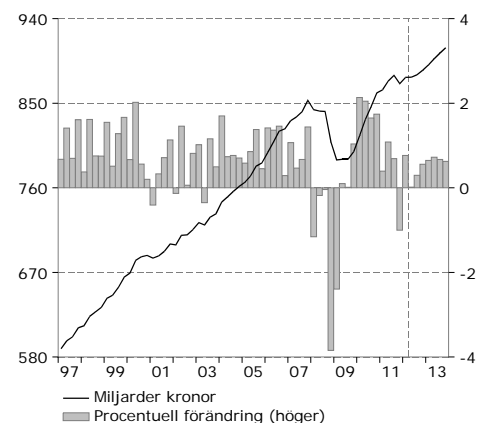
Sammantaget väntas BNP stagnera det andra kvartalet, för att därefter öka gradvis (se diagram 94). En stor del av det första kvartalets starka ökning av de fasta bruttoinvesteringarna bedöms ha varit av tillfällig natur och tillväxten blir betydligt lägre under resten av 2012. Det andra kvartalet faller till och med investeringarna i säsongsrensade termer. Samtidigt slutar dock företagen i stort sett att dra ner sina lager, vilket ger understöd åt efterfrågetillväxten.

²⁷ Avser kalenderkorrigerade värden.

²⁸ Barometerindikatorn baseras på enkätsvar från både hushåll och företag och avser att visa stämningläget i svensk ekonomi.

Diagram 94 BNP till marknadspris

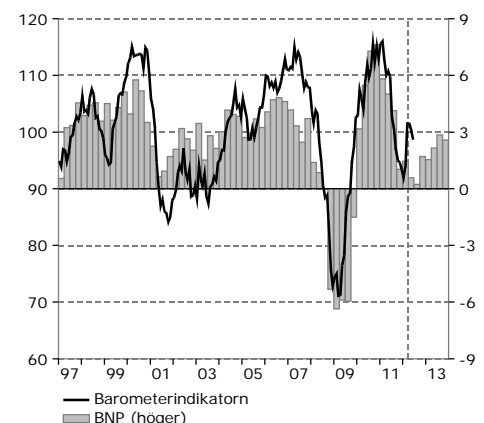
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 95 Barometerindikatorn och BNP

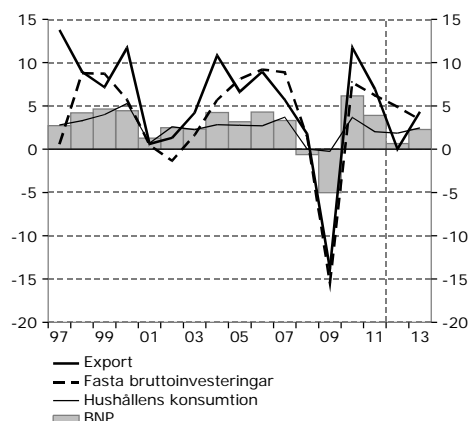
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 BNP och efterfrågan

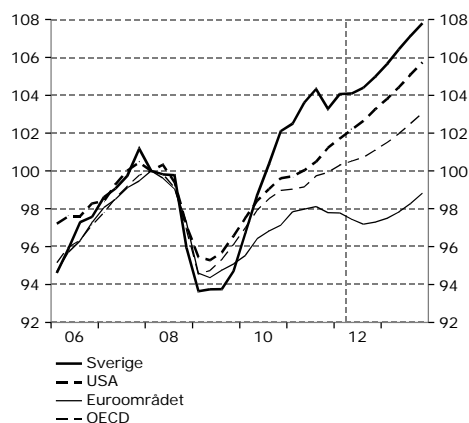
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 BNP till marknadspris

Index 2008 kvartal 1=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB, Bureau of Economic Analysis, Eurostat, OECD och Konjunkturinstitutet.

ÅTERHÅLLSAMMA HUSHÅLL ÄNNU EN TID

Tillväxten i hushållens konsumtion bedöms också bli lägre från och med det andra kvartalet i år. Hushållen har visserligen i genomsnitt ett högt sparande i utgångsläget och nettoförmögenheten har uppvisat en relativt god utveckling de senaste åren. Men de senaste månadernas förmögenhetsutveckling har varit svag i och med att aktiepriserna har fallit tillbaka. De svenska hushållen väntas också ta intryck av turbulensen i euroområdet. Sammantaget väntas en ganska dämpad utveckling av hushållens konsumtion de närmaste kvartalen och sparkvoten stiger något från en redan hög nivå.

ÅR 2013 ÖKAR TILLVÄXTEN

Den förnyade turbulensen på de internationella finansiella marknaderna och nedgången i den globala efterfrågetillväxten medför att svensk export stagnerar 2012 efter två starka år. Osäkerheten kring skuldskrisen i euroområdet antas minska nästa år och tillväxten i den globala efterfrågan ökar (se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling"). Den internationella återhämtningen förblir dock trög och ökningen av svensk export på 4,3 procent nästa år är lägre än de senaste 30 årens genomsnittliga tillväxttakt på 5,2 procent (se diagram 96). Den inhemska efterfrågan spelar därmed en större roll i konjunkturuppgången än vad den brukat göra historiskt.

Det höga sparandet talar för att hushållens konsumtion kan öka snabbt 2013. En dämpad husprisutveckling verkar dock återhållande och sammantaget stannar tillväxten i hushållens konsumtion på 2,5 procent 2013.

Den största skillnaden vad gäller efterfrågetillväxten mellan 2012 och 2013 kommer sig av att företagen inte längre minskar sina lager 2013. Det utgör en stor kontrast till lagerneddragningarna 2012 och bidrar positivt till efterfrågetillväxten 2013.

Däremot blir tillväxten i de fasta bruttoinvesteringarna lägre nästa år. Trots det växer investeringarna 2013 snabbare än de gjort historiskt (se diagram 96).²⁹

Sammantaget ökar BNP med 2,3 procent 2013 (se tabell 16), vilket kan jämföras med den genomsnittliga tillväxttakten sedan 1981 på 2,2 procent. Även om den fortsatta uppgången inte är särskilt snabb då BNP ökar ungefär i linje med det historiska genomsnittet, kommer den svenska ekonomin att ha repat sig bättre efter nedgången 2008–2009 än de flesta andra jämförbara ekonomier (se diagram 97).

²⁹ Den genomsnittliga tillväxttakten i de fasta bruttoinvesteringarna sedan 1981 är 2,7 procent.

Tabell 16 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Hushållens konsumtionsutgifter	1 664	2,0	1,8	2,5
Offentliga konsumtionsutgifter	928	1,8	0,4	0,7
Fasta bruttoinvesteringar	642	6,2	4,9	3,4
<i>Slutlig inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 235</i>	<i>2,8</i>	<i>2,0</i>	<i>2,2</i>
Lagerinvesteringar ¹	41	0,7	-1,2	0,2
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 275</i>	<i>3,4</i>	<i>0,7</i>	<i>2,4</i>
Export	1 751	6,9	0,0	4,3
<i>Total efterfrågan</i>	<i>5 026</i>	<i>4,6</i>	<i>0,5</i>	<i>3,1</i>
Import	1 533	6,3	0,1	4,9
<i>Nettoexport¹</i>	<i>217</i>	<i>0,7</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
BNP	3 492	3,9	0,7	2,3
BNP, kalenderkorrigerad		3,9	1,0	2,3
Bytesbalans ²	243	7,0	6,5	6,4
Real BNI per capita ³	378	2,8	-0,5	1,5

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² I procent av BNP, löpande priser.

³ Tusentals kronor, löpande pris.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Export

SVAG EXPORT UNDER INLEDNINGEN AV 2012

Efter en stor minskning fjärde kvartalet 2011 steg exporten med drygt 1 procent första kvartalet i år (se diagram 98). Exporten av varor ökade med drygt 0,5 procent och exporten av tjänster med drygt 2 procent. Exportökningen första kvartalet bestod av en stark utveckling för exporten av råvaror, frakttjänster och merchanting³⁰, som delvis bedöms ha varit tillfälligt hög. Exporten av bearbetade varor minskade med 2 procent första kvartalet. Produktionsproblem inom läkemedelsindustrin bidrog starkt till denna minskning, men även borträknat för denna störning föll exporten av övriga bearbetade varor med 1 procent första kvartalet.

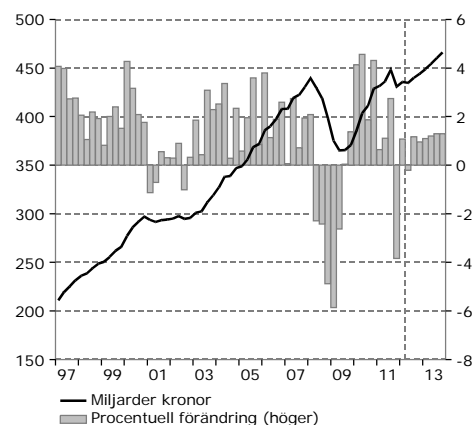
NÄRMAST OFÖRÄNDRAD EXPORTVOLYM ANDRA KVARTALET

Företagen uttryckte stor osäkerhet över den kommande utvecklingen i sina kvartalsrapporter för första kvartalet. Möjligen kan deras förväntningar sammanfattas som försiktigt optimistiska där en successiv mer varaktig förstärkning av efterfrågan inleds någon gång efter halvårsskiftet. Efter att dessa rapporter presenterades pekar dock utvecklingen på att det går trögare än vad företagen trodde.

³⁰ Denna post består till betydande del av så kallad koncernintern merchanting. Sådana exportintäkter uppkommer när det svenska moderbolaget fakturerar för produkter som produceras och levereras av dotterbolag i utlandet till den utländske köparen.

Diagram 98 Export

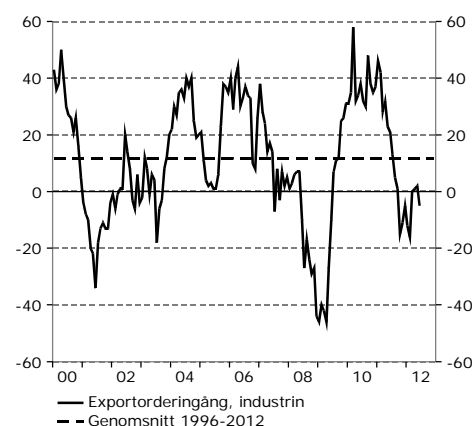
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Exportordergång i industrin

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Exportordergång i industrin

Index 2005=100, fasta priser, säsongrensade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 101 Industrins omdöme om exportorderstocken

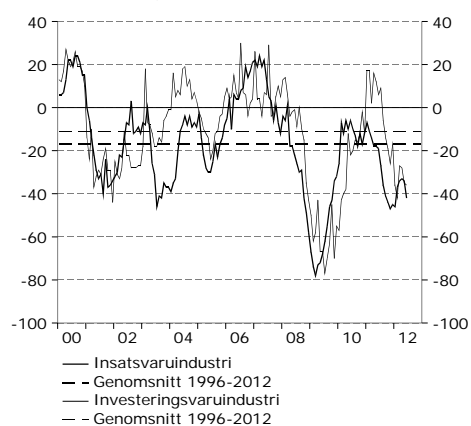
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 102 Industrins omdöme om exportorderstocken

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Börserna har fallit kraftigt i många länder och räntorna på statsobligationer i statsfinansiellt svaga länder har stigit. Det senaste inköpschefsindexet föll kraftigt i en rad europeiska länder. Den fördjupade bank- och statsskuldskrisen i Europa bromsar nu tillväxten mer än vad den såg ut att göra för bara några månader sedan. BNP-utvecklingen i länder som Kina, Indien och Brasilien har också bromsat in.

I Konjunkturbarometern fortsätter företagen att svara att exportordergången är svag (se diagram 99), vilket bekräftas av statistik från SCB (se diagram 100). I Konjunkturbarometrarna för maj och juni svarar industrin likväl att man ser mer positivt på stocken av ineliggande exportorder än man gjorde tidigare under året (se diagram 101). Uppfattningen saknar dock bredd eftersom det i huvudsak är en mycket positiv uppfattning inom läkemedelsindustrin som förklarar utvecklingen. Ser man enbart till de svar som ges av insats- och investeringsvaruindustrin blir bilden en annan. Inom dessa branscher, som svarar för över 80 procent av exporten av varor, uppfattas exportorderstockarna fortsatt som alltför små (se diagram 102). Bedömningen är sammantaget att exporten kommer att minska något andra kvartalet (se diagram 98).

EXPORTMARKNADEN FÖRBÄTTRAS LÅNGSAMT FRÅN OCH MED ANDRA HALVÅRET

Osäkerheten om eurokrisens utveckling bedöms avta stegvis med början fjärde kvartalet i år. Tillförsikten hos både hushåll och företag ökar därefter successivt. Sparbehoven i många länder kommer emellertid att vara stora under lång tid framöver, vilket gör att den globala efterfrågan utvecklas svagt även 2013. Följden blir att den efterfrågan som riktas mot svensk exportindustri fortsätter att växa långsamt om än successivt starkare från och med senare delen av innevarande år.

De produktionsproblem som drabbat läkemedelsindustrin och hållit nere exporten första halvåret innebär dock att exporten får en viss extra tillväxt redan tredje kvartalet när dessa problem är lösta. Även 2013 kommer den svenska exportmarknaden att växa långsammare än dess genomsnittliga tillväxt på 5,4 procent under perioden 1981–2011 (se diagram 103).

Det viktigaste skälet till den svaga exportutvecklingen 2012 är att investeringarna i Europa faller. Exporten av motorfordon utvecklas svagt. Åkerierna i Europa förnyar sin lastbilsflotta i långsammare takt, dels efter att ha varit mycket aktiva 2011, dels till följd av en långsammare förslitning när utnyttjandegraden är lägre. Osäkerhet bland de europeiska hushållen över arbetsmarknadens utveckling gör att de drar ner på inköpen av bilar även i år. Statistik över personbilsmarknadens utveckling i EU visar att registreringarna av nya bilar minskat med 7,5 procent årets fyra första månader jämfört med motsvarande period i fjol. Även teleoperatörerna är mer försiktiga och drar ner på utbyggnadstakten.

Den svaga efterfrågan på svenska exportvaror spiller över på efterfrågan på många tjänster som exempelvis olika servicetjänster kopplade till export av varor. Exporten av frakttjänster, som ökade starkt första kvartalet, bedöms få en svag utveckling framöver när världshandeln fortsätter att växa långsamt. Utländska besökarens konsumtion i Sverige, som räknas som tjänsteexport, ökar dock jämförelsevis mycket även i år. Likaså fortsätter exporten av merchantingtjänster att öka i förhållandevis god takt, om än långsammare än genomsnittet för de senaste femton åren.

Tabell 17 Export

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Export av varor	1 227	8,5	-1,2	4,2
Varav: Bearbetade varor	962	10,4	-4,0	4,5
Råvaror	264	1,8	8,9	3,1
Export av tjänster	524	3,3	3,0	4,6
Export	1 751	6,9	0,0	4,3

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

OFÖRÄNDRADE EXPORTVOLYMER I ÅR FÖLJS AV EN DÄMPAD TILLVÄXT NÄSTA ÅR

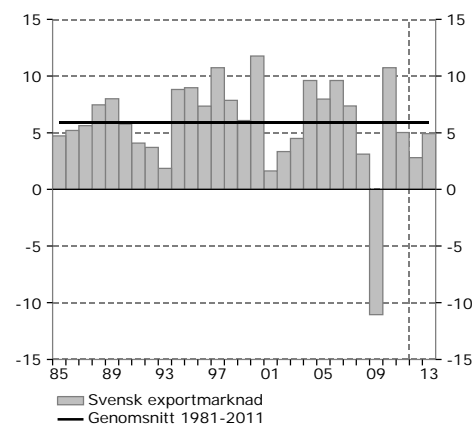
Exporten som helhet 2012 ligger därmed kvar på 2011 års nivå. Exporten av varor minskar med drygt 1 procent medan exporten av tjänster ökar med 3 procent (se tabell 17). År 2013 växer såväl varu- som tjänsteexporten, men klart långsammare än de gjorde i genomsnitt under perioden 1981–2011 då de ökade med 5,2 respektive 6,3 procent per år.

Hushållens konsumtionsutgifter

ÖKNINGEN AV HUSHÅLLENS DISPONIBLA INKOMSTER DÄMPAS

Hushållens reala disponibla inkomster växer något långsammare i år än 2011 (se diagram 104). Det beror främst på att tillväxten i lönesumman dämpas då antalet arbetade timmar inte stiger lika snabbt i år som föregående år (se tabell 18). Dessutom växer utbetalningar av avtalspensioner till hushållen långsamt samtidigt som den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 4 öre. Överföringarna från offentlig sektor till hushållen ökar dock markant i år, vilket främst förklaras av ökade pensionsutbetalningar (se avsnittet om pensioner i "Offentliga finanser").

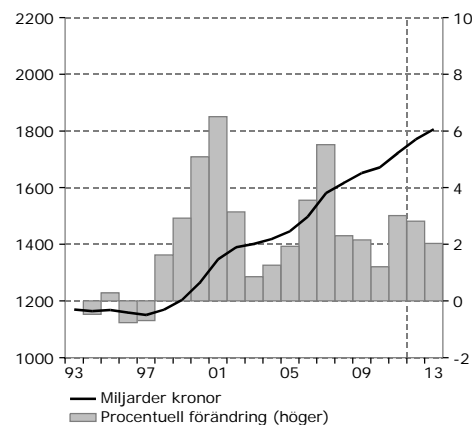
Nästa år fortsätter utvecklingen av hushållens reala disponibla inkomst att dämpas eftersom tillväxten i lönesumman blir lägre. I och med att arbetslösheten ligger kvar på samma nivå som 2012 ökar inte längre arbetslöshetsersättningarna. Det med-

Diagram 103 Svensk exportmarknad
Procentuell förändring

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Hushållens reala disponibla inkomst

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

för att överföringar från offentlig sektor ökar långsammare. Därutöver genomförs ytterligare en höjning av den genomsnittliga kommunalskatten med 8 öre. Hushållens reala disponibla inkomst förbättras dock något av att kapitalinkomsterna ökar.

Tillväxten i de reala disponibla inkomsterna blir 2,8 procent 2012 och 2,0 procent 2013.

Tabell 18 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring

	2011	2011	2012	2013
Lönesumma	1 422	5,6	4,2	3,3
Timlön enligt NR		2,9	3,4	3,1
Arbetade timmar ^{1,2}		2,7	0,8	0,2
Företagarinkomster	90	6,9	2,3	4,0
Kapitalinkomster, netto	121	-1,2	1,3	6,1
Varav: Ränteinkomster	38	90,3	1,1	3,6
Ränteutgifter	81	81,8	5,6	-0,5
Driftsöverskott i egna hem	60	4,9	-0,5	0,0
Överföringar från offentlig sektor	536	-0,9	4,6	3,6
Överföringar från privat sektor ³	84	7,1	5,8	5,7
Skatter och avgifter	581	2,5	3,5	4,6
Direkta skatter	440	0,3	3,9	4,9
Övriga skatter och avgifter	141	9,7	2,4	3,6
Övriga överföringar till offentlig sektor	10	-10,4	1,9	2,0
Disponibel inkomst	1 722	4,3	4,2	3,2
Konsumentpris ⁴		1,3	1,4	1,2
Real disponibel inkomst		3,0	2,8	2,0
Real disponibel inkomst per capita ⁵	182	2,2	2,0	1,1

¹ Kalenderkorrigerat. ² Avser anställdas timmar. ³ Överföringar från privat sektor innehåller främst överföringar från avtalspensioner. ⁴ Implicitprisindex för konsumtionsutgifter. ⁵ Tusentals kronor, löpande pris.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HUSHÅLLENS KONSUMTIONSUTGIFTER ÖKADE KRAFTIGT FÖRSTA KVARTALET 2012

Minskningen i hushållens konsumtionsutgifter tredje kvartalet 2011 var den största nedgången sedan den finansiella krisen 2008. Det fjärde kvartalet 2011 började en viss återhämtning och första kvartalet 2012 fortsatte återhämtningen men i en avsevärt starkare takt. Konsumtionsutgifterna ökade med 1,1 procent jämfört med kvartalet innan (se diagram 105).

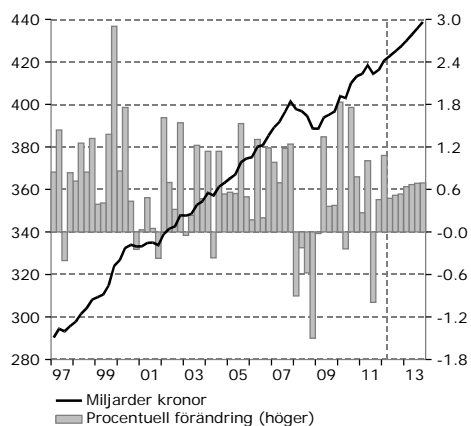
Det var framför allt utgifterna för sällanköps- och dagligvaror samt energi som ökade ovanligt mycket medan utgifterna för bilinköp och drivmedel minskade första kvartalet 2012.

SVAGARE TILLVÄXT RESTEN AV 2012

Den senaste tidens statistik pekar dock på att konsumtionstillväxten dämpas från och med det andra kvartalet. Efter att ha ökat starkt i januari och februari visade detaljhandelns omsättning tecken på avmattning i mars och april. Samtidigt har antalet

Diagram 105 Hushållens konsumtion

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

nyregistrerade personbilar minskat sedan knappt ett år tillbaka och inte visat några tydliga tecken på återhämtning. Hushållens nyregistreringar ligger kvar på en låg nivå, drygt 20 procent under medelvärdet för perioden 1997–2011 (se diagram 106). Hushållens konfidensindikator CCI har ökat sedan början av 2012, men föll något i juni. Indexet ligger nu ungefär vid sitt medelvärde (se diagram 107).

Sammantaget väntas hushållens konsumtion präglas av en viss oro över konjunkturutvecklingen och turbulensen kring den ekonomiska utvecklingen i Europa och en viss försiktighet väntas hålla i sig under 2012. Därför framstår den höga tillväxten första kvartalet 2012 delvis som tillfällig och kommer att följas av en långsammare utveckling.

LÄGRE TILLVÄXT I HUSPRISERNA

Inkomster och förmögenheter är de fundamentala faktorerna bakom hushållens totala konsumtionsutgifter. Förändringar i befolkningens åldersstruktur och behovet av försiktighets-sparande (se fördjupningen ”Konsumtion, försiktighetssparande och arbetslöshetsrisker”) har också en betydelse.

I mitten av juni låg OMXSPI börsindex vid samma nivå som kring årsskiftet men har dock fallit med ca 14 procent sedan årets högsta notering i mitten av mars. Det kan jämföras med den genomsnittliga ökningen de senaste tio åren på ca 8,5 procent per år.

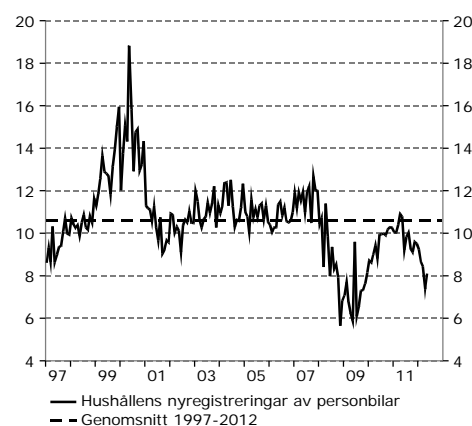
HOX prisindex visar att priserna på bostadsrätter och villor steg med 4,7 respektive 2,1 procent mellan december 2011 och maj 2012 (se diagram 108). Denna bild kompletteras av SEB:s boprisindikator som visat en påtagligt ökad optimism om bostadspriserna under årets första fem månader. Indikatorn minskade dock i juni 2012 med 7 enheter. Andelen hushåll som tror att bostadspriserna ökar det närmaste året minskade från 45 till 38 procent medan de som tror på fallande priser under samma tid förblev 25 procent. Vid årsskiftet var andelen hushåll som trodde på stigande priser 25 procent medan 43 procent förväntade fallande priser.

Konjunkturinstitutet gör bedömningen att det inte sker någon dramatisk förändring i bostadspriserna det närmaste året. Hushållens förmögenheter fortsätter att öka 2012 och 2013 men i en något dämpad takt jämfört med genomsnittet de senaste tio åren.

FORTSATT HÖGT SPARANDE

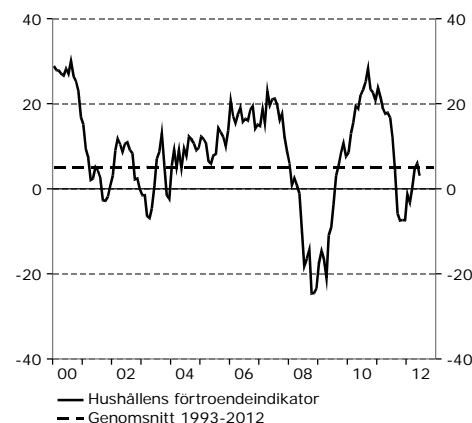
Sammantaget innebär detta att hushållens konsumtionsutgifter ökar med 1,8 procent 2012 och med 2,5 procent 2013 (se tabell 19). De reala disponibla inkomsterna väntas öka med i genomsnitt 2,4 procent per år 2012 och 2013, vilket är något högre än den genomsnittliga tillväxttakten de senaste tio åren. Att hushållens försiktighet håller i sig under 2012 förklarar den förhållandevis höga sparkvoten (se diagram 109).

Diagram 106 Hushållens nyregistreringar av personbilar
Tusental, säsongrensade månadsvärden

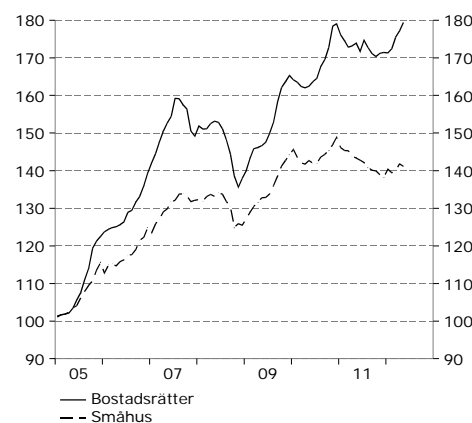
Källa: SCB.

Diagram 107 Hushållens konfidensindikator (CCI)
Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 108 Bostadspriser
HOX prisindex, januari 2005=100, säsongrensade månadsvärden

Källa: Valueguard.

Diagram 109 Hushållens sparande

Procent av disponibel inkomst, löpande priser

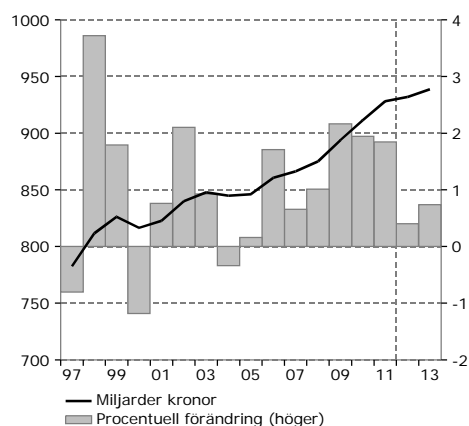

Anm. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 110 Offentliga konsumtionsutgifter

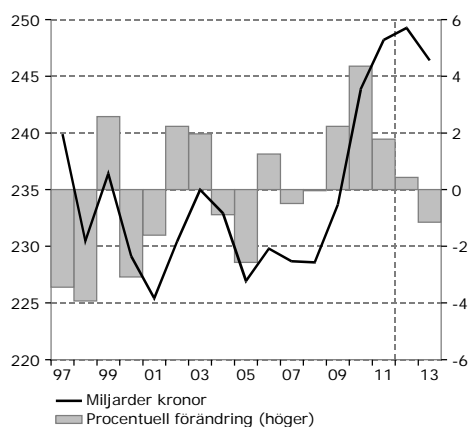
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Statliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 19 Hushållens konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Sällanköpsvaror	309	0,7	5,1	5,3
Bilar	53	9,5	-2,7	2,6
Dagligvaror	258	2,1	2,5	2,6
Drivmedel	57	-3,3	-3,5	-0,2
Tjänster exkl. bostad	519	3,8	1,2	1,4
Bostäder inkl. energi	429	0,3	1,1	1,3
Konsumtion i utlandet	75	11,5	3,4	2,9
Avgår: Utländska besökare				
Konsumtion i Sverige	89	7,8	3,0	0,2
Icke vinstdrivande organisationer	53	1,0	1,3	2,7
Konsumtionsutgifter	1 664	2,0	1,8	2,5
Real disponibel inkomst	1 722	3,0	2,8	2,0
Sparande ¹	180	9,7	10,5	10,2
Eget sparande ¹	58	3,3	4,3	3,9

¹ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I "eget sparande" ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentlig konsumtion

OFFENTLIG KONSUMTION VÄXER LÅNGSAMMARE

Den offentliga sektorns konsumtion växer långsamt 2012 efter flera år med höga tillväxttal. Både kommunernas och statens konsumtion bidrar till den låga tillväxttakten 2012. År 2013 blir konsumtionsutvecklingen något starkare men fortsatt låg jämfört med perioden 2009–2011 (se tabell 20 och diagram 110).

I samband med den djupa lågkonjunkturen som följde av finanskrisen ökade de statliga konsumtionsutgifterna kraftigt 2009–2011 (se diagram 111). Bland annat gjordes satsningar på arbetsmarknadspolitiska program och på högskolan. Budgetpropositionen för 2012 innehöll ofinansierade åtgärder för statlig konsumtion på ca 6 miljarder kronor. Konsumtionstillväxten dämpas ändå i år bland annat eftersom uppräknings av myndigheternas anslag blir låg.³¹

År 2013 minskar statens konsumtionsutgifter. Att så sker beror på att konjunkturen börjar vända uppåt och finanspolitiken inte längre förs i expansiv riktning. Dessutom blir uppräknings av myndigheternas anslag ännu lägre än 2012, främst till följd av att uppräknings av anslagen till löner blir noll.³² Konjunkturinstitutet prognostiserar att ytterligare 1 miljard kronor tillförs staten

³¹ De statliga myndigheternas anslag räknas upp med ett myndighetsspecifikt pris- och löneomräkningstal (PLO) som fastställs inför varje år av regeringen. Anslagen för löner räknas upp med industritjänstemännens arbetskostnadsökningar två år tidigare minus ett tioårigt historiskt medelvärde för produktivitetsoökningen i tjänstebanserna. Anslagen för lokaler och övriga förvaltningskostnader räknas upp med olika delar i konsumentprisindex (KPI).

³² Att uppräkningsstalet blir så lågt beror på att industritjänstemännens arbetskostnadsökningar 2011 var låg och helt uppvägs av produktivitetssvaret.

i ofinansierade åtgärder 2013, utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen för 2012. Sammantaget minskar ändå den statliga konsumtionen 2013.

Tabell 20 Offentliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Statlig konsumtion	248	1,8	0,4	-1,2
Kommunal konsumtion	680	1,9	0,4	1,4
Offentliga konsumtionsutgifter	928	1,8	0,4	0,7
Procent av BNP, löpande pris		26,6	26,9	26,8

Källor: SCB och konjunkturinstitutet.

I kommunsektorn ökar konsumtionen med måttliga 0,4 procent 2012 (se diagram 112). Under slutet av 2011 och inledningen av 2012 utvecklades den kommunala konsumtionen svagt. Enligt uppgifter i nationalräkenskaperna har kommunerna hållit igen på mer tillfälliga utgifter för förbrukningsvaror. En möjlig orsak till detta är osäkerheten kring konjunkturutvecklingen till följd av skuldcrisen i euroområdet. Balanskravet i kommunsektorn innebär att kommuner och landsting inte får budgetera för underskott. Därför måste kommunerna hålla igen på sina utgifter, eller höja skatterna, när ekonomin försvagas.

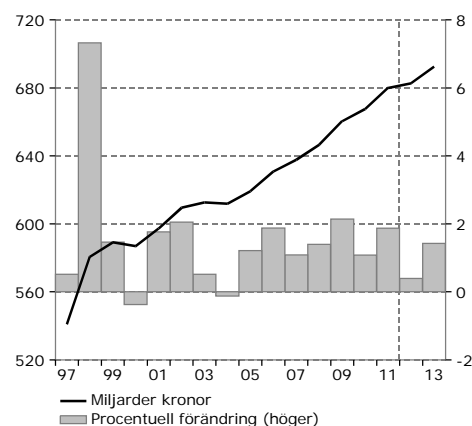
Under senhösten 2012 får kommunerna en betydande engångsutbetalning från AFA Försäkring på knappt 12 miljarder kronor.³³ Konjunkturinstitutet bedömer att en del av dessa pengar används till mer tillfällig konsumtion och investeringar under andra halvåret 2012. En betydande del läggs dock på ett förbättrat ekonomiskt resultat i kommunsektorn och påverkar därmed inte konsumtionen (se avsnittet ”Budgetpolitiska mål” i kapitlet ”Offentliga finanser”). År 2013 ser den kommunala ekonomin något ljusare ut och konsumtionen väntas öka snabbare än 2012.

Konjunkturinstitutet beräknar hur den kommunala konsumtionen skulle öka betingat på den demografiska utvecklingen. Kommunsektorn möter redan i dagsläget ett starkt demografiskt tryck på att öka sin konsumtion. Under åren 2012 och 2013 ökar främst behovet av hälso- och sjukvård samt äldreomsorg och behovet fortsätter att öka bortom 2013 (se diagram 113). Behovet av förskola och skola ökar relativt måttligt i närtid, men efter 2013 börjar även det att öka snabbare vilket medför ytterligare tryck på att öka den kommunala konsumtionen.

³³ AFA Försäkring, som försäkrar kommunalanställda, gör en återbetalning av premier som inbetalades 2007 och 2008. Orsaken är minskade utgifter för sjukförsäkring samt hög kapitalavkastning.

Diagram 112 Kommunala konsumtionsutgifter

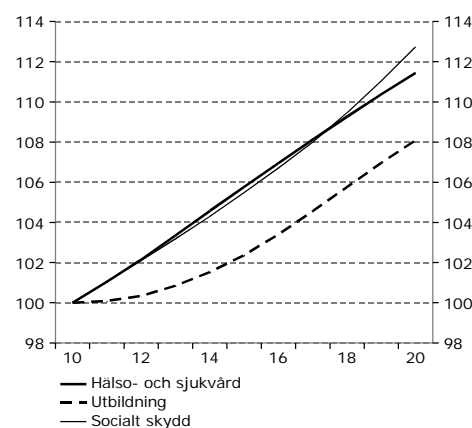
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 113 Demografisk framskrivning av offentlig konsumtion

Index 2010=100

Anm. Äldreomsorg är den största posten inom kategorin socialt skydd.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

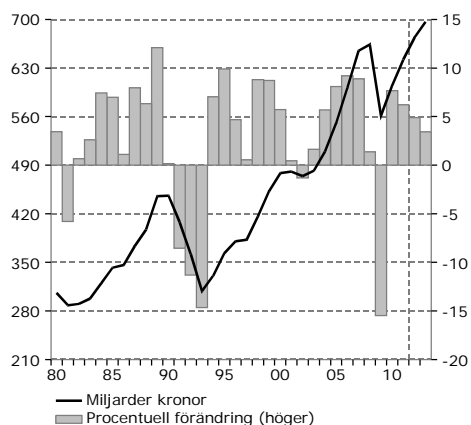
Fasta bruttoinvesteringar

INVESTERINGARNA ÖKADE STARKT FÖRSTA KVARTALET I ÅR

Investeringarna ökade överraskande mycket det första kvartalet i år och var starkt bidragande till att BNP ökade mer än väntat. Jämfört med samma kvartal i fjol ökade investeringarna med 10,8 procent (kalenderkorrigerat) och jämfört med fjärde kvartalet 2011 med 3,4 procent (säsongrensat). Den starka utvecklingen förklaras främst av dramatiska ökningarna inom energi- och företagstjänstbranscherna. Efter det starka första kvartalet väntas utvecklingen för investeringarna i dessa branscher bli lugnare under resten av 2012, vilket medför att de totala investeringarna 2012 ökar med ca 5 procent (se tabell 21 och diagram 114).

Diagram 114 Fasta bruttoinvesteringar

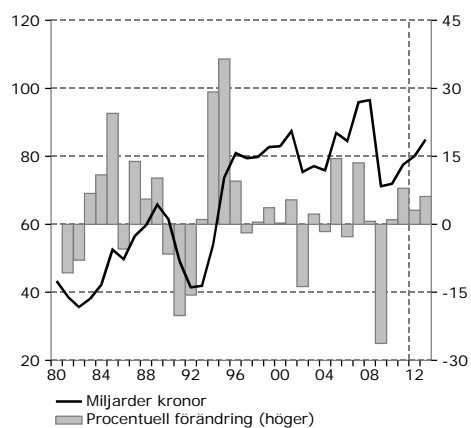
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 115 Industrins investeringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 21 Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Industrin	78	7,9	3,1	6,2
Övriga varubranscher	86	-4,0	11,5	1,0
Tjänstbranscher	368	10,1	4,7	4,5
Varav: Tjänster exkl. bostäder, fartyg och flygplan	236	7,5	9,1	4,3
Bostäder	132	15,1	-5,0	4,4
Näringslivet	531	7,3	5,6	4,1
Varav: Näringslivet exkl. bostäder, fartyg och flygplan	399	4,9	8,4	3,9
Offentliga myndigheter	111	1,5	1,7	-0,2
Investeringar	642	6,2	4,9	3,4

Anm. Övriga varubranscher omfattar jord- och skogsbruk, fiske, el-, gas-, värme- och vattenförsörjning samt byggverksamhet (branscherna A, D och F enligt SNI 2007).

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

BLANDAD BILD AV UTVECKLINGEN INOM OLIKA BRANSCHER

Industrins investeringar var oförändrade första kvartalet i år jämfört med närmast föregående kvartal. Enligt SCB:s senaste investeringsenkät uppgav industriföretagen att investeringsplanerna väntades medföra volymökningar på ca 7 procent för 2012. Generellt brukar industriföretagen överskatta sina investeringar under inledningen av innevarande år. Industriproduktionen utvecklades svagt första kvartalet och kommer att ta fart först under 2013 då omvärldens efterfrågan på svenska industriprodukter ökar snabbare (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad"). Efter den svaga inledningen bedöms industrins investeringar öka under resten av året och sammantaget växa med ca 3 procent helåret 2012 (se diagram 115).

Investeringarna i gruppen övriga varubranscher ökade kraftigt första kvartalet i år jämfört med närmast föregående kvartal. Uppgången berodde främst på investeringarna inom el-, gas-, värme- och vattenverk, som ökade med 53 procent jämfört med samma kvartal 2011. Enligt SCB:s bedömning av investeringsenkäten i maj väntas investeringarna i dessa energibranscher öka med 20 procent sammantaget för hela 2012. Investeringsutvecklingen för energibranscherna under resten av 2012 bör därför bli lugnare än den var under det första kvartalet. I de andra delarna av gruppen övriga varubranscher väntas investeringarna sammanlagt öka med ca 2,5 procent 2012, vilket ungefär motsvarar dessa delars ökningstakt under årets första kvartal. Investeringarna för de totala övriga varubranscherna kommer ändå att öka med hela 11,5 procent 2012 (se diagram 116).

Även inom tjänstebanscher exklusivt bostäder ökade investeringarna starkt första kvartalet i år. Bland annat berodde detta på att företagstjänsteverksamheten ökade sina investeringar med drygt 23 procent första kvartalet jämfört med samma kvartal i fjol. Tjänsteproduktionen ökade samtidigt i normal takt första kvartalet men kommer att bromsa in under resten av året, vilket visas av att viktiga indikatorer varit svaga den senaste tiden (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad"). Under resten av 2012 väntas investeringarna öka i långsammare takt för tjänster exklusivt bostäder, men för helåret blir ökningen ändå drygt 9 procent (se diagram 117).

BOSTADSVINVESTERINGARNA MINSKAR 2012

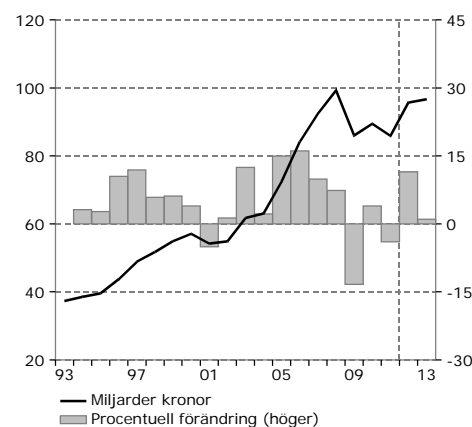
De totala bostadsinvesteringarna minskade ytterligare 3,1 procent första kvartalet i år (säsongrensats och jämfört med föregående kvartal), efter den stora minskningen fjärde kvartalet i fjol. Även antalet påbörjade lägenheter minskade kraftigt under både sista kvartalet i fjol och första kvartalet i år. Minskningen var relativt jämnt fördelad mellan lägenheter i flerbostadshus och i småhus. Den svaga utvecklingen för antalet påbörjade lägenheter under de två senaste kvartalen ger negativa effekter på bostadsinvesteringarna under hela 2012 och en bra bit in på 2013.³⁴ Nybyggnadsinvesteringarna bedöms därför minska markant i år med drygt 15 procent. En viss återhämtning sker under 2013 men fortfarande är dessa investeringar klart lägre än de var 2011.

Ombyggnadsinvesteringarna har fått en kraftig stimulans sedan införandet av rot-avdraget i december 2008. Nivån för dessa var ca 50 procent högre 2011 än de var 2008. Ökningstakten har avtagit på senare tid, särskilt under 2011. I år väntas ombyggnadsinvesteringarna öka med 5,8 procent och 2013 med 2,1 procent.

De totala bostadsinvesteringarna faller därmed med 5 procent i år och ökar med 4,4 procent 2013 (se diagram 118).

Diagram 116 Övriga varubranschers investeringar

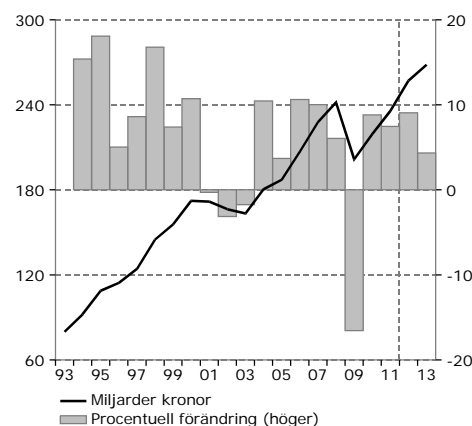
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 117 Tjänstebanscherens investeringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

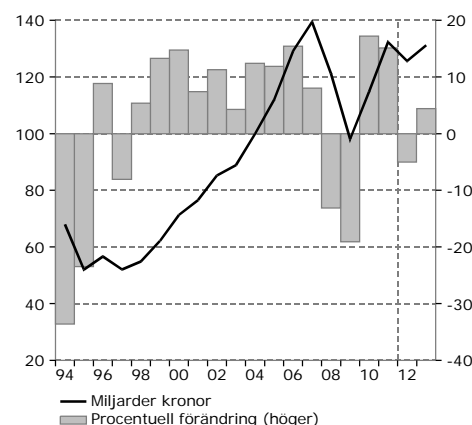

Anm. Exklusivt bostäder, fartyg och flygplan.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 118 Investeringar i bostäder

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

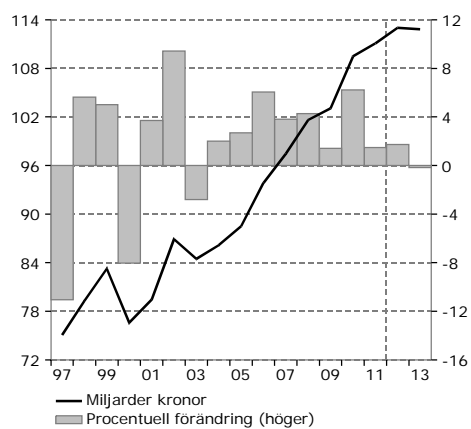

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁴ I nationalräkenskaperna bokförs påbörjade lägenheter som bostadsinvesteringar under de nästkommande sex kvartalen.

Diagram 119 Offentliga myndigheters investeringar

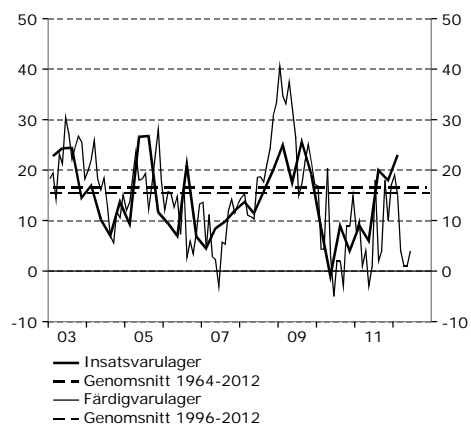
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 120 Lageromdömen i industrin

Nettotal, kvartals- respektive månadsvärden

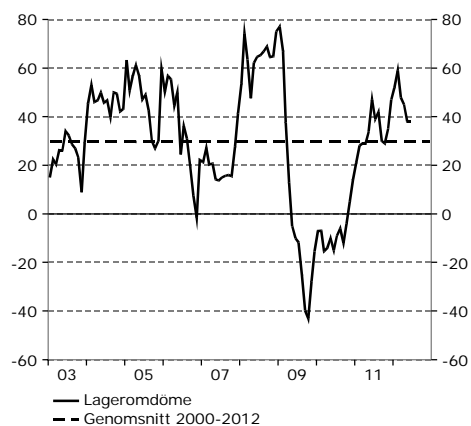

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 121 Lageromdömen i bilhandeln

Nettotal, månadsvärden

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

STARKA INVESTERINGAR I KOMMUNSEKTORN

Den offentliga sektorns investeringar ökar 2012, men är i det närmaste oförändrade 2013 (se diagram 119). Inom staten väntas investeringarna minska 2012 till följd av minskade satsningar på vägar och järnvägar i budgetpropositionen för 2012. Konjunkturinstitutet prognostiserar att ytterligare 3 miljarder kronor i ofinansierade åtgärder läggs på investeringar 2013 utöver investeringsplanerna för detta år i 2012 års budgetproposition. Därmed ökar de statliga investeringarna något 2013.

De kommunala myndigheterna ökade sina investeringar i snabb takt både 2010 och 2011. Uppgången väntas fortsätta i år men investeringsvolymen planar sedan ut på en hög nivå 2013. Enligt en enkätundersökning som gjorts av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) planerar kommunerna att investera främst i vägar och gator samt i lokaler för pedagogisk verksamhet.

Lager**LAGERÖKNINGAR BIDROG STARKT TILL EFTERFRÅGANS UTVECKLING I FJOL**

När efterfrågan blev svagare än väntat 2011 steg företagens lager. Industrins missnöje med lagersituationen växte successivt under 2011 (se diagram 120). Samtidigt försämrades bilhandels lagersituation snabbt (se diagram 121). Stora delar av sällanköpsvaruhandeln drabbades av en liknande utveckling, men framför allt konfektions- och sportvaruhandeln. Partihandels lager ökade också och liksom i detaljhandeln var det främst lagren av olika konfektionsvaror som steg, men även industrins svagare efterfrågan fick partihandels lager att öka (se diagram 122). Den oönskade lagerökningen blev betydande, vilket innebar att lagerinvesteringarna för andra året i rad gav ett starkt positivt bidrag till den samlade efterfrågans utveckling (se tabell 22).

I ÅR UTVECKLAS LAGERINVESTERINGARNA SVAGARE

Företagen avvecklar de oönskade lagervolymererna successivt under året. Processen har redan inletts, vilket framgår av det senaste utfallet för nationalräkenskaperna (se diagram 123). I Konjunkturbarometern svarar stora delar av industrin att man redan anpassat sina lager av färdigvaror, men också att insatsvarulagren är fortsatt för stora. Även partihandeln har lyckats krympa sina lager, men för detaljhandeln går det trögare. Bedömningen är dock att även detaljhandeln kan anpassa lagren till mer önskvärda nivåer redan andra, eller senast tredje kvartalet. För bilhandeln tar det lite längre tid, men även dessa lager kan antagligen reduceras till mer eftertraktade nivåer i år.

Tabell 22 Lagerinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser

	2011	2012	2013
Industrins lager av insatsvaror	5,9	-4,1	-0,5
Industrins lager av varor i arbete och färdigvaror	10,2	-6,7	0,0
Handelslager	9,3	-1,9	-0,8
Skogslager	10,6	7,9	8,0
Övriga lager ¹	4,6	3,7	0,3
Summa lagerförändring	40,6	-1,2	7,0
Lageromslag ²	20,3	-41,8	8,2
Bidrag till totala efterfrågans tillväxt, procentenheter ³	0,4	-0,8	0,2
Bidrag i procent av BNP föregående år ³	0,6	-1,2	0,2

¹ Övriga lager är främst bränslelager i el- och gasindustrin, samt värdeföremål.² Lageromslaget är årets lagerförändring minus fjolårets.³ När lagren ökar mer än föregående år är lageromslaget positivt och registreras som ett positivt bidrag till BNP-tillväxten i nationalräkenskaperna (och tvärtom om lageromslaget är negativt). Normalt är dock nettoeffekten mindre eftersom lagerförändringar även påverkar importen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Lagerutvecklingen bromsade efterfrågan kraftigt första kvartalet i år. De närmaste kvartalen påverkar lagerinvesteringarna efterfrågetillväxten i mindre utsträckning (se diagram 123). För helåret 2012 innebär detta att lagerinvesteringarna ändå håller tillbaka efterfrågeutvecklingen kraftigt med motsvarande 0,8 procentenheter. År 2013 bedöms varken industrin eller handeln ha behov av mer betydande lagerjusteringar, vilket kommer att ge ett visst positivt bidrag till efterfrågeutvecklingen (se tabell 22).

Import

SVAG IMPORTUTVECKLING SEDAN ETT ÅR TILLBAKA

När efterfrågan utvecklades successivt allt svagare förra året slutade importen växa andra kvartalet. Under tredje och fjärde kvartalen minskade den. Importens snabba tillväxt under loppet av 2010 innebär att den ändå ökade starkt helåret 2011 (se diagram 124 och tabell 23).

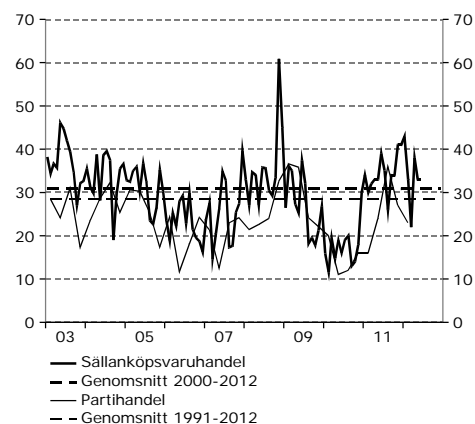
OFÖRÄNDRAD IMPORT 2012

Total efterfrågan (inklusive lagerinvesteringar) fortsatte att utvecklas svagt första kvartalet i år, vilket fick importen att falla med ytterligare 0,5 procent. Andra kvartalet minskar både exporten och investeringarna, samtidigt som även hushållens konsumtion växer långsammare. Importen ökar emellertid ändå svagt eftersom lagerinvesteringarnas kraftigt negativa utveckling första kvartalet inte upprepas.

Under andra halvåret antas efterfrågan mer generellt vända upp. Tillväxten blir emellertid fortsatt trög, vilket smittar av sig

Diagram 122 Lageromdömen i handeln

Nettotal, månads- respektive kvartalsvärden

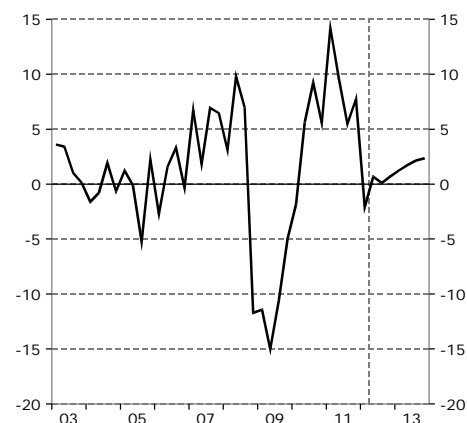

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 123 Lagerinvesteringar

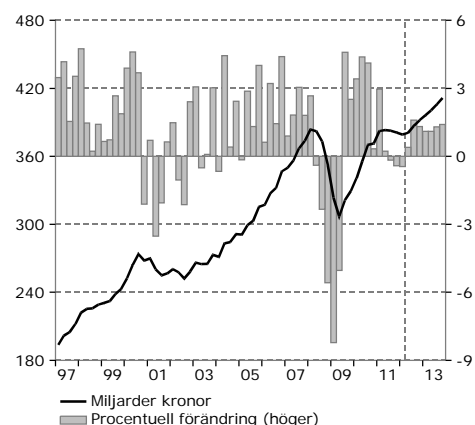
Miljarder kronor, fasta priser, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

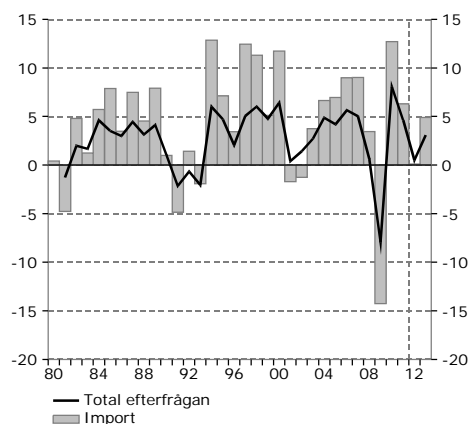
Diagram 124 Import

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongsrensade kvartalsvärden

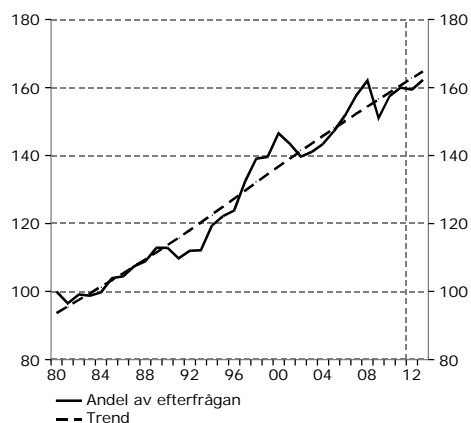
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 125 Import och efterfrågan
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 126 Import
Andel av total efterfrågan, fasta priser, index 1980=100

Anm. Trend beräknad med HP-filtrer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

även på importbehovet. Tillsammans med den hittillsvarande svaga tillväxten betyder detta att importen för helåret 2012 blir i stort sett oförändrad jämfört med 2011 (se tabell 23).

Tabell 23 Import

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Import av varor	1 134	6,9	-0,9	5,1
Varav: Bearbetade varor	806	9,4	-1,5	5,2
Råvaror	328	0,5	0,5	4,7
Import av tjänster	400	4,7	3,0	4,5
Import	1 533	6,3	0,1	4,9

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ÅR 2013 VÄXER IMPORTEN IGEN

Nästa år växer total efterfrågan åter snabbare och därmed ökar importen igen (se diagram 125). I första hand är det en stigande export som driver på importen, och i andra hand hushållens konsumtion. Ett gynnsammare ekonomiskt läge med skingrad osäkerhet gör att hushållen ökar sin konsumtion snabbare. Framför allt spär en ökad konsumtion av sällanköpsvaror och vissa företagstjänster på importen. Även investeringarna, och då främst maskininvesteringar, driver importen nästa år. Importen av frakttjänster bedöms också växa starkare när handeln ökar.

Detta innebär att importen ökar med nära 5 procent 2013 men importen som andel av den totala efterfrågan ligger fortsatt under den trendmässiga utvecklingen (se diagram 126).

FÖRDJUPNING

Konsumtion, försiktighetssparande och arbetslöshetsrisker

Det förväntade inkomstbortfallet på grund av risk för arbetslöshet har ökat trendmässigt under det senaste decenniet. I denna fördjupning undersöks hur utvecklingen har påverkat hushållens konsumtion och sparande. Genom att använda ett nytt mått på det förväntade inkomstbortfallet i en för övrigt konventionell konsumtionsfunktion visar analysen att utvecklingen ökat försiktighetssparandet och minskat konsumtionen. Hushållens sparkvot kan därmed ha ökat med så mycket som ca 3 procentenheter under det senaste decenniet. Med det nya måttet kan konsumtionsfunktionen som helhet estimeras med större precision och variationer i konsumtion och sparande förklaras bättre.

LIVSCYKELHYPOTESEN

Hushållens³⁵ totala konsumtionsutgifter utgör knappt hälften av BNP men varierar mindre än BNP och dess andra komponenter. Den förhållandevis låga variationen förklaras i ekonomisk teori av *livscykelhypotesen*, som är den sedan länge dominerande teorin för att förklara hushållens konsumtion och sparande, det vill säga hur mycket som ska konsumeras idag och i framtiden. I teorin antas att hushållet fattar beslut om konsumtion och sparande idag för att maximera nyttan av konsumtionen över livscykeln. Eftersom marginalnyttan antas vara avtagande, det vill säga värdet av ytterligare konsumtion avtar med konsumtionsnivån, har hushållen drivkraften att jämna ut konsumtionen över tiden. Det innebär i sin tur att inkomsterna normalt varierar betydligt mer än konsumtionen och att man får stora variationer i sparandet.³⁶

Forskningen har också visat att konsumtionen för enskilda individer över livscykeln är något ojämnare än vad teorin säger och mer liknar ett inverterat U, det vill säga är lägre i unga och sena år än vad livscykelhypotesen förutsäger.³⁷ Att konsumtionen är förhållandevis låg i unga år beror på att yngre personer mer än andra är likviditetsbegränsade och inte kan belåna sitt humankapital (framtida inkomster). Dessa hushåll kan alltså inte

³⁵ Här behandlas hushåll och konsument synonymt. I praktiken påverkas dock individernas konsumtion av hushållets sammansättning, vilket bortses från här. Med konsumtion avses också vanligen konsumtionsutgifter.

³⁶ Se till exempel Deaton, A., *Understanding Consumption*, Clarendon Lectures in Economics, Oxford University Press, Oxford, 1992.

³⁷ Se exempelvis Browning, M. och T.F. Crossley, "The Life-Cycle Model of Consumption and Saving", *Journal of Economic Perspectives*, 15, 2001, sid. 3–22.

utjämna konsumtionen som önskvärt och deras konsumtion blir då extra inkomstkänslig.

FÖRSIKTIGHETSSPARANDE

Det finns också ett allmänt motiv till att spara för att försäkra sig mot olika framtida inkomstrisker, som kan realiseras i det fall man själv eller någon i familjen drabbas av exempelvis ohälsa, oväntade utgifter eller arbetslöshet. Riskerna för att hamna i sådana tillstånd varierar över tiden och därför varierar även sparandet. Denna typ av sparande brukar kallas försiktighetssparande.

Den ekonomiska politiken i Sverige har bland annat syftat till att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten, under senare år bland annat genom införandet av jobbskatteavdrag och genom en sänkning av ersättningsnivåerna vid arbetslöshet. Tanken med detta har varit att öka incitamenten för att söka och acceptera nya jobb och att minska arbetslöshetstiderna. Samtidigt drabbades ekonomin av finanskrisen hösten 2008 och därefter har arbetslösheten stigit med ca 1,5 procentenheter till 7,5 procent. Kombinationen med ökad risk för arbetslöshet och sänkta ersättningar till arbetslösa kan ha medfört ett ökat försiktighetssparande.

Syftet med denna fördjupning är framför allt att undersöka om förändringar i inkomstbortfall vid arbetslöshet har ökat försiktighetssparandet.

KONSUMTIONSFUNKTIONEN

Konsumtionsfunktionen är en ekvation som kan härledas ur livscykelhypotesen och som förklarar hushållens konsumtionsbeteende. I studier med aggregerade data är det vanligt att man skattar konsumtionsfunktioner som om de gällde för en enskild, representativ, konsument. En stor mängd sådana studier visar att hushållens konsumtion är en funktion av inkomst och förmögenhet och att funktionen verkar vara relativt stabil över tiden.³⁸ Den grundläggande konsumtionsfunktionen för en representativ konsument kan skrivas³⁹

$$C_t = \beta_t \cdot TW_t \quad (1)$$

³⁸ Se till exempel Eitheim, O., E.S. Jansen och R. Nymoen, "Progress from Forecast Failure – The Norwegian Consumption Function", *Econometrics Journal*, 5, 2002, sid. 40–64. Det finns också studier som försöker särskilja ett särskilt beteende för de hushåll som är likviditetsbegränsade eller av andra skäl är mer kortsiktiga än vad livscykelhypotesen förutsäger, se exempelvis Campbell, J.Y. och N.G. Mankiw, "The Response of Consumption to Income: A Cross-Country Investigation", *European Economic Review*, 35, 1991, sid. 723–756.

³⁹ Se exempelvis Hall, R.E. och F.S. Mishkin, "The Sensitivity of Consumption to Transitory Income: Estimates from Panel Data on Households", *Econometrica*, 50, 1982, sid. 461–481, för en härledning.

där C_t är konsumtionen under en viss tidsperiod och TW_t är konsumentens totala förmögenhet inklusive det diskonterade värdet på de framtida förväntade arbetsinkomsterna. $\beta_t \cdot TW_t$ kan därför ses som den inkomst som man skulle kunna konsumera varje år under den förväntade återstoden av livstiden. Efter varje år som går får man ny information, gör en ny planering och konsumerar $\beta_t \cdot TW_t$.⁴⁰

I praktiken är det svårt att få ett helt tillförlitligt mått på förmögenheten, speciellt på värdet av humankapitalet. Därför är det vanligt⁴¹ att man använder den aktuella inkomstnivån som mått på både aktuell och framtida inkomst och skattar en funktion med aktuell inkomst Y och ett nettoförmögenhetsbegrepp W som omfattar real förmögenhet i form av småhuskapital, finansiell förmögenhet i form av aktier, fonder, pensionskapital, bostadsrätter, etcetera, minus skulder.

I litteraturen är det vanligt att man estimerar konsumtionsfunktionen i logaritmisk form. Det kan motiveras av både statistiska och teoretiska skäl.⁴² Ett långsiktigt samband för svenska kvartalsdata för perioden 1996–2011 för konsumtionsutgifterna räknat per vuxen person (från 15 år) blir

$$\ln C = \text{konstant} + 0,26 \ln Y + 0,24 \ln W \quad (2)$$

(0,09) (0,04)

där siffrorna inom parentes är standardfel. De skattade parametrarna är jämförbara med resultat för andra länder även om inkomstkoefficienten verkar vara relativt låg.⁴³ Det kan bland an-

⁴⁰ β kan tolkas på följande sätt. Genomsnittsåldern i Sverige är 41 år och den återstående förväntade livstiden är 42 år. Då kan man grovt räknat tro att $\beta = \frac{1}{42} = 0,024$. Under vissa förutsättningar, bland annat att konsumenten har evigt liv, är $\beta = \text{realräntan}$. I ekonometriska skattningar med aggregerade data brukar β vara något lägre, bland annat på grund av arv till kommande generationer.

⁴¹ Se till exempel Berg, L. och R. Bergström, "Housing and Financial Wealth, Financial Deregulation and Consumption", *Scandinavian Journal of Economics*, 97, 1995, sid. 421–439, för svenska förhållanden.

⁴² Variansen i konsumtionsnivån tenderar att öka med stigande konsumtion. Detta undviks om man använder relativ förändring genom logaritmiska differenser. En logaritmisk form brukar också motiveras teoretiskt av att nyttofunktionen kännetecknas av konstant relativ riskaversion, se till exempel Attanasio, O.P. och G. Weber, "Intertemporal Substitution, Risk Aversion and the Euler Equation for Consumption", *Economic Journal*, 99, 1989, sid. 59–73.

⁴³ Jämför exempelvis för Norge i Erlandsen, S. och R. Nymoen, "Consumption and Population Age Structure", *Journal of Population Economics*, 21, 2008, sid. 505–520, där inkomstkoefficienten är 0,68 respektive 0,75 och förmögenhetskoefficienten 0,22 respektive 0,15 för tidsperioderna 1968–1998 respektive 1968–2004.

nat bero på att inkomsten dåligt avspeglar de framtida förväntade arbetsinkomsterna.⁴⁴

KONSUMTION, ARBETSLÖSHETSRIK OCH INKOMSTBORTFALL

Osäkerheten om framtida inkomster påverkar hur stor del av inkomsten som sparas. Högre osäkerhet bör öka försiktighetssparandet. Enligt konsumtionsteorin kan det förväntade inkomstbortfallet vid arbetslöshet påverka konsumtion och försiktighetssparande. Detta inkomstbortfall realiserar för vissa individer men risken finns givetvis för många fler individer och påverkar även deras försiktighetssparande. Om förväntade inkomstbortfall förändras över tiden, genom att risken för arbetslöshet och/eller ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen förändras, kan försiktighetssparandet också förändras. I konsumtionsfunktionen ger risken för inkomstbortfallen negativ effekt på konsumtionen.

I denna fördjupning används en metod för att beräkna risken för att bli arbetslös som i sin tur används för att beräkna det riskerade inkomstbortfallet om man skulle bli arbetslös.⁴⁵ Utgångspunkten är att inkomsten minskar om man blir arbetslös och att hushållen, i genomsnitt, kommer att gardera sig för denna risk med en minskad konsumtion, ett försiktighetssparande.

Sannolikheten för att bli av med jobbet beräknas från ekvationen $I_{t+1} = S_t E_t$, där I_{t+1} är inflödet i arbetslöshet i period $t+1$, S_t är sannolikheten för att bli av med jobbet i period t och E_t är antalet sysselsatta i period t .⁴⁶ Om perioden är lång ökar risken för att samma person kan ha varit i olika tillstånd under perioden. Därför har månadsdata valts för beräkningen av sannolikheterna medan övriga data är på kvartal. Data för inkomsterna saknas på kvartalsfrekvens och har därför interpolerats från årsdata. Hänsyn har tagits till att sannolikheten för att bli av

⁴⁴ Siffrorna inom parentes anger de beräknade standardfelen. Inkomst och förmögenhet har en statistiskt signifikant effekt på konsumtionen på alla rimliga signifikansnivåer. Det finns många tekniska problem med en sådan skattning. Skattningen baseras här på en metod utvecklad av Pesaran, M.H., Y. Shin och R.J. Smith, "Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships", *Journal of Applied Econometrics*, 16, 2001, sid. 289–326. Den fullständiga specifikationen varur (2) har härletts är

$$\Delta \ln C_t = 0,34 + 0,10 \Delta \ln W_t - 0,27 \ln C_{t-1} + 0,07 \ln Y_{t-1} + 0,07 \ln W_{t-1} \text{ och skattades för}$$

(0,09) (0,03) (0,08) (0,04) (0,07)

perioden 1996kv2–2011kv4. R^2 för denna ekvation är 0,35.

⁴⁵ Metoden för att beräkna risken för att en sysselsatt blir arbetslös föreslogs av Shimer, R., "Reassessing the Ins and Outs of Unemployment", *Review of Economic Dynamics*, 15, 2012, sid. 127–148.

⁴⁶ Man kan också härleda sannolikheten för att en arbetslös ska hitta ett jobb, F_t , ur ekvationen $U_{t+1} = (1 - F_t)U_t + I_{t+1}$, där U är arbetslösheten samt sannolikheten för att bli av med jobbet ur ekvationen $U_{t+1} = S_t E_t + (1 - F_t)U_t$. Se referens i fotnot 45.

med jobbet ökar under ett kvartal.⁴⁷ Risken för att bli av med jobbet samvarierar med konjunkturen, vilket framgår av diagram 127 som också visar Konjunkturinstitutets arbetsmarknadsgap.

Den andra delen av beräkningen gäller inkomstbortfallet om man skulle bli arbetslös. För de sysselsatta beräknas inkomsten helt enkelt som den genomsnittliga löneinkomsten per anställd, w . Uppgifter saknas om transfereringar och skatter för enbart de sysselsatta respektive arbetslösa och därför används *bruttolönen*. På liknande sätt beräknas bruttolönen för arbetslösa som den genomsnittliga arbetslöshetsersättningen samt ersättningen (aktivitetsstöd) för personer i arbetsmarknadsutbildning, även här räknat brutto. Denna ersättning betecknas b , och det *förväntade* inkomstbortfallet blir därmed

$$S_i(w - b)_i \quad (3)$$

Här är det alltså beräknat som den förväntade faktiska skillnaden i genomsnittlig bruttolönsinkomst mellan sysselsatta och arbetslösa multiplicerat med sannolikheten för att förlora jobbet. Det förväntade inkomstbortfallet har ökat kraftigt under perioden 1993–2011 (se diagram 128). Utvecklingen av de arbetslösa genomsnittliga ersättningar i förhållande till löneinkomsterna visas i diagram 129. Där ser man att den genomsnittliga ersättningsgraden beräknad på detta sätt har minskat från ca 60 till 20 procent mellan 1993 och 2011. Frågan är hur denna utveckling ska förklaras och om det beräknade måttet kan förklara försiktighetsparandet i en konsumtionsfunktion.

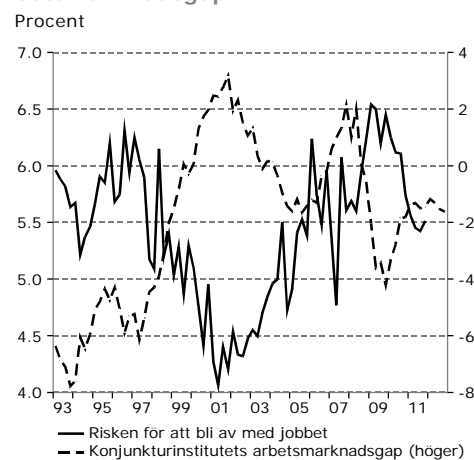
Under senare år har en mängd förändringar gjorts i arbetslöshetsförsäkringen som påverkat ersättningsgraden. Det är dock mycket svårt att fånga in konsekvenserna av detta i ett enda mått på ersättningsgrad. De viktigaste förändringarna som påverkat ersättningsgradens utveckling över tiden är:

- sänkta ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen
- slopat förhöjt inkomsttak de första 100 dagarna
- fler individer hamnar över inkomsttaket som varit oförändrat sedan 2002
- arbetslöshetsperiodens längd
- färre medlemmar i a-kassorna
- jobbskatteavdraget.

De flesta av dessa förändringar kommer att registreras i (3) men det är några faktorer som inte inkluderas i måttet. Eftersom

⁴⁷ I de kvartalsdata som används beräknas sannolikheten för att man ska bli av med jobbet under ett kvartal med utgångspunkt i de sannolikheter som beräknats för månadsdata. Kvartalsobservationen är beräknad från den sista månaden i kvartalet och framåt som $S_{t-2} + (1 - S_{t-2})S_{t-1} + (1 - S_{t-2})(1 - S_{t-1})S_t$, det vill säga att för varje månad inom kvartalet beror sannolikheten på om man tidigare blivit arbetslös eller inte.

Diagram 127 Risken för att bli av med jobbet och Konjunkturinstitutets arbetsmarknadsgap

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 128 Förväntat inkomstbortfall vid arbetslöshetsrisk

Anm. Beräknat enligt ekvation (3).

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 129 Ersättningsgrad, genomsnittlig ersättning för arbetslös som andel av genomsnittlig löneinkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

bruttoinkomster används kommer effekten av jobbskatteavdraget inte med. Det torde underskatta inkomstbortfallet enligt ekvation (3), eftersom jobbskatteavdraget specifikt gynnar de sysselsatta. Men samtidigt är skatterna högre för sysselsatta än för arbetslösa vilket överskattar inkomstbortfallet här. Effekten av att allt fler personer står utanför a-kassan och därför inte får någon ersättning fångas dock av (3) eftersom de utbetalda ersättningarna fördelas på alla arbetslösa. Under perioden 2005 till 2010 ökade andelen arbetslösa som stod utanför a-kassan från 30 till drygt 50 procent. En motverkande faktor skulle kunna vara att många arbetslösa har andra inkomster än arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd. Enligt Finanspolitiska rådets rapport 2010 bestod dock inkomsterna år 2010 för öppet arbetslösa över 26 år till 77 procent av arbetslöshetsersättning eller aktivitetsstöd.⁴⁸ För deltagare i arbetsmarknadsutbildning var denna siffra 90 procent. Övriga inkomster verkar alltså spela en underordnad roll men bidrar troligen ändå till en överskattning av inkomstbortfallet i (3). Sammantaget är det oklart om måttet i ekvation (3) över- eller underskattar inkomstbortfallet.

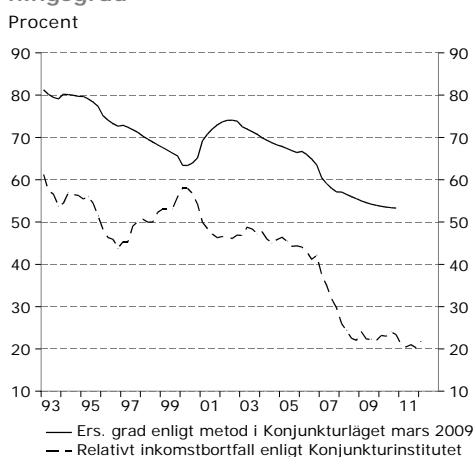
I andra undersökningar har man också kommit fram till att ersättningsgraden minskat under senare år, om än inte riktigt lika mycket som här. I en fördjupning i Konjunkturläget, mars 2009 beräknades den effektiva ersättningsgraden för en medelinkomsttagare under förutsättning att denne är berättigad till den inkomstrelaterade delen i arbetslöshetsförsäkringen. Med sådana beräkningar missar man dock de som får lägre ersättningar, till exempel de numera ca två tredjedelar som ligger över ersättningstaket och givetvis även de som står utanför a-kassan och enbart får ett grundbelopp. Genom att beräkna inkomstbortfallet från de faktiska utbetalningarna är det troligt att det här beräknade måttet (3) täcker in större olikheter mellan individerna.⁴⁹ Dessa två mått visas i diagram 130 och verkar följa en gemensam trend.

Till syvende och sist gäller dock frågan här hur det förväntade inkomstbortfallet påverkar konsumtion och sparande.

INKOMSTOSÄKERHET I KONSUMTIONSFUNKTIONEN

När man utökar den konventionella konsumtionsfunktionen (2) med en arbetslöshetsvariabel är den inte signifikant, varken på kort eller på lång sikt. Det beror förmodligen på att arbetslösheten i sig inte fångar upp det mer relevanta inkomstbortfallet.

Diagram 130 Olika mått på ersättningsgrad

Källor: Arbetsförmedlingen, Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁸ Se kapitel 11 i Svensk finanspolitik 2010, Finanspolitiska rådets. Finanspolitiska rådet räknar med olika typfall och beräknar ersättningsgraden för åren 2006 och 2010 för olika inkomstnivåer och arbetslöshetslängder.

⁴⁹ Se fördjupningen "Ersättning vid arbetslöshet" i *Konjunkturläget*, mars 2009. Där beräknades ersättningsgraden vid en genomsnittlig lön och under förutsättning att denne är berättigad till den inkomstrelaterade delen i arbetslöshetsförsäkringen. Ekonometriska beräkningar visar att även detta mått fungerar bra för att förklara försiktighetssparandet.

Konsumtionsfunktionen utvidgas nu i stället med variabeln $S_t(w-b)_t$ och ett nytt långsiktigt samband skattas till:⁵⁰

$$\ln C = \text{konstant} + 0,40 \ln Y + 0,22 \ln W - 0,03 \ln(S_t(w-b)_t) \quad (4)$$

(0,06) (0,02) (0,01)

Beräkningen visar att effekten av ett förväntat inkomstbortfall på grund av arbetslöshetsrisk är statistiskt signifikant och ökar försiktighetssparandet. Precisionen i beräkningen av både inkomsteffekten och förmögenhetseffekten är nu också större än för standardfunktionen, inkomstkoefficienten är mer realistisk och förklaringsgraden ökar markant.⁵¹ Resultaten visar också, som förväntat, att det är risk för inkomstbortfall och inte arbetslöshet i sig som är den relevanta variabeln här. Eftersom det förväntade inkomstbortfallet på grund av arbetslöshetsrisk har ökat under det senaste decenniet har också försiktighetssparandet ökat.

Diagram 131 visar hur den del av sparkvoten som beror på det förväntade inkomstbortfallet vid arbetslöshet ökat från omkring 2,5 procent i slutet av 1990-talet till omkring 5 procent av den disponibla inkomsten de senaste åren. Försiktighetssparandet har därmed, enligt denna analys, svarat för en stor del av ökningen i sparkvoten det senaste decenniet.

Man ser också att förändringar i arbetslöshetsrisken kan förstärka konjunkturcykeln via konsumtionen. I lågkonjunkturer ökar arbetslöshetsrisken, och därmed det förväntade inkomstbortfallet, vilket ökar försiktighetssparandet. Sannolikheten för att en arbetslös ska finna ett jobb minskar också i lågkonjunkturer. Resultaten visar alltså att konjunkturberoende arbetslöshetsförsäkringar skulle kunna motverka konjunktursvängningarna via försiktighetssparandet.

Sammanfattningsvis pekar beräkningarna i denna fördjupning på att både riskerna för och konsekvenserna av att bli av med jobbet ökat kraftigt i Sverige det senaste decenniet. Detta påverkar hushållens totala konsumtion och försiktighetssparande.

Diagram 131 Försiktighetssparande på grund av arbetslöshetsrisk

Procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵⁰ Ekvation (4) härleds från den estimerade ekvationen

$$\Delta \ln C_t = 0,31 + 0,11 \Delta \ln W_t - 0,40 \ln C_t + 0,17 \ln Y_{t-1} + 0,09 \ln W_{t-1} - 0,01 \ln(S_{t-1}(w-b)_{t-1})$$

(0,09) (0,03) (0,10) (0,06) (0,02) (0,004)

$R^2 = 0,41$ för denna ekvation.

⁵¹ Den estimerade ekvationen klarar alla konventionella felspecifications- och stabilitetstest och förbättrar på marginalen förklaringen av variationen i konsumtionen med ca 6 procentenheter. Konfidensintervallen för de skattade parametrarna minskar också.

Produktion och arbetsmarknad

Osäkerheten kring skuldcrisen i euroområdet bidrar till att efterfrågan i svensk ekonomi blir dämpad i år. Därmed utvecklas både produktion och sysselsättning svagt. Under slutet av året återvänder förtroendet och produktionen ökar i allt snabbare takt. Men då företagen har lediga personalresurser växer sysselsättningen endast långsamt 2013. Återhämtningen i svensk ekonomi går trögt och i slutet av 2013 är resursutnyttjandet fortfarande lågt.

Näringslivets produktion ökade oväntat starkt första kvartalet i år. Konjunkturinstitutet bedömer dock att en stor del av produktionsstillväxten var tillfällig. De närmaste kvartalen blir efterfrågeutvecklingen svag främst till följd av den fördjupade skuldcrisen i euroområdet. Produktionen utvecklas därmed svagt. Det stöds av månadsstatistik för både industri- och tjänsteproduktion till och med april. När oron avtar under slutet av året påbörjas återhämtningen i svensk ekonomi och produktionen ökar i en allt snabbare takt (se diagram 132).

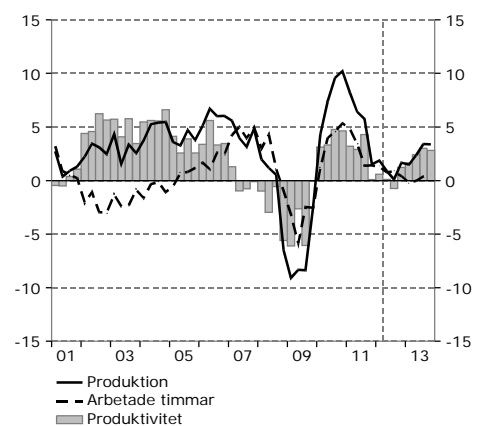
Under första kvartalet ökade antalet arbetade timmar medan antalet sysselsatta personer i stort sett var oförändrade. Trots att osäkerheten om framtiden har ökat talar framåtblickande indikatorer, som till exempel antalet varsel om uppsägning, för att det inte kommer att ske någon större minskning av sysselsättningen. Det reser frågor kring resursutnyttjandet inom företagen. Indikatorer visar att resursutnyttjandet inom företagen i dagsläget är lägre än normalt. Konjunkturinstitutet bedömer därför att företagen har utrymme att öka produktionen framöver utan att behöva anställa personal i någon större omfattning. Under 2013 växer sysselsättningen endast långsamt medan produktivitetstillväxten i näringslivet blir desto starkare (se diagram 132 och diagram 133).

Arbetskraften har vuxit stadigt under de senaste åren. I förhållande till arbetsmarknadsläget har arbetskraften ökat ovanligt mycket jämfört med historiska mönster. Troligen har flera av regeringens genomförda reformer haft avsedd effekt. Under de kommande åren fortsätter arbetskraften att öka. Det är främst en följd av att den arbetsföra befolkningen växer.

Svag efterfrågan på arbetskraft samtidigt som utbudet av arbetskraft fortsätter att öka gör att arbetslösheten stiger svagt 2012–2013 (se diagram 133). Nivån på arbetslösheten är olika i olika åldersgrupper. Högst är arbetslösheten bland 15–24-åringar (se fördjupningen ”Arbetslöshet bland unga” i detta kapitel).

Konjunkturinstitutet bedömer att det i dagsläget finns lediga resurser på arbetsmarknaden. Men flera indikatorer, som till exempel anmärkningsvärt långa rekryteringstider, pekar på att matchningen på arbetsmarknaden fungerar något sämre än väntat. Detta tillsammans med ändrad sammansättning bland den arbetsföra befolkningen enligt SCB:s nya befolkningsprognos, driver upp jämviktsarbetslösheten något jämfört med Konjunk-

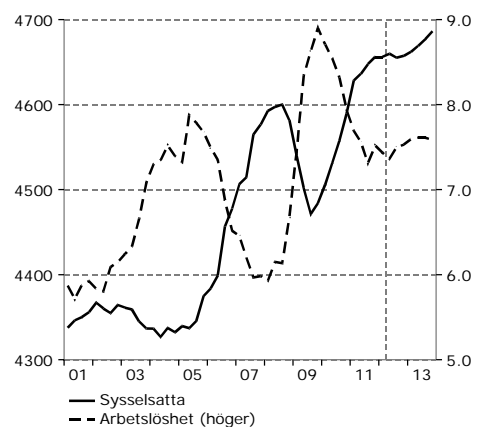
Diagram 132 Produktion, arbetade timmar och produktivitet i näringslivet
Årlig procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 133 Sysselsättning och arbetslöshet

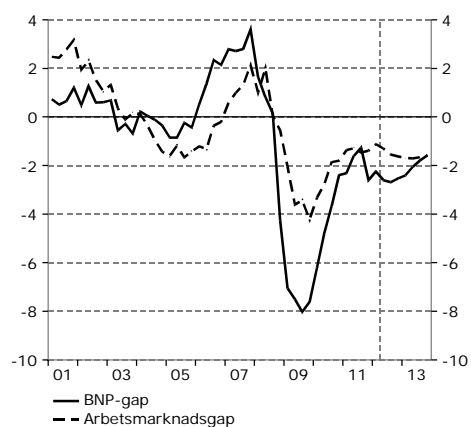
Tusental respektive procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

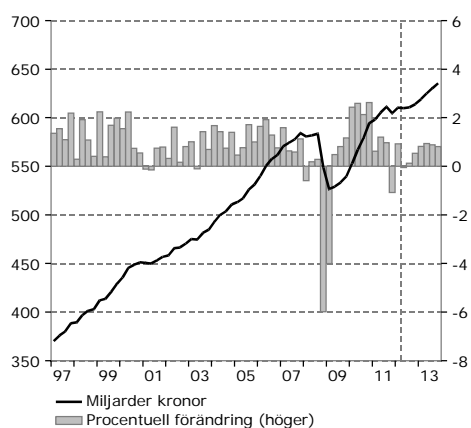
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 135 Näringslivets produktion

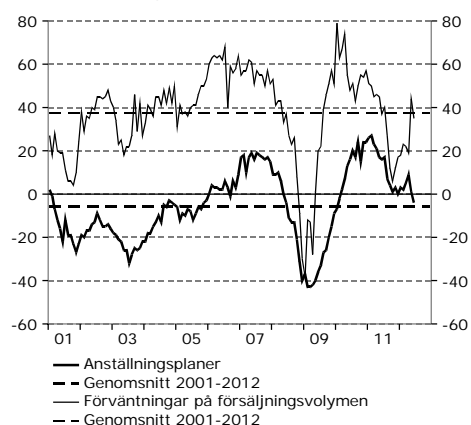
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 136 Anställningsplaner och förväntningar på försäljningsvolymen i näringslivet

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

turinstitutets tidigare bedömning (se fördjupningen ”Ny befolkningsprognos får effekter på sysselsättningen på lång sikt” i kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016”). Konjunkturinstitutet bedömer att jämviktsarbetslösheten uppgår till 6,7 procent 2013.

Sammantaget börjar resursutnyttjandet i ekonomin som helhet, mätt med BNP-gapet, att stiga först under slutet av 2012. Återhämtningen efter finanskrisen går långsamt och resursutnyttjandet är fortfarande lågt i slutet av 2013 (se diagram 134).

Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft

TILLFÄLLIG EFTERFRÅGAN BIDROG TILL STARK PRODUKTION I NÄRINGSLIVET FÖRSTA KVARTALET

Näringslivets produktion ökade starkt det första kvartalet i år (se diagram 135). Utvecklingen inom näringslivet varierade dock kraftigt. Bygg- och tjänsteproduktionen ökade starkt samtidigt som industriproduktionen föll. En del av produktionsfallet i industrin förväntas ha varit tillfälligt och återhämtas delvis under sommaren. Men delar av den starka produktionstillväxten i övriga näringslivet det första kvartalet bedöms också ha varit tillfällig. Den fördjupade krisen i euroområdet gör att både efterfrågan och näringslivets produktion utvecklas svagt under andra och tredje kvartalet. I takt med att förtroendet i ekonomin börjar återvända ökar produktionen under slutet av året och växer starkare nästa år.

DÄMPAD UTVECKLING I ANTALET ARBETADE TIMMAR I NÄRINGSLIVET UNDER RESTEN AV ÅRET

Antalet arbetade timmar i näringslivet ökade starkt första kvartalet. Anställningsplanerna i näringslivet enligt Konjunkturbarometern ligger strax under noll (se diagram 136), vilket indikerar en stagnerande utveckling av antalet arbetade timmar de närmaste kvartalen. Inköpschefsindex i maj signalerar också ett fallande anställningsbehov inom både industrin och tjänstebranscherna. Antalet registrerade varsel är dock fortfarande lågt och sänder än så länge inga signaler om att arbetsmarknaden har påverkats särskilt negativt av den internationella oron (se avsnittet ”Arbetsmarknaden” i detta kapitel).

Produktiviteten ökade första kvartalet, men resursutnyttjandet i företagen bedöms vara lägre än normalt (se avsnittet ”Resursutnyttjande” i detta kapitel). Företagen antas därmed kunna öka produktionen utan att behöva nyanställa i någon större utsträckning. Sammantaget gör detta att antalet arbetade timmar utvecklas svagt under återstoden av 2012 och inledningen av 2013 (se diagram 132).

NÄRINGSLIVETS PRODUKTIVITET UTVECKLAS SVAGT

En jämförelse av anställningsplanerna och förväntningarna på försäljningsvolymen i näringslivet enligt Konjunkturbarometern visar att anställningsplanerna ligger något över sitt historiska genomsnitt medan förväntningarna på försäljningsvolymen ligger strax under sitt historiska genomsnitt (se diagram 136). Det kan tolkas som att produktiviteten blir svag andra kvartalet. Under resten av året återhämtar sig produktiviteten något men till följd av den svaga produktivitetsutvecklingen under fjolårets slut blir helårsutvecklingen 2012 svag. Nästa år ökar resursutnyttjandet i företagen och produktiviteten i näringslivet växer starkare (se diagram 137).

Tabell 24 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013
Varubranscher	856	5,6	-0,4	3,0
Varav: Industri	516	6,1	-2,5	3,7
Byggverksamhet	178	8,9	3,3	1,9
Tjänstebanscher	1 562	5,2	2,0	2,5
Varav: Handel	360	5,5	1,8	3,0
Företagstjänster	282	8,4	1,6	2,9
Näringsliv	2 418	5,4	1,1	2,7
Offentliga myndigheter	597	0,9	0,6	0,2
BNP till baspris¹	3 059	4,4	1,0	2,2
Produktskatter/-subventioner	426	0,8	0,8	3,0
BNP till marknadspris	3 485	3,9	1,0	2,3

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

¹ Inklusive produktion i hushållens icke vinstdrivande organisationer.

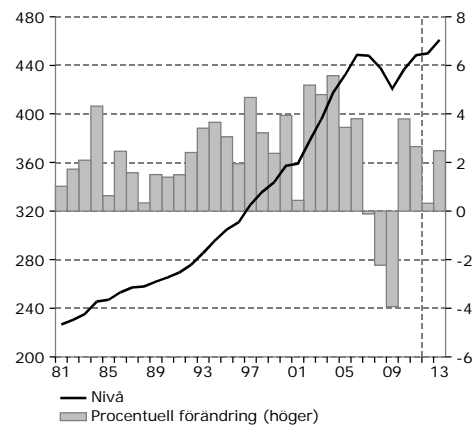
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

INDUSTRIN HÄMTAR IGEN DELAR AV FÖRLORAD PRODUKTION UNDER SOMMAREN

Industriproduktionen fortsatte att minska första kvartalet (se diagram 138). Huvudkällan till nationalräkenskapernas kvartalsvisa beräkning av industrins förädlingsvärde är industriproduktionsindex. I februari månad föll industriproduktionsindex med drygt 5 procent (se diagram 139). Produktionsfallet verkar i huvudsak ha orsakats av en kraftig produktionsnedgång i läkemedelsbranschen som utgör nästan 10 procent av den totala industriproduktionen. Läkemedelsföretaget Astra Zeneca kommenterade i sin kvartalsrapport att de under första kvartalet haft problem med sin produktionsprocess. Problemen väntas dock vara lösta under andra kvartalet. En del av produktionsfallet som uppstod under första kvartalet återhämtas därför under sommaren och läkemedelsindustrin förväntas därmed bidra positivt till industriproduktionen under andra och tredje kvartalet.

Diagram 137 Produktivitet i näringslivet

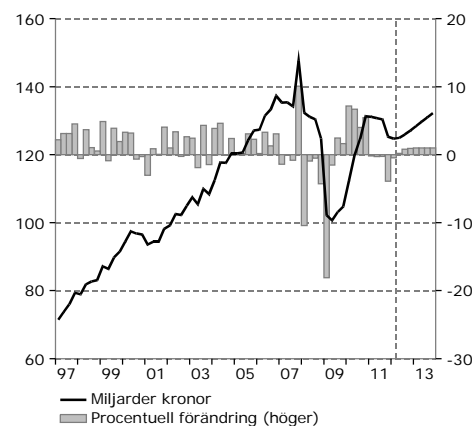
Förädlingsvärde per timme, fasta priser, kalenderkorrigerade värden. Nivå respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

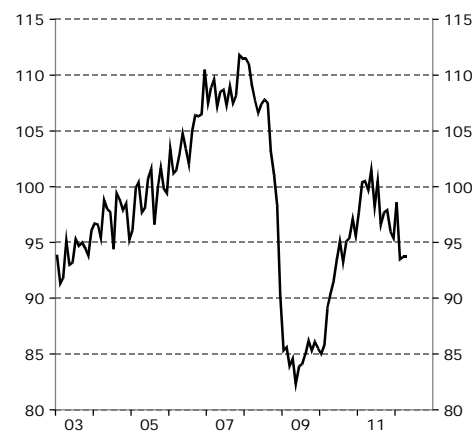
Diagram 138 Industriproduktion

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

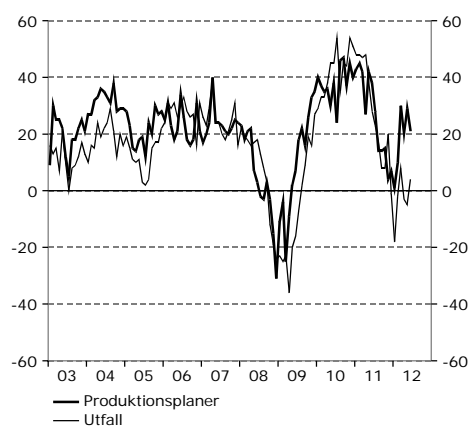
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 139 Industriproduktionsindex
Index 2005=100, säsongrensade månadsvärden

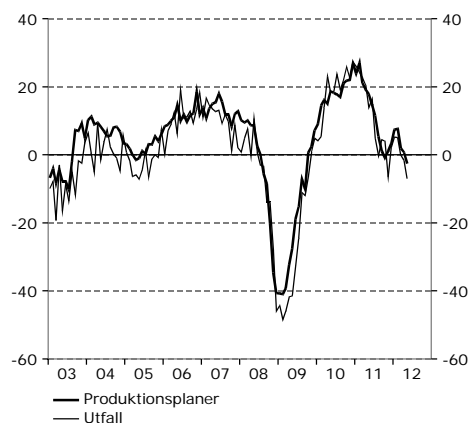
Källa: SCB.

Diagram 140 Produktionsplaner och produktionsutfall i industrin, Sverige
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 141 Produktionsplaner och produktionsutfall i industrin, Tyskland
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Europeiska kommissionen.

Diagram 142 Produktion, arbetade timmar och produktivitet i industrin
Index 2007 kvartal 3=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ÄR PRODUKTIONSPLANERNA INOM INDUSTRIEN I SVERIGE FÖR OPTIMISTISKA?

I en internationell jämförelse av EU-kommissionens Economic Sentiment Indicator (ESI) i maj låg Sverige i toppen.⁵² Produktionsplanerna inom industrin i Sverige har varit mycket positiva de senaste månaderna men produktionsutfallen har än så länge inte levt upp till förväntningarna (se diagram 140). Motsvarande skillnad mellan utfall och planer återfinns exempelvis inte i Tyskland (se diagram 141). Tyskland är en stor importör av svensk industriproduktion och deras mer modesta produktionsplaner ger anledning att tro att produktionsplanerna i Sverige är väl optimistiska. Industriproduktionen ökar emellertid under återstoden av året, delvis på grund av utvecklingen i läkemedelsindustrin, men lyckas inte ta igen fallet från slutet av fjolåret. Sammantaget minskar industriproduktionen med 2,5 procent 2012. Under nästa år ökar efterfrågan på svenska industriprodukter åter och industriproduktionen växer betydligt starkare (se tabell 24).

EFTERFRÅGAN PÅ ARBETSKRAFT I INDUSTRIEN FORTSÄTTER ATT MINSKA

I och med utfallet det första kvartalet 2012 har antalet arbetade timmar i industrin minskat tre kvartal i rad (se diagram 142). Anställningsplanerna i tillverkningsindustrin enligt Konjunkturbarometern har under några månader varit positiva men har nu fallit tillbaka och är åter negativa (se diagram 143). Statistik från Arbetsförmedlingen tyder också på att resursutnyttjandet inom industrin är lägre än normalt. Sammantaget indikerar detta att efterfrågan på arbetskraft inom industrin fortsätter att minska även framöver. Antalet arbetade timmar inom industrin minskar med ca 2,5 procent 2012 (se tabell 25) och antalet sysselsatta minskar med ca 2 procent. Produktiviteten återhämtar sig därmed under resten av året. Utvecklingen är dock inte tillräcklig för att hämta igen det kraftiga fallet i produktiviteten som skedde fjärde kvartalet i fjol och helårsutvecklingen i år blir svag. Nästa år växer produktiviteten starkare igen (se tabell 26).

ÖKAT MISSNÖJE MED ORDERSTOCKEN INOM BYGGBRANSCHEN

Byggproduktionen växte starkt första kvartalet. Den starka utvecklingen verkar dock till viss del ha drivits av tillfälliga bygg- och anläggningsinvesteringar (se avsnittet "Fasta bruttoinvesteringar" i kapitlet "BNP och efterfrågan"). Konfidensindikatorn för byggverksamhet har fallit tillbaka under andra kvartalet (se diagram 144). Byggproduktionen blir därför betydligt svagare under resten av året. År 2012 ökar byggproduktionen med 3,3 procent.

⁵² ESI sammanfattar hushållens och företagens förtroende och liknar Konjunkturinstitutets barometerindikator.

Byggindustrins anställningsplaner enligt Konjunkturbarometern är negativa (se diagram 143). Statistik från Arbetsförmedlingen indikerar också att resursutnyttjandet inom byggbranschen har fallit tillbaka. Det finns således lediga resurser inom byggföretagen och efterfrågan på arbetskraft i byggbranschen blir därför svag under resten av året. I år ökar antalet arbetade timmar i byggbranschen med knappt 3 procent medan antalet sysselsatta är ungefär oförändrat. Att medelarbetstiden ökar kraftigt 2012 beror i huvudsak på utfallet för första kvartalet.

Produktivitetstillväxten i byggbranschen var, trots den starka produktionsutvecklingen, svag det första kvartalet. I takt med att efterfrågan ökar under slutet av året och nästa år börjar de lediga resurserna inom byggföretagen tas i anspråk och produktivitetstillväxten i byggbranschen 2013 blir starkare än historiskt genomsnitt (se tabell 26).

Tabell 25 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade

	2011	2011	2012	2013
Varubranscher	1 973	2,5	-0,3	-0,3
Varav: Industri	1 098	2,7	-2,6	-0,6
Byggverksamhet	567	3,1	2,8	0,5
Tjänstebranscher	3 418	2,9	1,5	0,5
Varav: Handel	986	2,5	1,5	0,1
Företagstjänster	735	4,2	1,3	0,8
Näringsliv	5 391	2,8	0,8	0,2
Offentliga myndigheter	1 980	1,1	0,2	0,1
Totalt¹	7 533	2,3	0,7	0,2

¹ Inklusivt arbetade timmar i hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

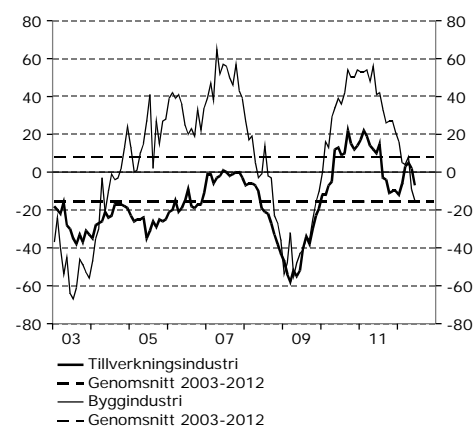
TILLVÄXTEN I TJÄNSTPRODUKTIONEN BROMSAR IN

Tjänsteproduktionen ökade starkt det första kvartalet, i synnerhet ökade produktionen av företagstjänster och finansiell verksamhet kraftigt. Tjänsteproduktionen enligt tjänsteproduktionsindex minskade dock i april och konfidensindikatorn enligt Konjunkturbarometern för de privata tjänstenäringarna har fallit tillbaka efter flera månaders uppgång (se diagram 145). Det indikerar att den fördjupade skuldcrisen i euroområdet nu även kommer att påverka tjänsteproduktionen som utvecklas svagt under resten av året. Tillväxten i både näringslivets och hushållens efterfrågan på tjänster blir dämpad, vilket gör att produktionen inom både företagstjänstebranschen, handeln och övriga tjänstebranscher utvecklas svagt (se diagram 146).

NORMALT RESURSUTNYTTJANDE INOM TJÄNSTFÖRETAGEN

Anställningsplanerna för de privata tjänstenäringarna i Konjunkturbarometern ligger kring noll (se diagram 147). Till skillnad

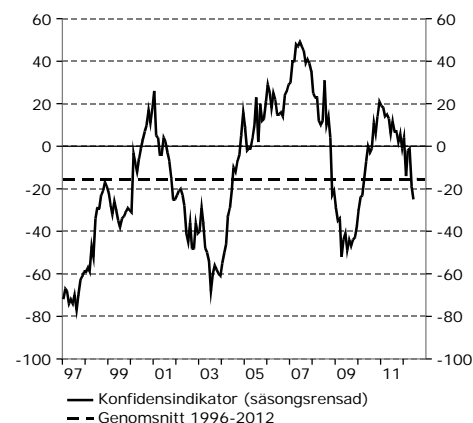
Diagram 143 Anställningsplaner i tillverkningsindustri och byggindustri
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 144 Konfidensindikator för byggverksamhet

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

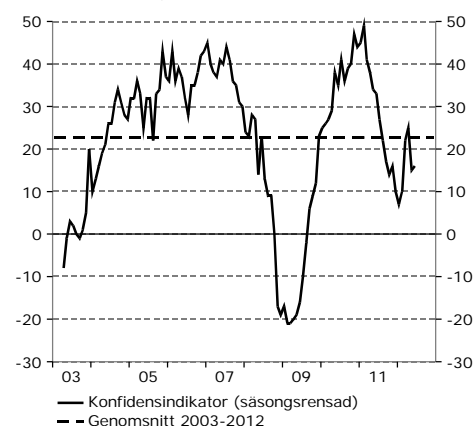

Anm. Orderstocksomdöme plus förväntad förändring antal sysselsatta.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 145 Konfidensindikator för tjänsteverksamhet

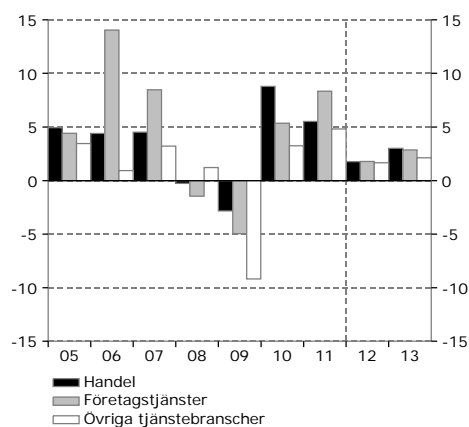
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 146 Produktion i tjänstebranscher

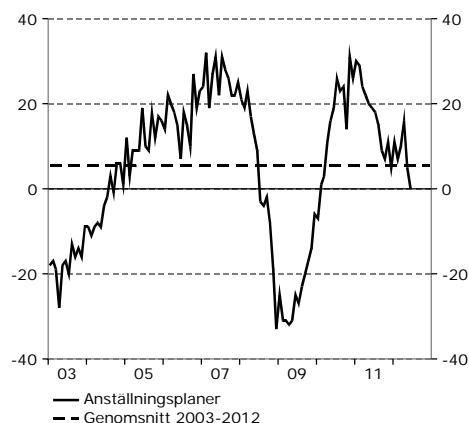
Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 147 Anställningsplaner privata tjänstenäringsar

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

från industrin och byggbranschen indikerar statistik från Arbetsförmedlingen att resursutnyttjandet inom tjänsteföretagen är någorlunda normalt givet historiska genomsnitt. Trots att tjänsteföretagen minskar något de närmaste kvartalen utvecklas antalet arbetade timmar inte särskilt svagt. Det beror på att tjänsteföretagen betraktar nedgången som tillfällig och väljer att behålla en stor del av sin personal. Antalet arbetade timmar i tjänstebranscherna är därför oförändrade under andra kvartalet och faller därefter endast svagt. Överföringen av offentlig produktion till privata aktörer bidrar positivt till utvecklingen i efterfrågan på arbetskraft både i år och nästa år. I år ökar antalet arbetade timmar med 1,5 procent och antalet sysselsatta med 1,3 procent.

Produktiviteten i tjänstebranscherna ökade under första kvartalet. Till följd av att företagen trots vikande produktion väljer att behålla en stor del av sin personal utvecklas produktiviteten svagare de närmaste kvartalen och resursutnyttjandet inom tjänsteföretagen blir något lägre. I slutet av året och i inledningen av nästa år växer produktiviteten starkare igen och ökar med 2,0 procent nästa år (se tabell 26).

Tabell 26 Produktivitet

Kronor per timme respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013
Varubranscher	434	3,0	-0,1	3,3
Varav: Industri	470	3,3	0,1	4,3
Byggverksamhet	314	5,6	0,5	1,3
Tjänstebranscher	457	2,2	0,5	2,0
Varav: Handel	365	2,9	0,3	2,9
Företagstjänster	384	4,0	0,3	2,0
Näringsliv	448	2,5	0,3	2,5
Offentliga myndigheter	302	-0,2	0,4	0,1
Hela ekonomin	406	2,0	0,4	2,0

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SVAG ÖKNING AV ARBETADE TIMMAR**I OFFENTLIG SEKTOR**

Ungefär två tredjedelar av den offentliga sektorns konsumtion produceras av offentlig sektor. Den återstående konsumtionen av varor och tjänster produceras i näringslivet. Kommunernas inköp av tjänster från privat sektor har ökat starkt de senaste åren. Till exempel har antalet privata förskolor och skolor ökat liksom antalet privata vårdcentraler och äldreboenden. Denna utveckling väntas fortsätta framöver, men i en långsammare takt. Att takten i överflyttningen av verksamhet bromsat in får stöd i den senaste kvartalsstatistiken från nationalräkenskaperna.

Kommunsektorn har ett ansträngt ekonomiskt läge under både 2012 och 2013, även om sektorn får en tillfällig återbetalning 2012 på knappt 12 miljarder kronor från AFA-försäkring

(se ”Offentlig konsumtion” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Dessa tillfälliga pengar bedöms inte användas till anställningar i särskilt stor utsträckning. Produktionen och antalet arbetade timmar i kommunsektorn ökar endast marginellt 2012 och 2013. Men utvecklingen av arbetade timmar i kommunsektorn påverkas också av överföringen av tjänster till privat sektor. Konjunkturinstitutet beräknar antalet arbetade timmar som produceras i privat sektor men finansieras med kommunala medel. Tillsammans med de kommunalt finansierade arbetade timmarna i privat sektor syns en viss uppgång sedan 2010 (se diagram 148).

Produktionen och antalet arbetade timmar i staten har ökat sedan 2009 och väntas fortsätta stiga 2012, men planar ut 2013. Det beror på att expansionen av den statliga konsumtionen, till exempel i form av arbetsmarknadspolitiska program, till följd av de senaste årens lågkonjunktur, bromsar in och börjar gå tillbaka mot slutet av prognosperioden.

Sammantaget ökar produktionen och antalet arbetade timmar i offentlig sektor svagt både 2012 och 2013 (se tabell 24 och tabell 25).

Arbetsmarknaden

STABIL ARBETSMARKNAD TROTS SVAG KONJUNKTUR

Under inledningen av året föll sysselsättningen kraftigt, men har därefter stigit igen (se diagram 149). I april låg antalet sysselsatta på samma nivå som i november (säsongrensad). Antalet sysselsatta har därmed varit i stort sett oförändrat under det senaste halvåret. Det är något överraskande eftersom osäkerheten i omvärlden har tilltagit och eftersom företagen, enligt Konjunkturinstitutets bedömning, under en längre tid har valt att behålla mycket av sin personal trots att efterfrågan har varit dämpad.

De framåtblickande indikatorerna pekar sammantaget på att sysselsättningen förblir i det närmaste oförändrad under andra och tredje kvartalet i år. Anställningsplanerna i Konjunkturbarometern har fallit och ligger strax under noll. Nivån är emellertid över det historiska genomsnittet (se diagram 150 och avsnittet ”Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft” ovan).

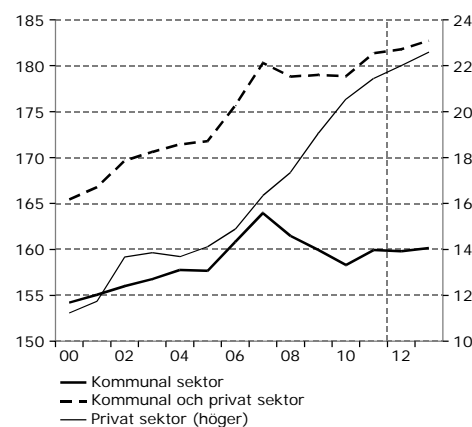
Antalet nyanmälda lediga platser hos Arbetsförmedlingen har pendlat något de senaste månaderna. Men den sammantagna bilden är att de lediga platserna har varit i stort sett oförändrade det senaste halvåret (se diagram 151). Antalet varsel har fallit tillbaka och är på en historiskt genomsnittlig nivå (se diagram 151).

SYSSELSÄTTNINGEN VÄXER I LÅNGSAM TAKT

Produktionen var oväntat stark det första kvartalet, men produktionsstillväxten försvagas de kommande kvartalen. Först mot

Diagram 148 Kommunalt finansierade arbetade timmar

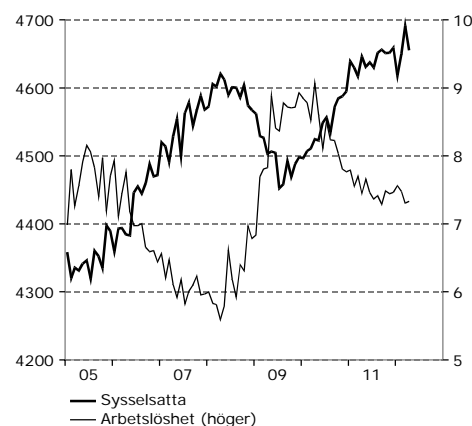
Miljoner arbetade timmar, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 149 Sysselsättning och arbetslöshet

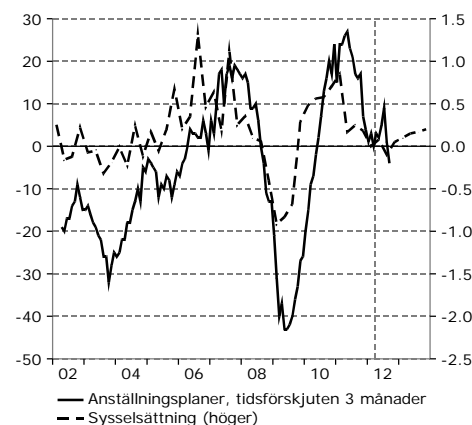
Tusental respektive procent av arbetskraften, säsongrensade månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 150 Anställningsplaner i näringslivet och sysselsättning

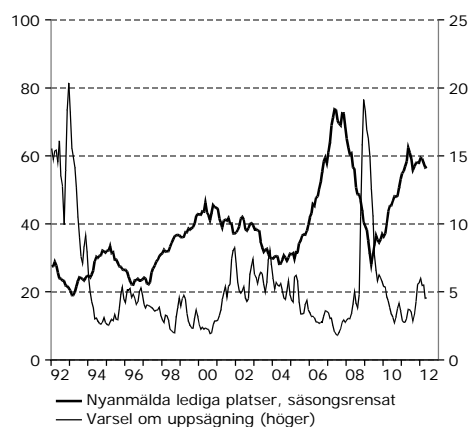
Nettotal respektive procentuell förändring, säsongrensade månads- respektive kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 151 Nyanmälda lediga platser och varsel om uppsägning

Tusental, månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

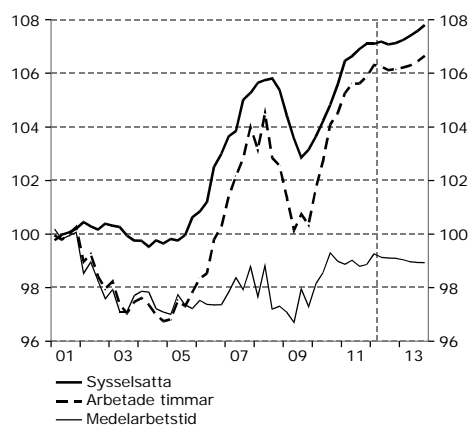

Anm. Nyanmälda lediga platser avser varaktighet med mer än tio dagar.

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 152 Sysselsatta, arbetade timmar och medelarbetstid

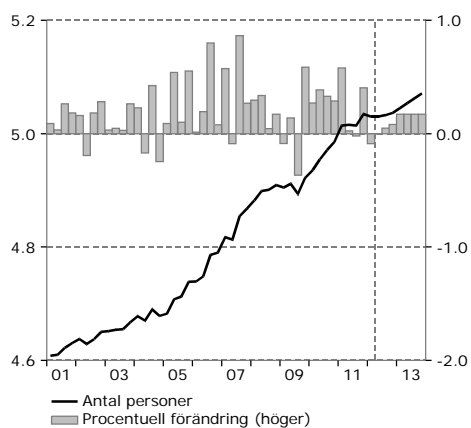
Index 2001 = 100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 153 Arbetskraft

Miljoner respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

slutet av året växer produktionen starkare igen. Lönsamheten i näringslivet har förbättrats sedan bottennoteringen 2009 men minskar något i år (se kapitlet "Löner, vinster och priser").

Konjunkturinstitutets bedömning är att företagen fortsätter att betrakta den sammantaget svaga efterfrågeutvecklingen sedan fjärde kvartalet 2011 som kortvarig och att det finns branscher som fortfarande har behov av att anställa. I stället för att antalet sysselsatta minskar blir produktivitetstillväxten låg 2012 (se tabell 27).

Medelarbetstiden förblir i stort sett oförändrad 2012–2013 (se diagram 152). Sysselsättningen utvecklas därmed i linje med antalet arbetade timmar. Resterande del av året växer sysselsättningen knappt alls (se diagram 152). År 2013 stiger efterfrågan i ekonomin men företagen utnyttjar ännu inte sina resurser fullt ut. Det finns därför inget större behov av att nyanställa och sysselsättningen växer långsamt även nästa år (se tabell 27).

Sammantaget ökar antalet sysselsatta med omkring 30 000 personer 2012–2013. Sysselsättningsgraden, sysselsatta i procent av arbetsför befolkning, faller marginellt 2012–2013 (se tabell 27).

Tabell 27 Nyckeltal för arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring om inget annat anges

	2011	2011	2012	2013
BNP till baspris ¹	3 059	4,4	1,0	2,2
Produktivitet i hela ekonomin ²	406	2,0	0,4	2,0
Arbetade timmar ³	7 533	2,3	0,7	0,2
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	31,2	0,2	0,4	-0,2
Sysselsatta	4 642	2,1	0,3	0,4
Sysselsättningsgrad ⁵		65,6	65,4	65,3
Arbetskraft	5 020	1,2	0,3	0,5
Arbetskraftsdeltagande ⁶		71,0	70,7	70,6
Arbetslöshet ⁷	378	7,5	7,5	7,6
Personer i arbetsmarknadspolitiska program ⁷	178	3,5	3,7	3,8
Befolkning 15–74 år	7 074	0,7	0,6	0,6

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad.³ Miljarder timmar, kalenderkorrigerad. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad.⁵ Andelen sysselsatta av arbetsför befolkning, procent. ⁶ Andelen personer i arbetskraften av arbetsför befolkning, procent. ⁷ I procent av arbetskraften.

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

ARBETSKRAFTEN FORTSÄTTER ATT ÖKA

Trots att efterfrågan på arbetskraft har varit svag under långa perioder de senaste åren så har utbudet vuxit kraftigt (se diagram 153). Det beror på att den arbetsföra befolkningen har ökat och att flera av regeringens reformer för att öka arbetskraftsutbudet troligen har haft avsedd effekt.⁵³

⁵³ Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011.

Enligt SCB:s senaste befolkningsprognos fortsätter den arbetsföra befolkningen att öka under de närmaste åren (se tabell 27 och fördjupningen "Ny befolkningsprognos får effekter på sysselsättningen på lång sikt" i kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016"). Befolkningens sammansättning ändras emellertid så att äldre och utrikes födda, som generellt sett har ett lägre arbetskraftsdeltagande, utgör en allt större andel. Det demografiska tillskottet till arbetskraften blir därför mindre än befolkningstillväxten.

Medan antalet pensionärer ökar till följd av att stora grupper av äldre uppnår pensionsåldern och lämnar arbetsmarknaden, så bedöms antalet sjuka utanför arbetskraften fortsätta att minska både 2012 och 2013 (se diagram 154). Till stor del beror det på att många övergår i ålderspension samtidigt som det stramare regelverket inom sjukförsäkringen bidrar till att inflödet blir lågt.

Jobbskatteavdraget och andra av regeringens tidigare genomförda ekonomisk-politiska reformer fortsätter att påverka arbetskraftens tillväxt positivt 2012–2013, om än i avtagande takt.⁵⁴

Konjunkturläget har också betydelse för hur snabbt arbetskraften växer. När efterfrågan på arbetskraft är stark söker sig fler till arbetsmarknaden och därmed ökar utbudet. Sysselsättningen växer emellertid långsamt både 2012 och 2013 och tillväxten i arbetskraften får därför inte någon större draghjälp från ökande efterfrågan.

Sammantaget medför de ovan nämnda faktorerna att arbetskraften ökar med knappt 40 000 personer 2012–2013. Arbetskraftsdeltagandet, andelen av befolkningen som är i arbetskraften, minskar något (se diagram 155 och tabell 27). Det förklaras främst av de demografiska faktorer som beskrivits ovan.

ARBETSLÖSHETEN KRING 7,5 PROCENT

Arbetslösheten steg något i slutet av 2011 men har sedan dess varit tämligen oförändrad, även om enstaka månadsutfall varierat. Första kvartalet var arbetslösheten 7,4 procent (säsongsrensad) för gruppen 15–74 år medan den var 23 procent i gruppen 15–24 år. Arbetslöshetstalet för unga tenderar emellertid att bli högt som en följd av ett stort antal studerande som ofta söker jobb. Arbetsmarknaden för unga bör därför beskrivas på ett mer nyanserat sätt för att ge en rättvisande bild (se fördjupningen "Arbetslöshet bland unga" i detta kapitel).

Efterfrågan på arbetskraft stagnerar under året och det medför att arbetslösheten ökar svagt (se tabell 27 och diagram 156). Nästa år växer sysselsättningen lite starkare, men samtidigt fortsätter arbetskraften att öka. Arbetslösheten blir 7,6 procent 2013, vilket är högre än Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten (se diagram 156).

Diagram 154 Sjuka utanför arbetskraften

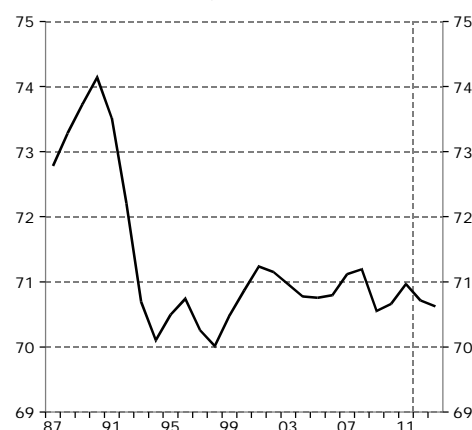
Tusental, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 155 Arbetskraftsdeltagandet

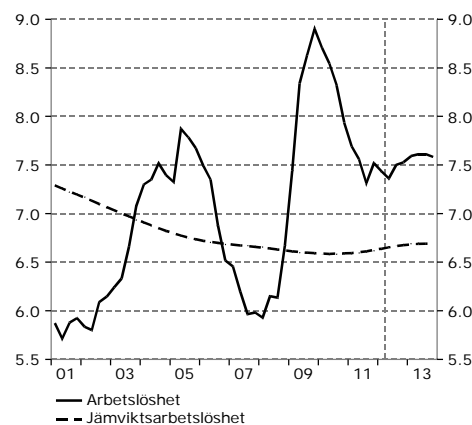
Procent av befolkningen 15–74 år

Källa: SCB.

Diagram 156 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften

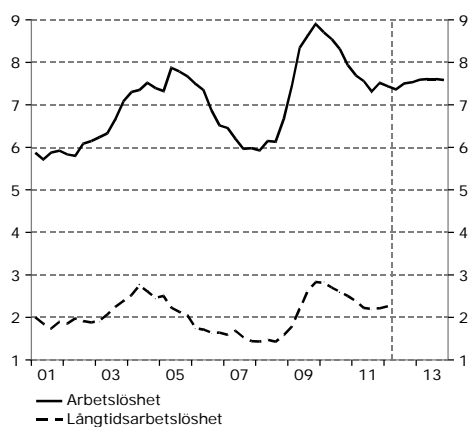

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵⁴ Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011.

Diagram 157 Arbetslöshet och långtidsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Anm. Långtidsarbetslöshet avser arbetslöshet mer än 27 veckor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

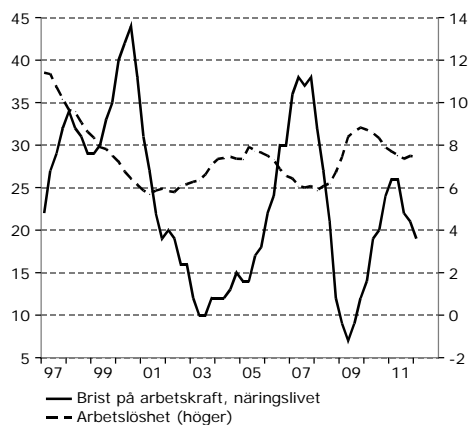
Mått på resursutnyttjandet

Graden av resursutnyttjande i ekonomin brukar ofta beskrivas med hjälp av det så kallade **BNP-gapet**. Det definieras som skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt som i procent av potentiell BNP. **Potentiell BNP** definieras som den nivå på produktionen som skulle uppnås om det var normalt utnyttjande av de idag tillgängliga produktionsfaktorerna arbete och kapital.

BNP-gapet kan delas upp i ett arbetsmarknadsgap och ett produktivitetsgap. **Arbetsmarknadsgapet** ger en bild av resursutnyttjandet på arbetsmarknaden. Det definieras som de faktiskt arbetade timmarnas procentuella avvikelse från potentiellt arbetade timmar. Potentiellt arbetade timmar bestäms i sin tur i första hand av jämviktsarbetslösheten och potentiell arbetskraft. **Produktivitetsgapet** fångar upp variation i den faktiska produktiviteten som är konjunkturrellt betingad och ger en bild av resursutnyttjandet inom företagen.

Diagram 158 Brist på arbetskraft och arbetslöshet

Nettotal respektive procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Många arbetslösa har varit utan arbete en längre tid. Under första kvartalet var det omkring 110 000 personer som hade varit arbetslösa mer än ett halvår. Det motsvarar drygt 2 procent av arbetskraften (se diagram 157). Eftersom arbetslösheten stiger något 2012–2013 är det sannolikt att även andelen långtidsarbetslösa fortsätter att öka något. Det är bekymmersamt då långvarig arbetslöshet kan medföra att den arbetssökande förlorar allmän eller branschspecifik kompetens. Det kan också finnas stigmatiserande effekter, det vill säga att arbetslösa som söker jobb kan uppfattas som mindre kompetenta än andra arbetssökande.⁵⁵

Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program bedöms bli fortsatt högt. Andelen programdeltagare uppgår till 3,7 procent av arbetskraften 2012.

Resursutnyttjande

LEDIGA RESURSER PÅ ARBETSMARKNADEN

Flera faktorer talar för att det i dagsläget finns lediga resurser på arbetsmarknaden. Arbetslösheten ökade något under slutet av 2011 och har därefter varit i princip oförändrad (se diagram 162 och avsnittet ”Arbetsmarknaden” ovan). Samtidigt har löne- och inflationsutfallen inte visat några tecken på ett ansträngt resursutnyttjande på arbetsmarknaden (se kapitlet ”Löner, vinster och priser”).

I dagsläget finns alltså lediga resurser på arbetsmarknaden. Men samtidigt finns det tecken på att företagen har svårt att rekrytera personal. Det kan således finnas obalanser på arbetsmarknaden som gör att de arbetssökande och de lediga jobben inte matchar varandra.

Andelen företag som upplever brist på arbetskraft enligt Konjunkturbarometern steg snabbt från 2009 till början av 2011 men har därefter successivt fallit tillbaka (se diagram 158). Denna bild bekräftas av bristtalen enligt Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar.⁵⁶ I relation till nivån på arbetslösheten är bristtalen inte särskilt höga. Skattningar av enkla regressionsmodeller antyder snarare att bristtalen är något låga givet historiska samband.⁵⁷

Nivån på bristtalen varierar mellan olika branscher. Under senare tid har bristtalen inom industrin stigit med avseende på

⁵⁵ Konjunkturinstitutets bedömning är att den långa perioden med hög arbetslöshet får långvariga effekter på arbetsmarknaden och höjer jämviktsarbetslösheten. Se fördjupningen ”Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten” i *Konjunkturläget*, december 2011. Se även Andréén, T., ”Frånvaroeffekter på lönen för kvinnor och män”, Specialstudier nr 25, Konjunkturinstitutet, 2011.

⁵⁶ Se *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2012*, Arbetsförmedlingen.

⁵⁷ Om bristtalen för näringslivet skattas mot arbetslösheten (tidsförskjuten med fyra kvartal) för tidsperioden 1997–2012 blir residualerna negativa, det vill säga att det skattade värdet av bristtalen är högre än det faktiska värdet (för perioden 2011:3–2012:1). Liknande resultat fås då bristtalen för näringslivet skattas mot förändringen i sysselsättningen.

teknisk tjänstemannapersonal. Samtidigt ligger bristtalen på förhållandevis höga nivåer inom delar av de privata tjänstenäringarna, till exempel för arkitekter och teknisk konsultverksamhet samt datakonsulter. Det finns däremot ingen stor regional spridning i bristtalen enligt opublicerade uppgifter från Konjunkturbarometern.⁵⁸

Sammantaget tycks bristtalen inte vara anmärkningsvärt höga givet konjunkturläget även om de är höga i vissa enskilda branscher.

SÄMRE MATCHNINGEFFEKTIVITET PÅ ARBETSMARKNADEN HÖJER JÄMVIKTSARBETSLÖSHETEN

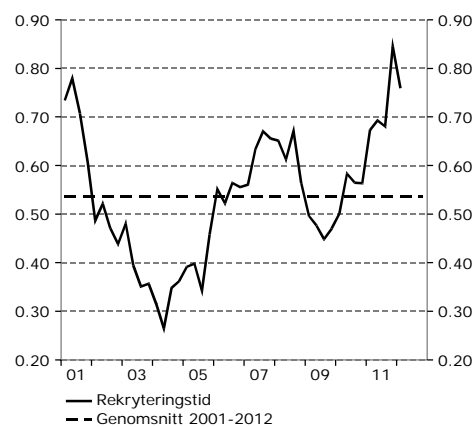
Det finns däremot en rad andra indikatorer som pekar på att matchningseffektiviteten på arbetsmarknaden har försämrats. Den genomsnittliga rekryteringstiden i privat sektor ligger på en hög nivå och har enbart minskat marginellt trots att efterfrågan på arbetskraft har mattats av (se diagram 159).

Matchningen på arbetsmarknaden kan även illustreras med Beveridgekurvan. Den visar sambandet mellan arbetslösa och vakanser.⁵⁹ Sedan mitten på 2009 har andelen vakanser ökat utan att arbetslösheten har minskat i motsvarande grad (se diagram 160). Det kan vara ett tecken på att matchningen på arbetsmarknaden har försämrats och att Beveridgekurvan skiftat utåt. Beveridgekurvan är dock svår att tolka eftersom den kan skifta av andra orsaker än försämrad matchningseffektivitet.⁶⁰

En annan indikator över hur väl arbetsmarknaden fungerar är sambandet mellan sannolikheten för arbetslösa att få jobb ("jobbchansen") och arbetsmarknadsläget. När arbetsmarknadsläget förbättras ökar de arbets sökandes sannolikhet att hitta ett arbete.⁶¹ Diagram 161 visar att observationerna som avser 2011 och inledningen av 2012 sammantaget ligger lägre än övriga observationer. Det indikerar att jobbchansen vid ett givet ar-

Diagram 159 Rekryteringstid i privat sektor

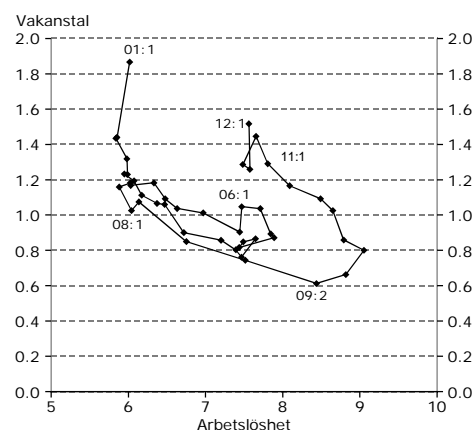
Genomsnittlig rekryteringstid i månader, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 160 Beveridgekurvan med lediga jobb från SCB

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

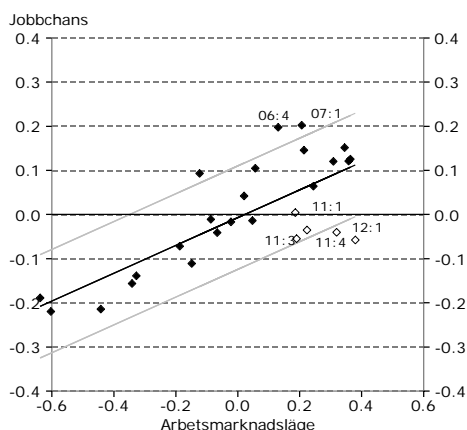
⁵⁸ Det kan indikera att det inte finns någon större regional missmatch på den svenska arbetsmarknaden. Med hjälp av en dynamisk sökmodell mäter Marthin (2012) obalanserna på arbetsmarknaden med avseende på region och yrke. Studien visar att de geografiska obalanserna kan förklara ca 0,3 procentenheter av arbetslösheten medan de yrkesmässiga obalanserna kan förklara omkring 1,3–1,8 procentenheter av arbetslösheten. Se Marthin, G., "Measuring Mismatch in the Swedish Labour Market", Studier i finanspolitik 2012/3, Finanspolitiska rådet.

Även Arbetsförmedlingen beräknar mått över de geografiska och yrkesmässiga obalanserna. Måtten indikerar att såväl de geografiska som de yrkesmässiga obalanserna ökat något under 2011. Under senare år tycks obalansmåtten samvariera med arbetsmarknadsläget. Se *Arbetsmarknadsrapport 2012*, Arbetsförmedlingen.

⁵⁹ Vakansgraden mäts som kvoten mellan antalet lediga jobb enligt SCB:s vakansstatistik och antalet personer i arbetskraften enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU). För en utförligare beskrivning av Beveridgekurvan och dess tolkning, se *Lönebildningsrapporten 2011*.

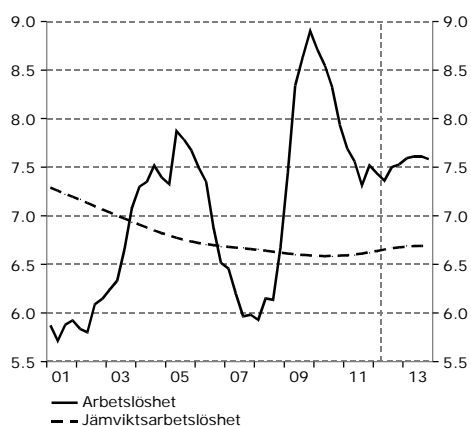
⁶⁰ Om rörligheten på arbetsmarknaden ökar så att fler personer byter jobb kan Beveridgekurvan skifta utåt utan att det är ett tecken på försämrad matchning.

⁶¹ Jobbchansen mäts som andelen arbetslösa som övergår i sysselsättning under ett kvartal, enligt flödesstatistiken från AKU. Arbetsmarknadsläget definieras som kvoten mellan lediga jobb enligt SCB:s vakansstatistik och antalet arbetslösa enligt AKU. Ett positivt värde indikerar att jobbchansen respektive arbetsmarknadsläget överstiger genomsnittet under perioden och vice versa. De tunnare linjerna markerar ett 95-procentigt konfidensintervall. För en utförligare beskrivning, se *Svensk finanspolitik*, Finanspolitiska rådets rapport 2011.

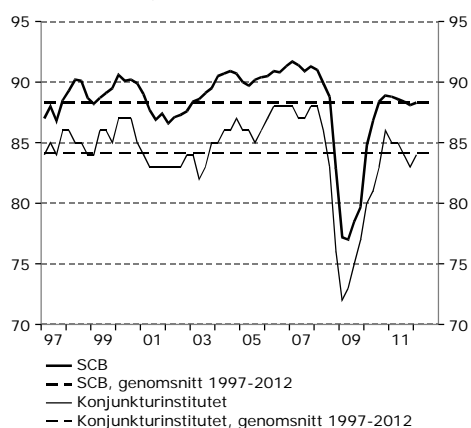
Diagram 161 Jobbchans och arbetsmarknadsläge, 2005–2012

Anm. Se fotnot 61.

Källor: SCB och Finanspolitiska rådet.

Diagram 162 Jämviktsarbetslöshet
Procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 163 Industrins kapacitetsutnyttjande
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

betsmarknadsläge har varit sämre än tidigare. Men andra skattningmetoder ger delvis annorlunda resultat.⁶²

Konjunkturinstitutets prognos förutsätter att matchningen på arbetsmarknaden kommer att förbättras framöver. Den samlade bilden från de indikatorer som presenterats här tyder dock på att arbetsmarknaden fungerar sämre än väntat. Det höjer jämviktsarbetslösheten något jämfört med Konjunkturinstitutets tidigare bedömning (se fördjupningen ”Ny befolkningsprognos får effekter på sysselsättningen på lång sikt” i kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016”).⁶³

NY BEFOLKNINGSPROGNOS FÅR EFFEKTER PÅ POTENTIELL ARBETSKRAFT OCH JÄMVIKTSARBETSLÖSHET

Enligt SCB:s nya befolkningsprognos kommer befolkningen 15–74 år öka med drygt 280 000 personer fram till 2020. Det är en snabbare ökning än i 2011 års befolkningsprognos. Framskrivningar i Konjunkturinstitutets modell KAMEL visar att det demografiska tillskottet till arbetskraften blir högre än i tidigare bedömning (se fördjupningen ”Ny befolkningsprognos får effekter på sysselsättningen på lång sikt” i kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016”). Det medför en högre arbetskraft, såväl faktisk som potentiell, än i tidigare bedömning. Men samtidigt väntas befolkningens sammansättning driva upp jämviktsarbetslösheten något. Konjunkturinstitutet bedömer att jämviktsarbetslösheten uppgår till 6,7 procent 2013 (se diagram 162 och tabell 28).

DET FINNS LEDIGA RESURSER I FÖRETAGEN

Förändringar i efterfrågan kan påverka resursutnyttjandet inom företagen i form av att maskiner och personal inte används fullt ut. Variationen i resursutnyttjandet kan förklaras av att företagen, frivilligt eller ofrivilligt, väljer att behålla mer personal än vad efterfrågan motiverar. Produktivitetsgapet, det vill säga skillnaden mellan den faktiska och den potentiella produktiviteten, kan ses som ett ungefärligt mått på företagets resursutnyttjande. Ett positivt produktivitetsgap indikerar att företagen är i behov av att anställa mer personal medan ett negativt gap indikerar att företagets befintliga resurser är mer än tillräckliga för den aktuella produktionsnivån.

Statistik visar att industrins kapacitetsutnyttjande är i linje med det historiska genomsnittet (se diagram 163). Men andelen företag i näringslivet som i Konjunkturbarometern uppger ”otillräcklig efterfrågan” som främsta hinder för produktionen ligger på historiskt höga nivåer. Konjunkturinstitutet har tillsammans

⁶² Finanspolitiska rådet skattar sambandet mellan jobbchansen och arbetsmarknadsläget för erfaren respektive oerfaren arbetskraft med data från Arbetsförmedlingen för perioden 1997–2011. De finner att sambandet försämrades under finanskrisen. Men observationerna för 2011 ligger i linje med det historiska sambandet. Se *Svensk finanspolitik*, Finanspolitiska rådets rapport 2012.

⁶³ För den tidigare bedömningen se fördjupningen ”Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten” i *Konjunkturläget*, december 2011.

med annan information från bland annat Arbetsförmedlingen tolkat detta som att resursutnyttjandet inom företagen är lägre än normalt och att produktivitetsgapet var negativt i början av året (se diagram 164 och tabell 28).⁶⁴

Den svaga produktivitetens utvecklingen i näringslivet både det andra och tredje kvartalet 2012 gör att resursutnyttjandet inom företagen minskar ytterligare något. I takt med att lediga resurser tas i anspråk i slutet av 2012 och under 2013 ökar resursutnyttjandet inom företagen och den faktiska produktiviteten växer starkare än den potentiella produktiviteten (se diagram 165 och kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016"). Produktivitetsgapet sluts till följd av detta under andra halvåret nästa år och företagens efterfrågan på arbetskraft ökar.

Tabell 28 Resursutnyttjande

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden om inte annat anges

	2011	2012	2013
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,6	6,7	6,7
Faktisk arbetslöshet ²	7,5	7,5	7,6
Potentiellt arbetade timmar	1,2	0,6	0,4
Faktiskt arbetade timmar	2,3	0,7	0,2
Arbetsmarknadsgap ³	-1,4	-1,4	-1,7
Potentiell produktivitet	0,3	0,8	1,1
Faktisk produktivitet	1,6	0,3	2,1
Produktivitetsgap ⁴	-0,6	-1,1	-0,1
Potentiell BNP	1,5	1,5	1,7
Faktisk BNP	3,9	1,0	2,3
BNP-gap ⁵	-1,9	-2,5	-2,0

Anm. Beräkningarna är korrigerade för skillnader i antalet arbetsdagar mellan åren.

¹ Nivå i procent av den potentiella arbetskraften. ² Nivå i procent av arbetskraften. ³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet uttryckt i procent av potentiell produktivitet. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

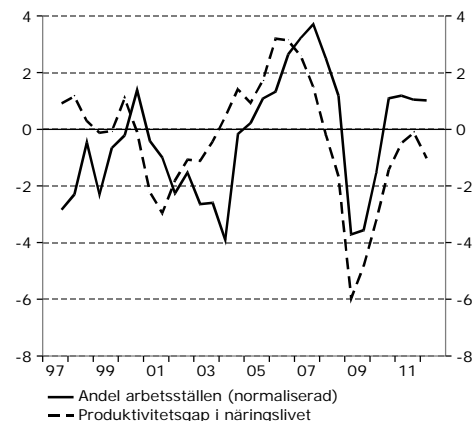
LÅGT RESURSUBNYTTJANDE I EKONOMIN 2012–2013

Konjunkturinstitutets sammantagna bedömning är att det i dagsläget finns lediga resurser på arbetsmarknaden och att arbetsmarknadsgapet därmed är negativt (se diagram 166). I år medför den svaga efterfrågan på arbetskraft att antalet faktiskt arbetade timmar växer långsammare än potentiellt arbetade timmar och därmed vidgas arbetsmarknadsgapet något. Trots att efterfrågan på arbetskraft tilltar 2013 och antalet faktiska timmar växer nå-

⁶⁴ Arbetsförmedlingen genomför halvårsvis en undersökning där de ber ett representativt urval av företag i näringslivet att svara på frågan: "Hur mycket kan produktionen öka innan det krävs rekryteringar?". Andelen avser de arbetsställen som angett att de kan öka sin produktion med som mest 10 procent innan de måste rekrytera. Den sista observationen som samlades in under mars till april ligger nära historiskt genomsnitt. Sannolikt har andelen arbetsställen som utnyttjar personalresurserna nästan fullt ut sjunkit efter april månad i takt med att efterfrågan minskat.

Diagram 164 Resursutnyttjande inom företagen

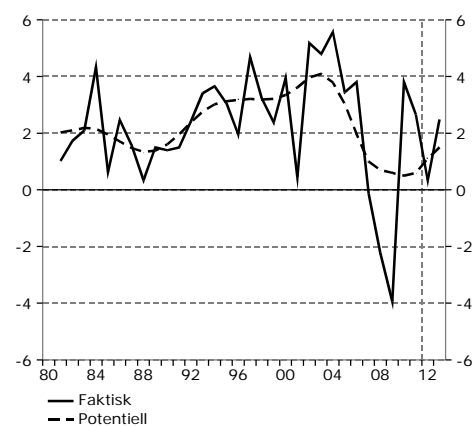
Andel arbetsställen som utnyttjar personalresurserna nästan fullt ut (normaliserad) respektive produktivitetsgap, procent, säsongsrensade halvårsvärden

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 165 Faktisk och potentiell produktivitet i näringslivet

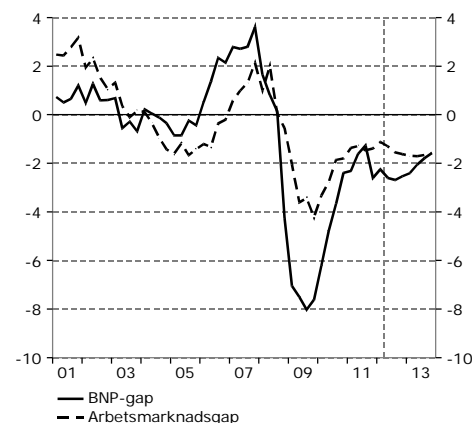
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 166 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

got snabbare igen är arbetsmarknadsgapet fortfarande negativt. I slutet av 2013 är antalet sysselsatta knappt 70 000 färre jämfört med ett konjunkturellt balanserat läge.

Resursutnyttjandet i ekonomin som helhet, mätt med BNP-gapet, minskar den närmaste tiden innan det vänder uppåt under slutet av året. Återhämtningen i kölvattnet av finanskrisen går långsamt och i slutet av 2013 är resursutnyttjandet fortfarande lågt (se diagram 166 och tabell 28). I kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016” beskrivs utvecklingen till och med 2016.

FÖRDJUPNING

Arbetslöshet bland unga

Fördjupningen beskriver situationen för unga på arbetsmarknaden med fokus på arbetslösheten. Ungdomsarbetslösheten är hög relativt andra åldersgrupper och i förhållande till andra länder. Samtidigt som ungas arbetslöshetsperioder ofta är korta så finns det en del unga som har svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden. För att effektiva åtgärder ska kunna vidtas för dem som har svårt att få jobb är det viktigt att beskriva arbetslösheten bland unga på ett både korrekt och nyanserat sätt.

HÖGA ARBETSLÖSHETSTAL MEN DET VANLIGASTE ÄR ATT UNGA ARBETAR ELLER STUDERAR

Unga (15–24 år) har normalt en högre arbetslöshet än övriga åldersgrupper. År 2011 var arbetslösheten bland unga enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU) ungefär 23 procent och 7,5 procent i gruppen 15–74 år (se diagram 167).⁶⁵ Det har ibland tolkats som att en mycket stor del av alla yngre personer är arbetslösa. Men det allra vanligaste är att unga arbetar eller studerar.

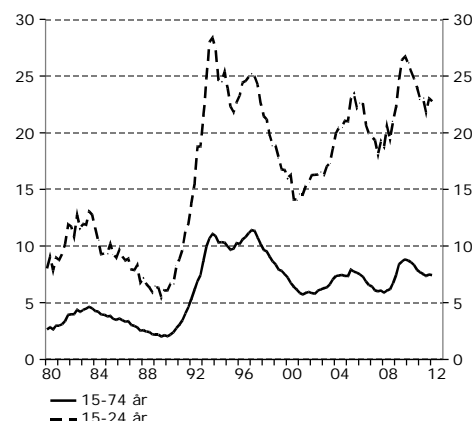
I tabell 29 jämförs ungas arbetskraftsstatus 2011 enligt AKU med åldersgruppen 25–54 år. De unga fördelade sig förhållandevis jämnt mellan att vara i arbetskraften eller att vara utanför arbetskraften (se tabell 29). Bland unga deltar därmed färre i arbetskraften än i åldersgruppen 25–54 år. Den främsta förklaringen är naturligtvis att unga studerar i hög utsträckning.

Studerande utgjorde den största delen av de unga utanför arbetskraften, motsvarande 38 procent av åldersgruppen. Ungefär en tiondel av den unga befolkningen tillhörde gruppen ”övriga utanför arbetskraften” (se tabell 29).⁶⁶

Av de unga i arbetskraften var den största delen sysselsatt, motsvarande 40 procent av befolkningen i åldersgruppen. Mer än hälften av de sysselsatta hade en tidsbegränsad anställning. Antalet arbetslösa uppgick till nästan 150 000, varav knappt hälften var heltidsstuderande som sökte arbete (se definition i marginalen samt avsnittet nedan).

Diagram 167 Arbetslöshet

Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Definitioner i SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU)

Arbetskraften utgörs av personer som är antingen sysselsatta eller arbetslösa. Övriga personer är **utanför arbetskraften**.

Sysselsatta är personer som under referensveckan utförde något arbete minst en timme, antingen som avlönade arbetstagarare, som egna företagare eller oavlönade medhjälpare i företag tillhörande make/maka eller annan medlem av samma hushåll. Sysselsatta är även personer som inte arbetade men hade anställning och var tillfälligt frånvarande (till exempel på grund av sjukdom).

Arbetslösa är personer som var utan arbete under referensveckan, men som kan arbeta och sökte arbete.

Heltidsstuderande som söker arbete är en delmängd av de arbetslösa. Det är personer som studerar på heltid (i det reguljära utbildningssystemet eller i arbetsmarknadspolitiska utbildningsprogram) men som samtidigt söker och kan ta ett arbete.

Relativa arbetslöshetstalet uttrycks i procent och är andelen arbetslösa i arbetskraften.

⁶⁵ I fördjupningen används, om inget annat anges, statistik från SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU). För en beskrivning, se "Principiella grunder för Arbetskraftsundersökningarna (AKU) och arbetsmarknadsstatistiken", Bakgrundsfakta till arbetsmarknads- och utbildningsstatistiken 2010:1, Statistiska centralbyrån.

⁶⁶ I den här gruppen finns de som uppger sig vara lediga, hemarbetande, värnpliktiga eller arbetssökande som inte aktivt har sökt arbete och därför inte uppfyller villkoren för att betraktas som arbetslös.

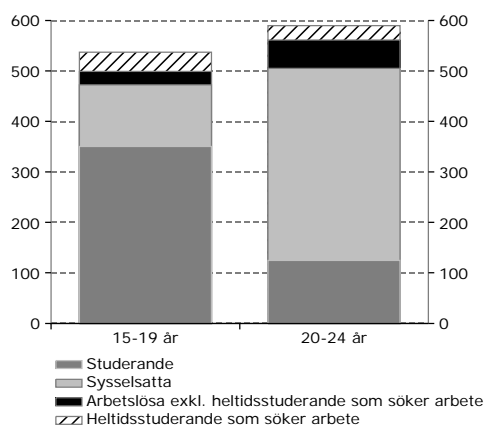
Tabell 29 Arbetskraftsstatus 2011

Tusentals personer respektive procent av befolkningen, årsgenomsnitt

	Antal 15–24 år	Andel 15–24 år	Antal 25–54 år	Andel 25–54 år
Befolkningen	1 244	100	3 688	100
I arbetskraften	652	52	3 356	91
Sysselsatta	503	40	3 172	86
Arbetslösa	149	12 ¹	184	5 ¹
Varav heltidsstuderande som söker arbete	67	5	41	1
Utanför arbetskraften	592	48	332	9
Studerande ²	475	38	90	2
Sjuka	10	1	134	4
Pension	0	0	1	0
Övriga	107	9	108	3

¹ Arbetslösa som andel av arbetskraften var 23 procent (15–24 år) respektive 5 procent (25–54 år). ² Studerande utanför arbetskraften är heltidsstuderande som inte samtidigt har sökt något arbete.

Källa: SCB.

Diagram 168 Arbetskraftsstatus 2011
Tusental, årsgenomsnitt

Källa: SCB.

Eftersom relativt få unga tillhör arbetskraften är ungas arbetslöshet i förhållande till befolkningen i samma ålder betydligt lägre än andelen arbetslösa i förhållande till arbetskraften i åldersgruppen. År 2011 var 12 procent av befolkningen i ålder 15–24 år arbetslösa.

Gruppen 15–24 år är i sig en heterogen grupp. Bland 15–19-åringar studerar de flesta, medan det bland 20–24-åringar är vanligare att arbeta (se diagram 168). Få i åldern 15–19 år arbetslösa utan att vara heltidsstuderande som söker arbete, medan det förekommer oftare bland dem som är mellan 20 och 24 år. Skillnaderna är i huvudsak små mellan kvinnor och män. Arbetslösheten är dock betydligt högre bland utrikes födda 15–24-åringar än inrikes födda.⁶⁷ Fortsättningsvis diskuteras gruppen 15–24 år som helhet.

FLER UNGA SOM STUDERAR OCH FLER ARBETSSÖKANDE

Knappt hälften av de unga arbetslösa är så kallat heltidsstuderande som söker arbete (se tabell 29). Här ingår personer som söker sommarjobb eller annan typ av extrajobb, de som håller på att avsluta sin utbildning och söker sitt första jobb, samt de som är arbetssökande och deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt utbildningsprogram.⁶⁸ Andelen heltidsstuderande som söker arbete har ökat trendmässigt. Det sammanfaller med utbyggnaden av uni-

⁶⁷ Se fördjupningen "De unga på arbetsmarknaden" i *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2011*, Arbetsförmedlingen, och *Sysselsättning för invandrare – en ESO-rapport om arbetsmarknadsintegration*, Rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) 2011:5, Finansdepartementet.

⁶⁸ Se "Principiella grunder för Arbetskraftsundersökningarna (AKU) och arbetsmarknadsstatistiken", Bakgrundsfakta till arbetsmarknads- och utbildningsstatistiken 2010:1, Statistiska centralbyrån.

versitet och högskolor som lett till allt fler studerande (se diagram 169).⁶⁹ Samtidigt har också antalet studerande på gymnasiet ökat över tiden.

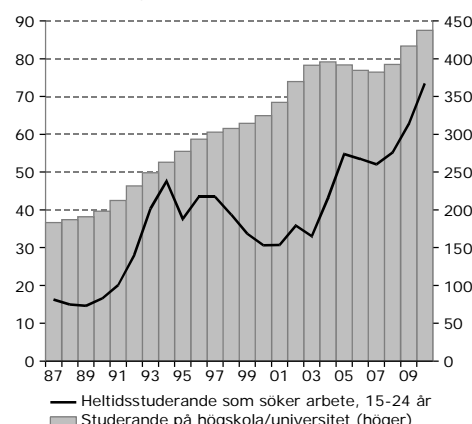
I SCB:s arbetskraftsundersökningar tillfrågas de heltidsstuderande som söker arbete om de huvudsakligen ser sig som studerande eller som arbetssökande. Sedan 2005 har andelen som huvudsakligen ser sig som arbetssökande legat mellan 5 och 15 procent (se diagram 170).⁷⁰ Det talar för att en viss del av ungdomsarbetslösheten är en typ av arbetslöshet som kan anses vara mindre allvarlig. Det vore mer oroväckande om en stor andel unga studerande hade uppgivit sig vara främst arbetssökande eftersom det skulle kunna tolkas som att de valt att studera för att de inte kan få något arbete.

Om heltidsstuderande arbetssökande som främst anser sig vara studerande exkluderas från det totala antalet arbetslösa unga minskar arbetslösheten bland unga 2011 från 23 till 15 procent av arbetskraften samt från 12 till 7 procent av befolkningen i åldersgruppen.⁷¹ Det är emellertid fortfarande högre andelar än åldersgruppen 25–54 år.

INAKTIVA UNGA – DE SOM VARKEN ARBETAR ELLER STUDERAR

Även om heltidsstuderande som söker arbete utgör nästan hälften av de unga arbetslösa så är den största delen arbetslösa utan att samtidigt studera. Omkring 10 procent var också utanför arbetskraften utan att studera 2011 (se tabell 29). Antalet inaktiva 15–24-åringar, mätt som summan av alla unga som varken arbetar eller studerar, uppgick till ungefär 200 000 personer 2011.⁷² Det motsvarar drygt 15 procent av den unga befolkningen. Det är ungefär samma andel som bland 25–54-åringar, men en stor skillnad är att i gruppen 25–54 är fler sjuka eller pensionerade medan unga tillhör andra grupper utanför arbetskraften (se tabell 29). En del av dessa uppger sig helt enkelt vara lediga. Andra uppger sig vara arbetssökande men har inte sökt arbete i tillräcklig utsträckning för att räknas som arbetslösa i AKU, kanske för att de tror sig ha små möjligheter att få ett jobb. Erfarenhets-

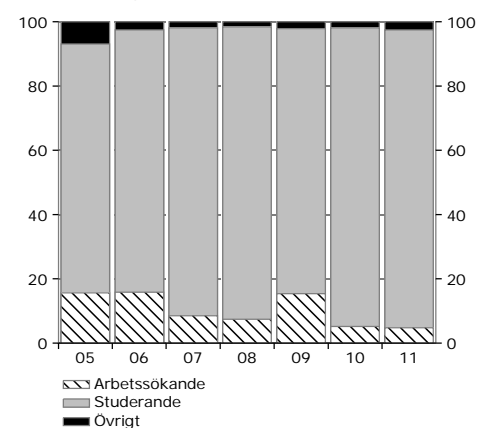
Diagram 169 Heltidsstuderande som söker arbete och studerande
Tusental, årsgenomsnitt

Anm. Data för heltidsstuderande som söker arbete har länkats av Konjunkturinstitutet för perioden 1987–2000.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 170 Heltidsstuderande som söker arbete, 15–24 år
Procent, årsgenomsnitt

Anm. Heltidsstuderande som söker arbete har tillfrågats om de huvudsakligen betraktar sig som arbetssökande, studerande eller övrigt.

Källa: SCB.

⁶⁹ Se även Nordström Skans, O., "Varför är den svenska ungdomsarbetslösheten så hög?" Studier i finanspolitik 2009/6, Finanspolitiska rådet.

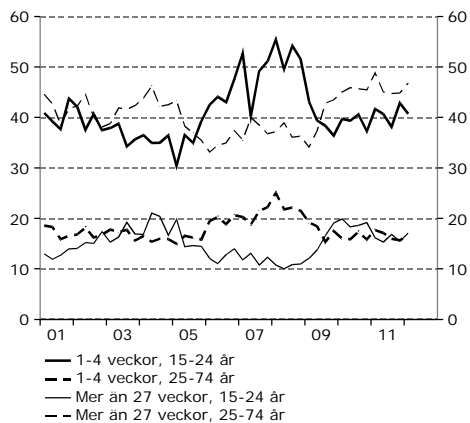
⁷⁰ Detta har studerats av SCB tidigare, se "AKU 1:a kvartalet 2009 (tema ungdomsarbetslöshet)", Statistiska meddelanden AM 11 SM 0902, Statistiska centralbyrån.

⁷¹ Andelen heltidsstuderande som sökte arbete men främst såg sig som studerande var 93 procent, motsvarande 62 000 personer, 2011. Om dessa exkluderas från de arbetslösa så blir antalet arbetslösa 149 000–62 000=87 000. Arbetskraften minskar samtidigt till 652 000–62 000=590 000. Arbetslösheten blir då 87 000/590 000=14,7 procent.

⁷² Summan av antalet arbetslösa (exklusive heltidsstuderande som söker arbete) och antalet personer utanför arbetskraften, studerande undantaget. Se även *OECD Economic Surveys: Sweden, 2008*, OECD.

Diagram 171 Tid i arbetslöshet

Procent, säsongrensade kvartalsvärden

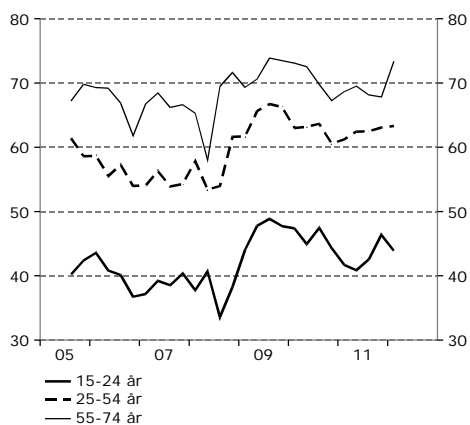

Anm. Andel i förhållande till det totala antalet arbetslösa i respektive åldersgrupp.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 172 Kvarstående i arbetslöshet

Procent, säsongrensade kvartalsvärden

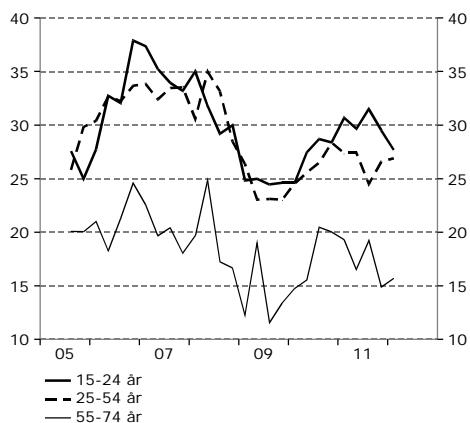

Anm. Kvarstående i arbetslöshet avser andelen arbetslösa som inte har lämnat arbetslösheten från ett kvartal till ett annat.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 173 Jobbchansen

Procent, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Jobbchansen avser andelen arbetslösa som övergår till sysselsättning per kvartal.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

mässigt riskerar denna grupp att hamna långt från arbetsmarknaden om de inte kommer i arbete eller studier.⁷³

UNGAS ARBETSLÖSHET KARAKTÄRISERAS AV STORA FLÖDEN OCH KORTARE ARBETSLÖSHETSTIDER

På arbetsmarknaden sker flöden mellan olika tillstånd. Personer går till exempel från arbetslöshet till sysselsättning, eller från sysselsättning till pension eller studier. Bland unga är flödena normalt större än bland andra, eftersom unga går till och från studier i större utsträckning. Unga har också oftare tidsbegränsade anställningar. Korta perioder av arbetslöshet däremellan behöver inte vara allvarligt, medan långa perioder av arbetslöshet riskerar att leda till att den unga personen aldrig riktigt får fäste på arbetsmarknaden.⁷⁴

Bland unga är tiden i arbetslöshet i genomsnitt kortare än bland andra grupper. Det är fler som har korta perioder av arbetslöshet och färre med långa arbetslöshetsperioder. Andelen långtidsarbetslösa (här avses arbetslöshet mer än 27 veckor) är betydligt lägre bland unga även om andelen har ökat de senaste åren. Samtidigt är andelen korttidsarbetslösa fler (se diagram 171).⁷⁵ Därför är andelen unga som kvarstår i arbetslöshet mellan två kvartal betydligt lägre än i de högre åldersgrupperna (se diagram 172).

Däremot är den så kallade jobbchansen, det vill säga andelen av de arbetslösa som går från arbetslöshet ett kvartal till sysselsättning nästa kvartal, inte större hos unga än vad den är i gruppen 25–54 år (se diagram 173). Det kan te sig motsägelsefullt med tanke på att färre unga kvarstår i arbetslöshet, men förklaras av att unga i stor utsträckning flödar från arbetslöshet till studier och tillbaka.

Sammanfattningsvis karaktäriseras ungas arbetslöshet av fler korta arbetslöshetsperioder och en större sannolikhet att lämna arbetslöshet. Det stora antalet unga arbetslösa uppkommer därmed delvis som en följd av en hög frekvens av korta arbetslöshetsperioder.⁷⁶ Det innebär dock inte att det inte finns några problem med långtidsarbetslöshet bland de unga. Första kvartalet i år hade 23 000 unga varit arbetslösa i mer än 27 veckor och omkring 10 000 hade varit arbetslösa i mer än ett år. Många av

⁷³ Se även *Unga utanför*, SOU 2003:92.

⁷⁴ Se Nordström Skans, O., "Har ungdomsarbetslöshet långsiktiga effekter?", Rapport 2004:13, IFAU och Gartell, M., "Unemployment and subsequent earnings for Swedish college graduates: A study of scarring effects", Working paper 2009:10, IFAU.

⁷⁵ Se även Zetterberg, J., "Långtidsarbetslöshet och arbetslöshetskonjunktur på den svenska arbetsmarknaden", *Ekonomisk Debatt*, årgång 40, nr 2, 2012.

⁷⁶ Se Nordström Skans, O., "Varför är den svenska ungdomsarbetslösheten så hög?" Studier i finanspolitik 2009/6, Finanspolitiska rådet.

dem saknar fullständig gymnasieutbildning.⁷⁷ För dessa är situationen mer allvarlig.

UNGDOMSARBETSLÖSHETEN I ETT INTERNATIONELLT PERSPEKTIV

Arbetslösheten i Sverige totalt sett (15–64 år) är vanligen lägre än genomsnittet för EU-länderna.⁷⁸ När det gäller ungdomsarbetslöshet ligger däremot Sverige högre än genomsnittet i EU och klart högre än andra länder vars arbetsmarknad i övrigt har likheter med den svenska (se diagram 174). Det gäller även arbetslösheten som andel av befolkningen (se diagram 175).

Statistiken över antalet arbetslösa samlas in på någorlunda lika sätt i de flesta länder inom EU och OECD. Jämförbarheten är i detta avseende god även om vissa skillnader i metoder förekommer. Men därutöver finns det institutionella skillnader mellan länder som påverkar nivån på arbetslösheten. Vanliga förklaringar är skillnader i utformningen av arbetsmarknadspolitiken samt att länder som till exempel Tyskland och Danmark i större utsträckning än i Sverige har lärlingsutbildning för unga i sitt utbildningssystem.⁷⁹

Svenska ungdomar karaktäriseras också av ett sent inträde på arbetsmarknaden. Inträdesåldern, det vill säga den ålder då en person anses etablerad på arbetsmarknaden, är högre i Sverige än i ett genomsnittligt OECD-land. Det hänger ihop med att svenska ungdomar påbörjar sina högskolestudier senare än i andra länder. Svenska studenter ägnar också längre tid åt sina studier, bland annat som en följd av lägre studietakt.⁸⁰

Sammantaget leder detta till en längre period i livet med återkommande arbetsökande och tillfälliga jobb. Det speglas också av att unga i Sverige har fler korta arbetslöshetsstider och färre långa arbetslöshetsstider än EU-genomsnittet (se diagram 176).⁸¹ Det bidrar troligen till att driva upp arbetslöshetsstalet för unga.

Skillnader i antal studerande och i utbildningssystemens utformning kan därmed till viss del förklara varför den svenska ungdomsarbetslösheten framstår som hög i ett internationellt

⁷⁷ Se fördjupningen "De unga på arbetsmarknaden" i *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2011*, Arbetsförmedlingen.

⁷⁸ Arbetslösheten i Sverige var 7,5 procent 2011 medan den enligt Eurostat var 9,7 procent i EU (EU27) och 10,2 procent i euroområdet (EU17).

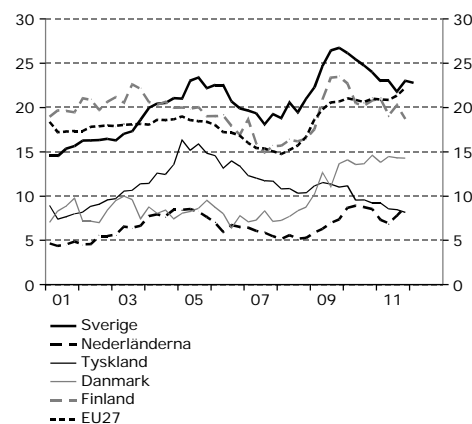
⁷⁹ Detta leder till att ungdomar, trots att de ägnar sig åt ungefär samma saker, klassificeras olika i statistiken. Lärlingsutbildning karaktäriseras ofta av arbetsplatsförlagd praktik med lön, något som gör att lärlingarna räknas som sysselsatta. Antalet arbetsökande unga blir då i genomsnitt bli lägre i dessa länder än i ett land som Sverige där lärlingsutbildning inte alls förekommer i samma utsträckning. Se *Jämförbarhet i arbetsmarknadsstatistik för unga – metodologiska och institutionella skillnader mellan några utvalda länder*, 2010:11, Statskontoret.

⁸⁰ Se *Education at a Glance 2011: OECD indicators*, OECD, samt "Vad förklarar svenska universitetsstudenters höga examensålder" (Bilaga 3) i *Vägen till arbete. Arbetsmarknadspolitik, utbildning och arbetsmarknadsintegration*, Bilaga 1–4 till Långtidsutredningen 2011, SOU 2010:88.

⁸¹ Se även *OECD Economic Surveys: Sweden*, 2008, OECD.

Diagram 174 Arbetslöshet som andel av arbetskraften, 15–24 år

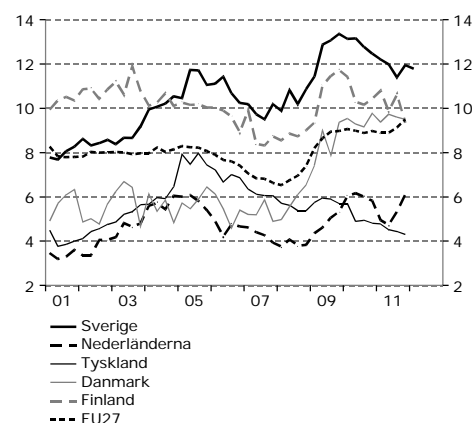
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 175 Arbetslöshet som andel av befolkningen, 15–24 år

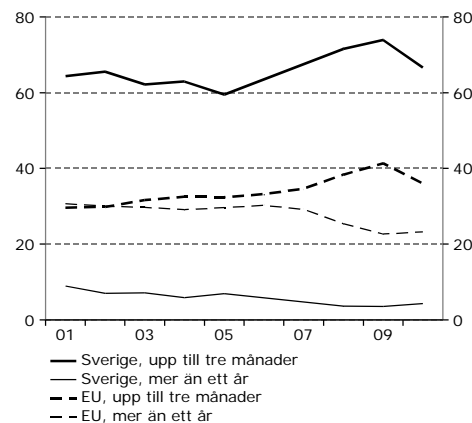
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 176 Tid i arbetslöshet, 15–24 år

Procent, årsgenomsnitt

Anm. Andel i förhållande till det totala antalet arbetslösa.

Källa: OECD.

perspektiv. Men det kan också bero på att svenska ungdomar faktiskt har det svårare att ta sig in på arbetsmarknaden, till exempel som en följd av anställningsskyddets utformning och jämförelsevis höga minimilöner.⁸²

Slutsatsen är att det är viktigt att ta hänsyn till länderspecifika faktorer som kan påverka arbetslöshetens nivå vid internationella jämförelser.

HUR OROVÄCKANDE ÄR UNGAS HÖGA ARBETSLÖSHETSTAL?

Arbetslösheten enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar är det officiella relativa arbetslöshetstalet. Men när man diskuterar ungas situation på arbetsmarknaden är det viktigt att inte bara fokusera på arbetslöshetstalet. Det vanligaste är trots allt att unga arbetar eller studerar och arbetslöshetstalet för unga tenderar att bli högt som en följd av ett stort antal studerande som ofta söker jobb. Även om den typen av arbetslöshet kan leda till kortvariga försörjningsproblem för den enskilde, bör den inte betraktas som särskilt allvarlig i ett mer långsiktigt perspektiv.

Arbetslöshet efter avslutade studier kan däremot ha mer långvariga effekter och bör förebyggas genom att se till att övergången mellan skola och arbetsliv sker så smidigt som möjligt.

Samtidigt som många unga är i arbete eller studier så finns det unga som varken arbetar, studerar eller ens söker arbete. Den största riskgruppen är de unga som saknar såväl fullständig grundläggande utbildning som arbetslivserfarenhet och har långa arbetslöshetstider eller långa perioder av inaktivitet. För dem är situationen mer oroväckande eftersom det finns risk att de aldrig får fotfäste på arbetsmarknaden. Det får stora konsekvenser både för den enskilde och för samhället eftersom unga har ett långt arbetsliv framför sig.

⁸² Se Skedinger, P., *Effekter av anställningsskydd – vad säger forskningen?*, 2008, SNS förlag och Nordström Skans, O., "Varför är den svenska ungdomsarbetslösheten så hög?", Studier i finanspolitik 2009/6, Finanspolitiska rådet.

Löner, vinster och priser

Återhämtningen i svensk ekonomi tar en paus och resursutnyttjandet på arbetsmarknaden förblir lågt både i år och nästa år. Det håller tillbaka löneökningarna. Även utvecklingen i konsumentpriserna dämpas av ett svagt efterfrågeläge och inflationen blir låg i år och nästa år. Företagens vinstandel sjunker i år för att sedan återhämta sig något under 2013.

Avtalsrörelsen har pågått sedan i höstas. Nu är avtal för ca 2 miljoner anställda klara och det återstår att förhandla för omkring 600 000 anställda. Industrins avtal som slöts i december 2011 innebar en årlig avtalad löneökningstakt på 2,6 procent. Detta har varit normerande på efterföljande avtalsförhandlingar. De avtalade löneökningstakterna har dock blivit något högre inom vissa låglöneområden.

Återhämtningen i svensk ekonomi stannar av i år. Den påverkas i hög grad av osäkerheten om utvecklingen i euroområdet. Men i slutet av året avtar osäkerheten och förtroendet både i Sverige och i omvärlden återvänder. Då ökar tillväxten i efterfrågan igen (se kapitlet "BNP och efterfrågan" och "Internationell konjunkturutveckling"). Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden kommer likväl att vara lågt i slutet av 2013 (se diagram 177). Detta håller tillbaka löneökningarna utöver centrala avtal i år och nästa år. Konstruktionen på industrins avtal drar upp genomsnittet i år och ner nästa år. De slutliga löneökningarna i näringslivet blir 3,4 procent i år och dämpas sedan till 2,9 procent nästa år.

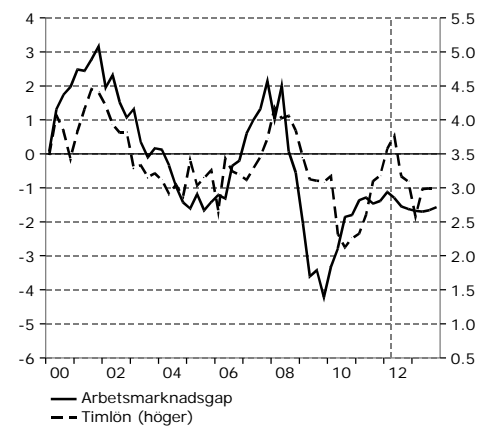
Trots den låga tillväxten i efterfrågan behåller företagen till stor del sin personal och produktiviteten utvecklas svagt i år (se diagram 178). Företagens arbetskostnad per producerad enhet, enhetsarbetskostnaden, som till stor del beror av löneökningstakt och produktivitet, stiger därför jämförelsevis kraftigt i år. Men i takt med att förtroendet i ekonomin börjar återvända under slutet av året ökar tillväxten i efterfrågan och därmed även i produktionen. Produktiviteten ökar allt snabbare och 2013 stiger enhetsarbetskostnaden jämförelsevis långsamt.

Det dämpade efterfrågeläget gör att företagen inte höjer priserna för att kompensera för de ökade kostnaderna fullt ut och vinsterna försämras därför i år. Nästa år förbättras lönsamheten igen eftersom enhetsarbetskostnaden ökar betydligt mindre.

Även i omvärlden är efterfrågeläget dämpat och den internationella prisutvecklingen blir därför svag både i år och nästa år. Samtidigt stärks den svenska kronan. Sammantaget bidrar det till att inflationen mätt med fast bostadsränta, KPIF, endast uppgår till 1,1 procent i år och stiger till 1,5 procent nästa år (se diagram 179). I år och nästa år ökar inflationen mätt med KPI ungefär lika mycket, eftersom reporäntan väntas vara oförändrad till början av 2014 och därmed ligger bostadsräntan i KPI still.

Diagram 177 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

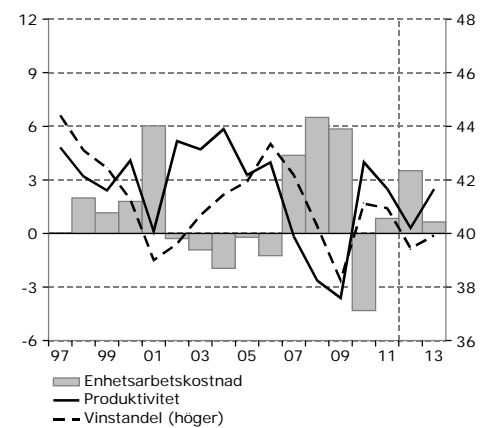
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 178 Enhetsarbetskostnad, produktivitet och vinstandel i näringslivet

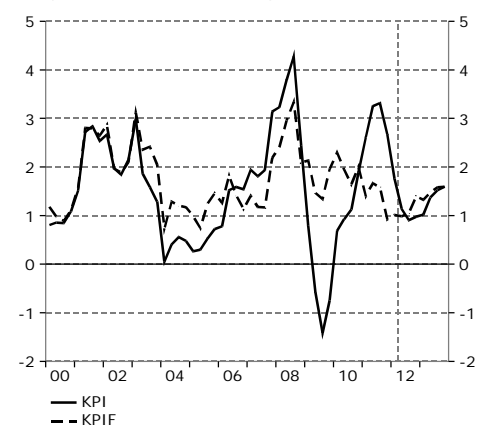
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden respektive procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 179 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Löner och arbetskostnader

ETT STORT ANTAL KOLLEKTIVAVTAL HAR OMFÖRHANDLATS UNDER VÅREN

En stor avtalsrörelse har pågått sedan hösten 2011. Avtalsrörelsen inleddes med förhandlingar om nya avtal för arbetare och tjänstemän inom industrin. Under våren har den sedan fortlöpt med förhandlingar för andra avtalsområden. Hittills har 280 kollektivavtal, som berör runt 2,1 miljoner anställda, omförhandlats. Avtal för omkring 600 000 anställda kvarstår. För vissa avtalsområden har förhandlingar pågått en tid men nya avtal ännu inte slutits. Detta gäller avtalen för bemanningsföretagen och avtalet för lärare vid de kommunala skolorna. De tidigare kollektivavtalen, som löpte ut sista april, har förlängts under tiden som förhandlingarna pågår och några varsel om konflikt har inte lämnats inom dessa områden.⁸³ I början av hösten löper sedan avtalen för de statligt anställda ut.

Eftersom avtalsperioden i de nya avtal som slutits är mellan tolv och fjorton månader kommer en ny större avtalsrörelse att inledas redan i år. Kollektivavtalet för byggnadsarbetarna löper ut den sista februari 2013 och avtalen inom industrin löper ut den sista mars 2013.

INDUSTRINS AVTAL HAR VARIT NORMERANDE

De nya kollektivavtalen inom industrin innebär löneökningar på 3,0 procent under en avtalsperiod på fjorton månader. Detta motsvarar en genomsnittlig årlig procentuell löneökning på knappt 2,6 procent. Avtalen inom industrin har haft en normerande inverkan på efterföljande avtalsförhandlingar. I många avtal har löneökningarna blivit 2,6 procent under en avtalsperiod på tolv månader eller 3 procent på fjorton månader. Detta gäller till exempel avtal för arbetare och tjänstemän inom byggsektorn, tjänstemannaavtalen inom handeln och avtalet för allmän kommunal verksamhet.

De avtal som har tecknats inom LO:s låglöneområden har däremot kommit att innebära högre löneökningstakt jämfört med avtalen för industrin. Det nya detaljhandelsavtalet⁸⁴ ger öknings i månadslönen på i genomsnitt 710 kronor under en avtalsperiod på 12 månader, vilket motsvarar en årlig löneökningstakt på 3,3 procent enligt Konjunkturinstitutets beräkningar. Parterna har dock kommit överens om vissa kostnadsredueringar, som till exempel att avtalets lägsta löner höjs med ett lägre belopp än den allmänna lönenivån och förändrade regler för schemaläggning. Därigenom har parterna enats om att avtalet ger en kostnadsökning som motsvarar industrinormen på 2,6 procent. Avtalet för kommunalarbetarna, liksom avtalet för

⁸³ Fram till och med den 14 juni 2012, då beräkningarna för *Konjunkturläget* avslutades.

⁸⁴ Här avses avtalet mellan Svensk Handel och Handelsanställdas förbund.

hotell- och restauranganställda, ger också en något högre löneökningstakt, enligt Konjunkturinstitutets beräkningar 3 procent på tolv månader. Även för dessa avtal har parterna enats om olika kostnadsreduceringar och de bedömer att kostnadsökningen därigenom begränsas till 2,6 procent.

LÖNEÖKNINGSTAKTEN STEG I NÄRINGSLIVET 2011

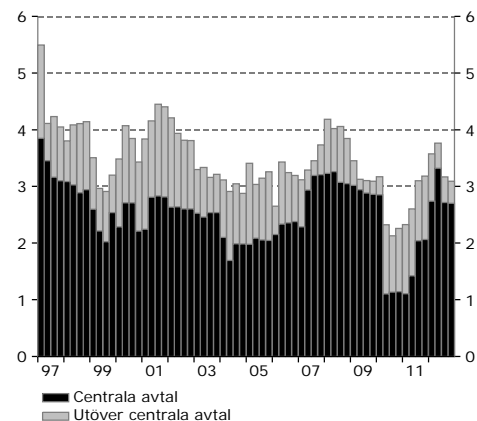
De slutliga löneökningarna under 2010 och 2011 dämpades av att de centrala avtal som slöts under 2010 års avtalsrörelse gav lägre löneökningar än tidigare under 2000-talet. På flertalet avtalsområden var dock de avtalade löneökningarna högre för det andra avtalsåret och den slutliga löneökningstakten steg därmed under 2011 (se diagram 180). Preliminära utfall för timlöneökningen 2011 enligt konjunkturlönestatistiken visar en löneökningstakt på 2,6 procent i näringslivet. Denna statistik fastställs dock först efter tolv månader, det vill säga i december 2012. Löneökningstakten revideras i huvudsak uppåt allteftersom nya löner rapporteras in efter att lönerrevisioner har genomförts. Utfallet för den slutliga löneökningstakten i näringslivet 2011 väntas bli 2,8 procent (se tabell 30).

HÖGRE AVTALADE OCH SLUTLIGA LÖNEÖKNINGAR I NÄRINGSLIVET 2012

De avtal som har slutits under den pågående avtalsrörelsen ger, som framgått ovan, i flertalet fall en genomsnittlig årlig procentuell löneökning på 2,6 procent, men något högre inom LO:s låglöneområden. Detta kan jämföras med motsvarande löneökningstakt på 1,7 procent i avtalen från 2010 års avtalsrörelse.

I år ökar sysselsättningen svagt och arbetslösheten stiger något. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden, mätt med det så kallade arbetsmarknadsgapet, sjunker därmed något under 2012.⁸⁵ De slutliga löneökningarna i näringslivet tenderar att bli lägre när resursutnyttjandet på arbetsmarknaden faller och vice versa (se diagram 181). Att resursutnyttjandet är svagt under 2012 bedöms därmed dämpa löneökningarna utöver avtal. Den slutliga löneökningstakten inom låglöneområdena dämpas också av de kostnadsreduceringar som ingått i parternas överenskommelser. Löneökningstakten för näringslivet som helhet dras dock upp något av tidigare lagda lönerrevisioner i industrin och blir 3,4 procent 2012. År 2013 verkar lönerrevisionerna i industrin i motsatt riktning samtidigt som resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är fortsatt svagt. Den slutliga löneökningstakten i näringslivet väntas då falla till 2,9 procent.

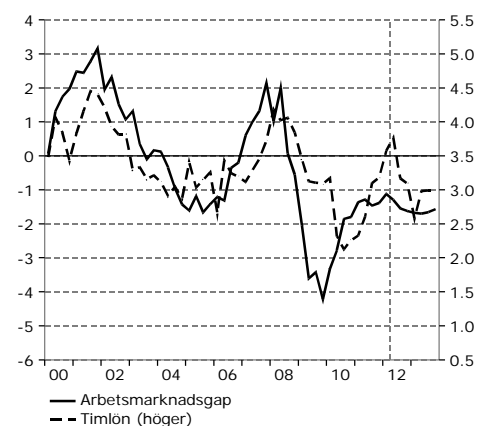
Diagram 180 Timlön i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 181 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

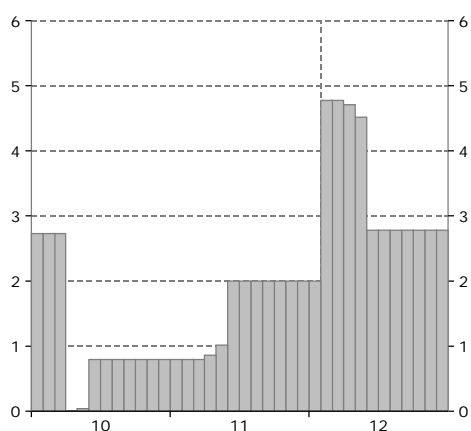

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

⁸⁵ Arbetsmarknadsgapet är ett mått på resursutnyttjandet på arbetsmarknaden som visar antalet arbetade timmars avvikelse från potentiellt arbetade timmar (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad").

Diagram 182 Löneökningar enligt centrala avtal i industrin

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Anm. Den streckade lodräta linjen avser startpunkten på 2012 års avtalsperiod.

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

TIDIGARELAGDA LÖNEREVISIONER GER HÖG LÖNEÖKNINGSTAKT I INDUSTRIEN 2012 OCH LÅG 2013

I de kollektivavtal som tecknats inom industrin för 2012 var tidpunkten för lönerrevisionerna den 1 februari då lönerna höjdes med 3 procent. Tidpunkten för merparten av lönerrevisionerna i industrin 2011 var den 1 juni. Eftersom löneökningstakten enligt konjunkturlönestatistiken beräknas som årlig procentuell förändring av timlönen påverkar även förra årets revisioner löneökningstakten under det första halvåret i år. Tillsammans med årets lönerrevision innebär detta att den avtalade löneökningstakten i industrin blir nära 5 procent under inledningen av den nya avtalsperioden (se diagram 182). Den slutliga löneökningstakten i industrin uppskattas bli strax över 4 procent i årsgenomsnitt i år (se tabell 30). Detta är betydligt högre än i övriga näringslivet där tidpunkterna för lönerrevisioner inte flyttats i samma utsträckning.

Avtalen i industrin löper på fjorton månader samtidigt som hela lönehöjningen sker på den första dagen i avtalsperioden. Detta innebär att den årliga procentuella löneökningen de sista två månaderna av avtalsperioden, det vill säga februari och mars 2013, blir noll. Den genomsnittliga löneökningstakten i industrin 2013 kommer därmed dämpas betydligt och då vara svagare än i övriga näringslivet.

Tabell 30 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt	2011	2012	2013
Industri	17	2,8	4,1	2,6
Byggbranschen	6	3,2	3,4	3,0
Tjänstebranscher	44	2,8	3,1	3,0
Varav: Handel, hotell och restaurang	13	2,3	3,5	3,0
Företagstjänster, försäkrings- och kreditinstitut	19	3,1	2,9	3,0
Näringsliv	67	2,8	3,4	2,9
Kommunal sektor	26	2,4	3,1	3,1
Stat	7	2,1	3,0	3,0
Totalt	100	2,6	3,3	3,0

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

LÖNEUTVECKLINGEN I ÖVRIGA EKONOMIN MER DÄMPAD 2012

Inom byggsektorn steg den slutliga löneökningstakten betydligt under 2011 och var högre än i övriga näringslivet. Löneökningstakten i byggsektorn fortsätter även 2012 att vara något högre än i stora delar av övriga näringslivet. Byggkonjunkturen mattas dock av under året och 2013 ökar lönerna i byggsektorn i linje med i flertalet övriga branscher.

Inom handel, hotell och restaurang var löneökningstakten betydligt lägre än i övriga näringslivet 2011. Löneökningstakten

följer dock profilen på de avtalade löneökningarna och steg under andra halvåret 2011. Löneökningstakten fortsätter att stiga i år när de nya kollektivavtalen, med högre löneökningstakt, börjar gälla. Löneökningstakten i handeln 2012 kommer dock överskattas något i konjunkturlönestatistiken. Detta beror på att det urval som gjordes för insamlingen av denna statistik 2012 innehöll företag med en något högre lönenivå jämfört med urvalet för 2011.⁸⁶ På motsvarande sätt underskattas löneökningstakten något i år bland kredit- och försäkringsinstitut.

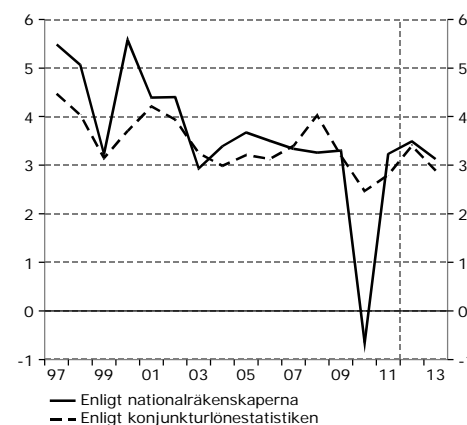
I den offentliga sektorn var löneökningarna 2011 betydligt lägre än i näringslivet som helhet. Även i år stiger lönerna i den offentliga sektorn i något långsammare takt än i näringslivet för att nästa år öka något snabbare än i näringslivet.

ARBETSKOSTNADEN I NÄRINGSLIVET ÖKAR NÅGOT SNABBARE ÄN TIMLÖNEN 2012

Arbetskostnaden per timme i näringslivet beräknas som summan av löner, löneskatter och kollektiva avgifter i förhållande till de anställdas arbetade timmar, enligt uppgifter i nationalräkenskaperna. År 2011 var den genomsnittliga lönen per arbetad timme i näringslivet 207 kronor (se tabell 31). Till detta tillkom 81 kronor i löneskatter och kollektiva avgifter. De kollektiva avgifterna består dels av lagstadgade avgifter och dels av premier till de avtalade försäkringar som arbetsmarknadens parter tecknat.

Timlönen i näringslivet har under perioden 2001–2009 utvecklats i ungefär samma takt enligt nationalräkenskapernas uppgifter som enligt konjunkturlönestatistiken (se diagram 183).⁸⁷ År 2010 sjönk timlönen enligt nationalräkenskaperna, vilket kraftigt avvek från utvecklingen enligt konjunkturlönestatistiken. Denna differens är svår att förklara och den togs inte igen genom en mycket starkare utveckling i nationalräkenska-

Diagram 183 Timlön i näringslivet
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

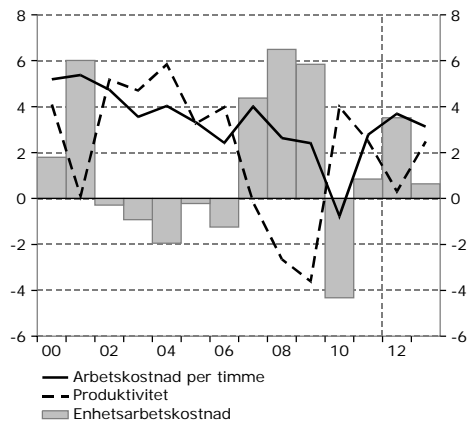
Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

⁸⁶ Vid varje årsskifte genomförs en rotation i urvalet av företag som ingår i konjunkturlönestatistiken. Detta fick endast små effekter på näringslivet som helhet men vissa enskilda branscher påverkades mer påtagligt. Till exempel innebar det nya urvalet att löneökningstakten blev högre för tjänstemän inom transport och handel jämfört med om identiska företag undersökts både 2011 och 2012. Se "Lönestatistik publicerad den 31 maj 2012", Medlingsinstitutet, www.mi.se/lonestatistik/aktuell_fortjanst.html.

⁸⁷ Under perioden 2001–2009 ökade timlönen beräknad enligt nationalräkenskapernas uppgifter med i genomsnitt 3,6 procent per år samtidigt som timlönen enligt konjunkturlönestatistiken ökade med i genomsnitt 3,5 procent per år. I lönesumman i nationalräkenskaperna ingår vissa typer av ersättningar som bonusutbetalningar och sjuklön, vilka inte ingår i lönebegreppet enligt konjunkturlönestatistiken. Konjunkturlönestatistiken utgår dessutom från ökningstakten i tim- och månadslöner baserat på överenskommen arbetstid till skillnad från nationalräkenskaperna som redovisar faktisk arbetad tid. Viss skillnad i timlöneutveckling mellan de båda källorna förekommer därför ofta för enskilda år.

Diagram 184 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

perna 2011.⁸⁸ Under 2012 och 2013 väntas dock timlöneutvecklingen vara ungefär densamma i de båda källorna.

Under 2011 minskade de kollektiva avgifterna och löneskatterna något i förhållande till lönesumman. Arbetskostnaden per timme ökade därmed något långsammare än timlönen enligt nationalräkenskaperna. I år höjs vissa premier i de avtalade försäkringarna och arbetskostnaden ökar därmed lite snabbare än timlönen. Nästa år väntas de kollektiva avgifterna och löneskatterna öka i takt med lönesumman och därmed ökar också timlön och arbetskostnad i samma takt.

Tabell 31 Timlön och arbetskostnad per timme i näringslivet enligt nationalräkenskaperna

Kronor per timme respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013
Timlön	207	3,2	3,5	3,1
Kollektiva avgifter och löneskatter (i procent av lönesumman)		39,1	39,4	39,4
Arbetskostnad	288	2,8	3,7	3,1

Anm. Timlönen enligt nationalräkenskaperna beräknas som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Under 2012 ökar produktiviteten i näringslivet svagt. Den förhållandevis höga ökningen av arbetskostnaden per timme innebär därmed att arbetskostnaden per producerad enhet i näringslivet stiger kraftigt (se diagram 184). År 2013 växer produktiviteten i näringslivet starkare och enhetsarbetskostnaden ökar då i betydligt lägre takt. Sammantaget är dock utvecklingen av enhetsarbetskostnaden 2012–2013 i genomsnitt något snabbare jämfört med vad som på lång sikt är förenligt med inflationsmålet.⁸⁹

Priser och kostnader

Produktpriset är en sammanvägning av priserna på alla varor och tjänster som produceras i Sverige, det vill säga priset på **bruttoproduktionen**. Det kan jämföras med konsumentprisindex, som är en sammanvägning av priserna på de varor och tjänster som svenska hushåll köper.

Förbrukningspriset är de sammanvägda priserna på alla insatsvaror och inköpta tjänster som förbrukas i produktionen.

Förädlingsvärdepriset ges av det sammanvägda nettot mellan produktpriset och förbrukningspriset.

Enhetsarbetskostnaden är arbetskostnaden per producerad enhet som beräknas genom att den totala **arbetskostnaden** i löpande pris divideras med produktionsvolymen, det vill säga **förädlingsvärdet** i fasta priser.

Kostnader, deflatorer och vinster

SJUNKANDE LÖNSAMHET 2012

Enhetsarbetskostnaden i näringslivet stiger rejält i år som ett resultat av svag produktivitet och tillfälligt högre löneökningar. Samtidigt höjs priserna långsamt vilket innebär att företagens

⁸⁸ I *Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv 2010:4* redovisade SCB några möjliga förklaringar till skillnaden i timlöneutveckling mellan nationalräkenskaperna och konjunkturlönestatistiken 2010. Dessa var bland annat: olika hantering av krisavtalen inom industrin, minskade bonusutbetalningar, arbetstidsförskjutningar mellan åren och olika periodiseringar av retroaktiva löneutbetalningar. Flertalet av dessa faktorer skulle dock endast få en tillfällig inverkan på löneökningstakten. Det innebär att den negativa differensen, om dessa faktorer låg bakom den avvikande utvecklingen, skulle tas igen genom starkare utveckling kringliggande år, något som hittills inte syns i statistiken.

⁸⁹ Se Markowski, A. m.fl., "Strukturell utveckling av arbetskostnad och priser i den svenska ekonomin", Working Paper No. 106, Konjunkturinstitutet, 2011.

lönsamhet försämras jämfört med föregående år. Nästa år ökar enhetsarbetskostnaden betydligt långsammare samtidigt som priserna höjs något snabbare och lönsamheten blir därmed bättre.

EXPORT- OCH IMPORTPRISERNA FALLER

De osäkra tillväxtutsikterna i omvärlden har påverkat råvarupriserna. Metallpriserna har utvecklats svagt under senare tid, och råoljepriset har fallit rejält. Även om priserna på råvaror har sjunkit så ligger de kvar på höga nivåer historiskt sett (se diagram 185 och diagram 186).

Prisutvecklingen på råvaror fortsätter att vara dämpad under resten av 2012, och svackan i den globala industrikonjunkturen gör att även världsmarknadspriserna på bearbetade varor utvecklas svagt. Trots att priserna på importerade tjänster stiger så medför det att svenska importpriser totalt sett sjunker 2012. Även exportpriserna sjunker, men skillnaderna i sammansättning mellan vad som exporteras respektive importeras gör att exportpriserna sjunker något mer än importpriserna, och bytesförhållandet försämras marginellt.

Nästa år blir exportpriserna i stort sett oförändrade, medan importpriserna fortsätter att sjunka något (se tabell 32). Det beror delvis på att priserna på skogsindustrivaror, som väger tyngre i exporten, stiger medan priset på råolja och petroleumprodukter, som väger tyngre i importen, fortsätter att utvecklas svagt. Den internationella prisutvecklingen bedöms bli svag även för varor längre fram i produktionskedjan, liksom för tjänsterna. Att kronan förstärks dämpar också prisutvecklingen mätt i svenska kronor (se diagram 187).

Tabell 32 Tillförsel och användningspriser

Procent respektive procentuell förändring

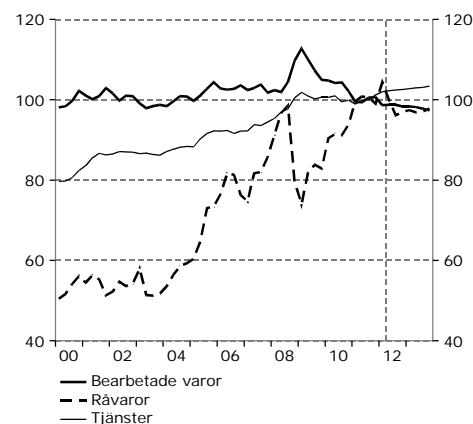
	Vikt			
	2011	2011	2012	2013
<i>BNP</i>	69	0,9	1,6	1,7
Offentliga myndigheter ¹	13	2,7	3,4	3,0
Näringsliv ²	48	0,6	1,1	1,6
Skattenetto	8	0,1	1,5	0,5
Import	31	-0,4	-0,2	-0,6
Varav: Bearbetade varor	16	-3,8	-1,4	-0,7
Råvaror	7	9,0	-0,7	-2,0
Tillförsel/användning³	100	0,5	1,0	1,0
Offentlig konsumtion	18	2,3	3,1	2,7
Hushållens konsumtion	33	1,3	1,4	1,2
Fasta bruttoinvesteringar	13	0,3	1,0	1,0
Export	35	-1,1	-0,3	-0,1
Varav: Bearbetade varor	19	-3,5	-0,9	-0,5
Råvaror	5	4,9	-2,1	-0,4

¹ Inklusive hushållens icke vinstdrivande organisationer. ² Förädlingsvärdepris beräknat till baspris. ³ Inklusive lagerinvesteringar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 185 Importpris

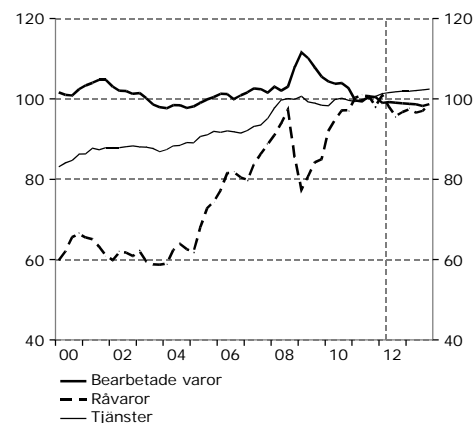
Index 2010=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 186 Exportpris

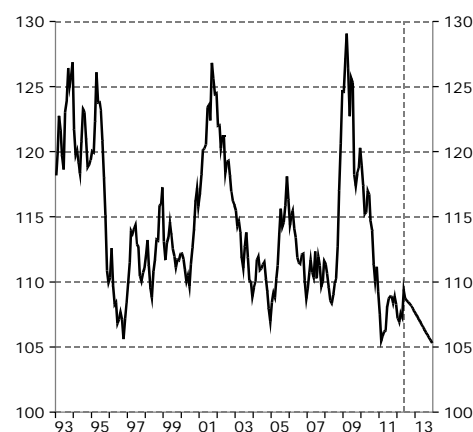
Index 2010=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

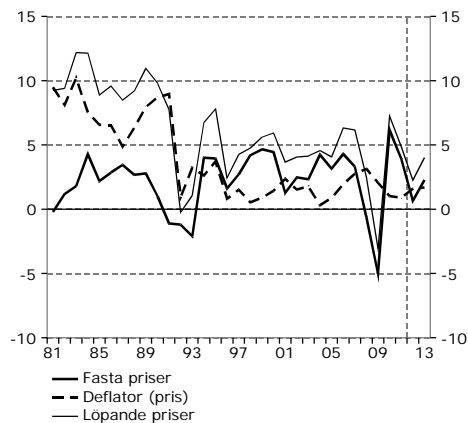
Diagram 187 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 188 BNP till marknadspris
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HEMMAMARKNADSPRISERNA STIGER

Priserna på varor och tjänster som produceras och säljs i Sverige stiger både i år och nästa år, medan exportpriserna däremot sjunker (se tabell 33). Skillnaden i prisutveckling beror främst på att andelen varor är större i exporten än i försäljningen på hemmamarknaden. Produktivitetstillväxten är generellt högre i varu- än i tjänsteproduktionen varför kostnaden per producerad enhet ökar långsammare för exportföretagen. Men konkurrensen har också betydelse för prisutvecklingen. Priserna på varor och tjänster som handlas internationellt (i första hand varor) bestäms i hög grad av utbud och efterfrågan på världsmarknaden. Så länge världsmarknadspriserna inte stiger så har internationellt konkurrensutsatta företag begränsade möjligheter att övervältra högre produktionskostnader på sina kunder. Konkurrenssituationen på den inhemska marknaden kan också vara hård, men skillnaden är att företag i Sverige möter ungefär samma kostnadsökningar. Exempelvis för vissa transporttjänster, frisörtjänster och annat där konkurrensen är rent inhemsk, finns det större möjligheter att övervältra högre kostnader på kunderna.

Priserna på det som hushållen konsumerar hålls sammantaget tillbaka av de sjunkande importpriserna, och stiger långsammare än hemmamarknadspriserna både i år och nästa år (se tabell 32 och avsnittet ”Konsumentpriser” nedan). Uppgången i hemmamarknadspriserna bidrar till att BNP-deflatoren ökar med drygt 1,5 procent både 2012 och 2013. I kombination med en ökande produktionsvolym innebär det att BNP i löpande priser stiger med 2,3 procent 2012 och 4 procent 2013. Utvecklingen av BNP i löpande priser har betydelse för bland annat bedömningen av hållbarheten i de offentliga finanserna. Exempelvis brukar den offentliga sektorns skuldsättning uttryckas som skulderna i förhållande till BNP i löpande priser (se kapitlet ”Offentliga finanser”). I löpande priser ökar BNP i år och nästa år långsammare än den genomsnittliga ökningstakten på 4,5 procent sedan 1993 (se diagram 188).

Tabell 33 Priser, kostnader och vinster i näringslivet

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt			
	2011	2011	2012	2013
<i>Produktpris</i> ¹	100	0,7	1,1	1,5
Exportpris	31	-1,1	-0,3	-0,1
Hemmamarknadspris	69	1,5	1,8	2,2
<i>Förbrukningspris</i> ²	58	0,8	1,1	1,4
Importerade produkter	16	2,0	0,5	-0,5
Inhemsk produkter	41	0,3	1,4	2,1
<i>Förädlingsvärdepris</i> ³	42	0,5	1,0	1,5
Enhetsarbetskostnad ^{4,5}	25	0,9	3,5	0,6
Enhetsöverskott ^{5,6}	17	-0,1	-2,6	2,7
Vinstandel⁵		40,9	39,4	39,9

¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till marknadspris, inkluderar handelsmarginaller samt produktskatter minus produktsubventioner. ³ Beräknat till faktorpris, men till skillnad från nationalräkenskapernas definition har endast nettot av ej löneberoende produktionsskatter och subventioner exkluderats, medan löneberoende skatter och subventioner ingår. ⁴ Arbetskostnad inklusive kollektiva avgifter och löneberoende produktionsskatter inklusive egenföretagares löneskatter, per producerad förädlingsvärdeenheter. ⁵ Kalenderkorrigerade värden. ⁶ Bruttoöverskott per förädlingsvärdeenheter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

NORMAL LÖNSAMHETSNIVÅ 2013

Enligt Konjunkturbarometern var nettotalet för företagens lönsamhetsomdömen under första kvartalet noll, vilket är något över genomsnittet sedan 2003 (se diagram 189). Den förhållandevis goda lönsamhetsnivån kan vara en förklaring till att företagen, trots de osäkra konjunkturutsikterna, ändå har efterfrågat arbetskraft under senare tid (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad"). Lönsamheten i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet, mätt med både vinstandel och kapitalavkastning, sjunker något i år eftersom enhetsarbetskostnaderna stiger snabbare än förädlingsvärdespriserna (se diagram 190 och diagram 191, samt faktarutan nedan för en förklaring av begreppen). Nästa år förbättras lönsamheten igen och kapitalavkastningen efter avdrag för kapitalförslitningskostnader uppgår till 11,6 procent i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet. Det är marginellt lägre än genomsnittet på 12 procent sedan 1993.

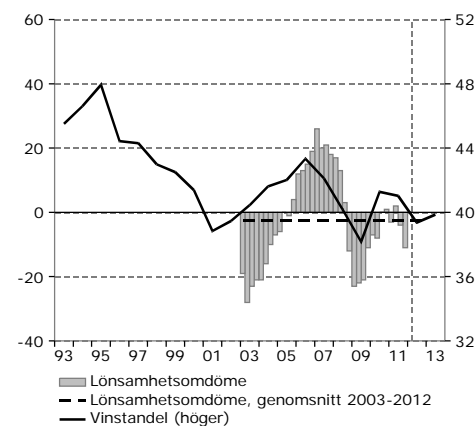
FAKTARUTA**Olika mått på lönsamhet**

När produkter tillverkas förbrukas en mängd insatsprodukter, både varor och tjänster. Skillnaden mellan värdet av de produkter som företagen tillverkar (bruttoproduktionen) och värdet av de produkter som förbrukas i tillverkningen benämns förädlingsvärde.

Förädlingsvärdet fördelas till staten i form av skatter, till arbetstagarna i form av lön (och andra arbetskostnader), och till finansärer (kapitalägare) i form av ett bruttoöverskott. Föräd-

Diagram 189 Lönsamhet i näringslivet

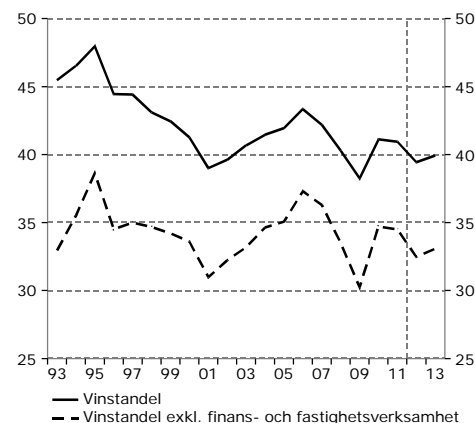
Procent, årsvärden respektive nettotal, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 190 Vinstandel i näringslivet

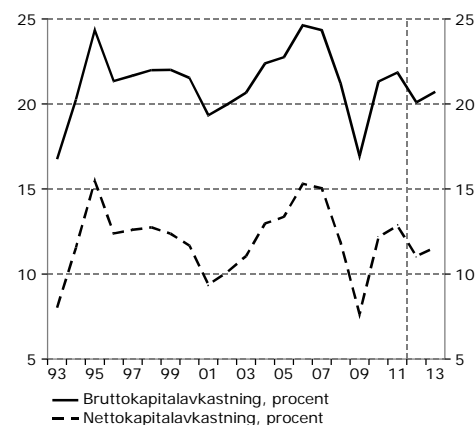
Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 191 Kapitalavkastning i näringslivet exkl. finans- och fastighetsverksamhet

Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

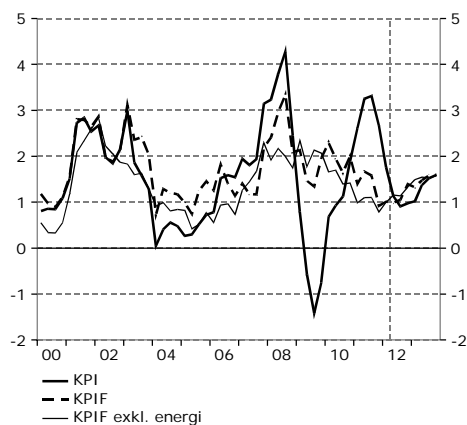
lingsvärdets utveckling beror både på hur produktionsvolymen och förädlingsvärdepriset utvecklas. Förädlingsvärdepriset beräknas utifrån hur produktpriserna utvecklas med avdrag för förbrukningspriserna. Förädlingsvärdepriset stiger snabbare ju mer priserna på de tillverkade produkterna stiger i förhållande till priserna på de produkter som förbrukas i tillverkningen. Ett högre förädlingsvärdepris skapar utrymme för högre arbetskostnader och/eller bruttoöverskott.

Nettoöverskottet är det som återstår efter att kostnader för kapitalförslitning dragits från bruttoöverskottet. Företagens lönsamhet mäts ofta som kvoten mellan nettoöverskottet och kapitalstocken, det vill säga avkastningen på kapital. Eftersom den förväntade avkastningen är avgörande för investeringsbesluten har företagens lönsamhet stor betydelse för produktion och sysselsättning.

Bruttoöverskottet som andel av förädlingsvärdet anger vinstandelen. Arbetskostnaden som andel av förädlingsvärdet anger arbetskostnadsandelen. Dessa andelar visar hur förädlingsvärdet i företagen fördelas mellan kapitalägare och löntagare.

Diagram 192 Konsumentpriser

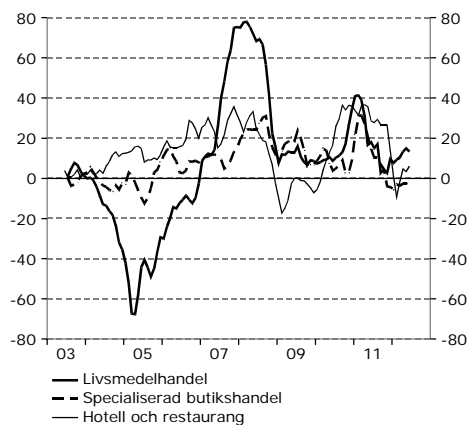
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 193 Företagens prisförväntningar

Nettototal, månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

Källa: Konjunkturinstitutet.

Konsumentpriser

LÅG INFLATION I ÅR OCH NÄSTA ÅR

Den låga inflationen under 2011 berodde främst på att företagens kostnader utvecklades svagt, men också på att en dämpad hushållskonsumtion minskade företagens möjligheter att höja priserna. Under inledningen av 2012 har inflationen varit fortsatt svag (se diagram 192). Inflationen mätt med fast bostadsränta (KPIF) uppgick i maj till 0,9 procent, vilket är mycket lägre än vad som på sikt är förenligt med inflationsmålet på 2 procent.

Under andra halvåret 2011 steg importpriserna för konsumtionsvaror kraftigt och i år ökar enhetsarbetskostnaderna i näringslivet starkt. Sammantaget innebär detta ett gradvis stigande kostnadstryck. Det tar dock tid för ökade kostnader hos företagen att ge tydliga avtryck i konsumentledet. Den närmaste tiden planerar företagen endast mindre prisförändringar (se diagram 193). Då importpriser och enhetsarbetskostnader 2013 återigen utvecklas svagt talar detta för att varu- och tjänstepriserna i konsumentprisindex (KPI) ökar förhållandevis lite både i år och nästa år.

KPIF-inflationen uppgår till endast 1,1 procent i år och 1,5 procent nästa år (se tabell 34).

Tabell 34 Konsumentpriser

Procentuell förändring om inget annat anges

	Vikt	2011	2012	2013
KPI	100	3,0	1,2	1,4
Räntekostnader, räntesats ¹		36,6	2,2	-3,1
KPIF	100	1,4	1,1	1,5
Varor och tjänster	70	0,4	0,6	1,1
Boende	17	2,3	2,6	2,4
Energi	9	5,2	0,8	1,1
Räntekostnader, kapitalstock ¹	4	6,5	5,9	5,5
KPIFEE²	91	1,0	1,2	1,5
KPIX	96	1,1	1,2	1,3
HIKP		1,4	1,1	1,3

¹ Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och räntesats. ² KPIF exklusive energi.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Inflationen mätt med KPI var hög 2011. Det var främst en effekt av kraftigt stigande räntekostnader för hushållen. Det berodde i sin tur på en högre reporänta, samt stigande upplåningskostnader och marginaler för bankerna. KPI utvecklas betydligt långsammare 2012 och 2013 (se diagram 192), i huvudsak som en direkt följd av att reporäntan sänktes i december 2011 och i februari 2012.

ÖKAT KOSTNADSTRYCK SLÅR GRADVIS IGENOM PÅ PRISERNA PÅ VAROR OCH TJÄNSTER

Prisökningstakten för varor och tjänster, som utgör 70 procent av KPI-korgen, bestäms i hög grad av utvecklingen av enhetsarbetskostnaden i näringslivet och importpriserna för konsumtionsvaror (se faktarutan i slutet av detta avsnitt).

Under andra halvåret 2011 ökade importpriserna på konsumentvaror i snabb takt (se diagram 194). Såväl importpriserna på livsmedel som andra importerade varor steg i pris. Under första kvartalet 2012 sjönk importpriserna på konsumentvaror kraftigt. Försvagningen av kronan under andra kvartalet väntas medföra en mindre uppgång i importpriserna andra kvartalet 2012. En dämpad internationell prisutveckling, i kombination med att kronan förstärks, medför att importpriserna därefter förblir i stort sett oförändrade under andra halvåret 2012 och under 2013.

Enhetsarbetskostnaden i näringslivet stiger rejält 2012, men betydligt mindre 2013 (se diagram 195). Att både importpriserna och enhetsarbetskostnaden utvecklats mycket svagt under perioden 2010–2011 bidrar dock till att dämpa effekterna av stigande kostnader i närtid. Detta eftersom genomslaget av förändrade importpriser och enhetsarbetskostnader på konsumentpriserna sker med viss fördröjning.

Inflationen beror dock inte enbart på företagens kostnader utan också på efterfrågeläget i ekonomin och på vilka förväntningar ekonomins aktörer har. Företagens inflations- och pris-

Diagram 194 Importpris för konsumtionsvaror

Procentuell förändring, kvartalsvärden

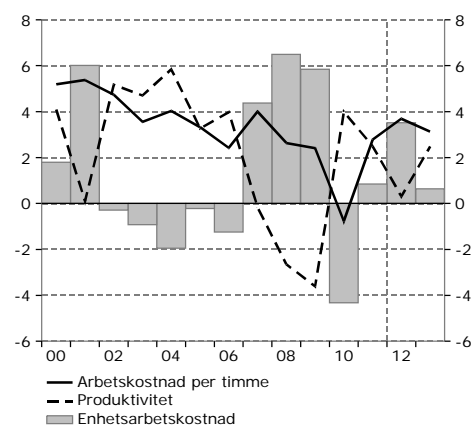

Anm.: Importpris för konsumtionsindustrivaror enligt Producentprisindex.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 195 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

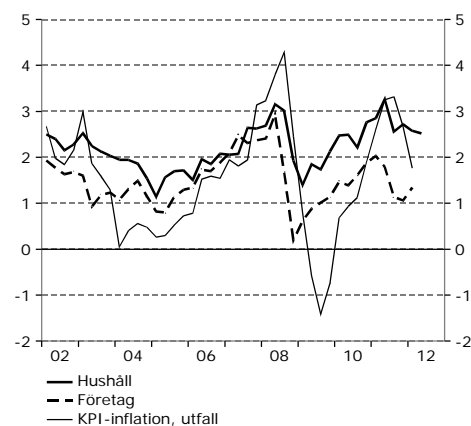
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 196 Inflationsförväntningar på ett års sikt

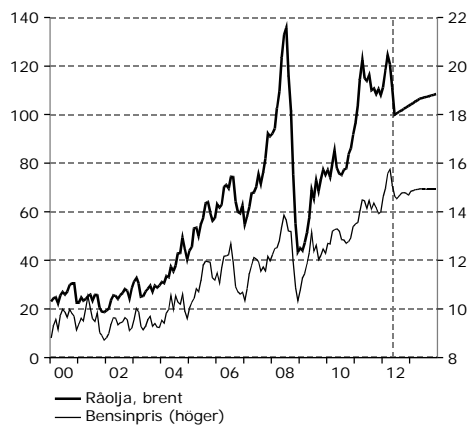
Procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 197 Råolja och drivmedel

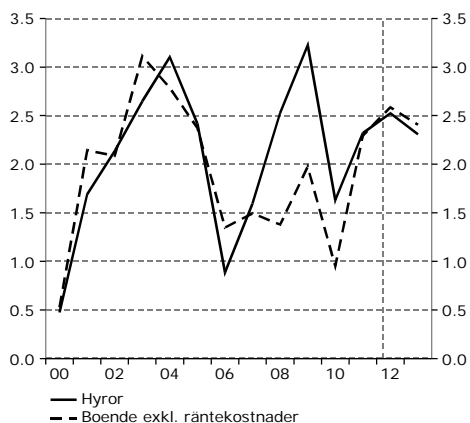
US dollar per fat respektive kronor per liter, månadsvärden

Källor: Macrobond, International Petroleum Exchange, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 198 Boendekostnader

Procentuell förändring

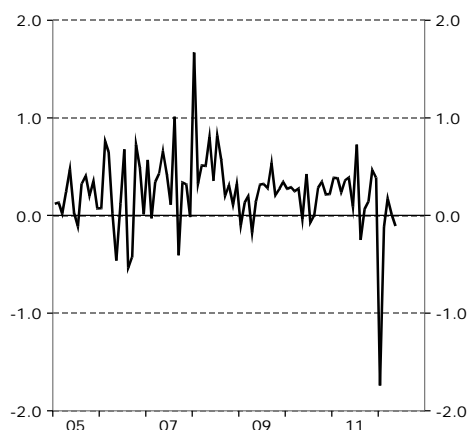

Anm: Boende exkl. räntekostnader består av hyror (ca 80 procent), fastighets- och tomrättsavgift, avskrivningar, reparationer, försäkringar, samt kommunala avgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 199 Restaurangpriser i KPI

Procentuell förändring, säsongsrensade månadsvärden

Anm. Sista observation avser maj 2012. Restaurangpriserna mäts med aggregatet "förtäring utanför hemmet". Inkluderar inte alkohol.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

förväntningar är förhållandevis låga (se diagram 193 och diagram 196).

Sammantaget stiger varu- och tjänstepriserna 2012 och 2013 långsammare än vad som på lång sikt är förenligt med inflationsmålet.⁹⁰

ENERGIPRISERNA ÖKAR LÅNGSAMT

Priset på råolja steg kraftigt första kvartalet 2012, men sjönk sedan i april och maj och ligger i början av juni på en lägre nivå än vid årsskiftet (se vidare kapitlet "Internationell konjunkturutveckling"). Det har medfört att svenska drivmedelspriser sjunkit under maj och början av juni (se diagram 197). Under andra halvåret 2012 bedöms priset på råolja stiga något, vilket medför svagt stigande drivmedelspriser.

Elpriserna ligger i dagsläget på de lägsta nivåerna på flera år. Höga nivåer i vattenmagasinen och prissättningen på terminsmarknaden talar för att de låga priserna kommer att bestå fram till vintern, och även förbli låga givet säsongen.

Sammantaget blir den direkta effekten på inflationen från energipriserna relativt liten både 2012 och 2013. Den kraftiga uppgången i energipriserna 2010 och 2011 bedöms ge en viss fördröjd effekt på inflationen 2012. Stigande energipriser bidrar även indirekt till inflationen genom att de driver upp priserna på andra varor och tjänster i och med att energi är en viktig insatsvara i produktionen.

HYRORNA STIGER MER I ÅR

Bostadshyrorna ökade med 2,3 procent 2011, vilket var en relativt stor uppgång jämfört med de låga hyresökningarna 2010 (se diagram 198). Det förklaras främst av högre finansieringskostnader för hyresvärdarna. De avtal för 2012 års hyror som hittills slutits indikerar att hyrorna kommer att öka något snabbare 2012. Höjningarna 2013 blir något lägre än 2012, delvis som en effekt av prognostiserad finanspolitik i form av sänkt fastighetsavgift för hyresfastigheter (se kapitlet "Offentliga finanser").

LÄGRE RESTAURANGMOMS MEDFÖR LÄGRE KONSUMENTPRISER 2012

Momsen på restaurang- och cateringtjänster sänktes den 1 januari 2012 (se vidare kapitlet "Offentliga finanser"). Priserna på restaurangmat i KPI sjönk i januari med 1,7 procent jämfört med föregående månad. Under perioden februari till maj låg priserna i stort sett stilla (se diagram 199). Konjunkturinstitutets bedömning är att den sänkta restaurangmomsen medfört sänkta priser i storleksordningen 3 procent, vilket motsvarar ett genom-

⁹⁰ Se vidare Markowski, A., m.fl., "Strukturell utveckling av arbetskostnad och priser i den svenska ekonomin", Working Paper No. 106, Konjunkturinstitutet, 2011.

slag av momssänkningen på ca 30 procent.⁹¹ Detta innebär att inflationen mätt med KPI och KPIF blivit drygt 0,1 procentenhet lägre under inledningen av året än vad som annars skulle ha varit fallet. Prisutvecklingen på restaurangtjänster antas förbli något dämpad under resten av 2012, vilket innebär att reformen sänker inflationstakten även under resten av året. Höjningen av tobaksskatten den 1 januari 2012 verkar i motsatt riktning, men dess effekt på inflationen är mindre.

FAKTARUTA

ENHETSARBETSKOSTNAD I NÄRINGSLIVET OCH IMPORTPRISER VIKTIGA FÖR INFLATIONSUTVECKLINGEN

På lång sikt bestäms prisökningstakten för varor och tjänster, vilka utgör 70 procent av KPI-korgen, i hög grad av hur enhetsarbetskostnaden utvecklas. Enhetsarbetskostnaden bestäms av hur arbetskostnaderna och produktiviteten utvecklas. Företagen anpassar priserna efter utvecklingen av enhetsarbetskostnaden så att vinstandelen kan upprätthållas på en önskvärd nivå. Förändringar i enhetsarbetskostnaden påverkar priserna med viss fördröjning, bland annat för att det är förenat med kostnader att ändra priserna.

Inflationen påverkas också av hur importpriserna utvecklas. En stor del av de konsumtionsvaror som ingår i KPI importeras. Förändrade importpriser påverkar även de svenska konsumentpriserna genom att kostnaden för insatsvaror i den inhemska produktionen påverkas. På kort sikt brukar sambandet mellan importpriser och inflationen vara starkare än det mellan enhetsarbetskostnad i näringslivet och inflationen. En delförklaring är att många importvaror är säsongvaror som relativt ofta byts ut i handeln. Detta innebär också att förändringar i växelkursen kan få ett snabbt genomslag på den svenska inflationen via ändrade importpriser.

⁹¹ Konjunkturinstitutet, "Kortsiktiga priseffekter av sänkt mervärdesskattesats på restaurang- och cateringtjänster", Fördjupnings-PM nr. 13, 2012.

Offentliga finanser

De offentliga finanserna uppvisar ett litet underskott både i år och nästa år till följd av att det dröjer innan konjunkturen återhämtar sig. I år är finanspolitiken expansiv. Konjunkturinstitutet prognostiserar att ofinansierade åtgärder om 7 miljarder kronor (netto) genomförs 2013. Den finanspolitiska inriktningen är därmed i det närmaste neutral 2013 och bedöms vara förenlig med de budgetpolitiska målen.

Läget i de offentliga finanserna

LITET UNDERSKOTT I DE OFFENTLIGA FINANSERNA BÅDE I ÅR OCH NÄSTA ÅR

Det finansiella sparandet i den offentliga sektorn försämras i år till följd av att konjunkturen försvagas och att finanspolitiken är expansiv (se tabell 35 och diagram 200). Såväl inkomsterna som utgifterna utvecklas något starkare än BNP i år (se diagram 201). Framför allt ökar utgifterna för offentlig konsumtion och transfereringar till hushåll. Eftersom det dröjer innan konjunkturen återhämtar sig blir den offentliga sektorns finansiella sparande negativt även nästa år.

Tabell 35 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Inkomster	1 735	1 785	1 844
Procent av BNP	49,7	50,0	49,6
Utgifter	1 731	1 790	1 853
Procent av BNP	49,6	50,1	49,9
Finansiellt sparande	5	-5	-8
Procent av BNP	0,1	-0,1	-0,2

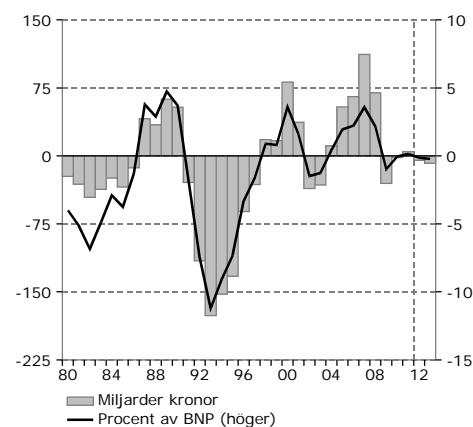
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet prognostiserar inga ytterligare ofinansierade åtgärder 2012 utöver de åtgärder om ca 15 miljarder kronor som redan har beslutats.⁹² Kommuner och landsting ökar i år tillfälligt sina investeringar vilket minskar kommunsektorns finansiella sparande. Med denna prognos minskar det konjunkturjusterade sparandet med 0,5 procent av potentiell BNP och finanspolitiken är därmed expansiv i år (se diagram 202). Konjunkturinstitutet prognostiserar att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om 9 miljarder kronor 2013. Dessutom väntas den genomsnittliga kommunalskatten höjas motsvarande 2 miljarder kronor. Den direkta effekten på den offentliga sektorns finansiella

⁹² Se budgetpropositionen för 2012 och fördjupningen "Budgetpropositionen för 2012" i *Konjunkturläget*, december 2011.

Diagram 200 Offentliga sektorns finansiella sparande

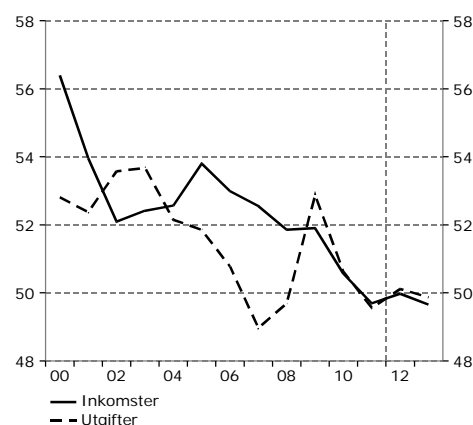
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 201 Inkomster och utgifter i offentlig sektor

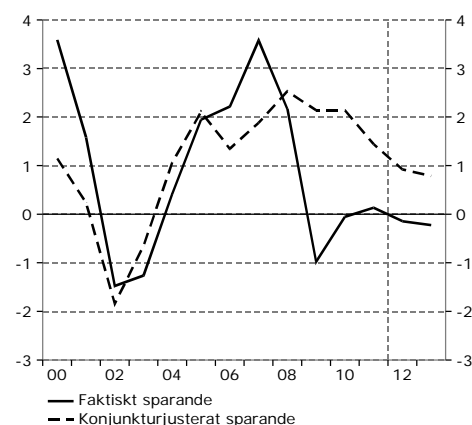
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 202 Offentliga sektorns faktiska och konjunkturjusterade finansiella sparande

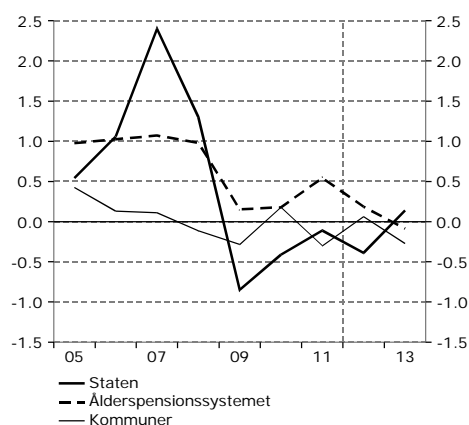
Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 203 Finansiellt sparande i olika delar av offentlig sektor

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

sparande är en försvagning med 7 miljarder kronor 2013. Det konjunkturjusterade sparandet minskar därmed marginellt och finanspolitiken blir i det närmaste neutral (se kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016"). Tabell 36 visar den antagna fördelningen av Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik 2013. Fördelningen av den prognostiserade finanspolitiken baseras på en bedömning av regeringens aviseringar om framtida åtgärder och inriktning av finanspolitiken.

Tabell 36 Antagen fördelning av Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik 2013

Miljarder kronor, löpande priser

	2013
Hushållens direkta skatter ¹	2
Punktskatter och övriga skatter ²	-1
Inkomster	1
Offentlig konsumtion ³	3
Offentliga investeringar ⁴	3
Transfereringar till hushåll	2
Utgifter	8
Total effekt på finansiellt sparande	-7

¹ Avser höjd genomsnittlig kommunalskatt. ² Prognosen följer de förslag till skattesänkningar som publicerades i samband med vårpropositionen, se "Vissa skattefrågor i budgetpropositionen 2013", promemoria, Finansdepartementet.

³ Kommunsektorn tillförs 2 miljarder kronor i form av riktade statsbidrag och staten tillförs 1 miljard kronor. ⁴ Hela beloppet avser statliga investeringar.

Anm. I tabellen redovisas den direkta effekten av en åtgärd. Den direkta effekten tar inte hänsyn till att åtgärden kan ge upphov till beteendeförändringar, som i sin tur kan leda till förändrade skatteinkomster och transfereringsutgifter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

TILLFÄLLIGA PENGAR I ÅR LYFTER SPARANDET I KOMMUNSEKTORN

Det finansiella sparandet i staten försämras i år (se tabell 37 och diagram 203). Orsaken är att statens skatteinkomster som andel av BNP utvecklas svagt. När återhämtningen i ekonomin inleds mot slutet av året förbättras statens finansiella sparande successivt och det blir ett litet överskott i statens finanser redan nästa år.

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet minskar både 2012 och 2013 till följd av högre pensionsutbetalningar. I kommunsektorn förbättras det finansiella sparandet tillfälligt i år. Förbättringen förklaras av att kommunsektorn får en betydande engångsutbetalning från AFA Försäkring på knappt 12 miljarder kronor under senhösten 2012 (se avsnittet "Offentlig konsumtion" i kapitlet "BNP och efterfrågan"). Konjunkturinstitutet bedömer att en ansevärd del av detta inte används under året och det ekonomiska resultatet i kommunsektorn förbättras i motsvarande grad.

Tabell 37 Finansiellt sparande i delsektorer

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2011	2012	2013
Staten	-4	-0,1	-0,4	0,1
Ålderspensionssystemet	19	0,5	0,2	-0,1
Kommunsektorn	-10	-0,3	0,1	-0,3
Offentliga sektorn	5	0,1	-0,1	-0,2

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

STATSSKULDEN FORTSÄTTER FALLA SOM ANDEL AV BNP

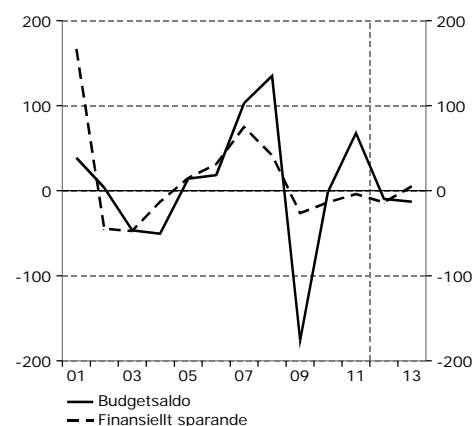
Såväl statens finansiella sparande som budgetsaldot blir negativt i år och uppgår till -14 respektive -10 miljarder kronor (se diagram 204). Riksgäldens ökade nettoutlåning balanseras till stor del av positiva skatteperiodiseringar (se tabell 38).⁹³ Statens finansiella sparande är positivt 2013 men då är skatteperiodiseringarna negativa, vilket ger ett budgetsaldo på -13 miljarder kronor.

Statsskulden ökar både i år och nästa år när budgetsaldot blir negativt, vilket innebär ett lånebehov för staten. Statsskulden ökar dock mindre än lånebehovet eftersom den del av den befintliga skulden som är upplånad i utländsk valuta värderas ner när den svenska kronan förstärks framöver. Som andel av BNP fortsätter statsskulden falla, om än långsammare än tidigare (se diagram 205).

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den så kallade Maastrichtskulden, ökar mer än statsskulden i år eftersom kommunsektorns skuld ökar. Som andel av BNP minskar Maastrichtskulden i år och nästa år (se diagram 206 och tabell 38).

Diagram 204 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser

Källor: SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

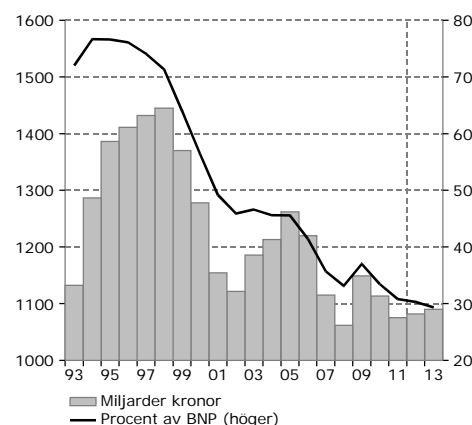
Mått på offentlig skuldsättning

Statsskulden avser statens konsoliderade skuld, det vill säga statens skulder minus statens egna innehav av statspapper. Därmed avses den skuld staten har till övriga sektorer i Sverige och till utlandet. Måttet används i exempelvis budgetpropositionen och årsredovisningen för staten.

Maastrichtskulden avser hela den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld. Exempelvis räknas ålderspensionssystemets innehav av statspapper bort. Maastrichtskulden är ett mått som tas fram av alla EU-länder. Det finns ett krav inom stabilitets- och tillväxtpakten att Maastrichtskulden inte får överstiga 60 procent av BNP.

Diagram 205 Statsskuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

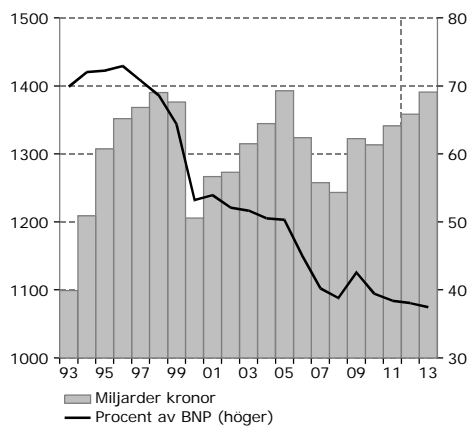

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁹³ I statens finansiella sparande hänförs skatter till det år de avser (periodiserat) medan de i statsbudgeten redovisas det år de betalas (kassamässigt).

Diagram 206 Konsoliderad bruttoskuld (Maastrichtskuld)

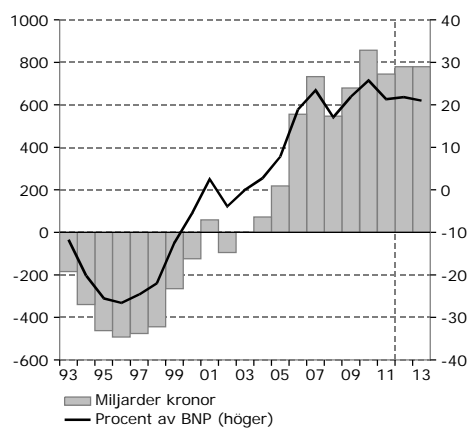
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 207 Den offentliga sektorns finansiella ställning

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 38 Budgetsaldo, statsskuld och Maastrichtskuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Finansiellt sparande	-3,9	-13,9	5,2
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,1</i>
Periodiseringar	43,2	17,8	-13,7
Skatteperiodisering	43,6	20,8	-12,7
Ränteperiodisering	-0,3	-3,0	-1,0
Kommunbidragsperiodisering	0,0	0,0	0,0
Avgränsningar	23,3	-14,1	-5,1
Försäljning av aktier med mera	23,1	0,1	0,0
Extraordinära utdelningar	5,9	4,7	0,0
Delar av Riksgäldens nettoutlåning	0,7	-22,2	-8,2
Övriga avgränsningar	-6,5	3,3	3,0
Övrigt	5,2	0,7	0,7
Budgetsaldo	67,8	-9,5	-13,0
<i>Procent av BNP</i>	<i>1,9</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,3</i>
Värdeförändring med mera	-30,0	3,5	4,6
Statsskuld, förändring	-37,8	6,0	8,4
Statsskuld	1 075	1 081	1 090
<i>Procent av BNP</i>	<i>30,8</i>	<i>30,3</i>	<i>29,3</i>
Maastrichtskuld	1 341	1 358	1 391
<i>Procent av BNP</i>	<i>38,4</i>	<i>38,0</i>	<i>37,4</i>

Källor: Ekonomistyrningsverket, SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

FÖRBÄTTRAD FINANSIELL STÄLLNING TROTS ÖKANDE SKULDER

Den offentliga sektorns finansiella ställning, det vill säga skillnaden mellan finansiella tillgångar och skulder, förbättras i år (se diagram 207). Det beror på att värdet av de finansiella tillgångarna stiger mer än den konsoliderade bruttoskulden. Tillgångarna omfattar exempelvis aktier i börsnoterade bolag, samt i kommunala och helstatliga bolag. Den största delen av den offentliga sektorns finansiella tillgångar ligger i ålderspensionssystemet där pensionsskulden inte är medräknad (se tabell 39). Nästa år är den finansiella ställningen i offentlig sektor oförändrad och minskar därmed som andel av BNP.

Tabell 39 Den offentliga sektorns finansiella ställning

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Offentlig sektor	745	780	780
<i>Procent av BNP</i>	<i>21,3</i>	<i>21,8</i>	<i>21,0</i>
Staten	-153	-138	-141
<i>Procent av BNP</i>	<i>-4,4</i>	<i>-3,9</i>	<i>-3,8</i>
Kommunsektorn	17	19	9
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,5</i>	<i>0,5</i>	<i>0,2</i>
Ålderspensionssystemet	880	899	912
<i>Procent av BNP</i>	<i>25,2</i>	<i>25,2</i>	<i>24,5</i>

Källor: SCB (Finansräkenskaperna) och Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns inkomster

Den offentliga sektorns inkomster utvecklas något starkare än BNP i år (se diagram 208). Detta beror främst på att hushållens direkta skatter och socialavgifterna ökar som andel av BNP (se tabell 40). Hushållens direkta skatter ökar framför allt till följd av att lönesumman ökar som andel av BNP, men även till följd av höjd genomsnittlig kommunalskatt (se diagram 209). Även socialavgifterna ökar till följd av att lönesumman ökar som andel av BNP. Skattekvoten, det vill säga skatter och avgifter som andel av BNP, ökar i år och ligger strax under 45 procent. År 2013 ligger skattekvoten kvoten kvar på i stort sett samma nivå.

Tabell 40 Den offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Hushållens direkta skatter	15,3	15,5	15,6
Företagens direkta skatter	3,4	3,3	3,2
Socialavgifter	7,1	7,3	7,3
Mervärdesskatt	9,4	9,4	9,4
Punktskatter	2,6	2,6	2,5
Övriga skatter	6,6	6,5	6,5
Skattekvot	44,4	44,7	44,6
EU-skatter	-0,2	-0,2	-0,2
Övriga inkomster	5,4	5,5	5,3
Offentliga sektorns inkomster	49,7	50,0	49,6

Anm. Skatter som betalas till EU ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HUSHÅLLENS DIREKTA SKATTER ÖKAR I ÅR

Den största delen av hushållens direkta skatter utgörs av skatt på förvärvsinkomster. Inkomsterna från skatt på förvärvsinkomster ökar som andel av BNP både i år och nästa år i år till följd av att lönesumman ökar som andel av BNP. Även höjningen av den genomsnittliga kommunalskatten bidrar till att skatten på förvärvsinkomster ökar i år. Enligt Konjunkturinstitutets prognos höjs skatten på förvärvsinkomster med 2 miljarder kronor 2013 till följd av att den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 8 öre (se tabell 36 i avsnittet "Läget i de offentliga finanserna").⁹⁴

I hushållens direkta skatter ingår även hushållens skatt på kapitalinkomster. Hushållens kapitalinkomster ökar både i kronor och som andel av BNP nästa år, främst till följd av ökade kapitalinkomster (se diagram 210). Detta bidrar till att hushållens direkta skatter ökar något som andel av BNP 2013 (se tabell 40).

Diagram 208 Den offentliga sektorns inkomster

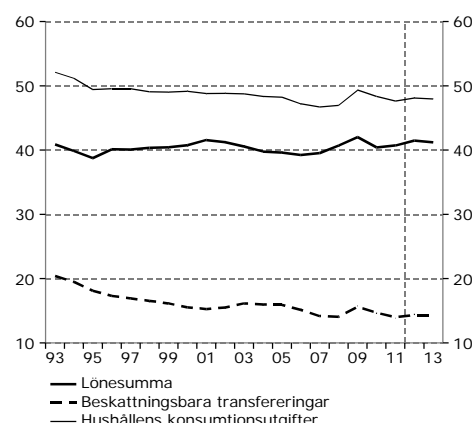
Procent av BNP, löpande priser

Källa: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 209 Viktiga skattebaser

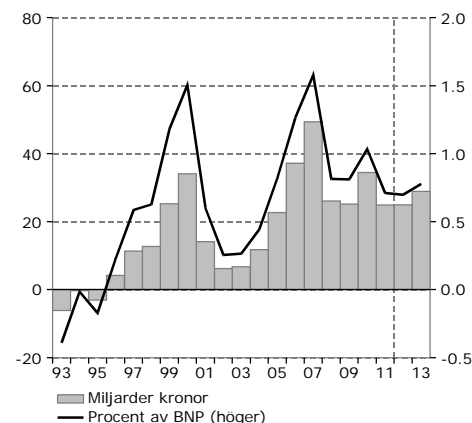
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 210 Skatt på hushållens kapitalinkomster

Miljarder kronor respektive procent av BNP löpande priser.

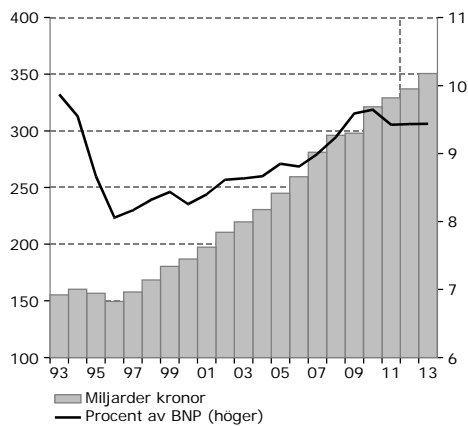

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁹⁴ Denna prognos följer Sveriges Kommuner och Landstings bedömning.

Diagram 211 Mervärdesskatt

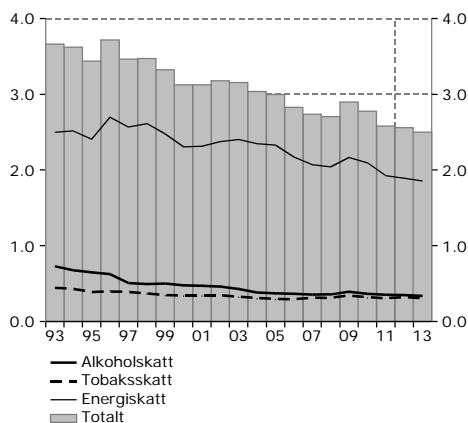
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 212 Punktskatter

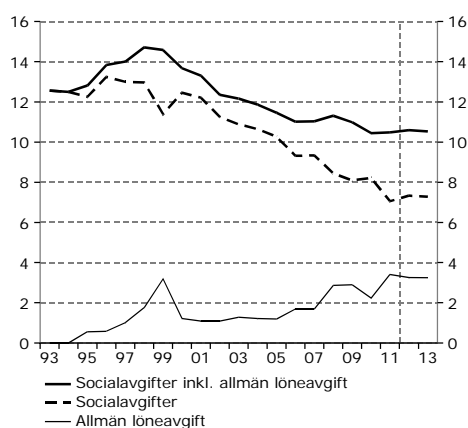
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 213 Socialavgifter inklusive allmän löneavgift

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

INKOMSTER FRÅN FÖRETAGENS DIREKTA SKATTER**MINSKAR I ÅR**

Inkomsterna från företagens direkta skatter består till största delen av bolagsskatt. Till följd av den svaga utvecklingen av konjunkturen både i Sverige och i omvärlden utvecklas företagens redovisade vinster svagare än BNP i år. Inkomster från företagens direkta skatter minskar därför något som andel av BNP (se tabell 40). Eftersom det dröjer innan konjunkturen återhämtar sig fortsätter företagens redovisade vinster att utvecklas svagt även nästa år.

INKOMSTER FRÅN MERVÄRDESSKATTER UTVECKLAS SVAGT

Inkomsterna från mervärdesskatt växer svagare i år när tillväxten i såväl hushållens som offentliga sektorns konsumtion dämpas. Dessutom bidrar sänkningen av mervärdesskatten på restaurang- och cateringtjänster som infördes från och med årsskiftet till den svaga utvecklingen. Sänkningen motsvarar ca 5 miljarder kronor i lägre skatteinkomster. Nästa år tilltar ökningen i både privat och offentlig konsumtion vilket medför att den offentliga sektorns inkomster från mervärdesskatt ökar lite snabbare. Som andel av BNP är dock mervärdesskatteinkomsterna oförändrad i år och nästa år (se diagram 211).

FORTSATT LÄGRE INKOMSTER FRÅN PUNKTSKATTER

Punktskatterna består i huvudsak av skatt på alkohol, tobak och energi. Trots höjda skattesatser har energiskatterna uppvisat en tydligt nedåtgående trend som andel av BNP (se diagram 212). Denna trend fortsätter och förklaras av övergången till energisnålare bilar, miljövänliga drivmedel med lägre beskattning samt energieffektiva bostäder. Alkohol- och tobaksskatter ligger still som andel av BNP.

INKOMSTER FRÅN SOCIALAVGIFTERNA ÖKAR I ÅR

Förra året sänktes socialavgifterna samtidigt som den allmänna löneavgiften höjdes. Det totala avgiftsuttaget var dock oförändrat (se diagram 213). Den offentliga sektorns inkomster från socialavgifter och allmän löneavgift beror främst på hur lönesumman utvecklas. I år ökar lönesumman mer än BNP vilket förklarar varför inkomsterna från socialavgifter ökar som andel av BNP (se tabell 40). Nästa år är inkomsterna från socialavgifter oförändrade som andel av BNP.

Offentliga sektorns utgifter

Den offentliga sektorns utgifter växer med 3,4 respektive 3,5 procent i år och nästa år (se diagram 214). Det är något högre än genomsnittlig utveckling 1993–2011. Såväl offentlig konsumtion som transfereringar till hushåll ökar som andel av BNP

i år när BNP växer svagt. Nästa år växer BNP snabbare och då faller utgiftsandelarna tillbaka något (se tabell 41). För 2013 ingår 8 miljarder kronor i ofinansierade utgiftsökningar enligt Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognos (se tabell 36).

Tabell 41 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Offentlig konsumtion	26,6	26,9	26,8
Offentliga investeringar	3,2	3,3	3,2
Transfereringar	18,6	18,8	18,7
Hushåll	15,4	15,7	15,7
Företag	1,7	1,5	1,5
Utland	1,5	1,5	1,5
Ränteutgifter	1,2	1,1	1,2
Offentliga sektorns utgifter	49,6	50,1	49,9

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

OFFENTLIG KONSUMTION STIGER SOM ANDEL AV BNP I ÅR

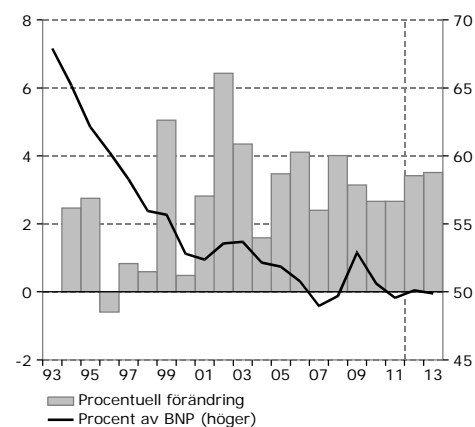
Den offentliga sektorns konsumtionsutgifter utgör drygt hälften av de totala offentliga utgifterna. Konsumtionsutgifterna ökar med ca 3,5 procent per år 2012 och 2013 i löpande priser (se diagram 215). I år stiger konsumtionen i kommunsektorn och staten ungefär lika snabbt, men nästa år väntas den statliga konsumtionen utvecklas långsammare samtidigt som konsumtionen i kommunsektorn tar mera fart. Den offentliga konsumtionen som andel av BNP är högre både i år och nästa år jämfört med 2011. Konjunkturinstitutet prognostiserar att sammantaget 3 miljarder kronor tillförs offentlig konsumtion 2013. Av dessa går 1 miljard kronor till staten och 2 miljarder kronor till kommunsektorn i form av höjda statsbidrag. Flera landsting väntas genomföra skattehöjningar 2013 och den genomsnittliga kommunalskatten bedöms höjas med 8 öre. Utan skattehöjningar och ökade statsbidrag skulle den kommunala konsumtionen behöva hållas tillbaka 2013 för att uppfylla balanskravet (se även kapitlet ”BNP och efterfrågan”).

TRANSFERERINGAR TILL HUSHÅLLEN ÖKAR ÅTERIGEN

Efter att ha utvecklats svagt 2010 och 2011 växer transfereringarna till hushållen i år med drygt 24 miljarder kronor, det vill säga med drygt 4,5 procent (se diagram 216). Pensionsutbetalningarna ökar starkt med 16 miljarder kronor, vilket bland annat förklaras av ett högt inkomstindex till följd av en hög inflationstakt i juni 2011, samt allt fler pensionärer. Utgifterna för arbetslösheten ökar marginellt i år. Arbetslösheten ligger kvar på samma nivå som i fjol, medan personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder ökar (se även avsnittet ”Arbetsmarknad” i kapitlet ”Produktion och Arbetsmarknad”). Utgifterna för ohälsan fortsätter att falla då antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning minskar (se diagram 217).

Diagram 214 Den offentliga sektorns utgifter

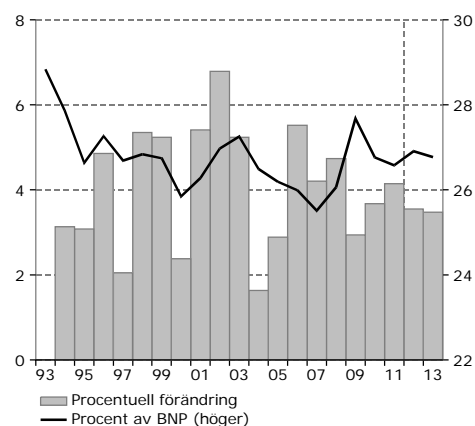
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 215 Offentliga konsumtionsutgifter

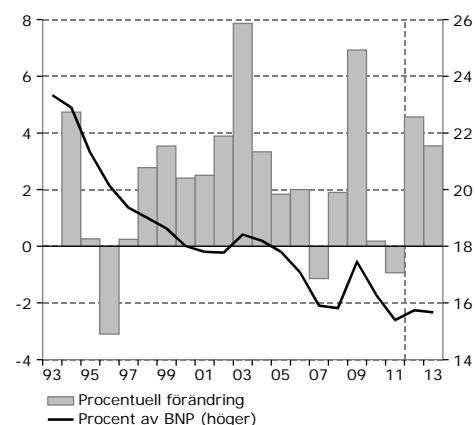
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

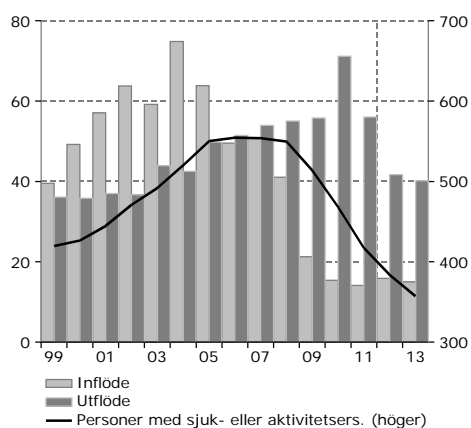
Diagram 216 Offentliga transfereringar till hushåll

Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 217 Personer med sjuk- eller aktivitetsersättning (förtidspension)
Tusental personer

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Inkomstpensioner

Inkomstpensionerna i pensionssystemet skrivs normalt fram med inkomstindex efter ett avdrag på 1,6 procentenheter. **Inkomstindex** för ett år baseras på de tre senaste årens genomsnittliga reallöneutveckling samt den årliga förändringen av KPI i juni året innan.

Om skulderna överstiger tillgångarna i pensionssystemet blir **balanstalet** mindre än 1 och **balanseringen** aktiveras. I stället för att skriva fram pensionerna med inkomstindex används då **balansindex** (se *Konjunkturläget*, mars 2009, för en beskrivning av hur detta balansindex är konstruerat). När tillgångarna åter överstiger skulderna i pensionssystemet kommer balansindex att öka mer än inkomstindex. Balanseringen fortsätter ända tills balansindex ligger på samma nivå som inkomstindex. Pensionerna skrivs då fram på ett normalt sätt igen.

Nästa år är läget på arbetsmarknaden fortsatt svagt och arbetslösheten ökar något samtidigt som antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder är högt. Utgifterna för arbetslösheten ökar därmed svagt. Pensionerna skrivs upp ungefär lika mycket 2013 som 2012. Antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning fortsätter att falla och därmed minskar utgifterna för ohälsan. I Konjunkturinstitutet finanspolitiska prognos ingår 2 miljarder kronor i ökade transfereringar till hushållen 2013. (se tabell 36).

Sammantaget ökar transfereringarna till hushållen med närmare 20 miljarder kronor 2013, vilket motsvarar 3,6 procent. Det är en något mindre utgiftsökning än 2012.

PENSIONERNA ÖKAR OCH DET FINANSIELLA SPARANDET FÖRSÄMRAS

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet försämras under prognosperioden. Pensionsutbetalningarna överstiger avgiftsinbetalningarna och pensionssystemet uppvisar ett avgiftsunderskott (se tabell 42).

De höga pensionsutbetalningarna 2012 och 2013 förklaras både av höga uppskrivningar av pensionerna och av stora pensionsavgångar. Direktavkastningen på AP-fondernas tillgångar (räntor och utdelningar) täcker emellertid underskottet 2012, men inte 2013 då det finansiella sparandet är negativt.

Tabell 42 Ålderspensionssystemets finansiella sparande

Miljarder kronor och procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Avgifter	217	224	230
Inkomstpensioner	-220	-236	-253
Avgiftsöverskott/-underskott	-3	-12	-24
Räntor och utdelningar	26	23	25
Konsumtionsutgifter	-3	-3	-3
Finansiellt sparande	19	7	-3
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,5</i>	<i>0,2</i>	<i>-0,1</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Den 1 januari 2012 skrevs inkomstpensionerna upp med i genomsnitt 3,5 procent (se tabell 43). Balanstalet är större än ett i år och nästa år, det vill säga tillgångarna överstiger skulderna, och pensionerna skrivs därför upp båda åren. Prognosen för 2013 innebär att pensionerna kommer att skrivas upp med i genomsnitt 3,7 procent.⁹⁵ Prognosen för 2014 pekar återigen på en nedskrivning av pensionerna eftersom balanstalet blir mindre än ett. Uppskrivningen av pensionerna är enligt regelverket något högre än inkomstindex för att balansindex ska nå upp till samma nivå som inkomstindex. Det bedöms inte ske förrän

⁹⁵ Prognosen för utvecklingen av inkomstindex 2013 är en modellbaserad beräkning.

någon gång efter 2020 (se tabell 43, diagram 218 och förklaring i marginalen).

Tabell 43 Inkomstindex, balansindex, följsamhetsjustering och balanstal

Procentuell förändring

	2011	2012	2013
Inkomstindex ¹	1,9	4,9	3,3
Balansindex	-2,7	5,2	5,4
Följsamhetsjustering ²	-4,3	3,5	3,7
Balanstal ³	0,9546	1,0024	1,0198

¹ Prognosen för utvecklingen av inkomstindex 2013 är en modellbaserad beräkning. ² Följsamhetsjusteringen innebär att pensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex (eller balansindex) minus normen 1,6 procentenheter. ³ Balanstalet anger pensionssystemets tillgångar i förhållande till dess skulder.

Källor: Pensionsmyndigheten och Konjunkturinstitutet.

Budgetpolitiska mål

SVAGT NEGATIVT FINANSIELLT SPARANDE FÖRENLIGT MED ÖVERSKOTTSMÅLET

Enligt överskottsmålet ska det finansiella sparandet uppgå till 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. För att kunna bedöma om sparandet är förenligt med överskottsmålet beräknar Konjunkturinstitutet ett konjunkturjusterat finansiellt sparande. Konjunkturinstitutet bedömer att det konjunkturjusterade sparandet måste uppgå till i genomsnitt 1,5 procent av potentiell BNP för att överskottsmålet ska uppnås (se kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik").

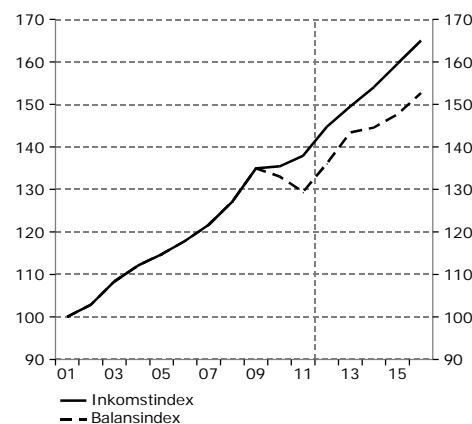
Det finansiella sparandet ligger nära noll både 2012 och 2013 medan det konjunkturjusterade sparandet ligger nära 1 procent dessa år (se diagram 219). Att det finansiella sparandet är lågt beror delvis på att resursutnyttjandet i ekonomin är lågt dessa år. Men till följd av lågkonjunkturer har finanspolitiken samtidigt förts i en expansiv riktning sedan 2010 varför det konjunkturjusterade sparande ligger under den bedömda målnivån på 1,5 procent av potentiell BNP. I Konjunkturinstitutets prognos stramas finanspolitiken åt 2014 och 2015 så att det konjunkturjusterade sparandet uppgår till 1,5 procent av potentiell BNP 2015, när ekonomin åter är i konjunkturrell balans. Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att det finansiella sparandet är i linje med överskottsmålet.

FORTSATT STORA MARGINALER TILL UTGIFTSTAKET

Marginalen till utgiftstaket är fortsatt stor även om den minskar i år och framför allt nästa år (se tabell 44 och diagram 220). Den lägre marginalen 2013 förklaras delvis av att utgiftstaket ökar med 9 miljarder kronor mellan 2012 och 2013, vilket är mindre

Diagram 218 Inkomstspension

Index 2001=100

Källor: Försäkringskassan och Konjunkturinstitutet.

Budgetpolitiska mål

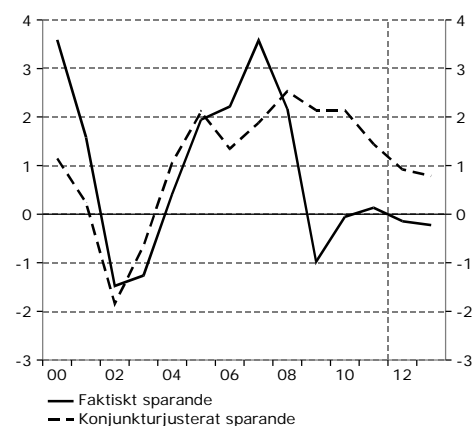
Överskottsmålet innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande ska motsvara 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.

Utgiftstaket innebär att statens utgifter med undantag för statsskuldräntorna men med tillägg för utgifterna i ålderspensionssystemet inte får överskrida den av riksdagen beslutade nivån ett givet år.

Balanskravet innebär att kommuner och landsting ska upprätta budgeten för nästa kalenderår så att intäkterna överstiger kostnaderna. Om underskott ändå uppstår ska det negativa resultatet balanseras med motsvarande överskott under de närmast följande tre åren.

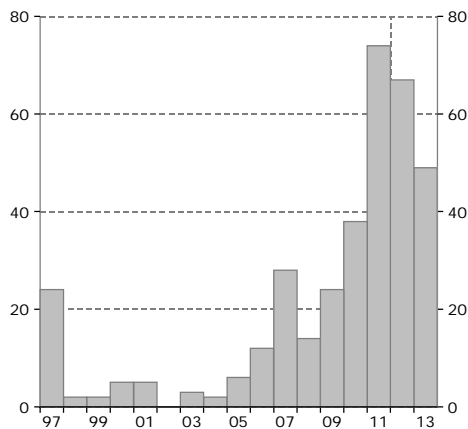
Diagram 219 Offentliga sektorns faktiska och konjunkturjusterade finansiella sparande

Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

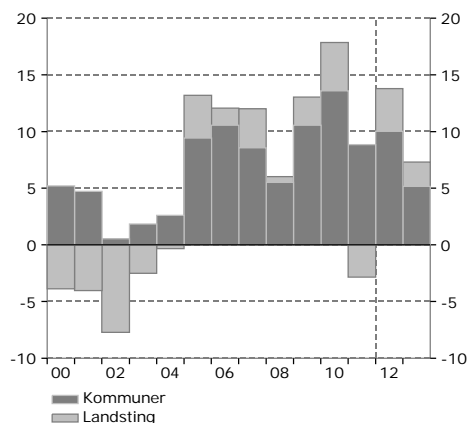
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 220 Marginal till utgiftstaket
Miljarder kronor

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 221 Resultat i kommunsektorn exkl. extraordinära poster
Miljarder kronor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

än tidigare år. De höga budgeteringsmarginalerna innebär att utgiftstaken knappast utgör någon begränsning av utgifterna under de närmaste åren. Om marginalerna tas i anspråk kan dessutom överskottsmålet äventyras.

Att ökningen av de takbegränsade utgifterna inte är större beror till stor del på att utgifterna för ohälsan fortsätter att minska. I Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognos ingår ökade utgifter motsvarande 8 miljarder kronor 2013 (se tabell 36).

Tabell 44 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2011	2012	2013
Fastställda utgiftstak för staten ¹	1 063	1 084	1 093
<i>Procent av BNP</i>	30,4	30,4	29,4
Summa takbegränsade utgifter vid prognostiserad finanspolitik	990	1 017	1 044
<i>Procent av BNP</i>	28,3	28,5	28,1
Marginal till taket vid prognostiserad finanspolitik	74	67	49
Marginal till taket vid beslutad finanspolitik	74	67	57

¹ Efter tekniska justeringar.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet.

TILLFÄLLIGA PENGAR LYFTER KOMMUNSEKTORN RESULTAT I ÅR

Kommunsektorns resultat ökar i år till följd av den tillfälliga utbetalningen från AFA Försäkring på knappt 12 miljarder kronor (se avsnittet "Offentlig konsumtion" i kapitlet "BNP och efterfrågan"). Konjunkturinstitutet bedömer att en mindre del av dessa pengar används till konsumtion och investeringar. Effekten på resultatet blir därför mindre än den totala utbetalningen. Bedömningen är dock att en övervägande del läggs på ett förbättrat resultat. Läget i kommunsektorn är därmed mer ansträngt än vad resultatet 2012 indikerar, i synnerhet inom landstingssektorn. År 2013 blir resultatet lägre igen (se diagram 221).